

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

הקטעים הבאים נלקחו מתוך שלוש הדרכים העקריות (לאם-צו-נאם-סום), יצירתו של המאסטר הטיבטי שאין משלו, ג'ה צונגקאפה (1357-1419). הביאור הוא של פאבונגקה רינפוצ'ה (1878-1941), שהיה מורו של מורה הלב שלנו, קן רינפוצ'ה גשה לובסנג תרצ'ין, וכן היה מורו של זק הדלאי לאמה.

מקראה ראשונה

1

על חייו של מורו של מורנו

זה היה הזמן שבו הופיע בחיי פאבונגקה רינפוצ'ה המהולל, מחבר הביאור שאותו אתם עומדים לקרוא. בדיוק כמוני, הוא השתתף כנער צעיר בלימודים של הקולג' סרה מיי של מנזר סרה; למעשה, הוא היה מאותו הבית שבו למדתי אני, בית גיאלרונג.

פאבונגקה רינפוצ'ה נולד ב-1878 בעיר צאוה לי (Tsawa Li) במחוז ירו שאנג (Yeru Shang) במדינת צאנג (Tsang), צפונית ללהסה. משפחתו הייתה משפחת אצולה שהחזיקה אחוזה צנועה בשם Chappel Gershi. בתור ילד הוא הפגין תכונות יוצאות דופן, ובשנתו השביעית הוא הובא בפני Sharpa Chuje Lobsang Dargye, אחת הדמויות הדתיות המובילות של אותם ימים.

הלאמה היה בטוח שהילד הוא גלגול של קדוש, ואפילו הרחיק לכת ובדק אם הוא גלגולו של מורו המנוח. הוא לא היה, אך החכם ניבא שאם יוכנס הילד לבית גיאלרונג שבקולג' של סרה מיי, יקרה איתו דבר נפלא בעתיד.

מאוחר יותר נמצא שהנער הוא גלגול בשושלת ה-Changkya, שכללה את המלומד המפורסם Changkya Rolpay Dorje (1717-1786).¹ הלאמות בשושלת זו לימדו די הרבה באזור מונגוליה וסין – אפילו בחצר של הקיסר הסיני עצמו – ולשם "Changkya" הייתה קונוטציה סינית חזקה. כבר אז היו הממשלה והעם הטיבטי רגישים ללחץ שנכפה עלינו על ידי שכנתנו העוצמתית מהמזרח, ולכן הוחלט נגד השם "Changkya", ובמקום זאת הוכרז הילד כ" Pabongka".

פאבונגקה, הידוע גם כפרונגקה, הוא מבנה סלעי גדול וידוע הנמצא במרחק של כ-5 ק"מ ממנזר סרה. המילה פאבונגק משמעה בשפתנו סלע גדול או מסה סלעית. המקום מאוד חשוב לטיבטים מבחינה היסטורית, שכן בפסגת הסלע שוכן ארמונו של Songtsen Gampo, מלך מהמאה השביעית שהפך את טיבט לאחת האומות המובילות באסיה באותה תקופה, ועזר בהבאת הלימוד הבודהיסטי הראשון מהודו.

עד לזמנו של סונגצן גמפו לא הייתה לטיבטים שפה כתובה. המלך, שרצה שהטקסטים הבודהיסטיים הגדולים יתורגמו לשפתנו, שלח מספר שליחים להודו במשימה לחזור עם אלף-בית כתוב. רבים מהבחורים הצעירים שנשלחו מתו בחום הקופח והלה שבמישורי הודו והג'ונגלים, שהם כל כך שונים מהרמה הטיבטית, אך השר Tonmi Sambhota הצליח בסופו של דבר לחזור. הוא הצליח ליצור אלף-בית ומערכת דקדוק שקיימים עד ימינו. נאמר גם שהוא השלים מבצע גדול זה בארמון של סונגצן גאמפו, שבראש הצוק של פאבונגקה.

פאבונגקה רינפוצ'ה היה למעשה הפאבונגקה השני, שכן לבסוף הוסכם להכריז עליו כגלגולו של הקנפו - ראש המנזר הקטן ששכן על אותו סלע. מסיבה זו הוא לעתים הוזכר כ"פאבונגקה קנטרול", או "גלגולו של ראש מנזר פאבונגקה". שמו המלא של פאבונגקה רינפוצ'ה, דרך אגב, היה Kyabje Pabongkapa Jetsun Jampa Tenzin Trinley Gyatso Pel Sangpo, שמתורגם "המגן הגדול, זה מפאבונגקה, המאסטר הנכבד והמהולל ששמו הוא האחד שאוהב, שומר תורתו של הבודהה, אוקיינוס של מעשיו האדירים של הבודהה". הוא גם ידוע בדרך כלל כ-"Dechen Nyinpo", שמשמעותו: "תמצית של עונג עילאי" ומתייחס לשליטתו בלימודי הסוד הבודהיסטיים. אנו הטיבטים חשים כי אין זה מכובד להתייחס למנהיג דתי גדול עם מה שאנו מכנים שמו ה"ערום" - כגון "צונגקאפה" או "פאבונגקה" - אך ניסינו כאן לפשט את השמות הטיבטים כדי לעזור לקוראינו המערביים.

הקריירה של פאבונגקה רינפוצ'ה בקולג' של סרה מיי לא הייתה מזהירה; אמנם הוא סיים בתואר גשה, אך הגיע רק לדרגת "lingse", כלומר הוא נבחן רק במנזר שלו, ולא המשיך לאחת הדרגות הגבוהות יותר, כמו למשל "hlarampa". בשלב ה-hlarampa נדרשת סדרה מתישה של מבחנים פומביים ופולמוסים במנזרים שונים, שמגיעה לשיאה במושב לפני הדלאי לאמה ומוריו בארמון הקיץ Norbulingka. היה זה רק לאחר סיום לימודיו בסרה מיי, והצלחת סיורי הלימוד שנתן באזורים הכפריים שמחוץ לבירה, שתהילתו של פאבונגקה רינפוצ'ה החלה להתפשט. בהדרגה הוא צבר קהל תלמידים רב, והציג יכולות מדהימות כמורה לקהל הרחב. הוא לא היה גבוה (למיטב זכרוני בערך כגובה, וגובהי רק 167 ס"מ), אך היה בעל חזה רחב ונדמה שמילא את כס הכבוד כולו משישב עליו והחל להרצות.

קולו היה עוצמתי במיוחד. לעתים קרובות הוא פנה אל ציבור בן אלפים רבים של אנשים, ועדיין יכול היה כל אחד מהם לשמוע אותו בבירור (באותם ימים בטיבט מעולם לא שמענו על מיקרופונים או מגברים). חלק מהשיטה, כמובן, היה להושיב את הקהל בסגנון טיבטי, בשילוב רגליים על הרצפה, כשהלאמה יושב על במה מוגבהת. עדיין, הקהל גלש למרפסות האולם, ישב על הגגות וצפה דרך חלונות הצריחים.

לפאבונגקה רינפוצ'ה הייתה יכולת בלתי רגילה ליצור קשר עם הקהל שלו, ומסיבה זו הוא הפך למורה עבור הקהל הרחב, כמו גם עבורנו, הנזירים. באופן כללי, רוב הלימודים של הבודהה כפי שנלמדים במנזר הם מפורטים ביותר, עמוקים ולפעמים טכניים. יתרה מכך, אנו משתמשים במבחנים לוגיים קפדניים כדי לנתח אותם ככל שאנו מתקדמים. שיטות אלה חשובות להשגת המטרות הגבוהות ביותר של התרגול הבודהיסטי בצורה מובנית, ולהעברת הלימודים הללו לאחרים. אך הן היו מעבר ליכולות ולזמן של רבים מהטיבטים שאינם נזירים. הישגו הגדול של רינפוצ'ה היה, שמצא דרך למשוך ולהוביל מאזינים מכל רמה.

נשקו המפורסם ביותר היה ההומור שלו. הרצאות פומביות בטיבט יכלו לעתים להימשך עשר שעות או יותר ללא הפסקה, ורק קדוש גדול יכול היה לשמור על ריכוז לאורך זמן כה רב. באופן בלתי נמנע, חלק מהקהל החל לנמנם או לחלום בהקיץ. אז היה פאבונגקה רינפוצ'ה מספר פתאום סיפור או בדיחה משעשעים עם מוסר השכל מועיל, וגורם למאזינים לפרוץ בצחוק. זה היה מקפיץ את החולמים בהקיץ שתמיד הסתכלו סביב וביקשו משכניהם לחזור על הבדיחה בשבילם.

השפעתו על הקהל הייתה מרשימה ומיידית. אני זוכר במיוחד את המקרה של Dapon Tsago, איש אצולה בעל משרה בכירה המקבילה לשר הגנה. לימודים פומביים בטיבט היו אירועים חברתיים, ולא רק דתיים, ואנשי האריסטוקרטיה היו מגיעים במיטב מחלצותיהם, ולעתים היה נראה כי לא באו לשמוע דהרמה, אלא כדי להופיע. וכך יום אחד צעד הגנרל הגדול הזה אל תוך האולם, מגונדר בבגדי משי, שערך הארוך הגולש עשוי תלתלים בקפידה (בטיבט העתיקה זה נחשב שיא האופנה, וגברי). חרב טקסית גדולה הייתה תלויה מחגורתו, משמיעה בחשיבות נקישות כשנכנס פנימה ביהירות מופגנת.

כבר בתום החלק הראשון של הלימוד הוא נראה עוזב את האולם בשקט, כשהוא מהרהר עמוקות - הוא עטף את כלי הנשק המלחמתי בידו כדי להחביאו, ולקח אותו לביתו. בהמשך ראינו כי קיצר את מחלפות תלתלי הלוחם שלו, ולבסוף יום אחד השליך עצמו לפני רינפוצ'ה וביקש לקבל את נדרי החיים לאנשים שאינם נזירים. לאחר מכן התמיד לבוא לכל לימוד פומבי שנתן פאבונגקה רינפוצ'ה.

עוד בטרם היה סיפק בידי רינפוצ'ה לשהות זמן רב במנזר הקטן שעל סלע הפאבונגקה, וכבר הגיעה תהילתו למידה כה רבה, שהקולג' הטנטרי של מנזר סרה הציע לו מתחם גדול לרטריט בצלע הגבעה שמעל פאבונגקה. שמו של משכן נזירי זה היה Tashi Chuling, או "אי רוחני מבורך". כשישים נזירים שכנו שם, ולמיטב זכרוני כשישה עשר עוזרים אישיים שעזרו ללאמה בענייניו החשובים: שני נזירים מזכירים, מנהל כספים, ועוד. רינפוצ'ה היה מחלק את זמנו בין מגוריו במקום זה לבין תא מדיטציה קטן שנבנה מסביב לפתח המערה במעלה צלע ההר.

המערה נקראה Takden, ולשם פרש פאבונגקה רינפוצ'ה לתקופות ממושכות כדי לעשות את התרגול והמדיטציה האישיים שלו. לחדר המרכזי הייתה תקרה קמורה גבוהה, כה גבוהה שאורו של לפיד אש רגיל לא יכול היה להאירה, ונראה היה שהחשכה מתמשכת עד אין קץ. באופן מוזר היה חקוק במרכז התקרה משולש טבעי, שנראה בדיוק כמו הצורה החיצונית של אחד העולמות המיסטיים המתוארים בלימודינו הסודיים.

בפינה של המערה הנפלאה הזו נבע מהסלע מעיין תת קרקעי ומעליו היה ציור טבעי נוסף, שהיה בדיוק כמו העיין השלישית המצוירת על מצחו של אחד הבודהות. דרך אגב, "העיין השלישית" הזו שאתם שומעים עליה היא במידה רבה מטאפורה המייצגת את ההבנה הרוחנית שבליבו של אדם. אנו מאמינים שהמערה שימשה כבית ללקיני – מעין מלאכית בודהיסטית – משום שלעיתים קרובות היו אנשים שאמרו כי ראו דמות נשית נפלאה היוצאת מהמערה, אך מעולם לא ראו אותה נכנסת.

2

על חשיבותן של שלוש הדרכים העקריות: תפנית, השאיפה להארה, וההשקפה של ריקות

ישנה דרך מהירה ומופלאה אשר בה צועד כל אחד מן הבודהות שבכל שלושת הזמנים. זהו הלפיד המאיר, אחד ויחיד עבור היצורים בכל שלוש הארצות.² זהו לא אחר מאשר הלימוד הידוע בכינוי "שלבים בדרך להארה". והלב, עצם חייו של לימוד זה, הוא הלימוד של שלוש הדרכים העיקריות.

כולנו רוצים ליהפך לבודהות כדי שנוכל לעזור לאחרים; אך על מנת להשיג זאת, עלינו לעמול כדי להשיג מצב זה. אך כדי לבצע זאת עלינו לדעת כיצד. וכדי לדעת כיצד, עלינו ללמוד דהרמה. יתר על כן, לימודינו חייבים להתמקד בדרך שלעולם איננה שוגה.

3

מדוע נחוצות שלוש הדרכים העקריות

אנו מוצאים זאת בשאלה שגשה פוצ'ונגווה³ שאל את צ'ן-נגוואה: נניח שהיית יכול להיות אחד מאותם אנשים ששולטים בכל חמשת המדעים⁴, שהשיגו ריכוז חד נקודתי יציב, מישוהו עם כל אחד מחמשת הסוגים של ראיית הנסתאר⁵, מישוהו שחוה את כל שמונת ההישגים הגדולים⁶. ומאידך גיסא בוא נאמר שאתה אדם שטרם השיג באופן מלא את הלימוד של אטישה (Atisha)⁷ הגדול, אבל פיתח הכרה כה יציבה של האמת שבו, שאין איש בעולם שיוכל אי פעם לשנות את דעתך. איזה מן השניים היית מעדיף להיות?

צ'ן-נגוואה ענה בתשובה: "הו, מורי! אם נניח לרגע בצד כל תקווה לממש את כל השלבים בדרך להארה – אני מעדיף להיות אפילו אדם שברגע זה רק החל לקבל מושג כלשהו של הבנה, שיכול להגיד לעצמו שהחל בראשון מבין השלבים האלה להארה.

מדוע תהיה זו בחירתך? בכל חיי עד כה שלטתי בכל חמשת המדעים, אין ספור פעמים. ואין ספור פעמים השגתי ריכוז חד-נקודתי, אפילו עד למצב שבו יכולתי לשבת במדיטציה למשך עידן. וכך לגבי חמשת הסוגים של היכולת העל-חושית – ועם שמונת ההישגים הנשגבים. אך מעולם לא הצלחתי להגיע אל מעבר לגלגל החיים – מעולם לא התעליתי מעליו. אילו יכולתי להשיג תובנה של השלבים בדרך להארה שלימד אטישה, לבטח הייתי יכול לצאת ממעגל זה של לידות".

4

תרגול רוחני אמיתי

שומרי המילה בימים עברו הדגישו אותן נקודות באומרם, "לכל אחד יש איזו ישות מיסטית שהוא מודט עליה, ולכל אחד יש איזה מנטרות מיסטיות שהוא אומר אותן, וכל זה כיוון שלאף אחד אין שום תרגול אמיתי שעליו הוא חושב"⁸.

ועל כן מוטל על אלה מאתנו שמתכוונים לעשות תרגול רוחני שהוא באמת טהור לנסות למצוא תרגול כזה שייקח אותנו לחופש ולידע-כל. וכדי שהתרגול אמנם יהיה כזה, הוא חייב להפוך אותנו למומחים בשלוש הדרכים העיקריות. שלוש אלה הם כמו הלב, כמו כוח החיים בתוך הלימוד של השלבים בדרך להארה. כפי שאמר פעם האדון הכל-יודע, צונגקאפה: "השתמשתי בטקסט **אור על הדרך** בתור טקסט המקור, כשאני הופך את שלוש אלה לעצם חייה של הדרך"⁹.

5

הלאמה

ללאמה נודעת חשיבות למן הרגע הראשון של כל ניסיון לפתח חיים רוחניים. כפי שאמר גשה פוטוֹנה,

אין דבר חשוב יותר מן הלאמה כדי להשיג שחרור. גם בדברים פשוטים בחיינו, בדברים שניתן ללמוד על ידי ישיבה וצפייה במישהו אחר, לא תוכל להגיע לשום מקום ללא אדם שיראה לך את הדרך. ואם כך, כיצד בכלל אפשרי שתגיע למקום כלשהו ללא לאמה, בשעה שמבוקשך הוא להגיע למקום שמעולם לא עברת בו קודם, וזה עתה רק הגעת ממסע דרך הלידות הנמוכות?¹⁰

על כן ברור לגמרי שיהיה עליך ללכת וללמוד מלאמה; קריאה בלבד של ספרי דהרמה לא תועיל. מעולם לא היה ולו אדם אחד בהיסטוריה שהשיג מטרות רוחניות ללא לאמה, אך ורק מקריאת ספרי דהרמה. וזה גם לעולם לא יקרה בעתיד.

ואיזה מין לאמה עליו או עליה להיות? גם אם כל רצונך הוא להגיע למקום שאליו ניתן להגיע במהלך יום יחיד, תזדקק למדריך או מדריכה שמכירים כל פנייה שבדרך. על אחת כמה וכמה, כשמדובר בלאמה שאמור להובילך לחופש ולמצב של ידע-כל, תזדקק לאדם שיש לו או לה את כל הכישורים הדרושים. חשוב למצוא לאמה מיומן באמת; עליך להתייחס לבחירה ברצינות רבה, שכן בסופו של דבר תגיע למקומם – לטוב או לרע. התלמיד מעוצב בהתאם לתבנית, כמו אותם אריחי חמר קטנים שישויות קדושות טבועות בהם.

מהן התכונות שהופכות את הלאמה למתאים? בלימוד על המוסר של מי שנטלו נדרים, נאמר שעליו או עליה להיות "מקור כל הסגולות הטובות" וכך הלאה.¹¹ זה אומר שללאמה דרושות שתי המעלות של יציבות ושל חוכמה.¹² על פי הלימוד הסודי, עליו או עליה גם להתאים לתיאור שפותח במילים "כל שלושת הפתחים מרוסנים היטב". על פי מסורת כללית יותר – המשותפת הן ללימוד הפתוח והן לסודי – נחוץ שיהיו ללאמה עשר סגולות נעלות, כפי שנוכח בפסוק שפותח ב"אתה, שלך כל העשר...".

הדרישה המינימאלית היא שהלאמה שלך חייב להיות אדם שהצליח לחלוטין להשתלט על תודעתו על ידי תרגול שלושת האימונים,¹³ הוא או היא חייבים להיות בקיאים בכתבים, ועליהם להיות בעלי תובנות של ממש. כפי שמצוין באבן הזן של הסוטרות,¹⁴

קח עצמך למדריך רוחני
שהשיג שליטה ושלוה,
וגם שלוה יתרה,
שאינו חוסך מאמץ,
ובעל ידע עשיר בכתבים,
בעל תובנות מעמיקות,
מורה מעולה, התגלמות האהבה,
ואשר ויתר על שאט נפש.

התלמיד המיועד מצידו צריך להכיר היטב תיאורים אלה של כישורי הלאמה הטוב, ואז לחפש לאמה שניחן בכל אלו. המידה שבה יצליח התלמיד להתברך בעצמו בסגולות נעלות תלויה במידה שבה איכויות אלו מצויות אצל הלאמה. אם זכה התלמיד לכונן קשר עם לאמה המסוגל להדריכו במלוא הטווח של הדרכים הפתוחות והסודיות, אזי הוא יתברך, במובן זה ששמע והשיג הבנה מסוימת של הדרך בשלמותה. השגת הבנה כללית זו של הדרכים בכללותן, היא לבדה מהווה חסד העולה על כל מעלה אחרת שבה אולי ניחן התלמיד.

ברגע שהתלמיד אכן מצליח למצוא לאמה עם האיכויות שתוארו לעיל, עליו להסתמך עליו או עליה באופן הראוי. כאן מונים שמונה צורות נעלות של ברכה שבהן אדם יכול להתברך באמצעות התנהגות הולמת כלפי מורו או מורתו, החל מלהיות "קרוב להארה של הבודהה".¹⁵ ישנן גם שמונה סכנות שונות הנובעות מהתנהגות בלתי הולמת כלפי הלאמה – אלו הן ההפכים של התועלות שהוזכרו לעיל.

6

הסכנות שבהתייחסות בלתי נאותה אל הלאמה

עלינו להזכיר כאן גם את הסכנות שבהתנהגות בלתי נאותה כלפי הלאמה. ב-סוגיות קשות לאויב השחור ישנו פסוק המתייחס לכך:

אם שמעת מאדם אפילו רק
פסוק אחד של הדהרמה,
ואינך מתייחס לאדם זה כאל לאמה –
תיוולד ככלב, מאה פעמים,
ואחר כך תיפול למעמדות השפלים.¹⁶

טקסט המקור של הלימוד הסודי על 'גלגל הזמן' מציין גם:

מספר שניות של כעס
המכוון לעבר הלאמה
משמידות אותו מספר
של עידנים של חסד נצבר,
ואז מביאות את אותו המספר
של עידנים שבהם תאלץ
להתייטר בכאב הנורא
במדורי הגיהנום והשאר.¹⁷

משך הזמן של אצבע צרידה מורכב בעצמו מלא פחות משישים וחמישה של מה שאנו מכנים "רגעים של פעולה מזערית". אם עולה בתודעתך רגש של כעס כלפי הלאמה שלך למשך פרק זמן זה, למשך שישים וחמישה חלקיקי שנייה אלו, תיאלץ אחר כך לשהות בגיהנום תקופה של שישים וחמישה עידינים. זה, דרך אגב, האופן שבו זה מתואר במסורת של ההינדינה; על פי הלימוד של הדרך הגדולה, התקופה ארוכה עוד יותר.¹⁸

ויש אף סכנות נוספות; על פי **חמישים הפסוקים על הלאמות**, אדם שמתנהג בצורה בלתי הולמת כלפי הלאמה שלו, יסבול גם בחיים האלה: רוחות רפאים, מחלות שונות, ובעיות אחרות מעין אלו יטרידו אותו בקביעות. בשעת המוות, הוא יתייטר בכאב עצום בנקודות החיוניות ויהיה משותק מאימה. יתר על כן, הוא ימות בעטיו של אחד משלושה עשר הגורמים למוות מוקדם – וכן הלאה.¹⁹

7

שלוש הדרכים מהוות את התמצית של כל הלימוד

לפיכך אנו יכולים לומר שבמהלך כל שיעור המוקדש לחיבור זה של 'השליבים בדרך להארה', המורה לימד והתלמידים שמעו את התמצית שלקוחה מכל אחד מספרי הלימוד הבודהיסטים אשר קיימים על פני כל הפלנטה הזאת.

8

מאסטר של כל הלימוד

אדם שמפתח הבנה טובה של שליבים אלה של הדרך, מגיע לנקודה שבה הוא יכול ללכת לכל אחת מן הסככות של ה**צה-צה (tsatsa)** המצויות במקומות שונים בעיר ושבחן נפטרים מכתבים ופסלים ישנים, להרים פיסת נייר כתובה כלשהי שמצא שם, ולדעת בדיוק היכן היא משתלבת בתרגולו. כאשר עוברים מכאן לשם, כלומר מלימוד יחיד זה על 'השליבים', אל המסה של הלימוד האחר של הבודהות, הרי ש'השליבים' הם כמו מפתח קסמים שפותח מאה דלתות שונות. כשעוברים משם לכאן, מכלול התכנים של מסת לימוד זו, רוכזו לתוך 'שליבים' אלו.

היכולת שתוארנו כרגע היא, דרך אגב, מה שאנו מתכוונים אליו כשאנו אומרים שמישהו "רכש הבנה של הלימודים בשלמותם". על כן גם הביטוי "מאסטר של כל לימודי הבודהות" לחלוטין אינו מתכוון למישהו שרקח איזו מרקחת שלא מפה ולא משם, של כל השיטות המוקדמות יותר והמאוחרות יותר, ושנסה לתרגל אותם. נקודה זו אנו לומדים גם ממה שאמר טוקן דהרמה ואג'רה (Tuken Dharma) Vajra:²⁰ "נסה לערבב את כל השיטות, המוקדמות והמאוחרות, ותמצא את עצמך מחוץ לשתיהן".

כשאנו אומרים כאן שכל הלימוד של הבודהה רוכז אל תוך 'השליבים של הדרך', אנו מתכוונים לכך שכל נקודה חיונית בלימוד באה לידי ביטוי בייצוג מתומצת של הנושאים הכלולים בשלושת האוספים של הכתבים.

9

הזהרו במה שאתם לומדים

אנשים השואפים לעשות תרגול רוחני כלשהו ראוי שילמדו דרך כמו זו שהיא בלתי שוגה. אין זה נכון לתרגל כל דבר שנפל תחת ידך, כמו כלב תועה שזולל כל מה שנקרה בדרכו. כפי שאמר המגן העדין, סאקיה פנדיטה:

גם במה שנוגע לדברים לא חשובים
קניית סוס, אבן חן, וכדומה,
נהוג לברר ולבדוק ולשאול.
אנשים משקיעים מאמץ שכזה
אפילו בעניינים פעוטים בחיים.
השגת המטרה הסופית
של אינסוף גלגולי החיים
תלויה לחלוטין בדהרמה,
ובכל זאת אנחנו נוהגים להוקיר
כל דהרמה שאנו פוגשים,
מבלי שנבדוק את טיבה,
ככלבים רעבים שמוצאים לעצמם שיירים.²¹

ככה זה – אפילו בכל דבר פעוט בחיים הנוכחיים, כמו בעת קנייה או מכירה של דבר מה, אתה נזהר מאוד: אתה עושה כל מה שתוכל להעלות בדעתך, מתרוצץ ושואל אנשים, משקיע הרבה זמן לחשוב מה עליך לעשות. אבל גם אם תעשה שגיאה גדולה במשהו מעין זה, לא תהיה לה כל השפעה – לטוב אן לרע – על חיך העתידיים. לעומת זאת, אם אתה פוגש בלימוד רוחני שהוא שגוי, אתה עושה טעות שתשפיע על המטרה האולטימטיבית של כל גלגולי חיך.

10

המאפיינים של לימוד רוחני אמיתי

המתרגמים הגדולים בימים קדומים העמידו עצמם בקשיים עצומים ורבים, והרחיקו עד הודו כדי להביא לכאן, לטיבט, את לימודי הדהרמה האותנטיים. אבל אותם טיבטים שהלכו בדרך שגויה לא יכלו להתעלות לרמתם. מים שהם טובים באמת חייבים בסופו של דבר לבוא ממקור של שלג טהור. וכך, גם המקור האולטימטיבי של כל דהרמה שאנו בוחרים לתרגל, חייב להיות משהו שאינו שוגה: אדון המילה, המורה, הבודהה עצמו.

גם אם תקדיש אלף שנים, מתאמץ לתרגל לימוד דהרמי שאין לו מקור אותנטי, לא תוכל להשיג אף לא שמץ זעיר של תובנה אמיתית. הרי זה כמו לחבוץ במים כדי לייצר חמאה.

על כן נוכל לומר שהלימוד שאנו מחליטים לתרגל חייב שיהיו בו שלושה מאפיינים ייחודיים:

- (1) הוא חייב לבוא במקור מן הבודהה.
- (2) הוא חייב היה לעבור תהליך של ניקוי סילופים: חכמים שהביאו אותו לצורתו האותנטית הסופית, לאחר שדאגו לבער ממנו רעיונות שגויים כלשהם שאולי התגנבו לתוכו מאז שהבודהה לימד אותו.
- (3) הוא חייב להיות לימוד שהביא לידי תובנות של ממש בליבם של מתרגלים גדולים, לאחר שאלה שמעו אותו, בחנו אותו, ומדטו עליו.

ולבסוף, הוא חייב להיות מועבר אלינו על ידי הדורות השונים של שושלת שאינה מקוטעת.

אם לדהרמה שאנו מנסים לתרגל יש את שלוש התכונות הללו, הרי שהיא אותנטית. מצידנו אנחנו עדיין עלולים להיכשל בה, בשל אי רציפות במאמצינו ובתרגולנו היומי, אבל נהיה לפחות פטורים מן החשש שהלימוד עלול להכזיב מצידו.

11

אנשים השואפים לחיים רוחניים

הגענו כעת לחלק השלישי והאחרון בהקדמות המובילות לחיבור הטקסט. חלק זה מכיל עידוד חזק לקורא ללמוד את היצירה היטב, והוא נמצא בפסוק הבא של טקסט המקור:

(2)

**עת פסקה בלבך התשוקה לעינוגי העולם
וגברה הוקרה לחיים אלו של שפע ופנאי,
וכן לדרכי המנצחים דעתך התכוונה,
האזן ידידי מבורך, בדעה טהורה.**

כאן מפציר צונגקאפה הגדול בקוראיו ללמוד את היצירה: "אתם, אתם האנשים אשר מחפשים חופש ואין לכם ולו רגע יחיד של תשוקה לעינוגי החיים; אתם, שרוצים להפיק את המירב מהגוף שמצאתם, להפוך את השפע והפנאי שלכם לבעלי משמעות; עליכם כעת לאמן את עצמכם בדרך שלעולם אינה שוגה, דרך שלעולם אינה טועה, דרך שהיא שלמה ומושלמת, הדרך שמשמחת אפילו את הבודהות המנצחים – האחת שעליה הם ממליצים בסוף, דרך אשר אין בה טעות, דרך שלא ניתן לתעות בה, דרך שהיא יותר מאשר סתם חלק או יחידה של דרך. ואם ברצונכם לאמן את עצמכם בדרך מעין זו, עליכם להיות תלמידים עם כל המאפיינים של תלמיד, עליכם להתאים לתיאור הלקוח מ-400 הפסוקים:

נאמר על אדם שהוא כלי ראוי

אם הוא חופשי מדעה קדומה,

אם הוא נבון, ואם יש בו כמיהה רוחנית.²²

ואתם, ידידים מבורכים, תלמידים אשר דעתם מכוונת לעבר הדהרמה, עליכם להקשיב בדעה טהורה; להימנע בלימודים מדברים שמונעים הצלחה – שלוש בעיות הקנקן; ולהסתמך על אותם דברים אשר תורמים להצלחת הלימוד – ששת הדימויים ללימוד.²³

12

מדוע נחוצה תפנית

**בלי תפנית טהורה לא ניתן להשקיט
התשוקה לתענוגות ארציים
באוקיינוס הזה של חיים,
וכמיהה לחיים ארציים היא זו
שכובלת את כל הייצורים.
ועל כן, בתחילה, שאף ידידי
היטב לפתח תפנית.**

כדי שנצליח להימלט מגלגל החיים, אנו צריכים לרצות להימלט. אם לעולם לא נפתח את השאיפה לצאת, וניצמד לדברים הטובים במעגל החיים, אזי לא תהיה דרך להימלט ממנו.

יכול אסיר לשבת בכלא, אך אם הוא אף פעם לא ממש משתוקק לברוח, ואף פעם לא ממש מנסה להימלט, הוא לעולם לא ימלט. אותו הדבר נכון גם עבורנו – אם לא ננסה למצוא דרך לברוח ממעגל החיים, היום בו נימלט לעולם לא יגיע. אם נתאמץ לפתח את השאיפה לברוח, אזי הזמן שבו נצליח יגיע בוודאות.

13 תפנית וחמלה

הנקודה כאן היא, שכדי לפתח את השאיפה להגיע להארה למען כל הברואים, אתה חייב תחילה לפתח חמלה שבה אינך יכול לשאת לראות יצורים אלה מתענים בייסורי החיים. כדי לפתח זאת עליך לפתח תפנית ממצבך הנוכחי; אין שום דרך אחרת להשיג חמלה, שכן זו מסתכלת על המצב שעמו נאלצים האחרים להתמודד. זו הייתה גם, מסכם הלאמה שלנו, כוונתו של לורד אטישה כאשר גער בנו, הטיבטים, בעדינות: "רק בטיבט ניתן למצוא אנשים בעלי שאיפה להארה אשר טרם פיתחו אהבה וחמלה".²⁴

14 הפסקת התשוקה

**חיי שפע ופנאי כה קשים הם למצוא,
ומאידיך – החיים כה קצרים. כך הרבה להגות
ותשוקה לחיים שכאלו תוכל להרפות.**

כוונתנו ב-"תשוקה לחיים שכאלו" היא התשוקה לאושר ומוניטין בחיים אלו – כאשר אתה אומר לעצמך, "לו רק יכולתי להשיג יותר מהדברים הטובים בחיים מכל אחד אחר בעולם – האוכל הטוב ביותר, הבגדים המשובחים ביותר, השם הטוב ביותר, וכל השאר." כל מי שמעוניין לעסוק באימון רוחני כלשהו, חייב להפסיק את השתוקקותו לחיים הנוכחיים.

איך להפסיק אותה? אתם חייבים להרהר בשני השלבים הידועים כ-

- (1) "החשיבות הגדולה של החיים האלו של שפע ופנאי, והקושי להשיגם", וכן
- (2) "הארעיות שלנו, העובדה שאנו חייבים למות."

מחשבות אלו ישנו את השתוקקותכם לחיים אלו - במחשבתכם תוותרו עליה. העובדה שאתה ואני כעת לא עוסקים בשום אימון רוחני, וגרוע מזאת, העובדה שאנחנו מנסים, וכל מה שאנו עושים איננו כלל אימון רוחני של ממש – הרי זה רק משום תשוקתנו לחיים אלו. **שחרור מארבע אחיזות**, טקסט לאימון התודעה, מסביר זאת כך:

מי שנאחז בחיים האלו - כלל אינו מתרגל את הדהרמה.
מי שנאחז בגלגל החיים - אין בו שום תפנית.²⁵

15 וויתור על חיים אלו

הגבול שמפריד בין תרגול רוחני לבין מה שאיננו תרגול רוחני, והגבול המפריד בין תרגול רוחני אמיתי לבין מה שהוא לא, הוא בדיוק ההתייחסות הזו של וויתור על החיים הנוכחיים. ייתכן שיהיה מפגש כלשהו בין תרגול שמתמחה בשינון מספר שורות לבין העולם; אך אין כל אפשרות למפגש בין תרגול שמבוסס על הוויתור על החיים האלו, והעולם, במובן של השתתפות שמחה בחיים הללו. אין שום דרך שתוכל להחזיק בעולם, ועדיין לשמור על תרגולך.

זו הייתה גם מחשבתו של מורנו היקר דרומטונפה כאשר אמר לנזיר מסוים, "משמח הדבר את ליבי, דודי, לראותך הולך מסביב למקום קדוש זה כדי לכבדו; הייתי מאושר עוד יותר אילו עשית דבר מה רוחני!" אותם הדברים הוא אמר לגבי קידות, שינון תפילות, מדיטציות, וכל השאר. לבסוף, הנזיר לא היה מסוגל להחליט מה אמורה הייתה להיות פעילות רוחנית, והוא שאל את דרומטונפה: "אם כך, כיצד אמור אני לתרגל?" והתשובה היחידה שקיבל הייתה "וותר על חיים אלה!" – שעליה חזר המורה שלוש פעמים, ובקול רם.²⁶

16

שלוש דאגות

במובן היותר כללי, נוכל להתחיל עם מה שידוע כ"שמונה מחשבות ארציות". את אלו ניתן לתמצת לשלוש דאגות של החיים האלה: אוכל, ביגוד, ומוניטין. אלו השלושה שעליהם אתם חייבים לוותר. הגרועה מבין השלושה, אגב, היא הדאגה למוניטין. חכמים, אנשים קדושים, מודטים גדולים בעבר – אנו יכולים אפילו לומר שרובם – היו מסוגלים לחיות בלי אוכל טוב, התקיימו בעזרת תרגולים מיסטיים שבהם כל מה שאדם אוכל זה כמה גוללות קטנטנות או תמצית של פרח. והם גם הצליחו לחיות ללא בגדים משובחים: הם ישבו ברטריט עמוק לבושים בגלימות בלויות מכוסות לכלוך, תוך שהם מדביקים את גבם לקיר המערה ואוטמים את פיתחה היחיד. אך בעומק ליבם הם עדיין כמהו לפרסום, למוניטין, וחלמו שכל האנשים המקומיים שבחוץ מדברים על איזה מודטים גדולים וקדושים הם.

היו חכמים רבים רבים, ומלומדים ונזירים שחיו חיי מוסר טהורים, אך טעו באופן זה. כפי שאמר דרוֹנְיִי גֶנְפוּ הגדול, (Droway Gonpo):

הם הולכים להתבודד,
על דלתם שמים שלט,
ושום נפש חיה לא פוגשים -
מודטים גדולים אלו עדיין מקווים
שבחיים אלה יזכו לכינוי
"מודטים נעלים".²⁷

וכן אמר,

וכך ממלאים הם את תודעתם
בתקוות ובתוכניות,
מחשבות החודרות לכל שיעשו,
וכך יורד לטמיון אימונם הרוחני,
מגורש על ידי שודדים מקומיים.
קח, אם כן, חנית, ונעץ אותה בכל
מחשבה המעוניינת בחיים האלו,
וזכור: גם אם חנית אחת ויחידה
לא תצליח לפגוע במטרתה,
היותך חכם, או קדוש, מלומד, או מודט
לא תוכל לחסום את הפתח
אל שלושת העולמות הנחותים.

17

שמונה מחשבות ארציות

לכן אם ברצוננו לעשות תרגול רוחני כלשהו אנחנו חייבים לרסן את שמונה המחשבות הארציות - אנו חייבים להישאר ניטראליים, חופשיים משני הענפים של כל אחד מארבעת הצמדים. "שמונה המחשבות הארציות" הוא שם שאנו נותנים לשמונת הרגשות הבאים:

- (1) לשמוח כאשר אנו משיגים דבר מה
- (2) ולהיות עצובים כשלא
- (3) לשמוח כאשר אנו חשים בטוב
- (4) ולהיות עצובים כשלא
- (5) לשמוח כאשר אנו רוכשים מוניטין

- (6) ולהיות עצובים כשלא
 (7) לשמוח כאשר מישוהו מדבר בשבחנו
 (8) להיות עצובים כאשר מישוהו מדבר בגנותנו

כפי שמציין המכתב לידיד:

הו, אתם הבקיאיים בענייני העולם!
 להשיג או שלא, לחוש בטוב או שלא,
 לזכות במוניטין או שלא,
 להיות המושא של שבח או גנאי -
 אלו שמונה המחשבות הארציות.
 אותן יש להכניע; ולא לאפשר
 שיחדרו כהוא זה אל תוך התודעה.²⁸

הקדוש הגדול לינגרפה (Lingrepa) אמר אף הוא:

בעיר הדאגה לחיי היום-יום
 בגלגל החיים שלנו,
 משוטטות הגוויות החיות
 של שמונה מחשבות ארציות.
 כאן המקום אשר בו תמצא
 את בית הקברות שהוא
 המפחיד מכול;
 כאן, בין המתים, הוא המקום
 שבו עליכם, הלאמות,
 לעמוד במשמרת חצות.²⁹

אין זה כלל משנה מי אתה – חכם דגול, או קדוש, מאסטר או מודט – ואין זה משנה עד כמה מעמיק התרגול שאתה מדמיין שאתה עושה, הוא כולו העמדת פנים חלולה אם מעורבות בו שמונה המחשבות הארציות. אנו מוצאים אמת זו בדבריו של יאנג גונפה (Yang Gonpa), תלמידו של המנצה גו-צנגפה (Gu-tsangpa):

אין זה מועיל כלל ועיקר אם הלימוד הוא הלימוד הקדוש והסודי של "השלמות הגדולה". האדם עצמו חייב להפוך לקדוש וסודי, "השלם הגדול". אנו פוגשים מקרים רבים שבהם, לפי האופן שבו אדם מתאר את תרגולו הרוחני, ניתן לחשוב ששוויו עדר שלם של סוסים - אבל האדם עצמו ערכו ככלב. דת שכולה מילים אך אף פעם לא יושמה בתרגול יומיומי דומה לפטפוט של תוכי שלימדוהו לדקלם; יש מרחק גדול בין האדם לתרגול; תודעתו ואמונתו לעולם לא מתלכדות, כמו גושים של קמח שלעולם לא מתערבבים עם הבליה. פטפוט על אודות תרגול רוחני מבלי לתת לו לשקוע, ולהשאירו לצוף על פני השטח כמו ירקות עקשניים במרק, מחמיץ את הנקודה העיקרית בתרגול רוחני. אני מצהיר בפניכם, הדבר שאני מלמד שהוא העיקר של כל תרגול שיש הוא לוותר על החיים האלו.³⁰

18

עשרה אוצרות אולטימטיביים

לכן אם אדם אינו מצליח להשתחרר משמונה המחשבות הארציות של החיים האלו, הוא יתקשה אפילו לסגור את השערים ללידה בעולמות של הסבל, כל שכן לבצע משהו שהוא תרגול רוחני. כדי לבצע תרגול כזה, עליך לתרגל את הלימוד שנקרא "עשרת האוצרות האולטימטיביים", לימוד של הלאמות המכונים

^{*} תרגום השם Dzog Chen בטיבטית.

'שומרי המילה' להכנעת שמונה המחשבות הארציות, ולוותר על חיי העולם הזה. עשרת "האוצרות האולטימטיביים" הללו הם כדלקמן:³¹

ארבע ההתכוונות
שלושת היהלומים
השלושה של להיזרק, להגיע, ולהשיג.

"ארבע ההתכוונות" הן:

לכוון את תודעתך באופן אולטימטיבי לתרגול.
לכוון את תרגולך באופן אולטימטיבי אל הקבצן.
לכוון את הקבצן באופן אולטימטיבי אל המוות.
לכוון את המוות באופן אולטימטיבי לאיזו תהום מאובקת.

ו"שלושת היהלומים" הם:

לשלוח את היהלום הבלתי נתפס לפניך.
להניח את היהלום הבלתי ניתן לניתוץ מאחוריך,
לשמור את יהלום החוכמה לצידיך.

לבסוף, השלושה של "להיזרק, להגיע, ולהשיג" הם:

להיזרק משורות האנשים
להגיע לרמתם של כלבים.
להשיג את מעמד האלים.

"לכוון את תודעתך באופן אולטימטיבי לתרגול פירושו לתרגל עם המחשבות הבאות: בפעם הזו הצלחתי להשיג לעצמי גוף אנושי טוב ונסיבות מוצלחות; אלו קשים ביותר להשגה, ערכם עצום ובל ישוער, ויש בהם כל התנאים של שפע ופנאי. זוהי הפעם האחת והיחידה שבה יהיו לי חיים מעין אלו, והם לא יאריכו זמן רב; מותי הוא לגמרי ודאי, אין לי שום אפשרות לדעת מתי יגיע מותי, וכשאמות, רק תרגול רוחני קדוש זה יהיה לי לעזר. כל הרכוש והכבוד שצברתי בחיים אלו, כל פיסת תהילה שהשגתי, כל הדברים האחרים של ממון ורכוש שברשותי, לא יוכלו לעזור לי כהוא זה ברגע המוות.

"לכוון את תרגולך באופן אולטימטיבי אל הקבצן מתכוון לכך: נניח שאתה חושב לעצמך: "ובכן, אם אמנם אפסיק לנסות לעשות את מה שדרוש כדי לחיות טוב בחיים אלו, וזאת במטרה לאפשר את התרגול הרוחני, אני חושש שלא יהיו ברשותי הצרכים החיוניים על מנת לתרגל, ואהפוך לקבצן". אזי חשוב כך: "אקח על עצמי כל קושי למען התרגול, וגם אם פירוש הדבר שאאלץ להפוך לקבצן, אהפוך לקבצן. אמצא דרך לתרגל, אף אם אצטרך לחיות על שאריות מזון עלובות שאקבץ מאחרים, ולעטות בגדים ישנים שהם יתנו לי".

"לכוון את הקבצן באופן אולטימטיבי אל המוות", פירושו לעולם לא לוותר על התרגול. נניח שאתה חושב לעצמך, "אז אני מנסה לעשות קצת תרגול, והופך בכך לקבצן, משום שלא השקעתי את זמני לאסוף אפילו קומץ של דברים חומריים. אלא שאז לא יהיה לי אפילו המעט הדרוש לקיים חיי אנוש אלו. אני חושש שיום אחד אמות מחוסר אוכל וביגוד". אלא שבמקום זאת עליך לחשוב באופן זה: "בכל גלגולי הרבים בעבר, מעולם לא ויתרתי על חיי למען תרגולי. אם הפעם יתאפשר לי למות תוך כדי ניסיון לתרגל, אולי אצליח על כך לכפר.

והרי כולנו דומים, עשירים כעניים - כולנו עומדים למות. אנשים עשירים, כדי להתעשר, צברו מעשים רעים למכביר וימותו עמם. אני, לעומת זאת, אשיג דבר מאוד משמעותי אם אמות עקב הקשיים בניסיונותי לתרגל. לפיכך אם למען תרגולי אקפא למוות, הניחו לי לקפוא. אם אגווע ברעב למען התרגול, הניחו לי לגווע ברעב."

"לכוון את מותך באופן אולטימטיבי לאיזו תהום מאובקת מפורש כך: נניח שאתה חושב לעצמך "אבל ישנם דברים מסוימים שלהם אני זקוק בינתיים עד מועד מותי. אם לא יהיה לי שום כסף בכלל, כיצד אשיג מישוהו שיעזור לי כשאחלה? מי יסעד אותי בזקנתי? מי זה שיעמוד לצדי בעת מותי? ומי ידאג לענייני לאחר מותי – מי יפטר מגופתי, וכל השאר?" כל המחשבות הללו שייכות לקטגוריה של היאחזות בדברים הטובים של החיים האלו. אינך יכול להיות בטוח כלל כי תגיע לגיל זקנה. עדיף לפרוש למחסה מבודד בהרים, ולוותר על אחיזה בכל הדברים, ולחשוב לעצמך "כעת אני עומד לתרגל, ולא אכפת לי אם אמות ככלב עזוב בתהום מאובקת, בלי אף אחד שידאג לי, ותולעים זוחלות על גופתי."

"לשלוח את היהלום הבלתי נתפס לפניך פירושו: "ייתכן שתהיה מסוגל לוותר על החיים כמתואר לעיל, ולהתחיל לנסות לתרגל. אולם אז הוריך ושאר בני משפחתך, חבריך וכל השאר, ינסו לתפוס אותך ולהחזירך. הפוך עצמך למי שלא ניתן לתפוס. שמור את תודעתך איתנה ובלתי משתנה כמו יהלום, גם אם יהיה עליך להותיר מאחור את משפחתך וחבריך האהובים ביותר, אלו שקרובים הם אליך כמו הלב הפועם בחוץ, הניצבים ועיניהם דומעות מכאב. עזוב, ולך למקום מבודד כלשהו בהרים, ללא חרטה, ללא שום אחיזה. הישאר שם והקדש עצמך לתרגול טהור בתכלית."

"להניח את היהלום הבלתי ניתן לניתוח מאחורי פירושו: נניח שוויתרת על החיים האלו, ואכן פרשת. אנשים יבוזו לך, יאשימו ויגנו אותך, ויאמרו דברים כגון "עכשיו הוא רק קבצן נודד ועלוב". יאמרו מה שיאמרו, עליך לוותר על הכל, ולחשוב לעצמך, "אם יאמרו שטהור אני כמו האל, זה טוב. ואם יאמרו כי רשע אני כשטן, גם זה טוב. לי זה כלל לא משנה. הניסיון לשמור על תדמית טובה עם חברים שעדיין אחוזים בעולם זה, עלול להוביל להרבה בעיות חמורות, ולהוות מכשול גדול לתרגול הרוחני".

"לשמור את יהלום החוכמה לצדך פירושו: לעולם לא להפר את ההתחייבויות שנטלת על עצמך. נטוש, נטוש לעולמים, את כל הפעולות שהן חסרות משמעות לחלוטין, פעולות שמונעות על ידי היאחזות בחיים האלו. שמור על תודעה איתנה וממוקדת ברוחניות, ומזג את חייך ואת תרגולך לאחד.

"להיזרק משורות האנשים מפורש באופן הבא: כעת תתחיל לראות כי ההשתוקקות לדברים הטובים בחיים אלו היא אויבך האמיתי. כל תפיסתך כעת תתנגש עם תפיסתם של שאר האנשים, אנשי מעלה ואנשים פשוטים כאחד, שגם הם שואפים כולם לאושר שבחיים האלו. מבחינתם אתה נהג כמשוגע, ולכן תיזרק אל מחוץ לשורתם של אנשים – אנשים שחיים למען חיים אלו.

"להגיע לרמתם של כלבי פירושו שאתה חי את חייך ללא מזון משובח, או בגדים טובים, או מוניטין. למען תרגולך, אתה מוכן לשאת ברצון את כל אשר תפגוש: רעב, צמא או עייפות.

"השגת מעמד של אלים" מתחילה עם הפרישה למקום מבודד כלשהו, וויתור על כל הפעילויות הרגילות של עולם זה. אתה מביא את תרגולך לסיומו המיוחל, ובמהלך החיים האלו ממש תשיג את מעמדו של הבודהה – העליון שבין האלים.

19

לעולם לא יחסר הכסף

אגב, אינך צריך לחשוש שאם תוותר על הדברים על מנת לתרגל באופן שתואר לעיל תהפוך לקבצן מסכן ותרעב למוות. אפשרי הוא שאדם ארצי ימות מרעב, אך אין זה כלל אפשרי שמתרגל רוחני יגיע לידי כך. וזאת משום שלמורנו רב החמלה, בעת שהשיג את המצב של הארה מלאה, עדיין נותר די חסד ממעשיו בעבר – כדי להיוולד כ-60,000 לידות בתור "קיסר הגלגל" – אחת מאותן ישויות מדהימות בעוצמתן השולטות בכל העולם. במקום זאת הוא הקדיש את העוצמה המופלאה של החסד הזה לתזונתם ולסיפוק כל שאר הצרכים שחסידי עשויים להזדקק להם בעתיד. בחיבור **הלוטוס**

הלבן, הסוּטְרָה על החמלה, אנו שומעים את השבועה הבאה של הבודהה בעודו מתחייב לראשונה להשיג הארה למען כל הברואים:

בימים שבהם תתפשט תורתו בעולם, כל אדם שיעטה ולו רק 10 ס"מ מהגלימה הזוהבה ימצא מאכל ומשקה כל צרכו. ואם לא, הרי שאז הולכתי שולל את מצב ההארה. ואם כך הלוואי שאאבד את הארתי.³²

20

מדוע לחשוב על כסף?

כעת, כשאנו אומרים "לוותר על החיים האלו", הדבר העיקרי שעליו יש לוותר הן אותן שמונה מחשבות ארציות או היאחזויות בתענוגות החיים האלו. הוויתור על המחשבות האלו לא בהכרח אומר שעליך להיפטר מכל נכסיהך הארציים ולהפוך לפושט יד. לאמות קדושים בעבר הצביעו על דוגמאות של אנשים שהצליחו בויתור על החיים, והם כוללים אנשים בעלי עושר חומרי עצום כמו גיא'צ'וק קלסנג גיאצו ופאנצ'ן לובסנג ישה.³³

21

דבריו של לורד מאיטרייה על הוויתור על חיים

מילארפה, גדול אמני המדיטציה, אמר גם הוא:

בני, אם תחפוץ לשמור בלבך
את התרגול הקדוש,
מצא בעמקי לבך אמונה, שכן
היא זו שבאה ראשונה.

אם תלך בעקבותיי,
לעולם אל תפנה
להביט לאחור,
על החיים האלו,

יקיריך יהפכו לשדים
שבעדך מעכבים;
אל תאמין בממשותם –
נתק את כל הכבלים.

מזון וממון הנם הקו הקדמי
של משמרות השדים:
ככל שהם קרובים – כך יותר גרועים –
ותר על תשוקתך לאלו.

מושאי החושים אינם כי אם
המלכודת של השדים.
הם אותך ילכדו –
ותר על אחיזתך באלו.

אהובתך הצעירה

היא בת השדים,
היא אותך תוליך שולל!
עמוד על המשמר.

המקום בו גדלת איננו כי אם
הכלא של השדים:
יקשה עליך משם להשתחרר,
על כן קום ונוס מהר.

ממילא תיאלץ מכל זה להיפרד
בעתיד, והלאה להמשיך,
האם לא עדיף לעזוב מייד –
ולהפוך את חייך למשמעותיים?

יום יבוא ובובת הרפאים הזאת
תיפול ממילא,
עדיף לנצל גוף זה כבר עכשיו,
להתחיל היטב, מייד.

הציפור הקלה של התודעה,
תעוף בבוא יום מן הגוף ממילא.
עדיף כבר היום להמריא
אל יריעת רקיע רחבה.

בני, אם תסכיית ותפעל על פי מילותיו
של אדם יחיד – מילותי,
החסד לשמור על התרגול הקדוש
יהיה כולו שלך.³⁴

22

מוות במערה שבהר

וכן אמר לורד מילרפה,

קרובי לא יבחינו בשמחתי,
ואויבי לא ידעו צערי;
ידידי לא יחושו בזקנתי
ואחותי לא תדע שחליתי.
לו אזכה למות כך, בכוך מבודד –
זו משאלתו של היוגי.

אין אדם שירגיש במותי,
אין גוויה בה העיט יבחין,
לו אזכה למות כך, בכוך מבודד –
זו משאלתו של היוגי.

התנים ימצצו בשרי ועצמותי,
ורימה תאכל את גידי ועצבי:

לו אזכה למות כך, בכוך מבודד –
זו משאלתו של היוגי.

עקבות לא יובילו לעבר דלתי,
כתמי דם לא אותיר בביתי:
לו אזכה למות כך, בכוך מבודד –
זו משאלתו של היוגי.

אנשים לא יעמדו למרגלות מיטתי,
ואין איש שיבכה את מותי:
לו אזכה למות כך, בכוך מבודד –
זו משאלתו של היוגי.

אין איש שיתהה אם הלכתי,
ולאן כוונו פעמי,
לו אזכה למות כך, בכוך מבודד –
זו משאלתו של היוגי.

מי ייתן ותפילה זו של מוות
של קבצן, במערה אי שם,
תהיה לברכה לכל הברואים
באשר הם נמצאים.³⁵

ישנה הנחיה אחת שניתן לראות בה את תמצית הלימוד לגבי האופן שבו ניתן להיפטר משמונה המחשבות הארציות של החיים האלו. זוהי המדיטציה על הארעיות והמוות של כל אחד מאיתנו. אך אנשים כמונו צריכים להכין את התודעה שלנו למדיטציה זו, על ידי שנהגה תחילה עד כמה רבי ערך ונדירים חיי השפע והפנאי הנוכחיים שלנו. ואז בהדרגה תבשיל תודעתנו גם להבנה של המוות.

23

עד כמה יקרים הם חיינו

ג'ה צונגקאפה, היודע-כל, אמר בעצמו,

גוף זה של פנאי ערכו רב מפנינה
שנותנת לך את כל מבוקשך,
וזוהי הפעם האחת והיחידה
שתפגוש בגוף שכזה.

כה קשה למצאו וכה קל לאבדו,
כהבזק של ברק ברקיעים!
כך הרבה להרהר, וראה בברור
כי כל העיסוקים הארציים
הם כמוץ הנידף ברוח.
שאף, אם כן, בלבך בכל עת, ויחל
למצות ברכתם יום וליל.

אני היוגי תרגלתי כך,

כזה היה אימוני.
אם אל החופש כמה לבך –
בוא וצעד גם אתה בדרכי!³⁶

24

החופש שבא עם התפנית

הנקודה כאן היא, שעל מנת להיפטר משמונה המחשבות הארציות ולקחת על עצמך באמת ובתמים תרגול רוחני טהור, עליך להגיע לשתי תובנות שונות: ראשית, עד כמה רבי ערך וקשים להשגה הם חיים של שפע ופנאי, ושנית, ארעיותם של חיך והעובדה שיהיה עליך למות. ברגע שתשיג תובנות אלו, דבר לא ישנה יותר – ההרים יכולים להפוך לזהב, הנהרות לחלב, וכל אדם יהפוך לעבדך הנרצע – עבורך כל זה יראה דוחה וחסר טעם, כמו סעודה דשנה שמוצעת לאדם חולה שמקיא. ולא די בכך שתובנות אלו יגיעו אליך מבחוץ – מזה שישבת ושמעת מישהו מתאר אותן. הן צריכות לנבוע מתוכך, מתוך שחשבת עליהן בעצמך. רק אז הן יכו שורש איתן בתודעתך, ויותר לעולם לא ישתנו.

25

עד כמה נדירים החיים שכאלו

לבסוף, חיים כמו שלנו הם קשים להשגה מנקודת המבט של "הדוגמה הקלאסית". דמה בלבך טבעת דמויית גלגל הצלה עשויה זהב טהור, שיכולה איכשהו לצוף על פני האוקיאנוס האדיר. גלי האוקיאנוס מטלטלים אותה אנה ואנה, בכל כיוון שניתן לדמיין. עמוק בתהומות האוקיאנוס גר צב ים ענק. הוא עיוור. פעם אחת, ואחת בלבד, במהלך מאה שנים, הוא עולה אל פני המים ומרים את ראשו רק לרגע. ונניח שבדיקו באותו רגע נכרכת טבעת הזהב סביב ראשו. הסיכויים שדבר זה יתרחש הם כמעט אפסיים.

המצב שלנו זהה. הלימוד של הבודהה מגיע פה ושם לפלנטות השונות ביקום. והנה אנחנו, עיוורים בשל בורותנו. אנו הדיירים הקבועים של מעמקי אוקיאנוס של גלגל החיים. גוף אנושי שחונן בשפע ופנאי, הוא קשה להשגה במידה שלא תיאמן; הסיכויים כנגד זה הם כמעט אינסופיים. אבל הפעם הזו זכינו בגוף שכזה.

אם כך חיינו אלה, של שפע ופנאי, ערכם רב לאין שיעור, אך הם מאוד קשים להשגה; זוהי הפעם הראשונה והאחרונה שנזכה להזדמנות כזו. מוטל עלינו כעת להפיק מהם את המירב. והדבר הנעלה ביותר שאנו יכולים לעשות עם חיינו אלה הוא לתרגל את 'הדרך הגדולה'.

26

להיות מודעים למותנו

ואנו חייבים להתחיל בתרגול הזה מייד, ברגע זה. לא נותר זמן רב עד שהמוות הבלתי נמנע יגיע אלינו. אנו חייבים להגות בקביעות במותנו: מודעות מעורפלת קטנה שיום אחד המוות יגיע, או הרהור קצר מדי פעם, אין בהם די לשמור מודעות של ממש של מותך הקרב. אתה חייב לאמן את עצמך באופן עקבי כדי לפתח מודעות זו.

בטקסט המקור שלנו, ההנחיה לגבי האופן שבו נפתח מודעות למוות מיוצגת במילים "הלא הם [החיים] כה קצרים". הנחיה זו כוללת מספר קטגוריות:

- היתרונות שמושגים משמירת מודעות למוות,
- הקשיים שיבואו אם אינך שומר מודעות למוות,
- וכיצד לפתח מודעות זו בפועל.

הקטגוריה האחרונה עצמה כוללת את:

- שלושת העקרונות הבסיסיים,
- את תשע ההנמקות שלהם,
- ואת שלוש ההחלטות שיש לעשות בעקבות זאת –

וכול זה מסתיים במדיטציה על איך זה למות.³⁷ אדם שמאמן עצמו בקטגוריות הללו במשך תקופה ארוכה מסוגל לפתח מודעות אמיתית של המוות, ובעקבות זאת משיג את היכולת להשתחרר מן התשוקה לתענוגות של חיי ההווה. כאשר אדם מצליח, באמצעות תהליך זה של התבוננות עמוקה, לפתח את המודעות של מוות וארעיות, נוכל אז לומר שדרך החסד הייתה שורשים בקרבו.

27

חיינו העתידיים לא יהיו יותר טובים

**שוב ושוב גם הרהר הכיצד
מעשה ופריו יעקבו כאחד,
ועל סבל שפה בגלגל,
ותשוקה לחיים של עתיד אז תחדל.**

כאשר אנו אומרים: "תשוקה לחיים של עתיד" אנו מתכוונים לסוג מסוים של חשיבה שבה אדם חושב לעצמו: "אני מקווה שבלידותי הבאות אוכל לחיות בדומה לישויות דמויות האלים, כגון היצורים שנקראים 'הטהור' או 'מאה מתנות' או כמו אחד מ'מקיסרי הגלגל' השולטים בעולם כולו. הלוואי ואחיה במצב נפלא של אושר, בטוב שבמקומות, עם מיטב הדברים, בגוף יפיפה ושבו כל אשר אתאוה לו יימצא בהישג יד." קורה גם שנתקלים באנשים המתפללים להיוולד באחד העולמות הטהורים באמת של הבודהה, שבהם לא יחוו סבל לעולם ויהנו מאושר מתמשך – אבל, הם מתפללים כך ללא שום כוונה להשיג מצב נשגב זה על מנת לעזור לברואים אחרים. אם נתחקה באמת אחר קו מחשבה זה עד תומו, נראה שאנשים כאלו ברובם פשוט נפלו לתשוקה נחותה לחיי עתיד.

28

ארבעה עקרונות של הקארמה

הרהור זה נעשה על ידי התבוננות מאוד מדוקדקת בארבעת העקרונות של מעשים ותוצאותיהם שאותם לימד הבודהה.

1. מעשים חייבים לייצר תוצאות דומות.
2. התוצאות יותר גדולות מהפעולות.
3. לא ניתן לפגוש תוצאה אם הפעולה לא בוצעה.
4. ברגע שהפעולה בוצעה התוצאה אינה יכולה להעלם.

אדם שביסס היטב את אמונתו בעקרונות אלו, ימנע באופן אוטומטי מעשיית עוולות בחיי היומיום שלו ויתחיל לעשות את הדברים הנכונים.

29

לאן ייקח אותך המוות

לאחר מותך, תודעתך אינה נכבית כמו מגורה – אתה חייב להיוולד שנית. ישנם רק שני סוגים של לידות שיכולות להתרחש: אחת מהלידות האומללות, או אחת מהלידות המאושרות יותר. באשר לבחירה בין שתי

האפשרויות – כאן אתה חסר אונים לחלוטין. נכפה עלייך ללכת בכיוון שמוכתב על ידי מעשייך בעבר. מעשי חסד ישליכו אותך לאחד מסוגי הלידות המאושרות יותר, ואילו מעשים רעים ישליכו אותך אל אחד משלושת סוגי הלידות האומללות.

מעשים רעים במיוחד יובילו אותך לגיהנום; בינוניים יובילו אותך ללידה כרוה רעבה; ומעשים רעים שהם פחות חמורים יאלצו אותך להיוולד כחיה. מעשי חסד גדולים, מצד שני, יובילו אותך ללידה כיצור של עונג באחד משני העולמות הגבוהים; מעשי חסד בינוניים יהפכו אותך ליצור עונג בעולם התשוקות; ומעשי חסד פחותים יותר יובילו ללידה כבן אדם באותו עולם.³⁸ כפי שאמר מגיננו המהולל, נְגַאֲרָג'וֹנָה:

כל סבל שיש בנמצא
בא ממעשים של עוולה,
וגם כל הלידות האומללות.
חסד מביא ללידה טובה,
ולאושר במהלך החיים.³⁹

מאחר שכך המצב, ומאחר שכל החסדים שלך ושלי הם חלשים – בעוד מעשינו הרעים הם בעלי עוצמה אדירה – אזי אילו נאלצנו למות במצבנו הנוכחי, ברור מעבר לכל ספק שהיינו נולדים באחד מן העולמות האומללים.

ואם ניוולד באחד העולמות האלו, נהיה חייבים להתנסות שם בסבל כל יתואר. מנת חלקם של יצורי הגיהנום היא חום או קור בל-יתואר, הגוף מורתח או נשרף ואף גרוע מכך. כרוחות תאבות, אנו נידונים לרעב או צמא מתמיד, אנו נידונים להיות במצב תמידי של תשישות ופחד. בתור חיות נהיה יצורים פראיים חסרי תבונה, בלי יכולת לבטא דבר, ומנוצלים על ידי בני אדם לביצוע עבודה או לשמש כמאכל.

30

כיצד למצוא מקלט של ממש

יש דרך לחמוק מלידות אומללות אלו, והיא למסור את עצמנו להגנתם של שלושת היהלומים הנדירים⁴⁰, לעשות כך מעומק לבנו, ולהתאמץ כמיטב יכולתנו לבחור נכון אילו מעשים עלינו לאמץ ומאילו להימנע.

החלטה נכונה זו בבחירת פעולותינו היא, למעשה, ההנחיה החשובה ביותר בכל הלימוד על הליכה למקלט. ברגע שאנו מתעלמים מהעיקרון של מעשים ותוצאותיהם, הרי שנגזר עלינו שניוולד בעולמות האומללים. אנשים כמוכם וכמוני שהתכנסו כאן הננו נזירים, וסביר להניח שלא ניאלץ להיוולד באחת מן הלידות הנחותות. אבל זכרו: היו המוני אנשים כמונו, שהיה להם הידע של הלימוד, אך הם עברו לעולמות נחותים משום שלא השכילו ליישם לימוד זה הלכה למעשה, או משום שבחרו להתעלם מחוקי המעשים ותוצאותיהם.

ואנו חייבים לכבד חוקים אלו. אדם שלא מכבד אותם מוכרח להיוולד בלידה נחותה, ואין זה משנה עד כמה ידע היה לו, או כמה קדוש הוא היה. אתה יכול להיות חכם הבקיא במכלול כתבי הקאנון, או מודט מתקדם שיש לו הישגים רוחניים נפלאים; יתכן שיש לך כוחות על חושיים מדהימים ויכולת לבצע ניסים, אך אם אינך מסוגל לנהוג בזהירות בכל מה שקשור למעשים ותוצאותיהם, אתה תסבול

31

מטוב יוצא רק טוב

וזה מביא אותנו כעת לארבעת העקרונות הכלליים בהגייה שלנו במעשים ותוצאותיהם:

1) אם הסיבה היא מעשה חסד, אזי התוצאה שהיא תייצר יכולה להיות רק עונג, לעולם לא כאב. אם הסיבה היא מעשה עוולה, אזי התוצאה שתגרם יכולה להיות רק כאב, לעולם לא עונג. לכן העיקרון הראשון הוא שמעשים ייצרו בוודאות תוצאות דומות.

32

התוצאות תמיד יותר גדולות

2) הסיבות יכולות להיות מעשי חסד או מעשי עוולה שהם פעוטים יחסית, אך לתוצאות שהן ייצרו – העונג או הסבל – תהיה עוצמה אדירה. העיקרון השני הוא, אם כך: התוצאות גדולות יותר מן הסיבות.

33

אין פעולה – אין תוצאה

3) אם אדם לא ביצע מעשה של חסד או של עוול, אשר משמש כסיבה, הוא לעולם לא יחווה תוצאות תואמות, בין אם סבל או עונג. לכן, העיקרון השלישי הוא: אדם לא יכול לחוות תוצאה אם לא ביצע קודם פעולה שתפעל כסיבה.

34

הקארמה לעולם לא תעלם מעצמה

4) העיקרון הרביעי קובע שברגע שאדם ביצע פעולה של חסד או של עוול המתפקדת כסיבה, ברגע שפעולה בוצעה, התוצאה לא יכולה להיעלם – כל עוד לא נהרס כוחו של מעשה טוב, למשל, על ידי רגשות כמו כעס, או של מעשה רע על ידי יישום פעולות מתקנות נאותות.⁴¹

35

מה פירוש להיות 'ארצי'

ודאי שמעתם על ההשקפה הנכונה שמכונה ה"ארצית" – היא מתייחסת להבנה זו של פעולות ותוצאותיהן. השקפה זו, דרך אגב, היא משהו שכל אדם צריך לדבוק בו, בין אם הוא נזיר, נזירה או מי שלא נטש את חיי הבית. עליכם להבין שהמילה "ארצי" במקרה זה אינה מתייחסת למי שלא נטש את חיי הבית. ישנו הביטוי "אנשים רגילים" שבו אנו משתמשים, שמתייחס לכל אדם שטרם השיג את התובנות של דרך הראייה.⁴² אין זה משנה מי אנחנו, אנו אנשים "ארציים" כל עוד אנו אנשים רגילים במובן זה.

36

כיצד סובלים בני אדם

נניח שנולדת כבן אנוש; עדיין תיאלץ לסבול בשעה שתגיע מן הרחם. עדיין תיאלץ לסבול כשגופך יזדקן מדי יום ביומו. עדיין תיאלץ לסבול לכשתחלה. עדיין תיאלץ לסבול כשתמות. יהיה עליך לשאת את הכאב שבגעגועים למשפחתך האהובה. יהיה עליך להתנסות בסבל של המפגש עם אויביך השנואים. יהיה עליך לחוות את הקושי שכרוך בעמל להשיג את הדברים שאתה רוצה, מבלי שתוכל להשיגם – וכך הלאה וכך הלאה.

שישה סוגים של סבל

ג'ה צונגקאפה, בהצגה הגדולה של השלבים בדרך להארה, מחלק את ההגייה בסבל הכללי של החיים לשלושה חלקים. אלו הם: ההגייה בשמונת סוגי הסבל, בששת סוגי הסבל, ובשלושת סוגי הסבל. הקבוצה של שמונת סוגי הסבל מתייחסת יותר לחיים של אדם, והקבוצה של השלושה מובאת כמעין סיכום. ועל כן נדון כאן מעט כיצד מתבצעת ההגייה בששת סוגי הסבל.⁴³

ששת סוגי הסבל הם כדלקמן:

1. הבעיה שבחיים אין שום בטחון.
2. הבעיה שאנחנו תמיד רוצים יותר ממה שיש לנו.
3. הבעיה שאנו נאלצים להשיל את גופנו שוב ושוב.
4. הבעיה שאנו נאלצים לשוב ולהיוולד לתוך חיים חדשים.
5. הבעיה שמצבנו בחיים עולה ויורד, הלך וחזור.
6. הבעיה שאין איש שיכול להתלוות אלינו; ובסופו של דבר אנחנו תמיד לבד.

שש הבעיות הללו מתוארות בפרוט בכתבים הסטנדרטיים על 'השלבים בדרך להארה'. ועלינו לזכור גם את המלך מֶפִיד (Mefeed) שדבריו האחרונים היו: "אין רעה גדולה בעולם מאשר העובדה שאנו תמיד רוצים יותר ממה שיש לנו".⁴⁴ אתה ואני הננו נזירים, ויש רק שני דברים שראוי שנעשה:

לקרוא את הכתבים הקדושים, ללמוד עליהם מפי מורה, ולהרהר במשמעותם.
לחיות חיים של הימנעות ולהישאר במדיטציה.

כאן, הכוונה "בחיים של הימנעות" היא חיים שבהם אנחנו מקפידים על שמירת המוסר, ונמנעים ממעשים רעים. אם נסכין שלא לחרוג משתי הנחיות אלו, יגיע היום שבו נוכל להשיג חוכמה ותוכנות. אך אם נתעלם מהן, נלך לאיבוד בתוך מה שמכונה "הרבה דברים לחשוב עליהם והרבה דברים לעשות" ואז לא נעשה שום תרגול רוחני. דרך אגב, אנשים עושים את השגיאה הזו משום אי יכולתם לדבוק במצווה של "הווי מסתפק במועט" ו-"הווי נוח לרצות".⁴⁵

שלושה סוגים של סבל

מאחר ושלושת סוגי הסבל מוזכרים בהמשך של טקסט המקור, נתאר אותם בקצרה. רגשות בלתי טהורים של כאב מהווים את הסוג הראשון של סבל: "הסבל של סבל".

כל הרגשות הבלתי טהורים של הנאה מהווים את הסוג השני של הסבל: "הסבל של השינוי". ניתן להסביר סבל זה באופן הבא. כאשר אתה נמצא במקום מאוד חם, כל דבר קריר נתפס כמענג. כאשר אתה נמצא במקום מאוד קר, הרי שדבר חם נתפס כמענג. כך גם אם אתה נאלץ ללכת מרחק רב, (ישיבה תחשב אז לעונג) או אם עליך לשבת במשך זמן ממושך (ההליכה תיתפס כעונג).

אלא שאף אחד מהדברים הללו הנדמים כעונג אינו מענג מטבעו, או מענג במהותו. שכן אילו היו כך, היית חש יותר עונג אילו קיבלת יותר מהם. אבל זה לא המצב: כאשר אתה מקבל יותר ויותר מהם, אף הם מתחילים לגרום לך סבל. כאשר זה קורה אנו יכולים להבין שאין להם טבע של להיות מענגים מצד עצמם. למעשה הם סבל – הם מה שאנו מכנים "הסבל של השינוי".

סוג הסבל השלישי ידוע כ"סבל מקיף, שמביא לעוד". הנקודה כאן היא שאין זה משנה לאיזה מבין שש הלידות ניוולד, אנו נולדים לגוף שמעצם קיומו מביא עמו את הסבל הייחודי לו. החל מן הרגע הראשון שבו אנו מקבלים את החלקים הלא טהורים השונים של ישותנו, מן הרגע הראשון לקיומם, הם מהווים את

הבסיס לכל הסבל שיבוא בחיינו: לידה, זיקנה, חולי, מוות, וכל השאר. החלקים הבלתי טהורים שלנו הם כמו קדרה גדולה השואבת לתוכה את הסבל של סבל, ושואבת לתוכה את הסבל של שינוי, בחיים אלו ובעתידיים שיבואו. אנו חייבים למצוא דרך להפסיק להיוולד שוב ושוב, לחדול מלהקלע אל אוסף החלקים הבלתי טהורים שמהם אנו עשויים. עד שנגשים זאת, קיומנו משול לשכיבה על מיטה של מחטים הניצבות זקופות – דבר לא מלבד כאב.

40

מה פירוש'להמלט'?

כאשר מדברים על "שחרור מגלגל החיים", איננו מתכוונים למשהו שדומה לכריחה ממדינה אחת לאחרת. "חיים בגלגל" היא העובדה שקיומנו מושגת על החלקים הבלתי טהורים שמרכיבים אותנו, המצבורים הבלתי טהורים שקיבלנו. וכאשר הקיום המתמשך של חלקים אלו יעקר מהשורש באמצעות החוכמה שמבינה שאין דבר שהוא בעל טבע עצמי משלו, הרי שזוהי "בריחתנו מגלגל החיים".

41

כיצד תדעו שפיתחתם תפנית?

החלק השלישי והאחרון בהסברנו על תפנית מתאר את הנקודה שבה נוכל לומר שאדם הצליח לפתח אותה; כפי שאומר הפסוק הבא של טקסט המקור,

**משכך תהגה, ולעינוגי העולם
התשוקה לא תיעור אף לרגע,
ושאיפת חופש בלב יום וליל תהמה,
או אז בתפנית אל הרוח תזכה.**

42

כאבי וכאב זולתי

וכך נאמר בפסוקים הידועים מתוך **המדריך לחיי הבודהיסטווה**,

יצורים אשר לא חוו מעולם
מחשבה מעין זו,
אפילו בחלומם,
ולו רק למען עצמם –
כיצד ייתכן שתיעור בלבם
מכוונת אל זולתם?⁴⁶

לכן נוכל לומר שתפנית וחמלה הן בעצם אותו מצב תודעה, אלא שהאחד מתפתח על ידי מדיטציה על מצבך שלך, והשני על ידי מדיטציה על מצבו של הזולת.

הערות למקראה 1

¹ המלומד המפורסם צ'אנגקיה רולפיי דורג'ה: הקדמה מצוינת להיסטוריה של שושלת הצ'אנגקיה נכתבה על ידי E. Gene Smith, והיא כלולה בהקדמתו לאוסף כתביו של החכם הטיבטי Tuken Dharma Vajra (ראו עמ' 1-7, כרך 1, מקור מס' 52 ברשימה הביבליוגרפית).

² *שלוש הארצות*: כלומר, מתחת לאדמה (היכן שחיים נחשי הנאגה האגדיים ויצורים דומים), על האדמה (היכן שחיים בני האדם), ובשמיים מעל האדמה (היכן ששוכנות הישויות השמימיות).

³ גשה פוצ'ונגווא (*Geshe Puchungwa*) (1031-1106) וצ'ן-נגאווא (*Chen-ngawa*) (1038-1103): מקור הציטוט לא ידוע. גשה פוצ'ונגווא, ששמו המלא שונו גייאלצן (Shunnu Gyeltsen), היה אחד מ"שלושת האחים הגדולים", תלמידים ישירים של דרומטונפה (Lord Drom Tonpa) הדגול שסייעו לו לייסד ולהפיץ את מסורת "המילה הקדושה" (Kadampa) של ראשוני הלאמות הגדולים במסורת הטיבטית (ראו הערות 36 ו-49 בהמשך). צ'ן נגאווא (Chen Ngawa), שנודע גם כצולטרים באר (Tsultrim Bar), היה גם הוא בין השלושה, כשם שהיה פוטוואה הגדול (ראו הערה 42).

⁴ *חמשת המדעים*: הדקדוק הקלאסי, לוגיקה, תאוריה בודהיסטית, האמנויות, ורפואה.

⁵ *חמשת סוגי ראיית הנסתר*: כוחות על-חושיים של

- מופע,
- ראייה למרחקים גדולים,
- שמיעה מרחוק,
- ידיעת העבר,
- וקריאת מחשבותיהם של אחרים.

⁶ *שמונת ההישגים הגדולים*: אלו כוללים את השגת:

- "החרב", המאפשרת להגיע לכל מקום;
- "הגלולה", המאפשרת לאדם להפוך לבלתי נראה או לעטות כל חזות היצונית;
- "משחת העין", המאפשרת לך להבחין בעצמים מאוד קטנים או מאוד רחוקים;
- "רגליים זריזות", היכולת לנוע במהירות גבוהות;
- "נטילת תמצית", היכולת לשרוד ללא מזון זולת גרגרים מועטים המאפשרים קיום;
- "הליכת שמיים", היכולת לעוף;
- "היעלמות" או להפוך לבלתי נראים; ו-
- "מתחת לאדמה", היכולת לנוע דרך אדמה ודברים מוצקים, כדג במים.

⁷ הלורד אטישה (Lord Atisha) (982-1054): שמו המלא דיפקרה שרי ג'יניאנה (Dipamkara Shri Junyana), חכם הודי מהולל שהעביר לטיבט את הלימוד של **השלבים של הדרך**. מחבר **אור על הדרך**, אב-טיפוס לכתבים מסוג זה (מקור ביבליוגרפי מס' 57).

⁸ לכל אחד יש איזו ישות מיסטית... מקור הציטוט אינו ידוע: הפסקה מופיעה גם ב**מתנת השחרור בכף ידך** מאת פאבונגקה רינפוצ'ה (פוליו 294a, מקור מס' 47). שומרי המילה היו קבוצה חשובה של מאסטרים בודהיסטים קדומים בטיבט שהשושלת שלהם מתייחסת לאטישה ותלמידו הראשי, דרומטונפה. הכוונה בשמה הטיבטי של האסכולה, "קאדמפה", מוסברת שהיה ביכולתם לראות את המילים של הבודהה (קא) כהנחיה אישית (דאם) המיושמת מיידית באימונם.

⁹ השתמשתי כבסיס בטקסט **אור על הדרך**: ההקשר המלא של הציטוט הזה מופיע בתוך **מתנת השחרור בכף ידך** של פאבונגקה רינפוצ'ה (פוליו 37b, מקור מס' 47); הוא שופך אור על רבים מהמקורות לחיבור זה שלנו ומאשר את טבעו המקיף. ג'ה צונגקאפה סיים להקריא את תוכנו של חלק חשוב מהספר הגדול על **השלבים בדרך להארה** למדריכו הנשגב, 'הקול הרך'. ואז שאל אותו 'הקול הרך' בנימה היתולית, "אם כן, האם יש דבר מה בחיבורך שאינו מכוסה באותן שלוש דרכים עיקריות שלימדתיך?" ג'ה צונגקאפה השיב, "זה האופן שבו חיברתי את כתב היד. אימצתי את שלוש הדרכים

העיקריות אשר אתה, הקדוש, לימדתני, ועשיתים לעצם חיה של הדרך. השתמשתי באור על הדרך כטקסט הבסיס שלי, והוספתי עליו עצות רבות משל שומרי המילה (Kadampa)."

¹⁰ כדי להשיג שחרור... גשה פוטוה (1031-1105), ששמו המלא הוא רינצ'ן סל (Rinchen Sel), חכם ממסורת "הרואים" ואחד משלושת התלמידים הגדולים של הלורד דרומטונפה (ראו הערות 23 ו-49). חיבורים מאוחרים יותר על ה'שלב' השתמשו במטאפורות שלו (ראו ביאור שלהן במקור 19). הציטוט כאן נמצא בעמוד 14 מביאורו של הלדרי גאנגפה (Hldri Gangpa) לספר הכחול (ראו מקור 89), שהוא אוסף של מה שלימד פוטוה הגדול ואשר נכתב על ידי תלמידו גשה דולפה (ראו הערה 174).

¹¹ מקור כל המעלות: מילות המבוא של תפילה מתוך טקסט מפורסם שכולו מסירות, המנחה ללאמות, מאת לובסאנג צ'וקיי גיאלצן (Lobsang Chukyi Gyeltsen) הנערץ, הראשון מבין שושלת הפאנצ'ן ללאמות המהוללים מטיבט (עמוד 54, מקור 51). שלושת בתי השיר המוזכרים כאן הם כדלקמן:

מקור כל המעלות,
אוקיאנוס אדיר של מוסר;
שופע מרגליות, תורה שלימדת;
אדוני, הבודהה השני,
העוטה גלימה זהובה;
האדון השומר על ידע הנדרים –
אנא תן לי את ברכתך.

ניחנת במניין המעלות שדרושות
למי שראוי ללמד את דרכם
של כל מי שלעונג הלכו;
ריבון של הדהרמה, עוצר המייצג
את כל המנצחים כולם;
מדריך רוחני של הדרך הגדולה –
אנא תן לי את ברכתך.

כל שלושת שערך היטב מרוסנים,
חכם, סבלני, וישר;
נקי מאחיות עיניים, מהונאה;
בקיאה בסודות ובכתבים של הסוד;
מיומן בכתיבה ובעריכה
של עשרות כתבים של הסוד
העוברים מדור לדור;
אנא תן לי את ברכתך,
הראשון לנושאי היהלום.

"ראש לבעלי הסגולה" מתייחס לבודהה הנוכחי: "מניין המעלות" מוזכרות בפסוקים המופיעים מייד בהמשך.

¹² יציבות וחוכמה: הנזיר הבודהיסטי הינו "יציב" כאשר שמר את נדריו טהורים במשך עשר שנים לפחות לאחר הסמכתו. "חכם" מתייחס לידע של רשימה שלמה של נושאים מתחום האתיקה, כגון ההבנה מה מהווה מפלה מוסרית ומה לא, או אילו עברות חמורות יותר מאחרות.

¹³ שלושת האימונים: אלו הם האימונים של מוסריות יוצאת דופן, ריכוז יוצא דופן, וחכמה יוצאת דופן.

¹⁴ *אבן החרן של הסוטרות*: "סוטר" הינה דרשה מפי הבודהה שנמסרה לכלל. הפסוק לקוח מביאור מפורסם שנמסר למאסטר אסנגה (Master Asanga) (בסביבות 350 לספירה) על ידי 'האוהב', הבודהה העתידי (פוליו 20a-20b. מקור 43).

¹⁵ *צורות נעלות של ברכה*: השמונה מתוארות כ –

- המתרגל מתקרב להארה,
- משביע רצונם של הבודדות,
- יכולת להתגבר על השפעות מזיקות,
- יכולת להימנע מפעילויות וממחשבות שאינן הולמות,
- השגת תובנות גבוהות,
- קלות במציאת מורים,
- ביטול האפשרות של נפילה לעולמות התחתונים,
- יכולת להשיג בנקל מטרות זמניות ואולטימטיביות כאחד.

(ג'ה צונגקאפה, מקור 61, פוליו 33-36; פאבונגקה רינפוצ'ה, מקור 47, פוליו 129-124).

¹⁶ *ואינך מתייחס לאדם זה כאל לאמה...* הציטוט נמצא בפוליו 161b (מקור 82) של ביאור על הלימוד הסודי של 'שר המוות' אשר חובר על ידי רטנאקרה שאנטי (Ratnakara Shanti) הידוע גם בשם שאנטיפה (Shantipa). הוא היה מאסטר מפורסם ממנזר וויקראמאשילה הנודע שבצפון-מזרח הודו במאה ה-10, ולימד את לורד אטישה טרם מסעו לטיבט.

¹⁷ *גלגל הזמן*: המקור הראשוני לציטוט לא נמצא; הוא מופיע בחיבורו הנפלא של פאבונגקה רינפוצ'ה על 'השלבים בדרך' (פוליו 130b, מקור 47), המיוחס רק ל"גלגל הזמן" ללא איזכור של "טקסט המקור". טקסט המקור של הלימוד הסודי על גלגל הזמן היה עצום בגודלו, וכלל שנים-עשר אלף פסוקים, ורק נוסחים מקוצרים נכללו בקנון הטיבטי. ראו מקור 24 לגבי הגירסה העיקרית.

¹⁸ *הדרך הגדולה*: הבודהה לימד ברמות שונות בהתאם ליכולת של תלמידיו. אלו ידועות כדרכים "הגדולה" ו"המצומצמת".

¹⁹ *חמישים הפסוקים על הלאמות*: מדריך מסורתי המלמד כיצד להתנהג כלפי מורנו הרוחני, שחובר על ידי המשורר הבודהיסטי אשווגושה (Ashvaghosha) (בסביבות 100 לספירה). שלוש-עשרה הגורמים למוות בטרם עת רשומים בפוליו 10a (מקור 29) ומבוארים על ידי ג'ה צונגקאפה בביאורו (עמודים 6-334, מקור 66) כדלקמן: כאב בלתי נסבל בגולגולת, פציעה על ידי חיות חזקות שונות, חוליים שונים, כוחות של שדים מזיקים, מגפה, רעל, רשויות של השלטונות, אש, נחשים, מים, רוחות, גנבים, וחצאי אלים אלימים. לאחר מותו באחת מדרכים אלו, האדם יורד ישירות למדורי הגיהנום.

²⁰ *נסה לערבב את כל השיטות...* מקור הציטוט לא נמצא. טוקן דהרמה ווג'רה (Tuken Dharma Vajra) הידוע גם כלובסאנג צ'וקיי ניימה (Lobsang Chukyi Nyima) (1737-1802), היה השלישי בשושלת 'הטוקן' של מאסטרים רוחניים וידוע בשל חיבורו העוסק בהשוואה בין האסכולות הבודהיסטיות, וכן בביוגרפיות של קדושים כגון צ'נגקיה רולפיי דורג'ה (Changkya Rolpay Dorje), הנחשב לגלגולו הקודם של פאבונגקה רינפוצ'ה עצמו (ראו ההקדמה, וגם אוסף עבודותיו במקור 52).

²¹ *גם במה שנוגע לדברים לא חשובים...* ציטוט מפוליו 95a מעבודתו הידועה על שלושת סוגי הנדרים (מקור 2, ראו גם הערה 53).

²² *נאמר על אדם...* מתוך טקסט קלאסי העוסק בלימוד על ריקות מאת מאסטר ארידווה (Master Aryadeva) (200 אחרי הספירה). הציטוט לקוח מפוליו 13a, מקור 40.

²³ *ששת הדימויים ללימוד*: להתייחסות לאלו ולשלוש "בעיות הסיר", ראו הערות 16 ו 17.

²⁴ *רק בטיבט...* המקור לא נמצא. הציטוט מופיע גם בחיבורו הגדול יותר על 'השלבים' של ג'ה צונגקאפה (פוליו 206b, מקור 61).

²⁵ מי שנאחו בחיים אלה, כלל אינו מתרגל... ציטוט מעמוד 436 מטקסט קלאסי זה של "אימון התודעה (לו ג'ונג)" של דרקפה גיילצן (Drakpa Gyeltsen) הנכבד (מקור 12, ראו גם הערה 53). ארבע ה"אהבות" מתוארות בצורה הבאה:

- האהבה לחיים אלו, הגורמת לאדם שלא לתרגל.
- אהבה לעולם הזה, שמונעת פיתוח תפנית.
- אהבה לתועלותיו האנוכיות של אדם, שמונעת מהאדם להפוך לבודהיסטווה.
- האחיזה ב"אני" ממשי, שאינה השקפה נכונה.

²⁶ שעליה חזר המורה שלוש פעמים, ובקול רם: תיאור מלא של המקרה נמצא באוסף אמרותיהם של שומרי המילה, שלוקט ונערך על ידי צונפה צ'גום (Tsunpa Chegom); ראו פוליו 21, מקור 18. למידע על לורד דרומטונפה, ראו הערה 49.

²⁷ הם הולכים להתבודד... המקור של ציטוט זה ושל הבא אחריו לא נמצא. שניהם מופיעים בתוך מנת השחרור בכף ידך (פוליו 171a, מקור 47). "דרונוי גונפו" ("Dronway Gonpo") הוא שם שמיוחס לכמה חכמים טיבטים; במקרה אחד, פאבונגקה רינפוצ'ה מוסיף את המילה "גייר" ("Gyer") לפני השם, אך עדיין לא ברור למי מיוחסים הציטוטים האלו.

²⁸ הו, אתם הבקיאים בענייני העולם... מתוך האגרת המפורסמת של הנחיות רוחניות ששלח הפילוסוף הבודהיסטי הגדול מאסטר נגארג'ונה (בערך 200 לספירה) למלך ההודי אודאיבהדרה (Udayibhadra). (פוליו 42a, מקור 6; לתרגום האנגלי ראו עמ' 68, מקור 95).

²⁹ בעיר הדאגה לחיי היומיום... מקור הציטוט לא נמצא; השורות מופיעות גם בחיבור של פאבונגקה רינפוצ'ה על ה'שליבים' (פוליו 169b, מקור 47). בתרגול זה מודטים בודהיסטים הולכים למקום שהוא מפחיד, כגון בית קברות או צוק גבוה, כדי להתבונן בתחושת ה"עצמי" המודגשת בתנאים אלו, ולהבינה טוב יותר. בתי קברות בטיבט ובהודו היו מפחידים במיוחד כיוון שהגופות היו פשוט מונחות שם ללא קבורה, דבר שהיה מושך חיות פרא מסוכנות. לינגרפה (Lingrepa) הגדול, ששמו המלא פדמה דורג'ה (Padma Dorje) (1128-1188), היה תלמידו של דרווי גונפו פקמו דרופה (Droway Gonpo) (Pakmo Drupa) וייסד את אחד הזרמים של מסורת הקאגיו של הבודהיזם הטיבטי.

³⁰ אין זה מועיל... הציטוט נמצא, כמה מתאים, בחיבורו (עמוד 221, מקור 76) של יאנג גונפה (Yang Gonpa), על התרגול הסודי של "ההשלמה הגדולה". שמו המלא גיילצן פל (Gyal Tsen Pel) (1213-1258). הוא ומורו גו-צנגפה גונפו דורג'ה (Gu-tsangpa Gonpo Dorje) (1189-1258) היו גם האבות המייסדים של אחד מזרמי מסורת הקאגיו.

³¹ עשרת'האוצרות האולטימטיביים: ניתן לראות את מקורם של עשרת האוצרות הללו בהנחיותיו של גשה שוופה (Geshe Shawopa) בתוך 'לקט אמרות הרואים' (פוליו 47b-48b, מקור 18).

³² ובימים שבהם תפשט תורתו... שבועתו הנמלצת של הבודהה מופיעה בפוליו 414, מקור 28. "הגלימה הזהובה" היא זו של נזיר בודהיסטי.

³³ גיאלצ'וק קלסאנג גייאטסו (Gyalchok Kelsang Gyatso) (1708-1757) ופאנצ'ן לובסאנג ישה (Panchen Lobsang Yeshe) (1663-1737): הראשון היה הדלאי לאמה השביעי, מנהיגה הרוחני והחילוני של טיבט. הוא בנה את נורבולינגקה (Norbulingka), ארמון הקיץ המרשים של הדלאי לאמות, ומימן את גילוף לוחות העץ לאוסף שלם של יותר מ-4000 עבודות מהקאנון הבודהיסטי הטיבטי. האחרון מבין השניים היה הפאנצ'ן לאמות (Panchen Lamas), שושלת דגולה נוספת של מנהיגים רוחניים וחילוניים אשר מרכזה הוא מנזר טאשי להונפו (Tashi Lhunpo) המפואר בדרום-מרכז טיבט. הוא היה מתרגל ומלומד בודהיסטי דגול, וגם אחת הדמויות הפוליטיות העוצמתיות ביותר בתקופתו.

³⁴ בני, אם תחפוץ לשמור בליבך... השורות המצוטטות מופיעות בעמ' 163 של הביוגרפיה המפורסמת של לורד מילארפה אשר נכתבה על ידי תלמידו רצ'ונג דורג'ה דראקפה (1083-1161) (Rechung Dorje Drakpa). ראו מקור 36.

³⁵ קרוכי לא יבחינו... השורות נמצאו בפרק על לורד מילארפה (פוליו 100-72) מתוך "אוקיאנוס השירה של הקאגיו" מאת הקארמאפה מיקיו דורג'ה (Karmapa Mikyu Dorje) (1507-1554); ראו מקור 58.

³⁶ גוף זה של פנאי... ציטוט נוסף מתוך הגרסה הקצרה ביותר של לורד צ'ונגקאפה (Tsongkapa) של ה"שליבים בדרך להארה"; ראה פוליו 56a מקור 63.

³⁷ היתרונות שמושגים משמירת המודעות על מוות וכו': ביצירת המופת שלו מתנת השחרור בכף ידך מונה פאבונגקה רינפוצ'ה שישה יתרונות לשמירת המודעות על מוות:

- תרגולך נעשה טהור באמת;
 - הוא צובר עוצמה;
 - המחשבות מסייעות לך להתחיל בתרגול;
 - הן מסייעות לך להתאמץ מאוד במהלך התרגול;
 - הן עוזרות להביא את התרגול לסימומו המוצלח;
 - ובשעת מותך אתה הולך עם תחושת סיפוק, מאחר ואתה יודע כי חייך חיים בעלי משמעות.
- הרינפוצ'ה גם מונה שש בעיות שקורות כאשר אינך שומר על מודעות למוות:
- אתה מזניח את חייך הרוחניים, ומבלה את כל זמנך במחשבות על מה לאכול או מה ללבוש, הסחות הדעת של החיים האלו;
 - אתה נזכר לעיתים במוות אך חושב תמיד שהוא עדיין רחוק, ודוחה את התרגול;
 - או שהנך מתרגל, אך מן הסיבות הלא נכונות – מתוך תקווה לזכות במוניטין;
 - אתה מתרגל אך ללא התלהבות, ועוזב זאת לאחר זמן מה;
 - אתה שוקע עמוק יותר בחיים אלו, והיחס שלך מתדרדר, והחיים מתחילים לייסר אותך;
 - ובאופן טבעי, בשעת המוות, אתה חש חרטה עצומה, שכן בזכות את כל מאמציך על החיים הנוכחיים.

לכל אחד משלושת העקרונות, כיצד לשמור על מודעות למוות, יש שלוש סיבות, כך שיחד יש תשע. ראשית, המוות הוא ודאי:

- אין שום כח ביקום כולו היכול לעצור את המוות כאשר הוא מגיע.
- אין שום דרך להוסיף זמן על השנים שנקצבו לך, אתה מתקרב למוות בכל רגע.
- בעודך בחיים, הזמן הפנוי שנותר לך לתרגול, לפני שתאלץ למות, קצר מאוד.

העיקרון השני הוא שאין שום ודאות מתי תמות.

- אנו חיים בזמן ובעולם שבהם משך החיים אינו ודאי; אנחנו יכולים לדעת בוודאות שלעולם לא יהיה לנו מספיק זמן להביס את כל אויבינו, לדאוג לכל חברינו, ועדיין להשלים את תרגולנו הרוחני טרם מותנו.
- הדברים שיכולים להרוג אותנו הם רבים;
- הדברים התומכים בחיינו הם מעטים.

באופן כללי, גופנו כה פגיע וחלש: קוץ קטן ביד עלול לגרום לזיהום קטלני, אנו כמו בועות סבון, כמו להבת נר ברוח סערה.

העיקרון השלישי הוא שברגע המוות שום דבר לא יוכל לעזור לנו, מלבד תרגולנו הרוחני.

- כסף או רכוש שצברנו לא יכולים לעזור;
- איש מחברינו או בני משפחתנו לא יכול לעזור לנו – גם אם יאחזו בנו בחוזקה בידינו וברגלינו, בכל זאת אנו נחמוק מאיתם לבדנו;
- אפילו גופנו אנו לא יוכל להצילנו לעזור לנו – נאלץ לוותר על רכושנו היקר ביותר, על גופנו האהוב, יחד עם כל דבר אחר.

שלושת העקרונות מובילים לשלוש החלטות באשר לעצמנו;

- הידיעה שנאליץ למות, מובילה להחלטה להתחיל בתרגול;
- הידיעה שאנו עלולים למות בכל רגע, מדרבנת אותנו לעזוב מיד את עיסוקינו היומיומיים ולהתחיל בתרגול עכשיו;
- ולבסוף, מאחר ואין שום דבר אחר שיכול לעזור לנו, עלינו להתמסר לתרגול בלבד. אדם שצועד בדרכים קילומטרים רבים לא ימלא את תרמילו בדברים חסרי ערך שאינם דרושים לו.

הנקודות שצוינו לעיל מנוסחות בטקסט על "השלבים של הדרך" מאת ג'ה צונגקאפה (מקור 61, פוליו 65-75) ופאבונגקה רינפוצ'ה (מקור 47, פוליו 168-182). בקשר לסעיף האחרון שהוזכר בטקסט, המדיצטיה על החוויה של המוות, אנו מצטטים את רינפוצ'ה ישירות (פוליו 183a-182b):

הם מנסים סוגים שונים של טיפולים וטקסים קדושים, אך מצבך מחמיר ומתדרדר. הרופאים מתחילים לשקר לך. החברים והקרובים מעודדים אותך, אך מאחורי גבך הם מתחילים לחסל את ענייניך, מאחר שכל אחד יכול לראות שאתה עומד למות.

גופך מתחיל לאבד את חמימותו המוכרת. קשה לנשום. הנחיריים קורסים. השפתים מושפלות לאחור. הצבע מתחיל להתרוקן מפניך. סימנים דוחים שונים מתחילים להופיע בתוכך ומחוצה לך.

אתה מהרהר בכל העוולות שעשית בימי חיך, ומתחרט כל כך על עשייתם. כלל אינך בטוח שנפטרת מהם במלואם בעת הווידוי; או שאי פעם עשית איזשהם מעשים טובים.

ואז מגיע הכאב הסופי, כאב צורב ובל יתואר אשר מתלווה למוות. יסודות הבניין של גופך מתחילים להתמוטט בזה אחר זה, כמו דומינו; אסון חזיונות של אימה מסמאים את עיניך, הזיות מזוויעות ממלאות את תודעתך, ונושאות אותך איתן, וכל העולם שבו חיית מתפוגג באחת.

אנשים לוקחים את גופתך, עוטפים אותה בסדין ומניחים אותה בפניה. הם תולים פרגוד להסתירה. מישו מדליק איזה נר עלוב ומניח אותו שם. ואם אתה מאלה הנחשבים כגלגולו של לאמה, הם ילבישו אותך בתלבושת הטקסית המהודרת, וישתדלו שתיראה טוב.

כרגע כולנו מתרוצצים ומשתדלים לסדר לנו בית יפה, בגדים רכים, כורסאות נוחות. אבל אתה מכיר את המסורת כאן בטיבט – כאשר אתה מת עם קושרים את ידיך ואת רגליך לחוצות לעבר חזק ברצועת עור, נושאים את הגופה הרחק מן העיר, ומשליכים אותה עירומה על הסלעים.

ברגע זה כולנו הולכים הביתה ומשתדלים לבשל לעצמנו איזה תבשיל טעים – אך יגיע היום שבו תעמוד שם ותתפלל לטעום, ולו כזית, מהעוגיות שמגישים לרוחות המתים. ברגע זה שמנו הולך לפנינו – מכנים אותנו "דוקטור", "פרופסור", או "אדון נכבד", או "הוד קדושתך". אבל יגיע היום שבו יסתכלו על גופתך ויכנו אותה רק "הגופה המצחינה הזו". יבוא יום והתואר ששימו לפני שמך יהיה "המנוח" או "האיש שהיה מכונה..."

אם כך עתה, אלו מכם בקהל שהם לאמות מכובדים – הסתכלו בלבוש הטקסי שלכם, וזיכרו שאלו הם הבגדים שבהם ילבישו את שרידיכם לאחר מותכם. ואנו הנותרים, כאשר נביט בסדינים לפני לכתנו לישון, עלינו לנסות ולזכור שהם אלו שבהם יעטפו את גופתנו המצחינה כשנמות. כפי שאמר מילרפה:

הגופה המפחידה שעליה מדברים,
היא הגוף בו תשכון, מודט יקר.

הוא מתכוון: הסתכל בגופך שלך עכשיו, ותמיד ראה בו את הגופה העתידית.

³⁸ העולמות: ראו הערה 14.

³⁹ כל סבל שיש בנמצא... ציטטה מתוך פוליו 116b של מחרוזת אבני החן של המאסטר, מקור 3.

⁴⁰ שלושת היהלומים הנדירים: נקראים כך משום שהם יקרי ערך ונדירים ביותר –

- הבוהה, המוגדר כמקלט האולטימטיבי, ישות שהשיגה את הטוב הנעלה ביותר מכל מה שניתן להשיג, הן לעצמה והן לאחרים;
- הדהרמה, שהיא התובנות לחיסולן של התכונות הבלתי רצויות בתודעתו של אדם;
- והסננה, או כל מי שראה ישירות את הטבע האמיתי של המציאות.

⁴¹ פעולות מתקנות נאותות: הבודהיזם מלמד שיש ארבעה כוחות שמהווים תרופות נגד, ושביחד מסוגלים לבטל את כוחו של כל מעשה רע. כח ה"בסיס" הוא לחשוב מי היה זה שנפגע ממעשיך, ובמי אתה יכול להעזר על מנת לטהר עצמך מכך. כח ה"חרטה" הינו רגש חזק של בושה וחרטה על המעשה, שבוודאי ישוב ויפגע בך. הכח ה"המרסן" הוא להימנע מלחזור ולעשות מעשה כזה בשנית. בכח ה"תיקון" עליך לקחת על עצמך איזשהו תרגול רוחני – וידוי, מדיטציה, או כל מעשה טוב אחר, כדי לקזז מכח העוול שנעשה (ראו אצל פאבונגקה רינפוצ'ה, מקור 47, פוליו 8-246, 109-113)

⁴² אדם שהשיג את התובנות של דרך הראייה: כל מי שראה "ריקות" ישירות; הדבר יוסבר בהמשך בפרק על התפיסה הנכונה.

⁴³ שמונה, שישה, ושלושה סוגים של סבל: שמונת סוגי הסבל הם

- להיוולד,
- להזדקן,
- לחלות,
- למות,
- להיתקל בדברים לא נעימים,
- לאבד דברים שנעימים לנו,
- לנסות אך להיכשל בהשגת מאויינו,
- והסבל הכרוך מעצם היותנו חיים ובעלי חלקים שאינם טהורים.

(ג'ה צונגקאפה, מקור 61, פוליו 137-151: פאבונגקה רינפוצ'ה, מקור 47, פוליו 250-267) ההסבר על שלושת סוגי הסבל מופיע בטקסט.

⁴⁴ מלך מפיד *King Mefeed*: מלך אגדי מהעבר שעליו נאמר שנולד בלידת נס. הוא נקרא כך משום שפילגשי אביו התחרו ביניהן על הזכות להניק את הילד הפלאי ובכך להפוך למלכה האם. סיפורו מוזכר בטקסטים רבים: ראו את הטקסט של פאבונגקה רינפוצ'ה **מתנת השחרור** (פוליו 252a) וכן את הרשימות במילון של פרופסור אדגרטון Edgerton תחת הערך של השם הסנסקריטי של המלך, מאנדהטה (Mandhata)(עמ' 430, מקור 92).

⁴⁵ הווי מסתפק במועט... הוראה זו ניתנה על ידי הפילוסוף הבודהיסטי הדגול ואסובנדו (Vasubandu) (300 לספירה) בפרק השישי ביצירתו הקלאסית **איצר החוכמה הגבוהה**. ראו עמ' 7-316, מקור 14).

⁴⁶ ייצורים אשר לא חוו מעולם... מתוך המדריך הנפלא לבודהיסטות שנכתב על ידי המשורר-פילוסוף הבודהיסטי שאנטידווה (Shantideva) (743-695 לספירה). ציטוט בפוליו 3a, מקור 71.

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

הקטעים הבאים נלקחו מתוך שלוש הדרכים העקריות (לאם-צו-נאם-סום), יצירתו של המאסטר הטיבטי שאין משלו, ג'ה צונגקאפה (1357-1419). הביאור הוא של פאבונגקה רינפוצ'ה (1878-1941), שהיה מורו של מורה הלב שלנו, קן רינפוצ'ה גשה לובסנג תרצ'ין, וכן היה מורו של זק הדלאי לאמה.

מקראה שנייה

43

מדוע נחוצה השאיפה להארה

הגענו עתה לשני מבין ארבעת החלקים שבגוף הטקסט. זהו ההסבר של השאיפה להגיע להארה למען כל היצורים. הסבר זה יכול לשלוש סעיפים: מדוע נחוצה השאיפה להארה, כיצד לפתח שאיפה זו, וכיצד לדעת שאכן פיתחת אותה. הפסוק הבא מטקסט המקור מסביר לנו מדוע אנו זקוקים לשאיפה נשגבה זו.

(6)

אך תפנית לבדה לעולם לא תביא
אל העונג שאין לו דוגמה,
אל העונג של כליל הארה,
מבלי שתהיה כרוכה
בשאיפה שכולה טהורה.
ועל כן הנבונים לפתח כמהים
שאיפה נעלה להארה.

ייתכן שתהיה מסוגל לפתח רגשות עזים של תפנית כפי שתיארנו לעיל, אולם כל מעשה חסד שתעשה בהשפעתם עשוי להביאך אך ורק לנירוונה רגילה – הם כשלעצמם אינם יכולים להביא להארה של ידיעת-כל. ניתן להסיק זאת מן העובדה שאפילו המתרגלים בדרכים היותר נמוכות – אנשים שאנו מכנים "המאזינים" וכן "מנצחים מכוח עצמם" – יכולים לממש תפנית אמיתית.¹

להשגת הארה מלאה, אם כן, חייב אדם לפתח בתודעתו את כל שלוש הדרכים העיקריות – ובאופן יותר ספציפי, יש לממש את הדרך השנייה: השאיפה להשיג הארה למען כל היצורים. גם אם ניחנת בכוחות על-חושיים, ויכולת לחולל ניסים, וחוננת בסגולות מדהימות לרוב – כל עוד לא נמצאת מרגלית יקרה זו בלבך, לעולם לא תצטרף לקבוצת אנשים מובחרת זו המתרגלת את הדרך הגדולה. ללא שאיפה נשגבה זו, אף לא אחת מסגולותיך תזכה אותך בעונג מושלם – אף לא אחת מהן. אין ולו גם אחת מהן, אשר תביאך להארה מלאה: ליכולת לשחרר כל אחד ואחד מהיצורים החיים מייסורי גלגלי החיים, ומהסבל שיש בהימלטות נחותה יותר מגלגל החיים.²

44

ייתרונותיה של השאיפה להארה

אם אכן תשיג שאיפה נעלה זו, תהפוך לאדם שאמנם ראוי כי העולם כולו – על שלל היצורים שבו, כולל בני אדם ואלים – יקוד קידה לרגליו, ממש כפי שמתואר בספרים הקדושים כגון **מדריך לחיי הבודהיסטויה, הכניסה לדרך האמצע, המקבץ הנדיר**.³ אתה תמצא ברמה שונה של הווייה, מאפיל בזוהרך על המאזינים והמנצחים מכוח עצמם – מתרגלי הדרכים הנמוכות יותר. כל מעשה חסד שתעשה, ויהא זה אפילו מתן פירורי אוכל לציפור בטבע, הופך לתרגול של הדרך הגדולה; הופך לסיבה להארתך המלאה בעתיד; הופך לדרך החיים של בודהיסטויה.

כאשר אדם פיתח בלבו שאיפה קדושה זו להשיג הארה למען כל הברואה, כל אינספור הבודהות בכל עשרת כיווני המרחב יראו בו את ילדם. וכל הבודהיסטוות הגדולים יראו בו אח או אחות.

אך אין זה הכל; הכניסה לדרך הגדולה, והסיכוי להשיג הארה מלאה בחיים הקצרים הנוכחיים, תלויים בהשגה מלאה של שאיפה זו. לפיכך, אם אתה מבקש להשיג הארה, סיכם הלאמה שלנו, עליך לתרגל את תודעתך בשאיפה להארה.

45

כיצד לפתח את השאיפה להארה

נסחפות בארבעת זרמי הנהר,
כבולות בשלשלת מעשי העבר,
בשל אחיזה בעצמן בכלוב של פלדה דחוסות,
ובשל בורותן בחשכת עלטה הן שרויות.

בגלגל אין קצה, שוב ושוב נולדות,
ובלידתן בשלושה סוגי סבל מעונות –
זכור כך תמיד את סבלן של האימהות,
ונסה בשאיפה נעלה זו לזכות.

46

חסדה של השאיפה

הסוטרָה שביקש וירַדָטָה (Viradatta) אומרת גם היא,

לו יכול חסדה של השאיפה להארה
ללבוש איזו צורה,
הייתה זו ממלאת את כל המרחב
וגם אז היה זה עולה על גדותיו.⁴

47

השלבים עצמם

כאן בתורתו של הבודהה ישנן שתי שיטות לאמן את תודעתנו במרגלית יקרה זו, השאיפה להארה. הראשונה ידועה בכינוי "ההנחיה בת שבעת הצעדים של סיבה ותוצאה". את השנייה אנו מכנים "החלפת עצמי בזולתי". אין זה משנה באיזו מהשיטות תשתמש כדי לאמן את תודעתך, לבטח תוכל להשיג את

השאיפה להארה. הדרך להתאמן בשאיפה, הדרך השלמה אשר לעולם אינה טועה, הדרך שאין דומה לה על פני כל האדמה, היא ההנחיה של 'השלבים בדרך להארה', שהיא התמצית של מכלול התורה, שחיבר מגיננו העדין, צונגאפה הגדול. ועל כן עליכם לאמן את תודעתכם בשאיפה להארה על ידי שימוש בהנחיה זו.

ניתן כאן סיכום קצר בלבד כיצד יש להתאמן בשאיפה להשיג הארה למען כל הברואים. בתחילה יש לתרגל רגשות ניטרליים כלפי כל היצורים החיים. לאחר מכן, המתרגל מתחיל למדוט על כל אחד מהשלבים החל מ"זיהוי כאם" וכו'. שלושת השלבים הראשונים הם: לזהות את כל היצורים כאימונינו, לחוש הכרת תודה על חסדן כלפינו, ולשאוף לגמול להן על חסדן. שלושת אלו פועלים כסיבה למה שאנו מכנים אהבה מיטיבה "יפה". סוג זה של אהבה מיטיבה הינו השלב הרביעי: הוא תוצאה שנבעה משלושת השלבים הראשונים, ומהווה גם סיבה לשלב החמישי: החמלה הגדולה.

העוצמה היחסית של השאיפה להארה אצל אדם תלויה בעוצמת רגשות החמלה-הגדולה שלו. אם אתה מתקשה בפיתוח החמלה, תוכל לתרגל את המדיטציה הידועה כ"לאמה אוולוקיטשוורה" ("עיני אהבה") כדי להשיגה. אם תתאמץ היטב לתרגל מדיטציה זו ותעשה את התחינות הנאותות, וכן את התרגול שבו אתה מדמה כי תודעתך שלך וזו של לאמה "עיני-אהבה" הפכו בלתי נפרדות, או אז תוכל להשיג את הברכה לכך.⁵ זוהי הנחיה אישית מיוחדת מאוד לפיתוח החמלה הגדולה. היו, כפי שהלאמה שלנו הסביר, כמה וכמה נקודות מהותיות נוספות באותו ההקשר, אך הוא לא רצה לפרטן בהרצאה פתוחה לקהל הרחב.

לאחר שפיתחת חמלה גדולה, תהיה מסוגל לפתח את הצורה היוצאת דופן של אחריות אישית, שבה אתה נוטל על עצמך את נטל הפעילות למען האחרים. זה מוביל לפיתוח השאיפה להגיע להארה למען כל הברואים.

המדיטציה על הניטרליות נעשית כדלקמן: בתחילה הבא את מחשבותיך למצב של איזון, ללא רגשות של חיבה ודחייה, וזאת על ידי מחשבה על משהו שהוא עבורך ניטראלי, לא אויב וגם לא חבר. אזי דמיינ שני אנשים שיושבים מולך: אחד מחבריך האהובים ביותר, ואחד מאויביך השנואים ביותר. לאחר מכן חשוב היטב כיצד אותו החבר היה אויבך ברבים מחייך הקודמים, ופגע בכך. באופן דומה חשוב כיצד אויבך היה חברך ועזר לך ברבים מחייך הקודמים. זה יביא את תודעתך למצב מאוזן, משוחרר מרגשות חיבה ודחייה.

אתה ממשיך אז עם המחשבה כיצד כל היצורים החיים שווים במובן זה, שכולם רוצים להיות מאושרים, כל אחד לפי הבנתו. הם גם שווים בכך שאינם חפצים לחוות כאב. והם שווים גם בכך שכל אחד מהם נהג עימי הן כחבר והן כאויב, מספר רב של פעמים. אם כך, את מי אני אמור לחבב? ואת מי אני אמור לתעב? עליך להמשיך ולתרגל זאת עד שיבוא יום ותשיג רגשות ניטרליים כלפי כל הברואים הממלאים את כל המרחב.

השלב הבא הוא המדיטציה שבה אתה מכיר שכל יצור חי הנו אמך. השגת הכרה זו תהיה קלה בהרבה אם תשתמש בהנמקה הלוגית המוזכרת בביאור על התפיסה התקפה, אשר באה להמחיש את הרגרסיה האינסופית של תודעתנו. נציג כאן בקצרה הוכחה לוגית זו.⁶

תודעתך היום הינה המשכה המנטאלי של התודעה שהיתה לך אתמול. תודעתך בשנה זו הינה המשכה המנטאלי של תודעתך מהשנה הקודמת. באופן דומה תודעתך בחיים אלו הינה המשכה המנטאלי של תודעתך בחייך הקודמים. והתודעה שהייתה לך בחייך הקודמים הייתה אף היא המשכה המנטאלי של התודעה בחיים שקדמו להם. אתה יכול להמשיך ברגרסיה הזו ולעולם לא תגיע לנקודה מסוימת שלגביה תוכל לומר "לפני זה, לא הייתה לי תודעה." וזה מוכיח, לכן, את הרגרסיה האינסופית של התודעה שלנו.

מחזור החיים שלי חייב על כן להיות גם הוא ללא ראשית, וגם לגלגולים שבהם התגלגלתי אין נקודת התחלה. לא קיים מקום שבו אף פעם לא נולדתי. נולדתי בכל מקום, אינספור פעמים. לא קיים יצור שאת

גופו לא עטיתי. כבר עטיתי כל גוף אפשרי, אינספור פעמים. אפילו רק הגלגולים שבהם נולדתי ככלב, אינם ניתנים למנייה. וזה נכון לגבי כל יצור חי.

לכן, לא קיים יצור שאף פעם לא היה אימי. בהחלט, כל אחד ואחד מהם היה אימי מספר אינסופי של פעמים. אפילו מספר הפעמים שכל אחד מהם היה אימי בחיים שבהם נולדתי כאדם, אינו בר מנייה.

חזור על מדיטציה זו שוב ושוב עד שתגיע לתחושה עמוקה של ודאות שכל אחד ואחד מהיצורים החיים היה אמך, שוב ושוב, אינספור פעמים.

פיתוח הכרת תודה הוא הצעד הבא, ואתה יכול להתחיל עם אמך בחיך הנוכחיים. תלואתיה למעני החלו עוד כשהייתי ברחמה, בשעה שנמנעה בשמחה מלעשות כל דבר שלהרגשתה עלול היה להזיק לי – כולל הקפדה על האוכל שאכלה – נזהרת בהתנהגותה, כאילו הייתה חולה. במשך תשעה חודשים ועשרה ימים היא נשאה אותי ברחמה, תוך שהיא מתייחסת אל גופה כאילו היה שייך למישהו אחר, מישהו מאוד חולה, ונזהרה אפילו שלא לפסוע בצעדים גדולים מדי.

כשילדה אותי, נקרעה אימי בייסורים קשים, כאב עז ביותר, אך למרות זאת חשה שמחה מהממת, כאילו מצאה אבן חן יקרה שתמלא את כל משאלותיה.

באותו זמן לא ידעתי דבר חוץ מאשר לבכות ולנפנף בזרועותיי. הייתי חסר אונים לחלוטין. טיפש לחלוטין. חסר יכולת. לא יותר מאפרוח עם מקור אדום ורך שטרם התקשה. אך היא נדנדה אותי בזרועותיה, הצמידה אותי אל חום גופה, וחייכה אלי באהבה.

היא הביטה בי בעיניים מלאות שמחה, מחתה בשפתיה את הנזלת שעל פני, וניקתה את צואתי המטונפת בידיה. לפעמים לעסה את מזוני בשבילי, והאכילה אותי בדברים כמו דייסה חלבית הישר מפיה אל פי. כמיטב יכולתה היא הגנה עלי מפני כל פגיעה ועשתה ככל יכולתה כדי לתת לי את כל הטוב.

באותם ימים הייתי תלוי בה בכלי; טוב או רע, שמחה או עצב, כל תקווה שהיתה לי הייתה ממוקדת באדם אחד: אימא. אלמלא חסדה, לא הייתי שורד אפילו שעה; בלעדיה, היה כבר אפשר להוציאני החוצה, מאכל לאיזה עוף או כלב – לא היה לי שום סיכוי להישאר בחיים. בכל יום ויום היא הגנה עלי מפגיעות שיכלו ליטול את חיי, מאה פעמים לפחות. כזה היה חסדה.

ובעודי צומח היא אספה עבורי כל שהייתי צריך, לא נמנעה מכל עברה וכל סבל, תוך שהיא מתעלמת ממה יגידו עליה האחרים. את כל כספה ורכושה היא העבירה אלי, נמנעת מלהשתמש בהם למען עצמה. עבור אלו מאיתנו ששפר מזלם לחיות חיי נזירות, הייתה זו אימא אשר דאגה לכל ההוצאות הדרושות, בנותנה ללא היסוס, כדי לאפשר את קבלתנו למנזר. ומאז, תמכה בנו כאן בכל המשאבים שהיו ברשותה. לכן החסד שעשתה עימנו הוא באמת לאין שיעור.

וזה לא הגלגול היחיד שבו העניקה לי אימי הנוכחית את חסדה. היא הרעיפה עלי חסד זה, חסד עצום, שוב ושוב, אינספור פעמים, בחיי הקודמים הרבים. והיא לא היחידה; כל אחד ואחד מהיצורים החיים היה אימי בגלגולי הקודמים, ובמהלך אותם חיים טיפל בי לא פחות מאשר אימי בגלגול הנוכחי – המעברים שלי ממוות לחיים, הם בלבד מונעים ממני כעת לזהות את כל האימהות האלו.

ראה עכשיו, סיכם הלאמה שלנו, כיצד כל חיה פשוטה – כלב או ציפור, אפילו דרוו זעיר – מפגינה חיבה לצאצאיה, ומטפלת בהם היטב. על ידי צפייה בכך אנו יכולים לדמיין איזה חסד ניתן גם לנו.

הצעד הבא בהשגת השאיפה להארה הוא לפתח את הרצון לגמול על החסד העצום הזה. אם כך, כל יצור חי הוא אימי, שהעניקה לי את טיפולה האוהב שוב ושוב, מזמן ללא ראשית. ואנו יודעים ממה שתואר לעיל שהן נסחפות על ידי ארבעה זרמים אדירים, לעבר הים – למרחב העצום של אוקיאנוס גלגל החיים. הן מעונות, ללא הפסק, על ידי שלושת סוגי הסבל, וכל יתר סוגי הכאב. מצבן נואש.

והנה אני כאן, ילדן. כרגע יש בידי הזדמנות להצילן מאוקיאנוס זה של גלגל החיים. נניח שפשוט אשב ואבזבז את זמני, בלי לתת דעתי עליהן. זוהי הדרגה הנמוכה ביותר שאליה יכול אדם להגיע – שפל וחסר כל בושה.

במצבי הנוכחי אוכל לתת להן דברים שהן ישמחו לקבל – אוכל, או בגדים, או מיטות לישון בהן, כל דבר. אך אלו הם רק רגעי שמחה זמניים בתוך גלגל החיים. הדרך הנעלה ביותר לגמול להן על חסדן תהיה להביאן למצב של אושר אולטימטיבי. כך שעלי להחליט ביני לבין עצמי שכל יצור חי חייב להשיג כל אושר, וכל אחד גם צריך להיות משוחרר מכל סוג של סבל.

מגוחך להגיד שליצורים אלו יש כרגע אושר טהור מסוג כלשהו – אין להם אפילו את סוגי האושר הבלתי טהורים. כל דבר ודבר שהם תופסים כאושר, במהותו איננו כי אם כאב. הם רוצים שיקרו הדברים שהם רוצים, אך אינם רוצים לדעת על המעשים הטובים שמביאים את האושר. הם אינם רוצים שיקרו הדברים שהם בלתי רצויים, אך אינם רוצים לדעת על המעשים הרעים הגורמים כאב, שעליהם יש לוותר. הם פועלים בדיוק להפך: הם עושים את מה שאין לעשות, ואינם עושים את מה שיש לעשות. כך שאימותי היקרות והקשישות, כל היצורים החיים, מועדים לסבל.

"הלוואי שכל היצורים
יזכו בכל אושר שיש,
ובכל הסיבות לכל אושר.
הלוואי שכל זה יקרה במהרה.
אפעל בעצמי כדי שכל זה יוגשם."

"הלוואי שכל היצורים
יהיו חופשיים מכל סבל,
ומכל הסיבות לכל סבל.
הלוואי שכל זה יקרה במהרה.
אפעל בעצמי כדי שכל זה יוגשם."

תן לשתי מחשבות אלו למלא את לבך; מדוט עליהן שוב ושוב. אז תצליח ליצור רגשות של אהבה וחמלה עזים ביותר.

אנשים עלולים לחשוב: "מדוע עלי לקחת על עצמי את הנטל הכבד הזה, של כל היצורים החיים? יש המון בודדות ובודדיסטיות שידריכו אותם בדרכם". אלא שמחשבה זו היא לגמרי בלתי הולמת. היא נחותה. היא חסרת בושה. זה כאילו שאמך בחיים אלו הייתה רעבה ומיובשת, בעוד אתה מצפה שהילד של מישהי אחרת ייתן לה אוכל ושתייה. אתה הוא זה שהיא דאגה לו, והאחריות להשיב לה כגמולה נופלת עליך בלבד.

כך הדבר לגבי כל היצורים החיים, אשר מקדמת דנא תפקדו כאימי כל כך הרבה פעמים, ובכל אחת מהפעמים הללו טיפלו בי בכל דרך, באותו טוב לב של אימי הנוכחית. לגמול להם על חסדם אינו עניינו של אף אדם אחר, לא בודהה ולא בודהיסטווה – זוהי אחריותי הבלעדית.

מישהו חייב לעשות זאת – לוודא שלכל יצור חי יש כל אושר, ואף לא שמץ כאב. אדם זה יהיה אני; לא אסמוך על שום אדם אחר. אני בעצמי אדאג לכך שכל יצור חי יזכה לכל סוג של אושר. ואני בעצמי אדאג לכך שכל יצור חי ישוחרר מכל סוג של סבל. אני בעצמי אביא אותם למצב של הלאמה, למצב של הארה מלאה. מדוט בעוצמה על המחשבות הללו; זהו השלב שאנו מכנים "הצורה היוצאת דופן של אחריות אישית".

ייתכן שאצליח בסופו של דבר לפתח בלבי את הכוונה האצילית הזו, אך האמת היא שאיני מסוגל להוביל אפילו יצור אחד להארה מלאה – קל וחומר את כולם. למי, אם כן, יש יכולת זו? יכולת זו יש רק לבודהה שהגיע להארה מלאה – ולא לאף אחד אחר. אם אוכל להגיע למצב כזה, הרי שמעצם ההגדרה, אספק

במלואם את צרכי שלי ואת צרכיהם של אחרים. ואז כל קרן אור שתנבע ממני – בין אם תהיה זו פעולה של גופי, דיבורי, או מחשבתי, יהיה בכוחה להשיג במלואה את מטרתם של אינספור יצורים חיים.

ולכן, למען כל היצורים החיים, אעשה כל שביכולתי כדי להגיע למטרה הנעלה האחת – ההארה של הבודהה – במהירות האפשרית. חשוב כך לעצמך, ועשה כל שביכולתך כדי לפתח את השאיפה הכנה להשיג הארה למען כל יצור חי.

48

תרגול אוטנטי

בימינו אלה, כשאתה ניגש לאדם ושואל אותו מהו התרגול החשוב ביותר שלו, הוא יגיד לך שהוא מודט על אחד מאותם מלאכים מגינים ועוצמתיים. אינך פוגש אנשים האומרים כי תרגולם העיקרי הוא מדיטציה על השאיפה להארה למען כל היצורים החיים. ועוד יותר חמור, בעצם די קשה למצוא מישהו שמבין כי עליו להפוך את השאיפה הזו לתרגול המרכזי ביותר.

אנו פוגשים אנשים שהופכים דברים מדברים שונים לתרגולם המרכזי: טקס הסילוק כדי להיפטר מרוחות רעות, מנחת התה המזוהב, הלחש להפסקת תביעות רעות, הטקס שהם קוראים לו הפסקת כל פגע, לחש הכבשה, לחש הסוס, לחש הכסף, הטקס להפסקת כל הפגיעות, טקס להפסקת מזל רע בסיום המחזור של תריסר השנים, הטקס למנוע מהשבחים שחילקו לך אחרים להפוך לקללה, ועוד ועוד. כל אלו גרועים עד כדי כך שלעומתם כל תרגול שאדם מכריז עליו כתרגולו המרכזי, והקשור במלאכים המגינים באופן אוטנטי – נשמע עדיף.⁷

אנו גם פוגשים מספר עבודות שהופכות לפופולאריות באזורים מסוימים, שנראות כמשהו שכל אחד היה יכול להמציא: מחרוזת אבני חן למי שקשורים בקשרי דם, להב הזהב לווידוי על חטאים, מה שקרוי "סוטרת הכלב", מה שקרוי "סוטרת הזאב", מה שקרוי "סוטרת השועל", מה שקרוי "סוטרת הדוב", מה שקרוי "סוטרת הנחש" וכל השאר. אלא שאיננו מוצאים שום מקור לגיטימי לעבודות הללו.

אם אתה אכן זקוק לאיזה טקסט כדי להתוודות על מעשיך הרעים, עליך להפסיק לבזבז את זמנך על כתבים מזויפים ומאמצים חסרי ערך שכאלה. המנצחים נתנו לנו די והותר עבודות ראויות בכל הלימודים הפתוחים והסודיים שלהם: **סוטרת שלושת המצבורים, הסוטרות של התרופה הנשגבה, הסוטרות של החופש הגדול, הסוטרות של עידן השפע**, ואחרים כמותן.⁸ רק בטקסטים שכאלה, אמר לנו הלאמה שלנו, טקסטים אותוריטיביים בעלי מקור לגיטימי, יש להשתמש ללימוד ושינון.

49

השאיפה האמיתית

יש גם אנשים החושבים לעצמם, "אבל הרי יש לי כבר את השאיפה להארה. הרי בתחילת כל תרגול אני מדקלם את תפילת ה'בודהה-דהרמה-סנגה'⁹ וחושב על להגיע להארה מלאה כדי שאוכל לעזור לכל הבריאה". אלא שזוהי רק הבעת תקווה שתשיג את השאיפה להארה – רק אמירת תפילה לגבי השאיפה. זו אינה השאיפה עצמה. אילו הייתה זו השאיפה, הרי שפיתוח השאיפה להשגת הארה מלאה היה הקל ביותר מבין התרגולים הרבים של חסד שאנו כביכול מנסים לבצע. ולכן, סיכם הלאמה שלנו, חשוב שאמנם נשיג את השאיפה על ידי שנאמן את תודעתנו בתרגול המתואר לעיל – בכל השלבים בזה אחר זה, על פי הסדר.

50

כיצד תדע שאמנם השגת את השאיפה להארה

זה מביא אותנו לחלק השלישי והאחרון של הסברנו על השאיפה להארה: כיצד תדע מתי סוף סוף פיתחת אותה. נקודה זו מוסברת בפרוט במגוון עבודות, כולל בגרסה היותר מקיפה והגרסה המקוצרת של **השליבים בדרך להארה**, אשר בנקודה זו משתמשות בחומר מהספר הראשון של **שליבי המדיטציה**.¹⁰ לתאר זאת בקצרה, נניח שאם צופה בילדה האהוב מחליק אל בור של גחלים אדומות לוהטות. האש צורבת את גופו. היא אינה יכולה לשאת את המראה אפילו שנייה אחת נוספת. היא מטילה עצמה פנימה כדי למשוך את הילד החוצה.

כל היצורים החיים בעולם, כל אימותינו היקרות, בוערות באופן זה, בכאב הבלתי נסבל של שלושת העולמות התחתונים, ובכלל בגלגל החיים. כאשר איננו מסוגלים לשאת מצב זה אפילו שנייה אחת נוספת, כשאנו סוף סוף מרגישים את השאיפה הכנה להגיע להארה שלמה, תכף ומייד, למען כל יצור חי, אזי – סיכם הלאמה שלנו – תוכל לומר שהישגת את השאיפה להארה.

51

מדוע נחוצה השקפה נכונה

כעת הגענו לשלישי מבין ארבעת חלקיו של גוף הטקסט: הסבר על השקפה נכונה. יש בו חמישה סעיפים: הראשון מסביר מדוע צריך להגות (במדיטציה) על השקפה נכונה, והוא מובע בבית הבא, הלקוח מטקסט המקור:

**אולם, גם אם פיתחת תפנית ושאיפה,
בלי חוכמה שמציאות מבינה נכונה
לא תוכל את שורשם של חיים ושל מוות לחתוך.
נסה נא, אם כך, במהות של קיום שמותנה להפוך.**

הבית הזה אומר: "אם אין לך השקפה נכונה ומעמיקה על הכך – אם אין בך חוכמה שמציאות מבינה נכונה, כלומר את אמת מוחלטת – הרי שגם אם תשקיע מאמץ רב ביותר לשכלל את התפנית ואת השאיפה להארה (יחד עם כל שאר תרגולי ה'שיטה'), עדיין לא תוכל את שורשם של חיים ושל מוות לחתוך - לנתק את השורש של גלגל החיים, ההיאחזות ב'עצמי', שכן תרגולים אלה לכשעצמם אינם משמשים כ'תרופת-נגד' ישירה לאותה היאחזות".

52

המדיטציה חייבת לכלול ריקות

חכמים לא-בודדיסטים מסוימים מסוגלים להכניס את עצמם למצב עמוק של מדיטציה חד נקודתית – ומסוגלים להגיע לכל שמונה רמות הריכוז, כולל אלו של חסרי הצורה.¹¹ אך חסרה להם הראייה שבעזרתה משיגים את התובנה שאין "עצמי" שקיים, ולכן אין הם מצליחים להפחית ולו במעט את הנגעים הרוחניים שלהם, וודאי שלא לסלקם לגמרי. כפי שכתוב בסוטר **מלך הריכוז**:

**אנשים ארציים, אף אם יעסקו במדיטציה שהיא חד נקודתית,
בכל זאת לא יוכלו לחסל את תפיסת ה"עצמי".
עבורם היא רק תעורר את כל הנגעים ברוחם,
וסופה יהיה דומה למדיטציה של אוֹדְרָאקָה.¹²**

נטייתנו להיאחזו באיזה "עצמי" היא עצם השורש של גלגל החיים. על מנת לנתק שורש זה אנחנו חייבים לחלוטין לפתח ראייה שמבינה ש"עצמי" כזה אינו קיים. כמו שנאמר באותה סוטרה:

אדם שעושה אנליזה ומצליח לראות
שהדברים נעדרי עצמיות,
ובעקבות זאת הוגה במה שראה;
דבר זה מהווה סיבה
שתוצאתה תהיה נירוונה –
ואין שום סיבה אחרת אשר יכולה
להוביל לאותה שלוה.

53

חייבים להשתמש בלימוד של נגארג'ונה

אין שום דרך להשיג שלוה
למי שסטו מנתיב השיטה
שלימד מאסטר נגארג'ונה.
הם איבדו את שתי האמיתות:
הכוזבת וכן הממשית.
ומי שאיבדו את אלה –
אינם יכולים להשתחרר.¹³

לורד אַטְיִשָּׁה, שאין דומה לו, אמר גם הוא:

צ'אנדראקירטי היה תלמידו של נגארג'ונה;
ההוראות שהועברו אלינו מידיהם, דרך השושלת,
יביאו לראיית המציאות, לראיית האמת.¹⁴

ניתן לראות אם כן שהשקפה מעמיקה זו על הדברים היא חיונית – הן בלימוד הגלוי והן בנסתר.

54

העצמי אינו קיים

באופן כללי, היו ארבע אסכולות חשובות במחשבה הבודהיסטית שמקורן היה בהודו – "ארצם של בעלי התובנות". אלו שהשתייכו לקבוצת ואציפוטרייה (Vatsiputriya) של אסכולת ה"מפרטים"¹⁵ – טוענים שמה שאנו מנסים להיווכח שאינו קיים, הוא כל "עצמי" שהוא בלתי משתנה, יחיד ובלתי תלוי. אחרים באסכולת המפרטים, וכן אלו המשתייכים ל"אסכולת הסוטריסטים"¹⁶ – מלמדים שמה שאנו מחפשים לשלול, הוא דבר שקיים בפני עצמו, משהו שקיים באופן מוחשי.

אסכולת "הכל תודעה"¹⁷ – אומרת שהדבר שאנו תופסים בסופו של דבר שאינו קיים, הוא מצב שבו הסובייקט התופס את האובייקט, והאובייקט הנתפס על ידו, עשויים מאיזה "חומר" שונה.¹⁸ מי שאנו קוראים "העצמים"¹⁹ – חלק אחד מאסכולת "דרך האמצע", מאמינים שמה שאנו באים לסתור ולהפריך, הוא אובייקט שקיים באיזה אופן ייחודי משלו, במקום שקיומו ייקבע פשוט מתוקף הופעתו בפני הכרה שאינה משובשת.²⁰

ולבסוף קבוצת "המסקנה" של אסכולת "דרך האמצע",²¹ מלמדת שמה שאנו מפריכים הוא אובייקט הקיים מצידו הוא, בעוד שהוא קיים רק באמצעות מושג שאנו יצרנו.

מה זה בעצמ'קיום מותנה?

לאסכולות השונות יש אופנים שונים להסביר "קיום מותנה". קבוצת ה"מתפקדים"²² טוענת שכאשר משהו הוא בעל "קיום מותנה", הרי זה משום שהדבר נוצר בגלל סיבות שונות ותנאים שונים. אך הסבר זה אינו מאפשר להם להוכיח שקיום מותנה תקף גם עבור אובייקטים שאינם משתנים ושאינן להם סיבות.

לקבוצת "העצמאים" יש דרך מעט יותר מוצלחת לתאר קיום מותנה. הם טוענים שמהוה הוא בעל קיום מותנה כל אימת שקיומו תלוי בחלקיו. לכן הם יכולים להוכיח קיום מותנה הן של אובייקטים משתנים והן של אלו שאינם משתנים: אלו שיש להם סיבה ואלו שאינן להם סיבה.

הדרך שבה הקבוצה האחרונה, זו שאנו מכנים קבוצת "המסקנה", מחליטה שמהוה הוא בעל קיום מותנה היא יותר מעודנת מכל השאר. הם אומרים שמהוה הוא בעל קיום מותנה כאשר אנו מצרפים שני דברים – בסיס סביר לקבלת שם, ורעיון סביר לתת לו את השם – ובדרך זו אנו מגיעים לאובייקט אשר לו נתנו שם.

הריקות של'אני

כל אובייקט קיים הוא תולדה של משהו שניתן לו שם, ומשהו אחר הנותן לו שם. לא קיים שמץ של חלקיק ביקום כולו שאינו מסתמך על תהליך זה – אין דבר אחד שקיים מצדו הוא בלבד. אם כך, גם אני מהווה תולדה: משהו חיבר שני חלקים יחדיו – גופי ותודעתי – וקרא לזה "אני". אני אינני שום דבר יותר מזה. אין "אני" שקיים מצידו הוא. אין "אני" שאינו תלוי במישהו אשר חיבר בין גופי לתודעתי והעניק להם שם. יתרה מכך, שני הדברים – גופי ותודעתי – אף הם אינם קיימים מצדם הם.

ניתן להביע את כל זה בתבנית הקלאסית של טיעון לוגי:

הבה ניקח את כל האובייקטים, אלה שבתוך הגלגל (סמסרה) ואלה שמחוץ לו.

אין להם הקיום האמיתי והמוצק כפי שאני מייחס להם; הם אינם יכולים להיות קיימים בפני עצמם,

שכן קיומם מותנה.

מה שאנו מתכוונים כאן במונח "קיום מותנה" הוא שכל האובייקטים קשורים הדדית באובייקטים אחרים, שקיומם תלוי בהם; כלומר, הם קיימים מכוח התלות באובייקטים אחרים. לכן אין שום אפשרות שהם יהיו קיימים בפני עצמם.

שמות והשלכות

ניקח לדוגמה את הדרך שבה ממנים את שר הטקס של מנזר, או מושל של מחוז, או כל דמות דומה אחרת. ראשית חייב להיות בסיס סביר להיקרא "שר הטקס": חייב להיות אדם הראוי להיות שר הטקס. אחר כך חייב להיות מישוה, כגון ראש המנזר, שיאמר: "עכשיו הוא יהיה שר הטקס". לפני שראש המנזר עושה זאת, לפני שראש המנזר מחיל את השם ואת המושג על אדם זה, הוא אינו יכול להיות שר הטקס – גם אם הוא ניהן בכל הסגולות הנחוצות כדי לקבל את תואר "שר הטקס".

אלמלא כן, ואילו היה אדם זה באיזשהו אופן שר הטקס מלכתחילה, מצידו הוא, מבלי שמישהו יחיל עליו את השם או את הרעיון, הרי שהוא חייב היה להיות שר הטקס מאז ומתמיד – עוד מהזמן שהיה ברחם אימו. וכאשר הוא נולד, ברגע שיצא מרחם אימו, אנשים היו צריכים להגיד: "הנה בא שר הטקס!"

אבל אנשים לא אמרו זאת, משום שלהפוך לשר הטקס תלוי בגורמים רבים נוספים. איננו מכנים מישהו "שר הטקס" עד אשר יש בסיס למתן השם – נזיר שמתאים להיות שר הטקס, ועד אשר אדם המוסמך להעניק לו את השם מצמיד לו אותו ואומר: "זהו שר הטקס!" עד לאותו הזמן גם האדם עצמו אינו חושב לעצמו: "אני שר הטקס". אך ברגע שהרעיון – "אתה שר הטקס" – הובע לגביו, אנשים מתחילים לדבר עליו כעל "שר הטקס" וגם הוא מתחיל לחשוב: "אני שר הטקס".

58

מדוע איננו יכולים לייצר כל השלכה שמתחשק לנו

תוכל לבוא ולומר: "אם כל אובייקט איננו אלא תווית שבה תייגנו אותו, או אז אוכל לקרוא לזהב 'פליז', או לכנות עמוד בשם 'כד' וזה מה שהם יהיו." אלא שלא כך הדבר – אנו אכן אומרים שדברים הם אך ורק תוויות ששמנו עליהם, אבל על מנת שהתווית תוצמד אליהם, חייב הבסיס המקבל את התווית להיות בסיס סביר לאותה תווית.

שלושה תנאים חייבים להתקיים כאשר אנו שמים תווית, ואלו הם: (1) האובייקט חייב להיות מוכר לתפיסה הקונבנציונאלית; (2) אין שום תפיסה קונבנציונאלית אחרת שיכולה לסתור את קיומו; (3) אין גם שום אנליזה אולטימטיבית שיכולה לסתור את קיומו. כל שלושת התנאים חייבים להתקיים.

למה הכוונה כשאנו טוענים שתפיסה קונבנציונאלית אחת סותרת את האחרת? נאמר שאנו עומדים ומביטים בדחליל שניצב במרחק רב מאיתנו. מישהו לידנו אומר: "יש שם אדם", ואנו מאמינים לו. ואז מופיע מישהו אחר, שראה במו עיניו שזה דחליל, ואומר לנו: "זהו רק דחליל". תפיסתנו הראשונה את האובייקט כאדם נעלמת. זוהי אינדיקציה לכך שהבסיס שניתן לשם לא היה מתאים.

וזה עוד לא הכל. אנו יכולים ללכת ולתת כל מיני שמות. אנו יכולים לומר: "לארנבים יש קרניים", אבל זה לא יגרום לקרניים להתקיים – אין בסיס מתאים למתן התווית. לכן צריך שיהיה מצב תודעה קונבנציונאלי וסביר שמחיל את השם על אוסף חלקים סביר המשמש כבסיס למתן אותו שם – ואשר קיים בפועל.

59

מה פירוש'העדר עצמיות'?

מה שאנו מכנים כאן "עצמי" מתייחס לכל טבע או מצב של אובייקטים, שבהם הם אינם מסתמכים על שום דבר אחר. העובדה שדבר כזה כלל לא קיים היא מה שאנו מכנים "העדר עצמיות".²³

כעת ה"אני" הקונבנציונאלי – זה שאכן קיים – אינו אלא משהו שיצרנו על ידי מתן תווית, תוך שימוש בבסיס כלשהו להחיל עליו את התווית ורעיון כלשהו למתן התווית. בטקס של הלימוד הסודי של "המאיים" מופיעות שורות שמתייחסות לזה, הפותחות במילים: "מאחר שכל אובייקט כונה בשם, תוך תלות...".²⁴ אותה משמעות מובעת, בין השאר, בטקס של הלימוד הסודי על "העונג העליון": "כמו אשליה, מתויג על ידי רעיון".²⁵

60

מהו 'אני' שכלל אינו קיים?

המצב דומה כאשר אנו חוקרים את הרעיון של "אני". נניח שמישהו בא וקורא לך בשמך. בהתחלה ה'אני' שמופיע בפניך הוא פשוט ה'אני' הקונבנציונאלי: אתה חושב לעצמך, "הוא קורא לי". אבל אז הוא אומר לך, "אם כך, אתה הוא הגנב!" או משהו דומה. אז ה'אני' שלך הולך ומתחזק; אתה מתחיל לחשוב לעצמך, "מדוע הוא מצביע עלי? זה לא הייתי אני שגנבתי. הם לא יכולים להאשים אותי!". אתה מתחיל לומר "אני" "אני", וה'אני' מתחיל להיראות כ"אני" שיכול לעמוד בזכות עצמו – "אני" שהוא מאוד ברור, עם חיים משלו.

איננו מכחישים את קיומו של ה'אני' הקונבנציונאלי שהופיע בהתחלה. וגם איננו מכחישים ש"אני" זה נראה כעומד בפני עצמו, שהוא נראה כקיים באמת. אנו גם לא מכחישים ש"אני" זה יכול להיראות כעומד בפני עצמו, ה'אני' שנראה כאילו הוא קיים באמת. לעומת זאת אנו שוללים ש"אני" אמנם יכול לעמוד בזכות עצמו, ש"אני" יכול בפועל להתקיים באופן טבעי: אנו מכחישים כל "אני" שיכול באמת להיות בעל קיום טבעי.

וכאשר אתה שולל "אני" זה, כאשר אתה רואה ש"אני" זה אינו קיים – כאשר ה"אני" הזה המלא חיים, שיכול כביכול להתקיים בזכות עצמו מבלי להסתמך על הגוף והתודעה, חדל להתקיים עבורך, וכל שנתר הוא פשוט הריקות ממנו, או אז, כפי שאומרים החכמים, מצאת לראשונה את "ההשקפה של דרך האמצע". אז מצאת את דרכו הנעימה של הכבודה.

61

ריקות פירושה שאתה חייב להיות טוב

כל אדם שבאמת מבין קיום מותנה כפי שתיארנו לעיל, מתחיל לפתח הכרה עמוקה של חוקי המעשים ותוצאותיהם – השיבותם עבורו תלך ותגבר. והנה למה: ראשית, מעשים טובים מובילים להנאה ומעשים רעים מובילים לכאב. כל סיבה קשורה לתוצאה שלה – חוקיות זו לעולם לא תשתבש – הסיבה לא יכולה תאום להניב תוצאה אחרת. קשר בלתי משתנה זה נובע מקיום מותנה.

ברגע שהבנת את הקשר שבין קיום מותנה להיעדר כל קיום טבעי, הרי שבאופן עקיף אתה מבין מך שקיום מותנה, מהסוג של סיבה ותוצאה, הוא – ברמה הקונבנציונאלית בלבד – לחלוטין נכון ובלתי מכזיב. זה מה שמאפשר לך להשיג שכנוע מלא ביחס לחוקים ששולטים בכל המעשים והתוצאות – בין אם זה בתוך גלגל החיים ובין אם מעבר לו.

62

כיצד תדע שהאנליזה שלך טרם הושלמה

השלישי מבין חמשת החלקים המטפלים בהשקפה נכונה מסביר כיצד תדע מתי האנליזה שאתה מבצע של השקפת עולמך טרם הושלמה. נקודה זו נמצאת בפסוק הבא שבטקסט המקור:

**אולם הבנת מחשבתו הנאורה לא תשלם
כל עוד פה השניים מופיעים נפרדים:
מופעם של דברים, קיומם המותנה, בלי טעות,
וכן ריקותם, היותם נטולי כל זהות.**

נניח שעשית מדיטציה על ההנחיות שסיפקנו לעיל. אתה מכוון את תשומת לבך לאנליזה של כל התופעות. אם האנליזה שלך באמת שלמה, אזי ריקות וקיום מותנה חייבים להיראות לך כהולכים יד ביד, כתומכים זה בזה.

63

כיצד תדע שהאנגליזה שלך הושלמה

יום יבוא בו יותר לא יהיו נפרדים,
ושבו יתלכדו לאחד.
הבנה שהקיום המותנה לעולם לא מכזיב,
היא עצמה כבר תביא תובנה
שתהרוס אחיזה במושא.
אז תישלם עד תומה הבחינה של ראייה נכונה.

כעת נסביר למה אנו מתכוונים באומרנו ש"יום יבוא בו יותר לא יהיו נפרדים". אנחנו לוקחים שני דברים: ראשית, העובדה שכל מה שקשור לאופן שבו הדברים מתפקדים, וכל מה שקשור למעשים טובים ורעים, הוא לגמרי מתאים, למרות העובדה שאין אפילו אובייקט אחד שהוא יותר מאשר תווית, שם בלבד. שנית ישנה העובדה שכאשר אנחנו מנסים לחפש את הדבר שלו ניתן השם, אנו מוצאים ריקות בלבד: אין אפילו אטום אחד של קיום עצמי בכל אובייקט שנבחר.

64

ארבע פנים לריקות

החכמים האמיתיים של דרך האמצע עושים הבחנה שיש לה ארבעה מרכיבים: הם אומרים שאין דבר שקיים באופן טבעי, אך אין זה נכון שדברים אינם קיימים כלל; הכל קיים אך ורק על פי מוסכמה, אך הכל קיים מבלי שיהיה לו קיום טבעי. הטעות של "המתפקדים" והאסכולות האחרות היא כשלונם להבחין בין ארבעה אלו: שני סוגים של "אי-קיום" ושני סוגים של "קיום".

65

יישם את אשר למדת

משהבנת כמוני היטב עיקרי נקודות
שבשלוש הדרכים העיקריות,
בחר בני בבדידות, והשקע מאמץ למכביר,
ומשאלת לבך הסופית במהרה כאן תאיר.

פסוק זה הוא הנחיה מאוד אישית אשר ג'ה צונגקאפה, מתוך רגש עמוק ביותר של אהבה, העניק לכולנו המייחלים ללכת בעקבותיו. הוא אומר לנו, "ראשית נסו לקלוט את עיקרי הנקודות של שלוש הדרכים העיקריות כפי שהסברתי לכם לעיל. עשו זאת על ידי הקשבה ללימוד עליהן שוב ושוב."

"לאחר מכן הרהרו במה שלמדתם כדי להגיע לשכנוע בנכונות של הנקודות הללו; עשה זאת ברטרט, כאשר אתה שוהה במצב של בידוד שבו אתה מנתק את כל הקשרים לחיים האלה, וחי לפי העיקרון של הסתפקות במועט ושמחה בחלקך – המעט בעיסוקים ודאגות, עשה מאמצים כבירים בתרגול זה; פעל במהירות, לעולם אל תפתה לדחות את התרגול שלך; ואז תזכה, בני, בהגשמת השאיפה האולטימטיבית של כל גלגולי חיך הרבים."

66

אתה אכן מסוגל

עלינו להשקיע זמן רב בלימוד ובהנמקה לוגית, ולאחר מכן לעשות מדיטציה על השלבים השונים בדרך להארה. על מנת לעשות זאת עלינו להציב לעצמנו מטרה, כדי לתרגל ולאחר מכן להשיג במלואן את

שלוש הדרכים העיקריות: עלינו לומר, "במקרה הטוב ביותר אשיגם תוך יום. אם זה יארך חודש, אחשיב זאת כממוצע. אבל לכל הפחות אדאג לכך שאשיגם תוך שנה."

עלינו לשמוע בקולו של גשה דולֶפָה (Dolpa), אחד משומרי המילה, שאמר:

השלבים שבדרך! השלבים שבדרך!
את כולם אפשר למצות
בשלוש מילים קצרות:
"צפה הרחק לפנים"
"חשוב בגדול"
"שמור על קצב".²⁶

כוונתו בביטוי "צפה הרחק לפנים" היא שעלינו להציב לעצמנו מטרה להפוך לבודהה. "חשוב בגדול" אומר שאנחנו צריכים לחשוב לעצמנו "כדי שאגיע להארה, אתרגל את כל הדרכים ללא יוצא מהכלל, בוו אחר זו: אלה של שלושת ההיבטים ההולכים וגדלים, ואלה של הלימוד הסודי – השלבים של היצירה ושל ההשלמה."

בצד הארצי של הדברים, אפילו אנשים שיודעים שהם עומדים למות תוך שנה, עדיין עושים תוכניות גדולות ופועלים כאילו הם עומדים לחיות עוד מאה שנים. בצד הרוחני של הדברים, אתה ואני עושים הפוך: אנחנו מציבים את המטרות שלנו נמוכות ככל הניתן כאשר מדובר בשלושת חלקי התרגול: לימוד, הרהור ומדיטציה (או הגייה) – וזה כולל אפילו את מעט התפילות שאנו אמורים לשנן מדי יום. אנו תמיד בוחרים בתרגול הקל ביותר האפשרי – תמיד אנו חושבים בקטן, אנו חושבים "זה כל מה שאני מסוגל לעשות".

אלא שאתה טועה: אם באמת תשקיע את המאמץ, אין ספק שתוכל אפילו להפוך לבודהה. כפי שנאמר **במדריך לחיי הבודהיסטווה**,

לעולם אל תיפול ברוחך ותאמר:
"איך אצליח אני הארה להשיג?"
מי שהגיעו לכך, שאמת הוא דברם,
בעניין זה אמרו הדברים הבאים:

גם זכובים, יתושים ודבורים,
ואף תולעים יוכלו להגיע
להארה נשגבה, כה קשה להשגה,
באם יפתחו את כוחו של מאמץ.

מה גם מיישהו כמוך, שנולד כאדם,
ומבחין בין ברכה לפגיעה,
אם מעשי הבודהיסטווה לעולם לא תזנח,
איך לא תגיע אף אתה להארה?²⁷

לכן אתה צריך לחשוב הכי קטן שתוכל כשמדובר בעבודתך הארצית, אבל גדול ככל שתוכל כשמדובר בעבודתך הרוחנית.

ומשמעות המילים "שמור על קצב" היא שעליך להימנע מסוג התרגול שבו אתה קופץ בין מצב של השקעת מאמץ עצום כשאחריו אתה מפסיק כל מאמץ ורובץ בטל. במקום זה עליך לשמור על קצב יציב במאמץ שאתה משקיע בתרגול הרוחני שלך: תן לו לזרום בקביעות, כמו איזה נהר גדול. עשה כל שיש ביכולתך, סיכם הלאמה שלנו, למצות עד מלואם חיים אלו של הזדמנות.

הערות למקראה 2

¹ מאזינים ומנצחים מכת עצמם: מתרגלים שטרם פיתחו את המוטיבציה הגבוהה ביותר להשגת הארה למען כל הברואים. "המאזינים" נקראים כך משום שהם יכולים להקשיב ללימוד הגבוה ביותר וללמד אותו לאחרים, אך הם עצמם אינם מתרגלים את ההנחיות. "מנצחים בכוחות עצמם" יכולים להשיג את מטרתם ללא הסתמכות על מדריך רוחני בחיים אלו, וזאת אך ורק משום שזכו בלימוד עצום ורב על ידי אינספור מורים בגלגוליהם בעבר.

² הימלטות נחותה יותר: ראו הערה 83.

³ "מדריך ללוחם הרוח", "הכניסה לדרך האמצע" ו-"המקבץ הנדיר": **המדריך ללוחם הרוח** של מאסטר שאנטידווה צוין כבר בהערה 124. הטקסט הקלאסי על השקפה נכונה של מאסטר צ'אנדרקירטי, הפילוסוף היהודי המזהיר של הבודהיזם, אשר חי במאה ה-7, יוזכר להלן יחד עם הדרך העיקרית השלישית. בשני המקרים, יתרונות השאיפה להארה מופיעות בפסוקי הפתיחה. "המקבץ הנדיר" הוא חלק נפרד של הקאנון הבודהיסטי המכיל 49 סותרות שונות. אחת מהן, המצוטטת לעיתים קרובות בהסברים על השאיפה להארה, היא "הפרק על מגן האור" (מקור 75): היא מכילה תאורים מפורטים של היתרונות של השאיפה בכמה מקומות, והקטעים סביב פוליו 237 הם במיוחד רלוונטים כאן.

⁴ לו יכל חסדה של השאיפה... ציטוט מפוליו 352b מתוך לימוד זה של הבודהה עצמו (מקור 11).

⁵ אוולוקיטשוורה (עיני אהבה): הצורה השמיימית של הבודהה שמייצגת את כל החמלה שלו. ניתן ללמוד את התירגול המוזכר מפי לאמה מיומן.

⁶ הביאור על התפיסה התקפה: חיבור מפורסם מהווה את הבסיס ללימוד הפורמאלי של תורת ההגיון במנזרים הבודהיסטים. הוא חובר על ידי מאסטר דהרמאקירטי Dharmakirti (בערך 630 לפני הספירה) כהסבר לאוסף על התפיסה התקפה שנכתב על ידי מאסטר דיגנאגה Dignaga (בערך 450 לפני הספירה) שהיה מהאבות המייסדים של מסורות תורת ההגיון הבודהיסטית. ההוכחה המוזכרת נמצאת בפרק השני, "הוכחה של אמינות מוחלטת", מתחילה בשורה 142 (פוליו 109a-108b, מקור 22).

⁷ טקס הסילוק וכו': לא איתרנו את הטקסטים הכוזבים אשר מצויינים פה.

⁸ הסוטר על שלושת המצבורים וכו': ארבעה לימודים אלו של הבודהה עצמו מאזכרים בהתאמה במקורות 39, 21, 33 ו-10

⁹ תפילת הבודהה-דרהמה-סנגהה: תפילה מסורתית להליכה למקלט ולפיתוח השאיפה להארה, שאומרת:

עד בוא הארתי אשים מבטחי
בבודהה, בדהרמה, ובסנגהה.
תביאני זכותם של טובי מעשי
לכליל הארה למען כל הבריאה.

מהותם של הבודהה, הדהרמה והסנגהה מוסברת בהערה 110.

¹⁰ שלבים במדיטציה: הנקודה מובאת לדיון על ידי ג'ה צונגקאפה בפוליו 92-89, בגרסה הקצרה שלו של "שלבים בדרך" (מקור 60) וכן בפוליו 202-191, בגרסה המפורטת (מקור 61). צונגקאפה מצטט מספר פעמים את **שלבי המדיטציה**, חיבור בן שלושה חלקים של הבודהיסט בן המאה השמינית, מאסטר קאמאלאשילה Kamalashila (מקור 1). קאמאלאשילה נודע במיוחד בכך שהגן בהצלחה על לימוד המדיטציות האנליטיות בבודהיזם ההודי, בפני המלך הטיבטי, טריסונג דצן (Trisong Detsen). מתנגדיו היו נזירים סינים, אשר טענו, בטעות, שיש ערך במדיטציה על שום דבר.

¹¹ כל שמונה הרמות: מתייחס לצורות של מדיטציה מאוד עמוקה, המובילות ללידות עתידיות בשמונת החלקים של עולם הצורה ועולם חסרי הצורה, ואשר עדיין נמנים עם עולמות הסבל (ראו הערה 14).

¹² אנשים ארציים, אף אם יעסקו במדיטציה שהיא חד נקודתית... הפסוק נמצא בפוליו 44a-44b בשיעור מפורסם זה של הבודהה (ראו מקור 23). הציטוט הבא הוא הקטע הבא בסוטר, מפוליו 44b. הניסוח במהדורה שבידינו שונה במקצת, אך הכוונה זהה. אודראקה (Udraka) היה חכם לא-בודהיסטי שקם מתקופה ארוכה של מדיטציה, וזעמו התלקח משום שבזמן המדיטציה באו עכברים וכירסמו את תלתלי היוגי של שיערו המרשים. בשל כעסו הוא נולד אחר כך בגהינום.

¹³ אין שום דרך להשיג שלוה... מתוך הפרק השישי בעבודתו של מאסטר צ'אנדראקירטי (פוליו 205a, מקור 74). בקיצור, "שתי האמיתות" המוזכרות הן מה שמכונה בדרך כלל "אמת כוזבת" ו"אמת מוחלטת". שתייהן תקפות, ולכל האובייקטים יש את שתייהן. התלות של אובייקטים (בעיקר במובן המתואר להלן, במושגים ובתויות) היא האמת הקונבנציונאלית או הכוזבת שלהם. מופעם הוא "כוזב" כי בעיני אנשים רגילים האובייקטים נראים אחרת ממה שהם באמת. האמת "המוחלטת" (כאן היא נקראת "של הכך") של אובייקטים היא העדר העצמיות, והיא נחוות לראשונה באופן ישיר במצב המדיטטיבי המאוד חשוב אשר נקרא "דרך הראייה". ראייה ישירה של אמת זו פועלת מיידית להפסקת התהליך שגורם לסבלנו.

¹⁴ צ'אנדראקירטי היה תלמידו של נאגארג'ונה... השורות לקוחות מעבודתו על שתי האמיתות; ראו פוליו 72a, מקור 56.

¹⁵ אסכולת ה'מפרטים' – נקראת כך כי הם מקדישים את לימודם אך ורק לביאור הקלאסי שנקרא *ההסבר המפורט* או משום שהם מבינים את משמעות *ההסבר* (הדלאי לאמה הראשון, מקור 14, עמ' 14).

¹⁶ אסכולת הסוטרסטים: נאמר שהשם בא מן העובדה ש"זוהי אסכולה של הוגי דעות המחזיקים בדעה כי הכתבים (כמו הסוטרות) הם תקפים, אבל מכחישים את תקפותם של ביאורים קלאסיים כמו 'שבעה חיבורים על ידע' (הדלאי לאמה הראשון, מקור 14, עמ' 14).

¹⁷ אסכולת 'הכל תודעה': מקור השם הוא בטענה של אסכולה זו ש"כל אובייקט קיים אינו אלא חלק מהתודעה", למרות שהתיאור בפועל של השקפת העולם של אסכולה זו הוא יותר מעודן.

¹⁸ עשוי מאיזה חומר" שונה: כלומר נובע מאיזו סיבה עיקרית שונה או טבע עצמי שונה.

¹⁹ החלק 'עצמא' של אסכולת דרך האמצע: האסכולה נקראת כך כי חסידיה מאמינים בדרך האמצע, אשר נמנעת מהקיצוניות של חשיבה כי דברים קיימים (באופן טבעי) ומהקיצוניות בחשיבה כי דברים אינם יכולים להתקיים (אם אינם קיימים באופן טבעי). ה"עצמאים" הם אחד משני חלקי האסכולה; הם מאמינים שיש להוביל את האדם להשקפה הנכונה האומרת שדברים הם חסרי קיום טבעי, על ידי שנוטלים אובייקט עצמאי ודנים בו במושגים מקובלים – וזאת במקום להתחיל מהשקפתו השגויה של אדם, ולהראות את האבסורד אשר אליו היא בהכרח מובילה. נקודות אלו הובהרו על ידי צ'אנגקיה רולפיי דורג'ה (Changkya Rolpay Dorje) הגדול שעליו נאמר שהיה גילגול קודם של פאבונגקה רינפוצ'ה עצמו, בחיבורו *השוואת מערכות Comparative Systems* (עמ' 289, 305, 325; מקור 80).

²⁰ הכרה שאינה משובשת: כל תפיסה נורמלית "סבירה" – שהן הרוב הגדול של תפיסותינו היום-יומיות; היפוכן יהיו אותם מקרים נדירים שבהם אנו תופסים משהו באופן שגוי, כגון עלה מתעופף שבטעות נתפס על ידנו כבעל חיים קטן בעת נהיגה במכונית, או אמונה שראינו משהו שאינו מציאותי בעת היותנו תחת השפעת אלכוהול או סמים.

²¹ קבוצת 'המסקנה' של אסכולת דרך האמצע: נקראת כך עקב אמונתם שדי בטיעון הגיוני המוביל לאבסורד שנובע מהשקפתו המוטעית של היריב לגבי הנושא, כדי לעורר בתודעתו השקפה נכונה לגבי טבע הדברים (שוב ראו צ'אנגקיה רולפאי דורג'ה (עמ' 407, מקור 80).

²² קבוצת 'המתפקדים': מתייחסת במשותף לאסכולות 'המפרטים', 'המאמינים בכתבים', ו-'הכל תודעה', מאחר וכולן טוענות שדברים אשר מתפקדים באמת קיימים.

²³ הנה מה שאנו קוראים לו עצמי – ציטוט מביאורו של מאסטר אריידווה ל-400 הבתים (הערה 79). ראו פוליו 187b, מקור 72.

²⁴ מאחר ולכל אובייקט יש תווית – נמצא בעמ' 396, מקור 45.

²⁵ כמו אשליה... השורה המלאה נמצאת בפוליו 16a, מקור 70.

²⁶ השלבים בדך! – מקור הציטוט לא נמצא. בחיבורו **מתנת השחרור**, פאבונגקה רינפוצ'ה מייחס פעמיים את שלוש ההנחיות לגומפה רינצ'ן לאמה (Gompa Rinchen Lama) (מקור 47, פוליו 168a, 334a), שנאמר כי היה תלמידו של לורד אטישה (ראו בספר **הגדול על השלבים** של ג'ה צונגקאפה, מקור 61, פוליו 12a), ושל לורד דרומטונפה (Lord Drom Tonpa) (**יומנים כחולים**, מקור ביבליוגרפי מספר 94, עמוד 264). גשה דולפה (Geshe Dolpa), ששמו המלא מארשורפה רוק שרב גייאטסו (Marshurpa Rok Sherab Gyatso) (1059-1131) היה תלמידו של פוטוה הגדול וקיבץ את לימודיו של מורו לטקסט מפורסם של מסורת ה'חוזים' שנקרא **הספר הכחול** (ראו את ביאורו במקור 89).

²⁷ לעולם אל תפול ברוחך – מהפרק על חדות המאמץ ביצירה הקלאסית של מאסטר שניטודוה (פוליו 20a, מקור 71). "מי שהגיעו לכך" מתייחס לבודהות.

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

מקראה שלישית: מקלט בודהיסטי, חלק 1

קטעים מן הפרק על שלושת המקלטים מתוך "חקר שלמות החכמה", חיבורו של החכם הנעלה
1493-1568 Kedrup Tenpa Dargye

1

שלוש המטרות של מקלט

בקשר למובאה מתוך טקסט המקור "שלושת היהלומים, הבודהה וכו' " –

הבה נבחן תחילה את הקטע מתוך הסוטרה באורך בינוני של "האם" הכוללת את השורות:

"אל לך להניח שאותו ידע-כל חל על צורה [דברים שאנו רואים], וכן
אל תניח שהוא נפרד מן הצורה. כך גם אל לך לראות בצורה משהו
ממשי"

הוראות אלו מתייחסות לשלושת היהלומים, שכן המלים שלהלן מתוך הסוטרה באורך בינוני של
"האם" נותנות לנו את העצה הבאה:

"אותם שלושת היהלומים אינם מקום מקלט לאנשים השואפים
לשחרור האולטימטיבי, שכן הם מקום מקלט לאנשים השואפים
לשחרור באופן נומינלי בלבד."

הניתוח שלנו של קטע זה מכיל שלושה חלקים: הפרכת עמדתו של הצד הנגדי, הצגת העמדה שלנו,
ודחייה של כל ההתנגדויות [לעמדתנו].

... והרי החלק השני, בו נציג את עמדתנו.

ישנה סבה ייחודית מדוע שלושת היהלומים נחשבים כמקום מקלט לעוסקים בדהרמה מכל שלושת
הקטגוריות [ההיבט הצר, ההיבט הבינוני וההיבט הרחב]. מנקודת המוצא של "מקלט בסיבה",
העוסקים בדהרמה מכל שלושת הקטגוריות לוקחים מקלט בכל שלושת היהלומים. אולם מנקודת
המוצא של "מקלט בתוצאה", אלו שבקטגורית ה"מאזינים" [Shravakas] שואפים בעיקר להשיג
את המעמד של "משמיד האויב" [ארהט]. אלו שבקטגורית ה"הבודהות שהגיעו בעצמם"
[Pratyeka Buddhas] שואפים בעיקר להשיג את החכמה המדיטיטיבית שבה הם שרויים
במדיטיטיית ההיפסקות, מצב שבו פסקו כל הנגעים הרוחניים. אלו שבקטגורית "הדרך הגדולה"
שואפים בעיקר להשיג את היהלום של הבודהה, זה המכיל בקרבו את הגורמים המאפשרים לו
לסובב את גלגל הדהרמה, בשלמותו, לתלמידי כל שלושת הקטיגוריות. זוהי אם כך הסבה ששלושת
היהלומים נחשבים כמקום מקלט לעוסקים בדהרמה מכל שלושת הקטגוריות.

2

יהלום הבודהה

הגדרת יהלום הבודהה [Sangs rgyas dkon mchog] היא: "אותו מקום מקלט אולטימטיבי הממלא בשלמות את שני הצרכים."

קיימים שני סוגים של יהלום הבודהה: יהלום הבודהה שלכאורה, ויהלום הבודהה האולטימטיבי. יהלום זה של הבודהה כולל שמונה סגולות נעלות, החל בכך שאינו נובע מסיבות, וכו'.

על פי "המסורה הגבוהה" [Uttaratantra, חבור אחר של Master Asanga מפי Maitreya]:

זהו הבודהה,
אינו מותנה, ספונטני,
אין השגתו באמצעים אחרים,
יש בו ידע, אהבה, ויכולת,
הגשמה של שני הצרכים.

3

יהלום הדהרמה

הגדרת יהלום הדהרמה [Chos dkon mchog] היא: צירוף כלשהו של היפסקויות [Cessations, 'gog] ודרכים [Paths, lam], מן הצד הטהור של המציאות.

בחלוקה הטרימינולוגית [המקובלת בלוגיקה הבודהיסטית] ישנם שני סוגים של יהלום הדהרמה: יהלום הדהרמה האולטימטיבי ויהלום הדהרמה שלכאורה.

4

יהלום הסגהה

הגדרת יהלום הסגהה [Dge 'dun dkon mchog] היא: ארייה [Arya, 'phags pa] שיש בו צירוף כלשהו של שמונה התכונות הנעלות של ידע וחופש.

בחלוקה הטרימינולוגית ישנם שני סוגים של יהלום הסגהה: יהלום הסגהה האולטימטיבי ויהלום הסגהה שלכאורה.

5

מקלט אולטימטיבי

הגדרת המקלט האולטימטיבי [Don dam skyabs 'gro] היא: כל מקלט שבו המסע בדרכים הגיע למטרתו הסופית.

6

מקלט לכאורה

הגדרת המקלט לכאורה [Kun rdzob skyabs 'gro] היא: כל מקלט שבו המסע בדרכים טרם הגיע למטרתו הסופית.

7

ההגדרה של הליכה למקלט

ההגדרה של הליכה למקלט [Skyabs 'gro] היא: מחשבה הפועלת מכח עצמה ושמבטאת תקווה שגורם חיצוני כלשהו יהווה מגן.

בחלוקה הטרימינולוגית ישנם שני סוגים של הליכה למקלט: הליכה למקלט על דרך הביטוי במילים, והסתמכות על מקלט באמצעות התודעה. המקרה הראשון הוא כגון המלים [שנאמרות בשעת לקיחת מקלט]. המקרה השני נחלק לשנים: הליכה למקלט שהיא בגדר הרגיל והליכה למקלט שהיא יוצאת מגדר הרגיל.

ההגדרה במקרה הראשון לעיל היא: מחשבה הפועלת מכח עצמה ושמבטאת תקווה שגורם רגיל כלשהו יהווה מגן. ההגדרה במקרה השני לעיל היא: מחשבה הפועלת מכח עצמה ושמבטאת תקווה שאחד או יותר מבין שלושת היהלומים יהווה מגן.

8

חמישה סוגים של הליכה למקלט

ישנם חמישה סוגים של הליכה למקלט שהיא יוצאת מגדר הרגיל. זו שהיא משותפת עם אנשים שהם בעלי היבט צר, זו שהיא משותפת עם אנשים שהם בעלי היבט בינוני, זו שהיא משותפת עם אלו שהם בעלי היבט רחב, זו שלוקחת מקלט בסיבה וזו שלוקחת מקלט בתוצאה. להלן ההגדרות לכל אלו, בהתאמה.

9

הליכה למקלט המשותפת עם ההיבט הצר

הסוג הראשון מוגדר כך: בשל פחד מפני הסבל שבצורות הקיום הנחותות, ומתוך אמונה שיש בכוחם של שלושת היהלומים להגן מפני סבל זה, עולה מחשבה הפועלת מכוח עצמה לחפש מקלט בצירוף כלשהו של שלושת היהלומים, בתקווה למצוא הגנה שכזו.

10

הליכה למקלט המשותפת עם ההיבט הבינוני

הסוג השני מוגדר כך: בשל פחד מפני כל צורות הסבל של הקיום בסמסרה, ומתוך אמונה שיש בכוחם של שלושת היהלומים להגן מפני סבל זה, עולה מחשבה הפועלת מכוח עצמה לחפש מקלט בצירוף כלשהו של שלושת היהלומים, בתקווה למצוא הגנה שכזו.

11

הליכה למקלט המשותפת עם ההיבט הרחב

הסוג השלישי מוגדר כך: בשל רצון להגן על כל היצורים מפני הסבל של קיום בסמסרה, עולה מחשבה הפועלת מכוח עצמה לחפש מקלט בתקווה למצוא הגנה בצירוף כלשהו של שלושת היהלומים.

12

מקלט של סיבה

הסוג הרביעי מוגדר כך: מחשבה הפועלת מכוח עצמה לחפש מקלט בתקווה למצוא הגנה, בצירוף כלשהו של שלושת היהלומים כפי שאלו הושגו כבר בזרם התודעה של הזולת.

13

מקלט של תוצאה

הסוג החמישי מוגדר כך: מחשבה הפועלת מכוח עצמה לחפש מקלט בתקווה למצוא הגנה, בצירוף כלשהו של שלושת היהלומים, כפי שאלו יושגו בעתיד בזרם התודעה שלי.

14

מדוע לקחת מקלט

יש סבה ללכת במקלט בשלושת היהלומים. בטווח הקצר הם נותנים את ההגנה הגבוהה ביותר. בסופו של דבר הם מובילים להשגת המצב של הארה.

לקיחת מקלט מהווה בסיס לכל יתר סוגי הנדרים. אתה נכנס לחוג הפנימי של הבודהה [הופך לבודהיסט], והיא חוסמת את השער להיוולדות באחת מצורות הקיום הנחותות. אלו ואחרות הן סיבות ללכת למקלט בשלושת היהלומים.

השאיפה להארה

קטעים מן הפרק על השאיפה להארה מתוך "חקר שלמות החכמה", חיבורו של החכם הנעלה
Kedrup Tenpa Dargye 1493 - 1568

16

ההגדרה המלאה של השאיפה להארה

נדון כעת באותו חלק מתוך טקסט המקור המתחיל במילים: "השאיפה להארה, למען הזולת ...".
תחילה נקשר עם הטקסט המקורי, ושנית ננתח באופן מפורט.

נתחיל בקטע מתוך הסוטרה:

"הו, שריפוטרה, אלו השואפים לכליל הארה, לידיעת כל התופעות
על סוגיהן, עליהם להתאמן בשלמות החכמה. אלו השואפים כך
מתאמנים בשלמות החכמה."

טקסט המקור והפרשנות, בקטע המתחיל במילים "השאיפה להארה" וכו' מבהירים את המשמעות
הנסתרת של השורות מן הסוטרה על טבעה של השאיפה להארה שבדרך הגדולה. מכאן אנו מבינים
את

ההגדרה של השאיפה להארה [sems bskyed] בתור
שאיפה להשיג הארה מלאה למען הזולת.

... כעת נציג את עמדתנו.

ההגדרה של הדרך הגדולה [Mahayana, theg chen] של השאיפה להארה
ראשית, זוהי תודעה מנטלית עיקרית של הדרך הגדולה המתמקדת בהשגת הארה מלאה למען
הזולת, אשר מלווה במשאלה להשיג הארה מלאה.
שנית, זוהי הבנה השייכת לדרך הגדולה, מן הסוג שמהווה שער כניסה לדרך הגדולה, ואשר שייכת
לקטגוריה של "עשייה" במסגרת החלוקה הסטנדרטית לשתי הקטיגוריות של "השקפה" ו"עשייה".

17

החלוקות של השאיפה

באשר לחלוקה הטרמינולוגית, ישנן שתי חלוקות: השאיפה להארה שהיא לכאורה, והשאיפה
האולטימטיבית להארה.

מבחינת המהות ישנה השאיפה שבמשאלה, והשאיפה שבעשייה.

מבחינת הרמה, ישנן ארבע חלוקות, המתחילות ב"שאיפה הפועלת מתוך אמונה" וכו'.

במונחים של אופן הביטוי, ישנם שלושה סוגים, החל ב"שאיפה בסגנון המלך" וכו'.

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

מקראה רביעית - מקלט בודהיסטי, חלק 2: מהי נירוונה?

קטעים מן הפרק על נירוונה מתוך "חקר שלמות החכמה", חיבורו של החכם הנעלה Kedrup
1493 - 1568 Tenpa Dargye

... שנית נציג את עמדתנו.

18

ההגדרה של נירוונה

ההגדרה של נירוונה

היפסקות [Cessation, 'gog] הנובעת מאנליזה אינדיבידואלית, ואשר מהווה סילוק מוחלט של כל המכשולים של נגעים רוחניים, ללא יוצא מן הכלל.

19

סוגים של נירוונה

בחלוקה הטרימינולוגית ישנם ארבעה סוגים: נירוונה טבעית, נירוונה עם שארית, נירוונה ללא שארית, ונירוונה שאינה שוהה.

20

נירוונה טבעית

המונחים הבאים הם כולם שקולים: נירוונה טבעית, האם הטבעית, שלמות החכמה הטבעית, הגוף הדהרמי הטבעי, והמציאות האולטימטיבית.

21

נירוונה עם שארית

ההגדרה של נירוונה עם שארית

היפסקות הנובעת מאנליזה אינדיבידואלית, ואשר מהווה סילוק מוחלט של כל המכשולים של נגעים רוחניים ללא יוצא מן הכלל, כאשר נותרו עדיין המצבורים הסובלים [phung po,heaps] שהם תוצאה מנגעי העבר.

הדוגמה הקלאסית היא הנירוונה שבזרם התודעה של "משמיד האויב" [Arhat] מקבוצת ה"מאזינים" [Shravakas] אשר טרם השיל את המצבורים החומריים.

22

נירוונה ללא שארית

ההגדרה של נירוונה ללא שארית
היפסקות הנובעת מאנליזה אינדיבידואלית, ואשר מהווה סילוק מוחלט של כל המכשולים של נגעים רוחניים ללא יוצא דופן, כאשר לא נותרו יותר המצבורים הסובלים שהם תוצאה מנגעי העבר.

הדוגמה הקלאסית היא הנירוונה שבזרם התודעה של "משמיד האויב" מקבוצת ה"מאזינים" אשר השיל את המצבורים החומריים.

23

נירוונה שלא שוהה

ההגדרה של נירוונה שאינה שוהה
היפסקות הנובעת מאנליזה אינדיבידואלית, ואשר מהווה סילוק מוחלט של שני סוגי המכשולים, ללא יוצא מן הכלל.

הדוגמה הקלאסית היא המציאות של היפסקות שבזרם התודעה של ארייה [Arya] שהוא בודהה.

24

איך להשיג נירוונה

הנירוונה שאנו מתארים כאן אינה ניתנת להשגה תוך הסתמכות על כל שיטה שהיא. היא ניתנת להשגה אך ורק באמצעות אימון בחכמה הקולטת את חוסר העצמיות. אימון זה צריך לבוא תוך השלמת שני האימונים הראשונים [אתיקה וריכוז], ותוך הסתמכות על תרגול של ההבנות שהושגו.

אישור לאשר תואר לעיל נמצא בסוטר "מלך הריכוז" שאומרת:

נניח שהצלחת לראות, אחד לאחד,
את העדר העצמיות של דברים,
ואחר כך תרגלת את אשר כך ראית -
זוהי הדרך בה תשיג שחרור,
נירוונה שמעבר לכל כאב.
לא תתכן שום דרך אחרת להביא לשלווה זו.

האובייקט שאותו אנו שוללים

25

ממה ריקה הריקות

כעת נסביר למה הכוונה כשאנו אומרים ששלושת סוגי הידע, הידע של הבסיס, הידע של הדרך, והידע של ידיעת הכל, הם חסרי כל טבע של היווצרות. להסבר זה שלושה חלקים: לזהות את אשר אנו שוללים באמצעות טיעונים הקשורים באמת האולטימטיבית; להציג את הסיבות השונות המשמשות לשלילת האובייקט; ובהסתמך על אלו לפרט את השלבים בפיתוח ראייה נכונה.

לחלק הראשון שני חלקים משל עצמו: המחשה של הצורך בזיהוי האובייקט שאנו שוללים, ואחר כך עצם הזיהוי של אותו האובייקט. טרם שיוכל אדם לפתח בתודעתו ראייה נכונה הקולטת ריקות, חייב הוא ראשית לזהות את האובייקט שקיומו יופרך בסופו של דבר באמצעות טיעונים הקשורים באמת האולטימטיבית. כפי שנאמר ב"מדריך ללוחם הרוח":

כל עוד לא זיהית את שחשבת שקיים
לא תוכל לתפוס את אשר קיים באמת.

נניח שברצונך להפריך את קיומו של כד מים במקום מסוים. בהעדר תמונה מנטלית ברורה של מראהו של כד המים, לעולם לא תוכל לוודא באמצעות תפיסה תקפה שאין הוא נמצא באותו המקום. אנו שואפים להפריך את קיומם העצמי של דברים. אולם אם מלכתחילה חסרים אנו תמונה מנטלית של אותו הדבר שהוא בעל קיום עצמי, הרי שלעולם לא נוכל לפתח רעיון ברור של ריקות, שהיא פשוט העדר האובייקט שאת קיומו אנו מחפשים לשלול.

ועתה נפנה לזיהוי האובייקט הנשלל. נניח שדבר מה יכול היה להתקיים באופן שהוא הפוך לאופן שבו דברים של צורה פיסית וכו' קיימים באופן קונבנציונלי. כל דבר מעין זה הוא בדיוק האובייקט אשר את קיומו אנו שואפים להפריך באמצעות טיעונים הקשורים באמת האולטימטיבית. על כן עלינו להסביר תחילה כיצד תופעות של צורה פיסית וכו' קיימות באופן קונבנציונלי (הנקרא גם אופן כוזב)...

26

מציאות כוזבת

... החלק השני של הדיון באופן שבו דברים קיימים באופן קונבנציונלי מכיל הסברים הלקוחים ממקורות מוסמכים שונים. תחילה נדון במקורות אלו, ואחר כך נסביר כיצד מערכת זו מבססת את שתי האמיתות; השלב השני מבין שני אלו יכול גם מטפורה מאלפת. תחילה נפנה לדיון הקצר יותר.

ישנה סבה ייחודית לטענה שתופעות של צורה וכו' קיימות באופן קונבנציונלי (כוזב). הן מתוארות בצורה כזו שכן קיומן נקבע באמצעות מצב תודעה קונבנציונלי, אשר אינו מושפע על ידי גורם זמני העלול לגרום לו לטעות. מצב תודעתי זה המשמש בקביעת קיומן של צורות פיסיות ודברים אחרים כגון אלו, ואשר נצבע על ידי ראייתו את הדברים כממשיים, הגו אך ורק מצב תודעה קונבנציונלי. מצב תודעה קונבנציונלי זה איננו זה הנאחז בקיום ממשי, שכן האופן שבו הוא תופס את האובייקט שלו הוא קונסיסטנטי עם האופן שבו האובייקט קיים. יחד עם זאת מצב תודעה זה הוא כוזב שכן הוא מושפע על ידי הנטייה להיאחז בדברים כאילו היו ממשיים.

משום כך, כל אובייקט שקיומו נקבע על ידי מצב תודעה קונסיסטנטי השייך ליצור חי כלשהו נחשב כקיים באופן כוזב. מצב תודעה זה הנאחז בקיום הכוזב מופיע מכוחם של זרעים הקיימים מקדמת דנא והגורמים לו להיות שגוי; זרעים אלו גורמים לכל יצור חי לראות כל תופעה, כל הצורות וכו', כאילו היא מופיעה כנפרדת וטהורה. ועל כן אנו קוראים למצב תודעה זה "כוזב" שכן הוא תופס את הצורות וכל שאר הדברים כקיימים באופן טהור, בעוד שבפועל ההפך הוא הנכון: הם אינם קיימים באופן טהור. אנו אומרים שהוא "כוזב" משום שמצב תודעה זה הוא עיוור לאופן שבו הדברים קיימים באמת, וגם משום שהוא מתפקד כמסך המכסה דברים אחרים, ובכך מונע בעדנו מלראות את טבע הדברים ...

כעת נוכל סוף סוף להגדיר את האובייקט שאותו אנו שוללים באמצעות טיעונים הקשורים לאמת האולטימטיבית. זהו כל אובייקט של התודעה שיכול להיות קיים מצד עצמו בדרך ייחודית משלו, מבלי שקיומו ייקבע על ידי עובדת הופעתו בפני מצב תודעה שאינו משובש. זאת משום שבסופו של דבר האופן שבו צורות פיסיות וכל שאר התופעות קיימות באופן קונבנציונלי הוא שהן נקבעות

כקיימות בכוחו של מצב תודעה שאינו משובש באמצעות גורם זמני כלשהו העלול לגרום לו להיות טועה.

27

מופע הקסמים

קיימת מטפורה מאלפת לתאר כיצד צורות ושאר תופעות מופיעות בפנינו בכוח הופעתן בפני מצב תודעה שאינו משובש, בעוד אשר אובייקטים אלו נראים כקיימים מצדם הם, בדרך של קיום ייחודי משל עצמם.

נניח שקוסם גורם לפיסת עץ להופיע כסוס או כשור. מצד אחד בתודעתו של הצופה שעניו נתונות תחת השפעת לחש הקסמים מופיעה פיסת העץ כסוס או כשור. מאידך, פיסת העץ, מצדה היא, מופיעה אף היא בצורה זו. שני התנאים צריך שיתקיימו בו בזמן.

יש צורך בקיום התנאי הראשון, שבו הדברים מופיעים בפני תודעת הצופה שעניו נתונות תחת השפעת לחש הקסמים, שכן בלעדי תנאי זה היה הסוס או השור מופיע גם בתודעתו של צופה אחר שעניו אינן נתונות תחת הלחש, בעוד שזה אינו המקרה.

יחד עם זאת נחוץ שיתקיים גם התנאי השני שבו פיסת העץ מופיעה מצדה היא כסוס או כשור. אלמלא היה תנאי זה נחוץ, הרי שהסוס או השור המופיעים במקום פיסת העץ היו מופיעים גם במקומות שבהם פיסת העץ איננה - דבר שאינו קורה במציאות.

באותו האופן נקבע קיומן של צורות ושאר תופעות בכוחו של מצב תודעה שאינו משובש. הן מכונות בשמות, באמצעות מצב תודעה שאינו משובש ובעזרת שם שהוא קונסיסטנטי עם מהותן.

אין הן קיימות מצדן הן, עקב אופן קיום ייחודי משל עצמן, מבלי שקיומן ייקבע על ידי עובדת הופעתן בפני מצב תודעה שאינו משובש. אילו היו קיימות באופן שכזה, הרי שזה צריך היה להיות האופן האולטימטיבי שבו דברים קיימים. ואם כך, הלא היה הכרח כי ייתפסו בצורה כזו ישירות על ידי מצב תודעה שאינו מוטעה; על ידי בינתו של ארייה (Arya) שעדיין איננו בודהה, ואשר נמצא במצב של מדיטציה מאוזנת (mnyam gzhag ye she) שבו הוא תופס ישירות את האופן שבו הדברים קיימים. בעוד שבפועל אין הדברים נתפסים באופן זה על ידי בינה שכזאת.

נניח שקוסם גורם לפיסת עץ להופיע כסוס או כשור. אותם הצופים שענייהם נתונות תחת הלחש רואים את פיסת העץ בתור סוס או שור וגם מאמינים שזה כך. הקוסם עצמו רק רואה את פסת העץ כסוס או שור [אך אינו מאמין למראה עיניו. הוא נאלץ לראות כך שכן גם הוא נמצא תחת השפעת הלחש]. הצופה האחר [שהגיע מאוחר יותר] שעניו אינן נתונות להשפעת הלחש, אינו רואה את פיסת העץ כסוס או שור וגם אינו מאמין בכך.

בדומה לכך, קיימים שלושת הצירופים בנוגע לתפיסה של צורות ושאר תופעות. אותם האנשים שהם "רגילים" ואשר לא התנסו עוד בראייה ישירה של ריקות, רואים ומאמינים שצורות וכל שאר תופעות קיימות באמת. אותם הבודהיסטות השרויים ברמות הטהורות רואים את הצורות ושאר תופעות כקיימות באמת בתקופות שלאחר המדיטציה של ריקות [rjas thob], אך אינם מאמינים למראה עיניהם. אותם האריות שעדיין אינם בודהה, בעת שהם שרויים במצב שבו הם רואים ישירות את המציאות האולטימטיבית, אין הם רואים צורות ושאר תופעות כקיימות באמת, וכן אין הם מאמינים שהן קיימות באמת.

ההבדלים בין שתי קבוצות דרך האמצע

קבוצת "המסקנה" וקבוצת "העצמאיים" של אסכולת "דרך האמצע" מסכימות שתיהן שהטיעונים שדברים קיימים באמת, שדברים קיימים באופן טהור, שדברים פשוט קיימים, שדברים קיימים באופן מוחלט, והמחשבה הנאחזת בקיום בכל אחד מאותם אופנים, הם כולם אובייקטים שמופרכים על ידי טיעונים הקשורים באמת האולטימטיבית.

אלא שקבוצת "העצמאיים" אינה מסכימה שלהיות קיים מצד עצמו, להיות קיים באופן טבעי, להיות קיים במהות, והמחשבה הנאחזת בקיום של צורות ושאר תופעות בכל אחד מאותם אופנים, מהווים אף הם אובייקטים שמופרכים על ידי טיעונים הקשורים באמת האולטימטיבית. למעשה הם טוענים שכל דבר שקיים חייב להתקיים באחד מן האופנים הללו, מלבד להיות קיים במהות. (יש עדיין ספק בקשר לדברים שהם נומינליים). הם טוענים שכל דבר שקיים ומתפקד חייב להיות קיים במהות.

שתי הקבוצות של "המסקנה" ושל "העצמאיים" שבאסכולת "דרך האמצע" אינן טוענות שלהיות קיים כפי שדברים קיימים, להיות קיים כאמת אולטימטיבית, או להיות קיים כטבע האמיתי של דברים, הם אובייקטים שאנו שוללים באמצעות טיעונים הקשורים באמת האולטימטיבית; שכן אם משהו הוא אמנם אמת אולטימטיבית הרי שהוא תמיד קיים בכל אחד משלושת האופנים הללו ...

הוכחות של ריקות

הוכחת ריקות של יחיד או רבים

... שנית נציג את עמדתנו.

הבה ניקח את שלושת סוגי הידע: ידע הבסיס, ידע של הדרך וידע כל.
הם לא קיימים באמת;
שכן הם אינם קיימים באמת כיחיד, ואינם קיימים באמת כרבים.
למשל, הם כמו השתקפות של צורה במראה.

וכך גם נאמר ב-"עטרת דרך האמצע": [חבור של Master Shantarakshita, שחי בהודו בשנים 705-762].

באשר לעניין זה של אני וזולתי,
הרי שאין הם בחזקת יחיד בלבד,
וכן אין הם בחזקת רבים,
ועל כן אין להם טבע משל עצמם;
כמוהם כהשתקפות של צורה.

עד כאן.

הבה ניקח שוב את אותם הדברים.
הם אינם קיימים באמת כיחיד,
שכן יש להם חלקים.

כך נובע, משום שאילו היה דבר שקיים באמת כיחיד, הרי שצריכה היתה להיות התאמה בין האופן שבו הוא מופיע והאופן שהוא ישנו באמת.

הבה ניקח שוב את אותם הדברים.
הם אינם קיימים באמת כרבים,
שכן אין הם קיימים באמת כיחיד.

כך נובע משום שקיום של רבים בא מאוסף של דברים יחידים.

מכאן נובעת הטענה המקורית, שאילו דבר מה היה קיים באמת, הרי שהיה צריך להיות קיים באמת כיחיד או שהיה צריך להיות קיים באמת כרבים. כך נובע, שכן כל דבר שקיים חייב שיהיה קיים כיחיד או שיהיה קיים כרבים.

30

הוכחת ריקות של רסיס היהלום

והרי ההוכחה של "רסיס היהלום" הבאה להפריך שדברים נוצרים מתוך סיבות.

הבה ניקח דבר שמתפקד, פנימי או חיצוני.
הוא אינו נוצר באופן אולטימטיבי,
שכן

איננו נוצר מתוך עצמו,
איננו נוצר באופן אולטימטיבי מדבר אחר,
איננו נוצר מתוך שניהם כאחד,
ואיננו נוצר ללא כל סיבה.

אינו נוצר מתוך עצמו, שכן אינו בא מסיבה שהיא ישות הזזה לו עצמו.
אינו נוצר באופן אולטימטיבי מדבר אחר, שכן אינו נוצר אולטימטיבית מסיבה השונה מעצמו שהיא בלתי משתנה, ואינו נוצר אולטימטיבית מסיבה השונה מעצמו שהיא משתנה.
אינו נוצר אולטימטיבית מתוך שניהם כאחד, שכן אינו נוצר אולטימטיבית מכל אחד מהם לחוד.
ואינו נוצר ללא כל סיבה, שכן זהו אבסורד גמור.

הטענה הראשית נובעת, שכן אילו דבר מה היה נוצר באופן אולטימטיבי הרי שחייב היה להיווצר באחד מארבעת האופנים הנ"ל.

31

שלילת היווצרות של דברים

כעת ההוכחה "שלילת היווצרות מתוך דברים שקיימים או שאינם קיימים" שבאה להפריך שדברים נוצרים מתוך תוצאות.

הבה ניקח תוצאות.
הן אינן נוצרות באופן אולטימטיבי,
שכן

הן אינן נוצרות אולטימטיבית מסיבות הקיימות בו בזמן שהתוצאות קיימות,
הן אינן נוצרות אולטימטיבית מסיבות שהן בלתי קיימות בזמן שהתוצאות קיימות,
הן אינן נוצרות אולטימטיבית מסיבות אשר הן גם קיימות וגם בלתי קיימות בזמן שהתוצאות קיימות,
וכן אין הן נוצרות אולטימטיבית מסיבות אשר אינן גם קיימות וגם בלתי קיימות בזמן שהתוצאות קיימות.

הטענה מוכחת כאן באותו אופן שקודם.

32

שלילת ארבע האפשרויות

ההוכחה "שלילת היווצרותם של דברים בכל אחת מארבע האפשרויות" באה להפריך שדברים נוצרים מתוך סיבות ותוצאות כאחת.

הבה ניקח סבות ותוצאות שהן דברים שמתפקדים.
הם אינם נוצרים באופן אולטימטיבי,
שכן

תוצאות מרובות של סיבות מרובות אינן נוצרות באופן אולטימטיבי,
תוצאות מרובות של סיבה יחידה אינן נוצרות באופן אולטימטיבי,
תוצאה יחידה של סיבות מרובות אינה נוצרת באופן אולטימטיבי,
ותוצאה יחידה של סיבה יחידה אינה נוצרת באופן אולטימטיבי.

33

מלכת הוכחות הריקות

... כעת נציג את הטיעון החמישי, הידוע בתור "מלך הטיעונים", ואשר מבוסס על קיום מותנה (או תלות הדדית). תחילה נציג את הטיעון, ושנית נאשר את תקפותו. ראשית

הבה ניקח דבר שמתפקד, פנימי או חיצוני.
הוא אינו קיים באמת,
שכן הוא קיים באופן תלוי.

ניתן גם לומר כך:

הבה ניקח דברים שמתפקדים, פנימיים או חיצוניים.
הם אינם נוצרים באמת,
שכן הם נוצרים מתוך תלות בסיבות ותנאים השונים מהם.

בכל אחד משני הניסוחים, [יש להוסיף בסוף]
למשל, הם כמו השתקפות של צורה במראה.

כך נאמר גם על ידי מגננו [נגרג'ונה]:

כל שנובע מתוך תלות הדדית
הוא במהותו שלווה.

עד כאן.

כמו כן, בסוטר על פי בקשתו של Anavatapta נאמר:

כל מה שנוצר מגורמים - אינו נוצר,
אין לו הטבע של היוצרות.

כך אומר:

כל שתלוי בתנאים הרי הוא ריק.

מיהו נבון?
זה שמבין ריקות.

עד כאן.

כעת ניגש לאשר את תקפות הטיעון. ראשית, אישור **התקפות של התיזה**: הקשר בין הנושא והסיבה, ושנית, **התקפות של התחולה**: הקשר בין הסבה והתכונה שאנו מבקשים להוכיח.

והנה הראשון בין השניים:

הבה ניקח דברים שמתפקדים, פנימיים או חיצוניים.
הם תלויים הדדית,
שכן הם תלויים בתווית הניתנת לחלקיהם. הם קיימים מתוך תלות בתווית הניתנת לחלקיהם.

באשר לתחולה:

בהיותם תלויים בתווית שניתנת לחלקיהם, או בהיותם קיימים מתוך תלות בהם, הרי שנובע שאינם קיימים באמת. שכן אילו היו קיימים באמת, זה היה בסתירה לשתי אפשרויות אלו. אילו היו קיימים באמת, היו צריכים להתקיים באופן בלתי תלוי.

אישור התקיפות של התיזה בגירסה השנייה הוא פשוט. ובאשר לתקפות התחולה בגירסה זו:

אם הווצרותו של דבר תלויה בסבות ותנאים השונים ממנו, משמע שאינו קיים באמת.
שכן אילו היה קיים באמת, היה צריך להתקיים באופן בלתי תלוי.

בשתי הגירסאות הנ"ל של ההוכחה שכל דבר מתפקד, פנימי או חיצוני, אינו קיים באמת, או שאינו נוצר באמת, השתמשנו בדרך הסתירה. שתי ההוכחות מביאות לסתירה של קיום אמיתי.

ישנה סבה טובה המסבירה מדוע ההוכחה המבוססת על קיום מותנה נחשבת ל"מלכת ההוכחות". בסופו של דבר, כל הטיעונים האחרים מסתמכים על קיום מותנה. כמו כן, בהסתמך על טיעון זה, ומתוך התייחסות לנושא הדיון, נוכל בו זמנית לדחות את שתי ההשקפות הקיצוניות של קיום קבוע ושל גיהליזם.

34

מיהו מיטריאה

מתוך ההצגה של "הטקסט על Maitreya", מתוך "חקר שלמות החכמה", חיבורו של החכם הנעלה
1493 - 1568 Kedrup Tenpa Dargye

... באשר לעצם הוויכוח. הפרשנים טוענים ש "אין זה נכון לקשר את שורות הפתיחה [של "עטרת ההארה"], שמהוות מתן מנחה של כבוד, לצרכיו של המחבר עצמו. זאת משום שבתודעתו של Maitreya אין יותר מצב בו הוא שואף לתובנות למען הגשמת מטרותיו הוא, ומשום שהשורות הנ"ל מופיעות אך ורק על מנת לעזור לאחרים לבחור בדרך זו..."

... שנית, נציג את עמדתנו.

אין זה מן הנכון לטעון כפי שמוזכר לעיל. טיעון זה מעיד על פגם בלימוד ועיון מדוקדק בנקודות הקשות של הכתבים של הדרך הגדולה [Mahayana]. בהקשר זה נשאל: האם בטיעון זה, הקדוש [Maitreya] נחשב לכבודה, או שהוא נחשב לבודהיסטווה?

אם נניח שהאפשרות הראשונה נכונה, כלומר, נניח שהוא כבר בודהה] הרי שבכך הטוענים מפגינים חוסר אבחנה בין ההקשר של דרך השלמויות של המהיינה, שהיא פתוחה לכל, לבין הדרך של המהיינה שאיננה פתוחה לכל, שהיא דרך המלה הנסתרת [טנטרה].

התורה של הדרך הנסתרת מלמדת שהקדוש [Maitreya] הוא בודהה. זאת משום שעל פי תורה זו Manjushri הנו בודהה, והסיבות לראותו כך ישימות לגמרי גם כאן, באופן דומה.

העיקרון שאומר שדרך השלמויות היא פתוחה לכל ואילו דרך המלה הנסתרת אינה פתוחה לכל, הוא עקרון תקף. לראייה, החבור "הדרך המדורגת להארה" מפרט "שתי צורות תרגול: התרגול של דרך השלמויות שהיא פתוחה לכל, והתרגול של דרך המלה הנסתרת שאינה פתוחה לכל". כמו כן, ב"תמצית הדרך" כתוב, בין השאר:

לכן, הדרך הפתוחה דרושה
הן בשלב הסבה
והן בשלב התוצאה
של הדרך הגדולה,
היא הדרך הנעלה.

בנוסף, התיאור שמופיע של התלמיד שהוא רגיל והתלמיד שאיננו רגיל [המינוח הטיבטי זהה לזה של "פתוח" ו-"שאינו פתוח"] מעיד על כך שהמשמעות בשני המקרים היא אחת.

יכול מישו לטעון שבתוך ההקשר של דרך השלמויות, אין לקבל את דרך המלה הנסתרת. אלא שזה אינו מתקבל, משום שה "חבור הקצר"¹ אומר ש "מה גם שאין זה סותר עמדות אחרות", והכוונה לכך שכאשר מונים את מספר הגופים של הבודהה כארבעה, אין זה עומד בסתירה לתיאור המובא בדרך המלה הנסתרת.

ישנן דרכים נוספות להוכיח את קיומה של דרך המלה הנסתרת, בשל קיומה של הטנטרה של המלה הנסתרת. בתוך הקובץ של ה "טנטרה של הגרודה [Garuda]"² מוזכר שהיכולת לעוף בשמיים ושאר יכולות מעין אלו נרכשות בכוחו של זה שנתן את הטנטרה. וכן ב "חבור על תפיסה תקפה"³ נאמר:

יש מי שתוך ידיעתם את הטנטרה
מתקדמים באמצעות המלה הנסתרת.
זאת בעקר בכוחו של מי שלימד תורה זו,
ועקב יישומה. אכן כך.

מעבר למה שכלול בטיעונים הנ"ל, אין ביכולתי לקבל הסברים אחרים שאנשים נותנים בענין זה.

גם אם נניח ש Maitreya הוא בודהיסטווה, עדיין אין הטענה הנ"ל נכונה. שכן מטענה זו משתמע שהגדרה של השאיפה להארה, כפי שהיא נתנת ב"עטרת ההארה" [Abhisamaya Alamkara], אינה הגדרה שלמה; יוצא שאין היא חלה על השאיפה להארה אצל בודהיסטווה ברמה העשירית.⁴

כך נובע משום שלפי טענה זו יוצא שאדם ברמה העשירית של הבודהיסטווה סיפק באופן מוחלט את מטרותיו הוא מבלי שהביא לסיום מוחלט של כל סבל אצל עצמו! זאת משום שלפי טענה זו, אותו אדם הגם שהוא שואף לספוק שלם של צרכיו הוא, אינו תופס שלשם כך עליו להשיג את הגוף הדהרמי של הבודהה⁵. ומשום שאין הוא שואף בתודעתו להשיג את הגוף הדהרמי של הבודהה, הרי שאין הוא שואף בתודעתו להגשים את מטרותיו הוא. כך יוצא!⁶

משתמע מכך שהבודהיסטווה ברמה העשירית הוא אמנם אדם אשר משום שיש לו בודהיציטה הרי שהוא שואף לספק באופן מלא גם את צרכיו הוא.

מספר נקודות עקריות מתבהרות בהסתמך על כל שנאמר לעיל.
ראשית, כשמדובר בשאיפה להארה של הדרך הגדולה [מהיינה] הרי שנובע שהיא קשורה בשאיפה להשיג את הגוף הדהרמי [של הבודהה] מתוך כוונה להגשים באותה מידה מטרות של עצמי.
שנית, באשר לתודעה השואפת להשיג את הגוף הדהרמי שלי, הרי שנובע שזוהי תודעה השואפת לספק את מטרותיי שלי.

מכל האמור יוצא שהקדוש [Maitreya] שחבר את "עטרת ההארה" הוא בודהיסטווה שנותר לו משך חיים אחד לחיות.

בכתיבי "האם"⁷ כתוב:

"לך שאל את Maitreya, הלא הוא הבודהיסטווה שנותר לו מהלך חיים אחד לחיות".

כמו כן, ב Uttara Tantra כתוב ש Maitreya חבר כתב זה בהסתמך על משנתו של בעל הסגולה⁸, על מנת לטהר את עצמו מן המכשולים לידע-כל.

¹ פירושו התמציתי של Haribhadra ל "עטרת ההארה".

² הגרודה הנו עוף אגדי

³ ספרו הידוע של Master Dharmakirti, שהוא טקסט ראשי בנושא של לוגיקה בודהיסטית.

⁴ ב Uttara Tantra, כתב אחר של הדרך הפתוחה (שלמרות שמו איננו טנטרה), ושגם הוא נכתב על ידי Master Asanga מפי Maitreya, מציג Maitreya את עצמו כבודהיסטווה ברמה העשירית.

⁵ אם נקה את החלוקה לשני גופים של הבודהה, גוף הצורה [Rupakaya] והגוף הדהרמי [Dharmakaya], הרי שהראשון נחשב כממלא את צרכי הזולת, שכן באמצעותו מופיע הבודהה בעולמות שונים ומלמד דהרמה, ואילו השני נחשב שהוא ממלא את צרכי עצמו – חיסול כל סבל והשגת ידע-כל. גוף זה אינו מתקשר ישירות עם אנשים רגילים, ומשום כך כל כך חשוב למצוא למה.

⁶ זוהי דוגמה אופינית של טיעון בסגנון ה Prasangika Madhyamika, קבוצת "המסקנה" של אסכולת דרך האמצע, אשר מביא לתובנה אצל המשתתפים בפולמוס תוך שהוא לוקח טעות קלה בהבנה של אחד הצדדים, ומביא אותה לסתירה פנימית חמורה, תוך שמוש באמצעים לוגיים. המשתתף שהבנתו היתה לקויה מבין את טעותו לכשהוא נוכח עד כמה אבסורדית המסקנה שאליה טעות זו מובילה.

⁷ הכוונה לסוטרות של שלמות החכמה, ה Prajnāparamita.

⁸ הכוונה לבודהה.

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

מקראה חמישית: מדיטציה במסורת הטיבטית, חלק א'

קטעים מתוך ההצגה הגדולה של הדרך המדורגת, (Lam Rim Chen Mo) חבור שנכתב על ידי Je Tsongkapa שחי בשנים 1357-1419. חלק זה של חיבורו הנו ביאור על תפילה מיוחדת הנקראת מלכת התפילות, תפילתו של הנאור, מעשים של חסד.

1

ששה צעדים מקדימים למדיטציה

מתוך ההצגה הגדולה של הדרך המדורגת על ידי Je Tsongkapa.

... בהצגה המקוצרת של אופן התרגול שני חלקים. אופן התרגול בפועל, והפרכה של דעות מוטעות בקשר לכך. להצגה עצמה שני חלקים; הראשונה מתארת כיצד לנהוג בעת המדיטציה עצמה. ותחילה באים ששת הצעדים המקדימים למדיטציה.

2

סידור המקום הקדוש

1. מתוך חיי המופת של Serlingpa. תחילה יש לנקות ולסדר יפה את החדר, ולהתקין יפה שולחן מנחה, עם ייצוג של גופו, דבריו ורוחו של הבודהה.

3

סידור המנחות המקדימות

2. עליו יש לערוך בסדור נאה דברי מנחה שהושגו בדרכים נאותות.

4

ישיבה

3. אחר כך, על פי רמות המאזינים [חיבורו של Master Asanga], כדי לפטור את תודעתך ממכשולים למדיטציה מן הסוג של ערפול או ישנוניות, עליך "ללחוץ אותם היטב". כמו כן בעת שאתה מנסה להיפטר ממכשולים אחרים, כגון משיכה לאובייקטים של החושים, שב על מושב בישיבת לוטוס מלאה. בחר בתנוחה נוחה, גו ישר, בישיבת לוטוס מלאה או בחצי לוטוס, כפי שמתאים, ובתנוחה זו השקע את לבך עמוקות בהרהורים של הליכה למקלט ובשאיפה להארה למען כל הבריאה.

5

הדמיית שדה החסד

4. בחלל שלפניך דמה את הלאמות של השושלת של הפעולה רחבת הטווח, ושל השושלת של ההשקפה המעמיקה, ביחד עם המון רב לאין שעור של בודהות, בודהיסטיות, וארהטים מסוג המאזינים והבודהות שהגיעו בעצמם, וכן מגיני הדהרמה. [זהו "שדה החסד" – האוביקטים שבאמצעותם אתה צובר חסד רב לאין שעור.]

6

שבעת המרכיבים

5. מאד מאד קשה לפתח את הדרך [כאן המלה דרך היא במובן של השג רוחני] בתוך זרם תודעתך, אם כל שאתה מתרגל הן סבות עיקריות. על מנת לפתח את הדרך אתה זקוק גם לסיבות המשניות. אתה צריך לקבץ את כל הגורמים השונים שתומכים, וכן לנקות עצמך מכל הגורמים המעכבים, אלו שהם מנוגדים לדרך. על כן חייב אתה לאמן את תודעתך בשבעת המרכיבים, הכוללים בתוכם את כל הנקודות העקריות לאיסוף הטוב ולסלוק המכשולים.

7

קידה

א. המרכיב הראשון הוא קידה. ישנו סוג אחד של קידה המשלב בתוכו את כל שלוש דרכי הביטוי. הוא נמצא בפסוק [מתוך מלכת התפילות, תפילתו של הנאור, מעשים של חסד], הכולל את המילים "ככל שירבו" [הפסוק המלא אומר:

שוטח אני קידה טהורה, בגופי, בדברי וברוחי,
לאותם אריות מבין הבריות אשר אל העונג הלכו,
בכל שלוש העיתים, במנין כיוונים,
ככל שירבו ביקום - ובלי שאחד לא אותיר.]

אין אנו עוסקים כאן בבודהה יחיד על כוכב מסוים בכוון מסוים במרחב, ואף לא בבודהה של תקופה מסוימת; קידותינו מכוונות לכל אחד ואחת מן הבודהות המנצחים, אלו השוכנים בכל עשרת כווני המרחב – אלו אשר כבר באו בעבר, אלו אשר יגיעו בעתיד, ואלו שהם כאן עכשיו. אל תקוד קידותיך אך ורק כדי להתאים לשאר הקהל; עשה אותם תוך יראת כבוד עמוקה, מעומק לבך.

בעניין זה אומר החכם Yeshe De בחבורו: "החסד שאתה צובר באמצעות קידה לבודהה יחיד, הריהו מעבר לכל מידה. על אחת כמה וכמה אם אתה מדמה בלבך מספר כה רב של בודהות, ומשתחוה להם."

מה פירוש לקוד קידה בכל אחד משלושת אופני הביטוי? הראשונה שבהם היא קידה של הגוף, והיא כלולה בפסוק הכולל את המילים "מעשים של חסד" [הפסוק המלא אומר:

בכוחה הטהור של תפילת המעשים הטובים,
כשכל המנצחים לנגד עיני ניצבים,
בגופים שמספרם כמניין הפרודות ביקום,
לכל המנצחים אקוד כיאות.]

כאן אתה מדמה תחילה כל אחד ואחת מבין המנצחים, אלו שבכל המקומות ובכל הזמנים, כאילו הם ניצבים ממש לפניך. אז אתה שולח מספר רב של כפילים שלך, גופים שלך שמספרם רב כמספר האטומים שבכל העולמות ביקום, ועם אלו אתה משתחוה להם.

כעת לגבי הקידה המנטלית. גם זו מתוארת בבית יחיד, זה המכיל את המילים "בראש כל פרודה". [הפסוק המלא אומר:

בראש כל פרודה קהל בודהות עומד,
מספרו כמספר הפרודות בתבל,
וסביכם ילדיהם;
כך אראה כל פינה במרחב,
בלי הותר,
מלאה במנצחים הטהורים.]

דמה בלבך את כל האטומים שיש בתבל, כשעל כל אחד מהם יש מספר עצום של בודהות, כמספר כל האטומים בתבל כולה. בודהות אלו מוקפים בתלמידיהם, הבודהיסטות. נסה בלבך ליצור את ההרגשה שאתה רואה, שאתה חש את נוכחותן של כל סגולותיהם המדהימות.

לבסוף – הקידה באמצעות המלים. זו מתוארת בפסוק יחיד הכולל את המלים "בשבחים כמו הים":

בצליל מזרעה של הרמוניה טהורה
אהלל את אוקינוס הסגולות הטובות
של כל המנצחים שלעונג הלכו,
בשבחים כמו הים שאינו בר מיצוי.]

השמע כעת מלים של הלל, מלים אשר אין להם קץ, לכל אחד ואחת מן הישויות הקדושות שלפניך, בשירה של הרמוניה נפלאה. זאת עשה כפי שמתואר בספרים האחרים; בכל ראש אשר בכל אחד מגופך, דמה שישנן לשונות עד אינסוף, ואז שיר. בבית שלעיל המלה "הרמוניה" מתיחסת למילות ההלל שאתה שר, וה"זרע" למה שגורם להם לצאת, כלומר לשונך. המלים "ים" ו"אוקינוס" באות לבטא רעיון של שפע.

8

מנחה

ב. זה מביא אותנו אל המרכיב השני, שהוא מנחה. המנחה שיש בה מן הנשגב מתוארת בשני הפסוקים, הכוללים את המילים "פרחים וזרים של קדושה" [הפסוקים במלואם אומרים:

פרחים וזרים של קדושה,
משחות, סוככים ומצילתיים,
מנורות, וגם קטורת של קודש,
אגיש לרבוא המנצחים.

בגדי משי קדושים, ריחות קודש,
והר אבקות-ריח כהר האציל,
ערוכים בסידור שאינו בר תיאור,
אגיש לרבוא המנצחים.]

המלים "פרחים של קדושה" מתיחסות לפריחה הנפלאה ביותר שיש בכל ארצות ייצורי העונג וכן בארצות בני אנוש, וכאן אלו הם פרחים נפרדים. "זרים" הנם צירופים של פרחים המחברים למחרוזות. בכל מקרה, הפרחים יכולים להיות אמיתיים או דמיוניים. ב"מצילתיים" הכוונה לכל מיני מוסיקה, בין אם היא של כלי מיתר, כלי נשיפה, או כלי הקשה כגון תופים ומצילתיים. "משחות" הן מרקחות סמיכות בעלות ריח נפלא. "סוככים" הם כיסויים משובחים דמויי שמשיה. "מנורות הקודש" הן אלו שבערות מתערובת ריחנית של קטורת וחמאה; הן זוהרות באור בהיר, ומקרינות אור נפלא, כזה של אבני הן. הקטורת המוזכרת היא תערובת של חמרי ריח, או כל אחד מהם בפני עצמו.

"בגדי משי קדושים" מתייחס לבגדים המשובחים ביותר שיש בנמצא. "ריחות קודש" הכוונה לנוזל מבושם המוגש כמנחה של מים; הוא עשוי ממים, או משהו דומה, הספוגים בריח נפלא שהוא כה חזק עד כי יכול הוא להתפשט בכל הגלקסיה של אלף אלפי כוכבים. "אבקת ריח" מתייחס לקטורת בצורה של אבקה, אשר מפזרים מסביב או שזורים מעל להבה כדי ליצור עשן ריחני. היא באה בצורות, או שהיא מונחת ברצועות כמו אלו של החול הצבוע המשמש ליצירת מנדלה, בכמות עצומה, שגבהה ורחבה הם כאלו של הר מרו, ההר העצום [והאציל] שבמרכז העולם.

"מוגשים בסידור" מתייחס לכל אחד מדברי המנחה.

הסוג האחר של מנחה הוא זה שאין למעלה ממנו. סוג זה מתואר בפסוק היחיד הכולל את המלים "כל מנחה מכל סוג". [הפסוק המלא אומר:

כל מנחה מכל סוג, אשר אין לה דומה,
עצומה ורחבה, אגיש למנצחים.
בכח אמונתי במעשים הטובים -
אגיש בקידה לכל המנצחים.]

המנחה שאנו מכנים "אשר אין לה דומה" היא מנחתם של יצורים ארציים. המנחות הכלולות בפסוק זה כוללות את הדברים הרבים והנפלאים אשר ישויות בעלות עצמה, כגון הבודהיסטות, יכולים ליצור בכוח תודעתם.

המלים במחצית השנייה של הפסוק יש ליישם על כל הפסוקים הקודמים איפה שהם לא נאמרו במפורש. תפקידם הוא לבטא את הכוונה שמאחורי הקידה והמנחה, וכן את האוביקט שאליו הן מכוונות.

9

וידוי

ג. המרכיב השלישי הוא וידוי, והוא נמצא בפסוק יחיד הכולל את המילים "תשוקה ושנאה". [הפסוק במלואו אומר:

על כל עבירה שעברתי
בגופי, מחשבתי ודברי,
בכוחם של תשוקה, ושנאה, ובורות
כאן אתוודה ביחידות.]

זה מתייחס למעשים שנעשו בכוחם של שלושת הרעלים; באמצעות הגוף ושאר דרכי הביטוי; ואשר בוצעו על ידי במישרין או באמצעות אחרים על פי דרישתי, או אלו ששמחתי לראותם מתבצעים על ידי אחרים. הכוונה במלים "כל עבירה שעברתי" היא לכלול את כל האלמנטים האלו.

נסה להביא לתודעתך את כל הבעיות שמעשים אלו יביאו אליך, רגש של חרטה על כל אשר עשית בעבר, ותחושה של ריסון עצמי בעתיד. עם כל אלו עשה את הוידוי. זה ימנע ביצוע של עבירות בעתיד, ואת הנזק שעלול לנבוע מהן.

10

שמחה

ד. המרכיב הרביעי הוא שמחה, והוא נמצא בפסוק יחיד הכולל את המילים "המנצחים שבכל עשרת הכיוונים". [הפסוק במלואו אומר:

לבי יעלוץ במעשי חסדים
של כל המנצחים במניין כוונים,

ושל בנותיהם ובניהם הקדושים,
של מי שהגיעו לשם בעצמם,
של מי שלומדים עוד
ושל אלו שתם לימודם -
בכל חסד שהוא שנעשה בעולם.

נסה להרהר בטובה הגדולה הצומחת ממעשי חסד אלו של חמשה סוגים אלו של ישויות קדושות, ונסה לשהות בתחושה זו של שמחה, כקבצן השמח במצאו מכרה של זהב.

11

הפצרה לקבל את הלימוד

ה. המרכיב החמישי הוא הפצרה בקדושים לסובב את גלגל הדהרמה. הוא נמצא בפסוק יחיד הכולל את המילים "נגוהות המאירים". [הפסוק במלואו אומר:

נגוהות המאירים את כל העולמות
שבכל עשרת כיווני המרחב,
מי שהגיעו לכליל הארה
תוך שהשלימו את כל השלבים בהדרגה,
ומצאו מקומם מעבר לכל תשוקה -
כל מושיעי, בכם כאן אפציר,
את גלגל הדהרמה מהר סובו נא,
זו אשר אין לה שווה במעלה.]

פסוק זה מכוון לכל אלו אשר נמצאים בעדנה, בכל עשרת כיווני המרחב, ואשר זה עתה מצאו הארה בהארתו המושלמת של הבודהה - אלו אשר הגיעו למצב שהוא מעבר לכל תשוקה, וידע הנע באשר יחפוץ ושאין לעצור בעדו. בכל אלו אנו מפצירים כי ישלחו מספר רב של גופים, לבוא וללמד את הדהרמה.

12

תחינה

ו. המרכיב הששי הוא תחינה, והוא נמצא בפסוק יחיד הכולל את המילים "מעמידים הם פנים". [הפסוק במלואו אומר:

סופקת אני את ידי אל לבי,
ושוטחת אני לפניכם תחינתי:
אל כל מי אשר לנירוונה
מעמידים הם פנים כהולכים,
אנא, מכם, עיזרו לייצורים,
הביאו אותם לכל אושר,
השארו נא, למשך הרבה עידנים,
כהמון הפרודות שבכל היקומים.

כאן אנו שוטחים תחינתנו אל כל אלו שבכל העולמות, בכל עשרת הכיוונים, המעמידים פנים כאילו הם עוברים לנירוונה. אנו מבקשים מהם כי בסופו של דבר יעזרו לכל היצורים, ובינתיים ייתנו להם כל אושר. אנו מבקשים מהם לא לעבור הלאה אלא להשאיר, למשך מספר רב של עידנים, מספר השווה למספר הפרודות שבכל העולמות השונים

המרכיבים את הייקום. אנו פונים אליהם בתחינה שיישארו כאן, במספר גופים שאינו בר מנייה.

13

הקדשה

ז. המרכיב השביעי הוא הקדשה, והוא נמצא בפסוק יחיד הכולל את המילים "כל חסד קטן...". [הפסוק במלואו אומר:

כל חסד שהוא,
אף אם הוא קטן,
שאספתי בזו הברכה,
של קידה ומנחה,
ווידוי ושמחה,
וכן הפצרה ותחינה,
כל אלו אקדיש למען אגיע
לכדי הארה מלאה.]

כאן אנו לוקחים את כל הזרעים הטובים שאספנו, כפי שהם מיוצגים בתירגול ששת המרכיבים הקודמים, ואנו מקדישים אותם לשמש כסבה להארה מלאה עבורנו ועבור כל ייצור חי. עשה הקדשה זו בכוונה עצומה, וכוחה של כוונה טובה זו ימשיך לעולם, ולנצח לא ייתם.

קרא תפילה זו כפי שלמדתי אותך כאן; הבן את משמעותו של כל פסוק, אמור אותו לאט, מבלי שתרשה לתודעתך לנדוד לדבר אחר. אם תוכל לעשות זאת, הרי שתרכוש הר של מעשי חסד, מעבר לכל מידה.

חמשה מן המרכיבים שמנינו כאן – קידה, מנחה, הפצרה, תחינה ושמחה – עוזרים לך לקבץ יחדיו את אותם הגורמים התומכים בדרך. אחד מהם, הווידוי, עוזר לך לנקות עצמך מאותם הגורמים שמהווים מכשול, אלו המנוגדים לדרך. אחד מהם – השמחה – שהייה בתחושה הטובה אודות הטוב שעשית אתה – גם מתפקד להכפיל את חסדך.

ההקדשה מתפקדת להגביר, במדה עצומה ביותר, אפילו את החסדים הקטנים שעשית דרך מעשי הצבירה, הניקוי וההכפלה. הוא גם הופך מעשי חסד שהטווה שלהם קצר, אלו שיכולים להביא לתוצאה טובה ואז להתכלות, והופך אותם כך שלעולם לא ימוצו. בקצרה, ההקדשה פועלת בשלוש צורות: לצבור, לנקות ולהכפיל, כך שהטוב לעולם לא יכלה.

14

בקשה לברכה מסיימת

6. על מנת לבצע את האימון המוקדם הששי והאחרון, רענן את הדימוי של הלמות, והגש מנדלה. אז בקש שהלמות יברכו את זרם התודעה שלך. בקש מהם לעזור לך להפסיק, מהר, כל מכשול, החל מאי-כיבוד המדריך הרוחני שלך וכלה בהיאחזות באיזה טבע עצמי שמוטבע, על כל אחת משתי צורותיו.

7. בקש מהם לעזור לך לפתח באופן חלק כל צורת מחשבה שהיא מושלמת ובלתי מוטעית; הכל, החל מכבוד למדריך הרוחני שלך, ועד לראייה של ריקות, של העובדה שאין דבר אשר הוא בעל טבע משל עצמו. לבסוף בקש מהם לעזור לך להביא קץ לכל אותם הדברים, אלו שבתוכך ואלו שמחוץ לך, העלולים לעצור בהתפתחותך הרוחנית.

חזור על תחינה זו, שוב ושוב, פעמים רבות, מתוך תקוה עזה להצלחתה.

אלפי מלאכים ברקיעים של עדנה

תפילה למסירות ללאמה

ותודה על פעלך העצום.

מורים יקרים אשר במרומים –
נא עטפו את גופכם השמימי של הדהרמה
בעבים של חכמה והרבה אהבה,
והמטירו על ראש תלמידכם המסורים
העומדים ראויים, ובלבם נכונים –
גשמי עוז של תורה, עמוקה ורחבה.

מי ייתן והטוב שצברתי בזו התפילה
יהיה לברכה הן לדהרמה, הן לכל הבריאה.
ברכה מיוחדת אשא פה גם כן
כי לאורך שנים לו תאיר
הצגה כה בהירה של תמצית התורה,
משנת לוסנג דרקפה המזהיר.

**לעיני אהבה – אוצר אהבה אשר אין לה מושא,
לקול רך זוהר – אדון של חכמה מכל פגם נקייה,
לרבון של הרז – המשמיד לחלוטין את חילות
המזיקים,
לצונקפה – יהלום בעטרת חכמי ארץ שלגים,
לרגלי לוסנג דרקפה אשטח תחינתי.**

למה שלי, יקר ומזהיר,
בוא לשכון בלבי ושב נא על כס
של פרחים ושל אור לבנה.
פרוס נא עלי חמלתך הגדולה.
תן שאזכה בגופך, דיבורך
ומרומי רוחך.

למה שלי, יקר ומזהיר,
בוא לשכון בלבי ושב נא על כס
של פרחים ושל אור לבנה.
פרוס נא עלי חמלתך הגדולה.
תן שאגשים מטרות שבדרך
ואלו אשר בסופה.

למה שלי, יקר ומזהיר,
בוא לשכון בלבי ושב נא על כס
של פרחים ושל אור לבנה.
פרוס נא עלי חמלתך הגדולה.
השאר נא עמי עד היום אשר בו

מלב נשיאם של אלפי מלאכים
השוכנים ברקיעים של עדנה,
בוא לוסנג דרקפה, בוא נא אלי,
מלך כל יודע של הדהרמה.
בוא עם בניך, רכוב על ענן
רך כשלג אשר על פסגות הרים.

למה אהוב, עם חיוך של חדווה,
שב נא מולי, על כס הארי,
עם כרים של הלוטוס ואור לבנה,
והתמד ללמדני אלפי עינים.
מקור נעלה לכל ברכתי,
אין נשגב בלתיך לצבור את חסדי.

חכמתך הרבה מקיפה כל דבר שלדעת ניתן.
דברייך תלויים כעדי על אזנם של ברוכים.
תהילת גופך מזהירה בקסמו של נוגה אלים.
לו אזכה לראותך,
לו אשמע צליל קולך,
לו אזכור בלבי זיו פניך –
ראשי שח לקבל ברכותיך.

בלבי אערוך ים עצום של מנחה
כענן המכסה פני רקיע.
כל סוג פרח וקטורת, מיני אור ובשמים,
וכל שי לענג את חושיך –
לך כאן אגיש, מקור כל חסדי,
כמתת לחלות את פניך.

מעומק לבי אשא חרטה,
אודה בגלוי ושריד לא אותיר,
על כל חטא שחטאתי
בגופי, בדברי, במחשבת לבי.
כל עוון המלווני מקדמת הימים,
וכן במיוחד עבירות שעברתי
על שלושת סוגי הנדרים.

בדור זה של ניוון עמלת רבות
ויגעת לצבור ידע רב.
זנחת שמונה מחשבות ארציות
וניצלת היטב חיים מרובי הזדמנות.
מושיענו – לבנו אסור בעבותות של שמחה

סמסרה תבוא אל קיצה.

במרוצת כל חיי לו יופיע צונקפה,
ויהיה לי למדריך בדרך הגדולה,
גולת הכותרת של תורות המנצחים.
מי ייתן וממנה לא אסור לעולמים.

בלבי אייחל כי לעולם לא אחייה
בנפרד ממורי, עד בלי די מושלמים,
וכן שאזכה לעולם לא לחדול
באורה המזהיר של הדהרמה לטבול.

מי ייתן ואשכיל, בכל שלב ורמה,
כל סגולה נעלה לפתח עד תום,
ובכך אהפוך בעצמי במהרה,
ואזכה להיות זה שנושא יהלום.

།དམིགས་མིད་བཙུང་བའི་གཏིར་ཆེན་སྐྱུན་རས་གཟིགས།

mikme tseway terchen chenre sik,

།དྲི་མིད་མཁྱེན་པའི་དབང་པོ་འཇམ་དཔལ་དབྱངས།

drime kyenpay wangpo jampel yang,

།བདུད་དཔུང་མ་ལུས་འཇོམས་མཛད་གསང་བའི་བདག །

dupung malu jomdze sangway dak,

།གངས་ཅན་མཁས་པའི་གཙུག་རྒྱན་ཙོང་ཁ་པ།

gangchen kepay tsuk-gyen tsongkapa,

།ལྷོ་བཟང་གྲགས་པའི་ཞབས་ལ་གསོལ་བ་འདེབས།

losang drakpay shabla solwa deb.

16

תנאים לפיתוח שלוהה Shamata

מתוך ההצגה הגדולה של שלבים בדרך המדורגת

להסבר כיצד לאמן עצמך בכל אחת מו השתיים [שלוהה ותובנה] יש שלושה חלקים:

- כיצד לאמן עצמך בשלוהה [Zhi gnas, Shamata],
- כיצד לאמן עצמך בתובנה [Lhag mthong, Vipashyana],
- וכיצד שני אלו קשורים באיחוד.

לראשון בין אלו יש שלושה חלקים משלו:

- כיצד לקבץ יחדיו את כל התנאים הדרושים לשלוהה,
- כיצד להגות [למדוט] על שלוהה לאחר שתנאים אלו קובצו,
- וכיצד להעריך אם אמנם השגת שלוהה באמצעות ההגייה.

הראשון בין אלו מתואר במילים: "על המתרגלים איחוד מוטל בתחילה לקבץ ביחד את כל התנאים לשלוהה: את הגורמים שיאפשרו להם להשיג שלוהה בקלות ומהר". לזאת יש ששה תנאים.

17

מקום תומך

1. התנאי הראשון הוא לעשות את המדיטציה שלך במקום שתומך בזאת. למקום כזה צריך שיהיו חמש איכויות שונות:

- א. שתהיה בו "קלות להשיג" את מה שדרוש: אוכל, ביגוד וכו'.
- ב. שיהיה "מקום טוב" במובן שאין בו חיות טרף מסוכנות, אויבים או אנשים המחפשים לפגוע בך, וכדומה.
- ג. שתהיה "סביבה טובה" במובן שהמקום אינו עלול לגרום למחלות.
- ד. שיהיו בו "חברים טובים", חברים בעלי אתיקת מוסר והשקפת עולם הדומות לאלו שלך.
- ה. ש"יהיה ראוי" מבחינה זו שלא מצויים בו הרבה אנשים בשעות היום, ושאינן בו הרבה רעשים בשעות הלילה.

כפי שנאמר ב"יהלום שבסוטרות":

המקום שבו מתרגלים הנבונים
קל בו למצוא, והוא מקום טוב,
עם חברים טובים, בסביבה טובה,
מקום בו ניתן לתרגל בשמחה.

18

לחיות בפשטות

2. התנאי השני הוא שאתה מסתפק במועט; שלא תשתוקק לדברים כמו בגדים משובחים, הרבה חפצים ודברים, וכו'.

19

היה נוח לרצות

3. התנאי השלישי הוא שאתה נוח לרצות; אתה תמיד מרוצה עם מה שיש, אפילו אם כל שתוכל למצוא הם מלבושים גרועים וכולי.

20

אל תהיה עסוק מדי

4. התנאי הרביעי הוא שאתה מוותר על להיות מעורב בהרבה עיסוקים. אתה מוותר על דברים לא רצויים כגון מסחר; התרועעות עם אנשים ונזירים רבים; ואתה מוותר על עיסוק באמנויות הפחותות יותר של רפואה, אסטרונומיה, וכו'.

21

היה טהור

5. התנאי החמישי הוא שאתה שומר על טוהר המוסר. לעולם אינך מפר את הבסיס לאימונך, נדרי החופש האישי והנדרים של הבודהיסטווה; אינך מבצע את אותם הדברים שהם שגויים מעצם טבעם וכן אלה שהבודהה אסר. אם בשל חוסר זהירות עברת על אחד מאלו, הרי שללא שהיית אתה מתחרט על כך ומנסה לכפר עליו בדרך הנאותה.

22

וותר על מחשבות של תשוקה וכו' שמקורן בבורות

6. התנאי השישי הוא שאתה זונח לחלוטין כל מחשבות של תשוקה וכו'. חשוב והגה על הכבלים והצרות שבאים כתוצאה מהשתוקקות ותאוה, בחיים האלו וכן בחיים עתידיים במחוזות הנמוכים, וכו'. לחילופין, תוכל להגות איך כל אחד ואחד מן הדברים, נחמדים ושאינם נחמדים, שבמעגל הסמסרה חייב להסתיים, אינו מאריך ימים, ויקרע מעלינו במהרה. הרגל עצמך לחשוב: מדוע אני נמשך לדברים אלו? לשם מה? השתמש בכל אלו להפטר מכל מחשבה של תשוקה וכו'.

23

תשעת מצבי המדיטציה

זוהי החלוקה השלישית, שהיא תאור כיצד להשיג את תשעת מצבי המדיטציה תוך שימוש בצעדים המוסברים לעיל. כל אדם המקווה לתרגל מדיטציה חייב להיות מיומן בתשעה מצבים אלו; וכדי להיות מיומן בהם, הוא חייב לדעת מהם. הריהו, אם כן, ההסבר של תשעת המצבים, שהם:

1. לשים את המודעות על האובייקט [sem 'jog pa]
2. לשים את המודעות על האובייקט עם קצת רצף [rgyun du 'jog pa]
3. לשים את המודעות על האובייקט תוך הטלאת הפערים [glan te 'jog pa]
4. לשים את המודעות בצמידות לאובייקט [nye bar 'jog pa]
5. אילוף התודעה [dul bar byed pa]
6. הרגעת התודעה [zhi bar byed pa]
7. הרגעה גמורה של התודעה [nam par zhi bar byed pa]
8. פיתוח ריכוז חד-נקודתי [rtse gcig tu byed pa]
9. השגת איזון [mnyam par 'jog pa]

24

לשים את התודעה על האובייקט

1. להלן המצב התודעתי הראשון, "לשים את המודעות על האובייקט". מצב זה משיגים באמצעות קבלת הנחיות מהלמה לגבי האובייקט שבו תשתמשו לצורך המדיטציה. המודעות נשארת על האובייקט, בשלב זה, רק מעת לעת, ובמשך רוב הזמן אינה ממוקדת עליו כלל וכלל: אין ביכולתך לשמור את המודעות לאובייקט למשך שום רצף של זמן. בכוחם של שני התפקודים המנטליים של אבחנה ואנליזה הנוכחים בתודעתך, אתה יכול להבחין כאשר אתה הולך לאבוד מתוך פיזור הדעת או אי-שקט, ונוצר כך הרושם שיש יותר הסחת דעת בתודעתך ממה שהיתה קודם לכן. מה שקורה בפועל זה לא שיש יותר הסחת דעת, אלא שאתה נהיה יותר מודע לבעיה.

25

השגת רצף

2. המצב התודעתי השני הוא "לשים את המודעות על האובייקט עם קצת רצף". מצב זה מושג כאשר תרגלת את השלב של לשים את המודעות על האובייקט במידה כזו שכעת אתה יכול להשהות אותה שם למשך זמן רצוף, גם אם הוא קצר. משך זמן זה שבו אתה מסוגל לשמור על תודעתך מלגודוד הוא כמו זה הנדרש לסבוב אחד של המאלה בעת אמירת המנטרה "אום מאני...". [המנטרה במלואה היא Om mani padme huung, ובמאלה טיפוסית יש 108 חרוזים]. בשעה זו הבעיה של עודף מחשבות בראשך נעלמת לזמן מה, ואז חוזרת לזמן מה, ולכן הרושם שנוצר כך הוא שמחשבות אלו חוזרות לפרקים. מצב תודעתי מסוים זה מושג באמצעות הרהור [על האובייקט].

בשני מצבי התודעה הראשונים יש עדיין שפע של קהות ואי-שקט, ורק לעתים אתה מצליח לקבע את דעתך על האובייקט. לכן בנקודה זו נאמר שתודעתך נמצאת בראשון מבין ארבעת האופנים, זה שיש בו צורך ב"ריכוז לצורך התמקדות". במהלך שלבים אלו, נאמר, פרקי הזמן שבהם הדעת מוסחת הם ארוכים יותר מאלו שבהם היא מקובעת על האובייקט.

26

הטלאת הפערים

3. והרי המצב המדיטטיבי השלישי, "לשים את המודעות על האובייקט תוך הטלאת הפערים". המקום שבו אתה שם טלאי באופן רגיל הוא על פיסת בד. כאן אתה מטליא את הרציפות של המיקוד שלך. פירושו של דבר שאתה תופס מהר כשדעתך נדדה מן האובייקט, ו"מטליא" את הפער שברציפות המיקוד. ההבדל שבין מצב מדיטטיבי זה והשניים שקדמו לו הוא במשך הזמן שבו דעתך מוסחת. זהו הזמן שבו אתה מפתח את הזכירה לרמה גבוהה, כך נאמר.

27

להצמיד את התודעה לאובייקט

4. והרי מצב התודעה הרביעי, הנקרא "לשים את המודעות בצמידות לאובייקט". בשלב זה הזכירה מאד מפותחת, ואתה יכול לשים את מודעותך על האובייקט בצורה שלא מאפשרת יותר לאבד אותו לחלוטין; זה מה שמבדיל מצב זה מהשלושה שקדמו לו. למרות שאינך מאבד יותר את האובייקט, הקהות והאי-שקט עדיין נוכחים בתודעתך, והם מאד חזקים. בשלב זה אתה צריך ליישם את הגורמים המתקנים לקהות ואי-שקט. שתי רמות אלו, השלישית והרביעית, מושגות באמצעות כח ההיזכרות. החל משלב זה, נאמר, כח הזכירה אינו פוסק, כאדם שבגר, והגיע להשלמה.

28

אילוף התודעה

5. מצב התודעה החמישי הוא זה של "אילוף התודעה". במצב התודעה הרביעי יש נטייה להפנות את התודעה יותר מדי פנימה, ויש סכנה רבה שתתפתח קהות סמויה. במצב זה יש לפתח את כחה של הערנות. בכחו של שומר זה להרים את רוחך תוך מחשבה על המעלות של ריכוז חד-נקודתי. ההבדל שבין מצב זה וקודמיו הוא בעובדת נוכחותם או העדרם של הקהות והאי-שקט בצורתם הבוטה.

29

הרגעת התודעה

6. במצב התודעה השישי, "הרגעת התודעה", יש סכנה רבה להתעוררות של אי-שקט סמוי, וזאת כתוצאה מהתרוממות רוח רבה מדי במצב החמישי. במידה שזה קורה, יש להשתמש בערנות במידה הנאותה כדי להבחין באי-שקט הסמוי ולהפסיקו. מה שמבדיל מצב זה מהמצב החמישי הוא שכאן אין כבר סכנה גדולה להמצאות קהות סמויה. המצב החמישי והשישי מושגים באמצעות הערנות. לאחר מכן, כך נאמר, כחה של הערנות מפותח במלואו.

30

הרגעה גמורה של התודעה

7. בשעה שהגענו למצב השביעי, "הרגעה גמורה של התודעה", כחם של הזכירה והערנות מפותח במלואו, ולכן קשה לאי-שקט ולקהות להופיע. במצב זה יש להשתמש בכוחו של המאמץ כדי להיות מסוגלים לסלק כל הופעה של קהות או אי-שקט סמויים. להבדיל ממצבי התודעה הקודמים, במצב זה אין צורך להשמר יותר מדי שלא ליפול לתוך קהות או אי-שקט סמויים. אך למרות שהסכנה להופעת אי-שקט וקהות סמויים בשלב זה אינה גדולה, יש עדיין צורך להפעיל מאמץ כדי להיפטר מהם. במצב החמישי והשישי יש עדיין חשש שקהות ואי-שקט עלולים לפגוע בך. כאן, במצב השביעי, גם אם הם מופיעים, הרי שאתה מסוגל בעזרת מאמץ לסלק כל התקפה של קהות ואי-שקט, כך נאמר. בחמשת המצבים החל מהשלישי ועד השביעי התודעה נמצאת לרב במצב של ריכוז חד-נקודתי, אך הקהות והאי-שקט וכו' יכולים עדיין לקטוע את הריכוז, ולכן אנו מתארים את אופן התודעה במצבים אלו כ"שהייה למקוטעין".

31

ריכוז חד נקודתי

8. כשאתה מגיע למצב התודעה השמיני, "פיתוח ריכוז חד-נקודתי", בתחילת המדיטציה נחוץ עדיין מאמץ קטן לזכור ולהשתמש בגורמים המתקנים שונים. בעקבות זאת יש ביכולתך לשמור על מדיטציה ממושכת ללא כל הופעה של קהות או אי-שקט סמויים. המצבים האחרונים ניתן להשוות לאויב שכוחו רב, לאויב שכוחו נחלש, ולאויב שתש כוחו. בדומה, הקהות והאי-שקט מאבדים בהדרגה מכוחם, ולכן החל מהמצב השמיני, כך נאמר, אין יותר צורך להתאמץ ולהפעיל ערנות באופן מודע. מכיון שבמצב השמיני, לאחר הפעלה של מאמץ קטן ומודע בהתחלה, אתה מסוגל לשהות זמן ממושך בלא שיופיעו הקהות והאי-שקט, האופן המנטלי של מצב זה נקרא "שהייה ללא הפוגה". מצבי התודעה השביעי והשמיני מושגים תוך הפעלת מאמץ.

9. המצב התשיעי הוא "השגת איזון". כאן המודעות נשארת שקועה באובייקט ללא כל צורך במאמץ. עקב תרגול רב והכרות קרובה עם מצב התודעה השמיני, ניתן כאן לשקוע במדיטציה באופן ספונטני וללא כל מאמץ. בדיוק כפי שאתה יכול לדקלם מן הזיכרון ללא כל מאמץ טקסט ששיננת שוב ושוב, בשל הפעמים הרבות ששיננת אותו בעבר, כך גם כאן אתה שוקע מיד במצב של ריכוז חד-נקודתי. מצב תודעה חד-נקודתי זה הוא למעשה המצב של שלוה בעולם התשוקות. מצב התודעה התשיעי מושג באמצעות הכרות מוחלטת.

במצב הראשון אתה נוכח במחשבותיך. במצב השני אתה מרגיש כאילו הן מתגברות. במצב השלישי החויה היא שמחשבות אלו תש כוחן. בקיצור, במצבים הראשון והשני כאחד השאלה היא למשך כמה זמן יכולה המודעות להשאיר ברצף על האובייקט. במצב השני והשלישי – כמה זמן יכולה להשאיר ברצף בלא הסחה. מה שמבדיל בין המצבים השלישי והרביעי הוא האם מאבדים את האובייקט או לא. בין הרביעי והחמישי – האם עולה קהות גסה או לא. בין החמישי והשישי – האם יש צורך להשמר מהופעת קהות סמויה. כמו כן, למרות שאי-שקט סמוי יכול להופיע במצב השישי, הוא פחות בהרבה מזה שמופיע במצב החמישי. ההבדל בין המצב השישי והשביעי הוא במדת ההשמרות הדרושה מפני הופעתם של קהות ואי-שקט סמויים, ומדה זו היא בהתאם למדת הסכנה של הופעתם. המצב השביעי והשמיני נבדלים בעובדת המצאותם או העדרם של הקהות והאי-שקט; המצב השמיני והתשיעי נבדלים בעצם נחיצות הצורך להפעיל מאמץ מודע. המצב השביעי מוקדש רק לסילוק של כל קהות ואי-שקט, ואין בו כבר צורך להשמר מפני סכנה גדולה של הפרעה שתגרם על ידם. דוגמה לכך הוא מאבק באויב שכוחו נחלש מאד על ידי התשה; אין יותר צורך גדול להזהר ממנו, ונותר רק להפטר ממנו לחלוטין, כך נאמר.

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

מקראה שישית: מדיטציה במסורת הטיבטית, חלק ב'

1

המוטיבציה למדיטציה

הקטעים הבאים לקוחים מהכנה לטנטרה: הר של ברכות. טקסט המקור לספר זה נכתב על ידי ג'ה צונגקאפה לובסנג דרקפה (1357-1419) עם הביאור של פאבונגקה רינפוצ'ה (1878-1941). הספר תורגם על ידי קן רינפוצ'ה גשה לובסנג תרצ'ין (1921-2004) וגשה מייקל רואץ' (1952 -). קן רינפוצ'ה הוא גם זה שכתב את הקטעים הבאים של ההקדמה.

לפני שתתחיל לקרוא את הספר הקטן הזה, החלט על המוטיבציה שלך לקריאתו.

חשוב לעצמך:

אני רוצה להגיע להארה במהירות המירבית. אני רוצה להגיע אליה בחיים האלו. כשאגיע, ברצוני לשחרר כל יצור חי מכל כאב שבמציאות מלאת הסבל שאותה אנו חיים כעת. לאחר זאת, אביא את כל היצורים החיים לרמה של בודהה, שהוא המצב של שמחה מוחלטת. זו הסיבה שאקרא ספר זה, אשר מתווה את כל הצעדים להארה.

עצור עכשיו לרגע, לפני שתמשיך. ודא שיש לך המוטיבציה הזו.

הספר הקטן הזה מכסה לחלוטין כל דבר שהבודהה לימד אי פעם. בטיבט יש לנו מאה כרכים גדולים של התורה שלימד הבודהה עצמו, מתורגמים לטיבטית מסנסקריט, השפה ההודית העתיקה. ספר קטן זה מכסה את כולם.

לכל הספרים הגדולים והעתיקים של הבודהיזם מטרה עיקרית יחידה, והיא להראות איך כל אחד מאיתנו יכול להגיע להארה מושלמת. ספרים אלו אומרים לנו את כל מה שצריך לעשות: כיצד להגיע למטרה, כיצד לתרגל וכיצד ללמוד. הם מראים לנו איך להתחיל, הם מראים לנו איך לסיים. כל מה שאנו צריכים נמצא בספרים אלו.

לפני חמש מאות שנים, בטיבט, קם נזיר ומורה בשם צונגקפה הגדול. הוא לקח את הכתבים העתיקים הללו וערך אותם לספר שנקרא "לאם רים" שמשמעו "השלבים בדרך להארה". בספר הוא תאר את כל השלבים בזה אחר זה ובסדר הנכון, שלבים שכל אחד מאיתנו יכול לממש, אם אמנם ברצוננו להגיע להארה. הוא טרח במיוחד להציג את הצעדים בדרך שהיא מובנת ופשוטה, ושיש בה יחד עם זאת כל שצריך לעשות למן תחילתה של הדרך, המושך בצעידתנו בה, וכלה בסיומה.

ספר קטן זה נקרא מקור כל חסדי. הוא מהווה את תמצית המהות של כל ספרי הלאם רים, של כל הספרים על השלבים להארה. הטקסט נכתב על ידי צונגקפה עצמו, ושמו נובע מהשורה הראשונה: "מקור חסדי וכל ברכתי הוא מורי היקר, מורי מיטיבי."

בלימוד על השלבים ידוע חיבור זה בשם נוסף, שם שיש בו משום הסודיות, והוא תחינה להר של ברכות. המילה "ברכות" כאן מתיחסת לברכות של כל הבודהות שביקום. "הר" בא ממילה טיבטית שמשמעה ערימה גדולה של דברים שנערמה יחד במקום אחד. המילה "תחינה" מראה עד כמה אנו זקוקים ורוצים בברכות אלו.

כאשר אנו אומרים יצירה זו, הרי זה כאילו שאנו מתחננים לבודהות לתת לנו את ברכתם, לעזור לנו להשיג הכל למן ההתחלה עד להארה הסופית. אנו מבקשים מהם לעזור לנו להגיע לשלבים השונים שבדרך, לרמות השונות של הידע; אנו מבקשים מהם את הכח שבברכתם, מתחננים לעזרתם.

את עזרתו של מי אנו מבקשים? בדרך כלל כשאנו מבצעים את "הטקס הסודי של העשירי", אנו מתחילים עם "התירגול של השישה", שאחריו "אלפי מלאכים". מיד אחריו אנו מתחילים ב- מקור כל חסדי, ולכן עדיין נמצאות לפנינו אותן הדמויות הקדושות שהיו שם במשך "אלפי מלאכים".

במרחב שלפנינו, במרכזו, יושב צונגקהפה. בתוך ליבו נמצא "הקול הרך", או מאנג'ושרי, שהוא היצוג של כל החכמה של הבודהות. בליבו של "הקול הרך" נמצאת דמות קדושה נוספת - ואג'רדהרה, הלא הוא שומר היהלום, או הבודהה של הלימוד הסודי. גופו כחול ובתוך ליבו כתוב בסנסקריט *huung*. מעל אות זו מופיע הסימן של *mam*.

לימינו של צונגקהפה יושב תלמידו Gyaltsab Je, ששמו המלא הוא Gyaltsab Darma Rinchen. בתוך ליבו נמצא "עיני אהבה", ששמו בסנסקריט אוואלוקיטשוורה (Avalokiteshvara), שהוא ההתגלמות של האהבה של כל הבודהות. בתוך ליבו של "עיני אהבה" נמצא שוב שומר היהלום, ובתוך ליבו האות *הונג* מסומנת כ-מאם.

מצידו השני של צונגקהפה, לשמאלו, יושב תלמידו Kedrup Je, ששמו המלא הוא Kedrup Je Gelek Pelsang. בתוך ליבו נמצא "נושא היהלום", ואג'רפני (Vajrapani), ובתוך ליבו של "נושא היהלום" נמצא שומר היהלום. בתוך ליבו של השומר נמצאת האות *הונג* מסומנת כ-מאם.

כל הדמויות הללו ישובות במרחב שלפניך, והם אלה שאת ברכתם אתה מבקש. מהם מבקש אתה שיעזרו לך, שיעניקו לך כל סוג של ידע מתחילתה של הדרך ועד סופה, שהוא הארה מלאה.

כעת אבקש מכם לחשוב על משהו. מה ההבדל בין בודהה לביננו? מהו זה שעושה את כל הבודהות שונים מאיתנו? ומה באשר לך עצמך? אתה מנסה להגיע להארה; ובכן מה ההבדל בין כל הבודהות האלו לבינך?

עליך לבחון שאלה זו, ואז התשובה תבוא אליך.

מהם הבודהות? ראשית - המקום בו הם שוכנים הוא גן עדן. גן עדן טהור. גני העדן בהם חיים הבודהות הם טהורים לחלוטין מעצם טיבם ואין בהם דבר אחד שהוא בלתי טהור.

אף בפנימם הבודהות טהורים. אין להם כל מכשולים פנימיים, שום מצבורים של מעשים רעים, ושום בעיות מכל סוג שהוא. הם אינם סובלים אף מאחת מהבעיות הנובעות מארבעת האלמנטים של העולם הפיסי, לא מסביבם ולא בתוכם. אין בהם לא מחלה, לא הזדקנות ולא מוות. במקום בו הם חיים אין אפילו צורך במלים אלו. לכן לגני העדן שלהם יש שמות כמו "רקיעים של עדנה", שכן הם חיים באושר הרב ביותר שקיים.

כאשר אנו חושבים על חיינו שלנו, אנו יכולים לראות את ההבדל הרב בין הבודהות לביננו. במוכן אחד אנו ברי מזל; כולנו זכינו בברכה העצומה של לידה כבני אנוש, ואנו יכולים להנות ממנת האושר הקטנה שהיא מידי פעם מנת חלקם של בני אנוש. לכן לפעמים אנו חושבים שאנו מאושרים.

אלא שעדיין יש לנו בעיות, הרבה בעיות. יש לנו בעיות סביבנו ויש לנו בעיות בתוכנו. יש לנו בעיות שנובעות מעצם צורת החיים שאנו חיים. לבודהות אין אף אחת מבעיות אלו.

נסה לחשוב על ההבדל הזה שבין הבודהות לבינך. מדוע השגת את הספר הזה, מדוע עומד אתה לקרוא בו? המטרה העיקרית היא להגיע להארה, להגיע למצב האושר הגבוה ביותר שקיים. כדי להגיע לשם עליך להמלט מכל סוגי הסבל שבאים עם צורת חיינו זו.

כדי לעשות זאת, עליך ללכת בעקבות תרגול מסוים. עליך להתקדם דרך רמות מסוימות, ללכת בדרכים מסוימות בזו אחר זו ובשלבם שונים. יהיה עליך להתקדם על פי הסדר, בהדרגה, דרך כל אחד מהשלבים הללו. לכל שלב יהיה עליך להגיע על ידי תירגול, ותצטרך ללמוד מה לתרגל. אם לא תילמד מה לתרגל, לעולם לא תוכל לעשות זאת.

בספר קטן זה תלמד מה עליך לעשות, אך זו היא רק הכנה למשהו אחר. באופן כללי נוכל לומר שספר זה הוא כל אשר אתה צריך. אם זה כל מה שתלמד, ותתרגל את אשר תלמד כאן, תגיע להארה. אך הדבר יקח זמן רב אם תגביל את עצמך רק ללימוד הפתוח של בודהה. דרך זו תהיה ארוכה עד מאוד.

אלא שאתה רוצה להגיע להארה, אתה זקוק לה, וזקוק לה כבר עכשיו. ומדוע? מכיון שהסיבה שבגללה הנך קורא ספר זה, כל הנקודה של לימוד דברים אלו והשגת מטרות אלו היא לעזור לכל אחד ואחת מהיצורים החיים. כל אחד מהם היה אמך, והמטרה של כל זה היא לעזור להם.

ברגע זה הם סובלים, בשל עצם טבעם של החיים שהם חיים. רובם של היצורים נמצא בשלושת העולמות הנמוכים. ואפילו אלו שחיים באחד העולמות הגבוהים, סובלים אף הם; מעצם טבעם של הדברים הם שרויים

באיזה שהוא סוג של כאב, כל הזמן. המטרה שלך היא להציל אותם מסבל זה, מטרתך היא לעזור להם להגיע להארה, שהיא אושר מוחלט. זוהי הסבה לכך שאתה לומד, לכך שאתה מתרגל.

אם תלך רק בדרך הלימוד הפתוח, יעבור זמן רב עד שתגיע למטרתך. אלא שאתה רוצה להגיע למטרה עכשיו, להגיע אליה מהר, מכיון שכל היצורים החיים סביבך, אלו שהיו אמך בתקופה זו או אחרת בעבר, סובלים בצורת הקיום הנוכחית. אינך יכול לשאת את הרעיון שסבלם ימשך, אינך יכול לתת להם להמשיך לסבול עוד זמן כה רב.

משום כך אתה תשחרר אותם, ותשחרר אותם במהרה. אך מהי הדרך לעשות זאת במהירות, האם יש דרך כזו? והתשובה היא שאכן כן, אכן קיימת דרך כזו, דרך שעובדת מהר יותר מכל דרך אחרת, דרך שהיא עמוקה מאוד, חזקה וקדושה. זוהי דרך הטנטרה, הדרך הסודית של מלכת היהלום - ואג'רה יוגיני Vajra Yogini.

כדי לתרגל אותה עליך לקבל חניכה (Initiation) ולאחריה - הדרכה. אך לפני כל זה עליך לקבל חניכה אחרת אשר תכשיר אותך ללימוד וללכת בדרך זו. קיימות ארבע קבוצות של לימוד נסתר, וכדי להשיג את הכישורים לתרגל את דרך המלאך הזו, עליך לקבל חניכה השייכת לקבוצה הנקראת "שאיין למעלה ממנה". לכן הדבר החשוב ביותר עבורך בתחילה הוא לחפש חניכה מהקבוצה "שאיין למעלה ממנה".

לפי המסורת של מלכת היהלום, החניכה הטובה ביותר להכין את עצמך לחניכה שלה ולדרכה, היא זו הקרויה "איחוד המעגלים" או צ'אקרהסמווארה (Chakrasamvara). אך ישנן חניכות אחרות לקבוצה שאיין למעלה ממנה אותן הנך יכול לנסות למצוא אם אינך יכול למצוא את הדרך הראשונה שהזכרתי. למשל ישנה החניכה של מי שמכונה Frightener או Bhairava, שהיא הרבה יותר קלה ופשוטה מזו של "איחוד המעגלים", ואשר עדיין מכשירה אותך לקבל את חניכתה מאוחר יותר.

ישנו צעד נוסף שעליך לעשות לפני שאתה מבקש להצטרף. כשאתה הולך לאוניברסיטה להשיג תואר גבוה, או כל תואר שהוא, חייב אתה קודם כל להתקבל לאוניברסיטה, אחר כך עליך ללמוד ולמלא את כל חובותיך כתלמיד, עד אשר כעבור שנים אחדות תוכל להשיג את מטרתך. כדי להגיע למטרה, אם כן, חשוב מאד שתלמד בהתמדה, אך לשם כך עליך קודם כל להתקבל לאוניברסיטה.

כך הדבר גם כאן. הדבר הראשון שעליך לעשות הוא להכנס לקבוצה שאיין למעלה ממנה בלימוד הסודי של הבודהה. כדי להתקבל ללימודים אלו עליך להכנס בשער, וזוהי החניכה.

כאשר אתה עובר חניכה, הנך מתחייב למספר מסוים של נדרים. שמירת הנדרים הללו הינה כמו הלימוד הקבוע והיומיומי שעליך לעשות באוניברסיטה לאחר שהתקבלת. באוניברסיטה עליך לדעת מה ללמוד, ואז לשמור על שיגרת לימודים קבועה. כאן בלימוד הסודי, הנדרים שקבלת על עצמך כשעברת בשער הכניסה הם חומר הלימוד שלך: הם אלו שאתה צריך לקיים בצורה קבועה ויומיומית.

כדי לשמור על הנדרים עליך ללמוד כל מה שיש ללמוד עליהם. לכן חיוני הדבר שמיד אחרי שעברת את החניכה הראשונה תלמד, בפירוט, את הנדרים הסודיים, יחד עם הנדרים הרגילים של מוסר ונדרי הבודהיסטווה. התפקיד עצמו של הנדרים, התוצאה שלהם - פשוטים מאוד. *אם תשמור עליהם, הם יביאו אותך להארה.*

מלבד תפקיד עיקרי זה שלהם, יש לשמירת הנדרים אפקט נוסף. בטווח הקצר - כלומר, כאשר הנך עדיין על הדרך, מהרגע הראשון בו עלית עליה ועד ליום בו תגיע למטרה הסופית - הם מגינים עליך, עוזרים לך, ושומרים עליך. הם הופכים אותך ליותר ויותר מתוק, יותר ויותר טהור, בכל יום בו תשמור עליהם. כל דבר שקשור בכך הופך להיות טוב יותר: הדרך בה אתה נוהג, הדרך בה אתה חושב, מעלה מעלה, מדי יום ביומו, מדי חודש בחודשו.

הנדרים הופכים להיות בני לוויתך היקרים ביותר, המשרתים המסורים שלך. הנדרים אינם סוג של עונש; הלאמה אינו מגיע למקום הקדוש של החניכה ואומר לך: "הנה עכשיו, משקבלת חניכה, הנה מספר נדרים עליהם עליך לשמור, בתור עונש". עליך להבין את הטובה הגדולה הצומחת לך משמירת הנדרים, ועליך ללמוד את מהותם.

לאחר שלמדת את הנדרים, עליך לשמור אותם כתרגול היומי שלך. עליך להגיע לנקודה שבה, כעבור זמן מה, בעת הביטך לאחור, תוכל לראות שיפור; תוכל לומר לעצמך: "לפני שנים אחדות התנהגתי בדרך מסוימת, היתה לי גישה מסוימת, דרכי התנהגות מסוימת, היו מגבלות כאלו או אחרות לידע שלי, וגם היכולת שלי היתה מוגבלת. כעת כל זה השתנה, ולטובה. אפילו בשנתיים האחרונות השתנית, למעשה אף בשנה האחרונה חל בי שינוי". חייב אתה להיות מסוגל להיווכח בעצמך, לשפוט בעצמך, אם אכן שומר אתה על הנדרים, וכיצד אלו משנים כל דבר אודותיך.

כך שאנו פועלים בעיקר לקראת היום שבו נוכל לקבל חניכה לאימונה של מלכת היהלום. דבר זה יאפשר לנו לקבל את הלימוד שלה, ואז ליישם אותו. כדי לעשות זאת נצטרך תחילה להשיג את אחת מן החניכות המקדימות ללימוד הנסתר של הדרך שאין למעלה ממנה, שהיא הקבוצה הגבוהה ביותר בלימוד הנסתר.

אדם המבקש רשות להכנס לקבוצה זו, הגבוהה ביותר, צריך בעצמו להיות מאד גבוה, במובן שיש בו כישורים גבוהים לקבלת אישור הכניסה. על מנת להפוך לבעל כישורים גבוהים יש ללכת בצעדים נכונים והדרגתיים, בזה אחר זה.

מוקדם יותר בקשתי מכם לחשוב מהו הדבר שמבדיל אותנו מן הבודהות. אלא שבתחילת דרכם, היו אלה שהם היום בודהות, בדיוק במצב שבו אנו נמצאים היום. הם חיו אותם חיי הסבל שאנו חיים כעת, וזאת במשך מליונים על גבי מליונים של שנים, במשך תקופות חיים רבות מאוד.

בנקודה מסוימת, ישויות אלו הצליחו להשיג חיים מצוינים כבני אדם, מאותו הסוג שיש לנו כעת. במשך חיים מצוינים אלו, הם גם הצליחו לפגוש במורה רוחני נעלה. המורה נתן או נתנה להם את האימון הנכון והחניכות הנחוצות, וכתוצאה מכך בריות אלו הלכו והשתפרו. לבסוף הם הגיעו להארה: הם הצליחו להביא לידי סיום מוחלט את כל הבעיות, אלו שבתוכם ואלו שמחוצה להם, הכל. ואם הם היו מסוגלים לתרגל ולהשיג המטרה הזו, מדוע לא תוכל גם אתה? וגם את? בעצם, למה לא?

אכן, אפשרי הדבר לגביך להפוך למישהו שהוא בעל כישורים גבוהים, שעומד בקריטריונים הגבוהים ביותר הנדרשים לשם כניסה דרך שער הקבוצה שאין למעלה ממנה של הלימוד הנסתר. כדי להיות ראוי להכנס בשער זה, להיות מתרגל בעל כישורים גבוהים במובן הזה, משמעו שעליך להיות חניך בדרך המהינה, הדרך הגדולה. זאת משום שכל הלימוד הנסתר שייך גם הוא לדרך הגדולה; ולמעשה הלימודים והאימונים הנסתרים הם הלימודים הגבוהים ביותר בדרך המהינה. גם אתה חייב אם כן להיות מתרגל של הדרך הגדולה שאין למעלה ממנה. אולם איך תגיע לנקודה זו?

קודם כל עליך להכין את עצמך באמצעות מה שמכונה "התירגול המשותף". המילה "משותף" משמעה שתירגול מוקדם זה משותף ללימודים הפתוחים, לדרך הגדולה וללימוד הסתר, לשלושתם כאחד. זהו תרגול משותף לכל שלוש הדרכים.

נאמר שברצונך לבנות מבנה מאד גבוה, בעל קומות רבות. הדבר החשוב ביותר הוא להתחיל בבניית יסודות טובים וחזקים ביותר. אם היסודות חזקים, אפשר לבנות מעליהם כמה קומות שתרצה.

הספר הקטן שבידך *תחינה להר של ברכות*, ביחד עם הביאור של פבונגקה רינפוצ'ה הגדול - מיצג יסודות אלו. הספר מראה את התירגול המשותף לכל שלוש הדרכים, ומכין אותך לכניסה בשער הלימוד הנסתר. אלו הם היסודות האיננים שעליהם תוכל לבנות את ביתך הגבוה והאדיר.

חשוב על כך והיה שמח. שמח עכשיו במה שאתה עומד לעשות. עליך להיות מודע להזדמנות היקרה מפז שניקרתה בדרכך ממש עכשיו, ברגע זה של ברכה. קרא ולמד ונסה לא לשכח. נסה לזכור מה שלמדת בספר קטן זה, ואז נסה ליישם את מה שלמדת בחיי היומיום שלך, באופן קבוע.

בעת שתסיים ספר זה תהיה אדם שונה. מחויב המציאות הוא שהאדם שמתחיל בקריאת ספר זה והאדם שמניחו לאחר שקרא את כל עמודיו, הם שני אנשים שונים בתכלית. מבפנים. עליך להשתנות: לשנות את הדרך שבה אתה חושב, לשנות את מה שאתה יודע, את הדרך שבה אתה מתנהג כל היום, ולמעשה כל פרט הקשור בכך. נסה לשנות את עצמך. אם יעלה הדבר בידך, הרי שהשגת את המטרה שבקריאת הספר הזה, נטילתו בידך, וכניסה אל כל מה שהוא מייצג.

קן רינפוצ'ה גֶּשֶׁה לֹסֶנְג טַרְצ'ין
Khen Rinpoche Geshe Lobsang Tharchin
Abbot Emeritus, Sera Mey Monastery
Abbot, Rashi Gempil Ling Kalmuk Buddhist Temple
Freewood Acres, Howell, New Jersey, USA

Je Tsongkapa's Day
December 27, 1994

מדוע ללמוד את השלבים בדרך המדורגת להארה?

"הבה נתחיל" אמר הלאמה.

הרשו לי להזכיר לכם, אמר, אותן שורות מאת מלך הדהרמה של שלושת העולמות – צונגקאפה הגדול, שאומרות: "חיים אלה של פנאי רוחני, יקרים הם מפנינים אשר יכולות למלא כל משאלה"⁸. "השורות שחוזרות בחבור זה אומרות: "אלו מביניכם השואפים לחופש יחפשו להשיג שליטה בכל זה, כפי שהשגתי אני". אני ואתה חיינו בגלגל הסבל הזה מאז ומתמיד, ומבין שש צורות הקיום הסובלות אין אפילו אחת שלא חיינו בה זה מכבר.

בצורות חיים אלו סבלנו, ונהנינו לעיתים מהנאות קצרות טווח, נעים ונדים חסרי מטרה שוב ושוב, למן אותה הרמה הגבוהה הידועה כ "שיא הקיום" ועד למטה לגהינום הנמוך ביותר אשר שמו "עינוי ללא הפוגה".

חיינו כך, מקדמת דנא, ועדיין לא הפקנו מכך כל משמעות; הזמן חמק מאיתנו ללא כל מטרה, חסר טעם וריק. והנה אנו עדיין פה, מתגלגלים למעלה ולמטה בגלגל החיים, ובטוחים שנמשיך להתגלגל.

בנקודה מסוימת בימים עברו, התמזל מזלנו, אתה ואני, ולרגעים אחדים הגענו להיות תחת חסותו של למה, או של שלושת היהלומים, ובשל כך הצלחנו לאסוף מעט קארמה טהורה ובעלת עוצמה. בכוחה של קארמה זאת התאפשרו לנו, באופן חד פעמי, חיים אלה שמהם אנו נהנים – מלאים בשפע ופנאי, וללא הפרעות המופיעות כאשר אנו חסרים את התנאים המאפשרים תרגול רוחני נאות.

אודה ואוסיף שכל מה שאנו צריכים התקבץ בשבילנו כעת: יש לנו למה, יש לנו דהרמה לתרגל, וכל התנאים התומכים הדרושים. וכך אנו מחזיקים כעת בשתי ידינו את היכולת לצעוד בדרך הרוחנית. עם כל זאת, מה יקרה אם נכשול? מה אם נמצא את עצמנו בלתי מסוגלים להשיג את המטרה האולטימטיבית בשרשרת החיים האינסופית שחיינו עד כה?

במקרה זה, ללא שום ספק, ניפול ללידות ששם לא תהיה לנו שום אפשרות לעסוק בדהרמה. וכאשר זה יקרה, אין זה משנה לאן נפול; לאן שלא נפול בלידה ללא דהרמה, חיינו לא יכולים להיות דבר מלבד סבל.

הדרך להימנע לתמיד מלהוולד מחדש בחיים שאין בהם דהרמה היא לתרגל את הדהרמה באופן טהור כעת; אין דרך טובה מזאת. התרגול שלנו צריך להתחיל ברגע זה! אתם תמותו; אתם חייבים למות; מותכם הוא וודאי. אבל אין לכם מושג מתי. ומה יקרה לאחר מכן?

כל מה שאנו עושים כעת משפיע לאן נלך אז: אם מעשינו טובים, נושלק לאחת מן הלידות המוצלחות יותר. אם מעשינו רעים, נושלק לאחת הלידות האומללות. והיה אם לא נתרגל, והיה אם נמות בעיצומה של דרך חיינו הנוכחית הרעה - הרי שבהחלט ראוי שנלך ישר למקום שאליו אנו שייכים - אל אחת מהלידות האומללות הללו.

לפיכך, בטווח הקצר, עלינו לקחת מקלט בשלשת היהלומים כדי למנוע לידיה בעולמות התחתונים. עלינו להפתח ולהכיר במעשים הרעים שביצענו בעבר, ולרסן עצמנו מלבצעם בעתיד. כדי לעשות זאת עלינו להשתמש בארבעת הכוחות⁹ כדי שינטרלו את כחו של הרע. עלינו לגייס את כל מאמצינו כדי לבצע כל מעשי חסד, ולו קטנים ביותר, ולהימנע מלפגוע באחרים ולו באופן הקל ביותר.

אם, בנוסף לכך, נצליח לבצע באופן מושלם את הדרך של שלושת התרגולים יוצאי הדופן¹⁰, אזי אנו עצמנו נהיה משוחררים מכל פחד של גלגל חיי הסבל. אבל אין זה מספיק שאנו בלבד נמלט מהגלגל, שכן עלינו לזכור את מילותיו של Master Chandragomi:

אפילו פרה יודעת כיצד לדאוג לעצמה,
לאכול קצת עשב שהיא פוגשת בדרכה.

אפילו חית הטרף שותה בשמחה
מבריכת מים הנקרית בדרכה,
כאשר צמא עז מענה אותה.

אבל חשוב על דרכך
בתתך את כל לבך
לדאגה ועזרה לזולתך;

זוהי התפארת,
זוהי ההנאה צרופה,
זוהי המושלמת.

השמש, העולה בשמיים
במרכבתה המופלאה,
בשמים עפה לה,
ואת כל העולם מאירה.

הארץ,
מושיטה את זרועותיה העצומות,
נושאת את כל המשאות,
ותומכת בכל הבריות.

זוהי דרכם של יצורים נשגבים
אשר לעצמם דבר אינם רוצים,

חייהם מוקדשים לשירה אחת ויחידה:
האושר והרווחה של כל הבריאה.

3

לגמול לאמותינו על חסדן

עלינו לעשות כפי שכתוב בשיר: עלינו להבדיל עצמנו מהחיות הפשוטות, עלינו למצוא בלבנו את האומץ הרב להשיג את המטרות של כל היצורים. ויש סיבה טובה מדוע עלינו לעשות זאת.

כל יצור בתבל היה כבר אבינו, והיה כבר אמנו, לא פעם אחת אלא יותר פעמים ממה שניתן לספור. ואין אחד מתוכם אשר בעת שהיה הורנו לא הרעיף עלינו את טובו וחסדו שוב ושוב.

חשוב: כל מה שיש לנו כעת, החל מגופנו היקר והלאה, קבלנו הודות לחסדם של יצורים אחרים. ולכן כעת עלינו להחזיר להם כגמולם. גמול זה צריך להתחיל כעת, בנסיבות אלה, כל עוד אני מסוגל, כל עוד יש לי תנאים מושלמים לתרגל את הדהרמה.

אם לא אוכל כעת להגיע למטרה נעלה זו, אם כל אשר השגתי יבזבז, אזי יש מעט טעם לטענתנו שאנו פועלים לרווחתו של כל יצור חי: יש סיכוי קטן שאני עצמי אצליח להגיע לאחד מהעולמות הגבוהים של צורות הקיום הסובלות.

מהי אם כן הדרך לגמול על חסד זה? אין אף דרך שהיא נעלה יותר מאשר לדאוג לכך שכל יצור יהנה מכל אושר שיש, ויהיה משוחרר מכל כאב שקיים. ואני אהיה זה שאעשה זאת!!! העלה מחשבות אהבה וחמלה אלו בליבך- באופן הנחוש ביותר.

ואז אתה נוטל את המטלה על כתפייך: "אני אסמוך אך ורק על עצמי לביצוע מלאכה זו; יהיה זה אני, ואני בלבד, שיביא כל אושר לכל יצור, וישחרר כל אחד מהם מכל כאב.

אלא שהיכולת לבצע משימה אצילה זו נתונה לאחד ויחיד: לבודהה בלבד. אין אחר מלבדו שיכול לעשות זאת. אם למען המטרה של כל היצורים החיים אצליח להגיע למצבו של הבודהה, אז אמלא בשלמות את שתי המטרות האולטימטיביות, וכך, בדרך אגב אשיג גם כל צורך שלי.

4

השלבים של הדרך

יצירה זאת היא מן הסוג שאנו מכנים "הדרך המדורגת להארה"; כתבים מעין אלו מכילים את כל הנקודות העקרויות שבכל התורות הפתוחות והנסתרות של הבודהיזם. הם מציגים נקודות אלו ללא טעות, ולו הקטנה ביותר, מהתחלה ועד הסוף: החל מציאת מורה רוחני ושירותו עד לאיחוד הסודי המושלם, שם אין עוד צורך בלמידה.

שיעורים אלה בדרך המדורגת הם התמצית הטהורה של כל מה שהבודהות המנצחים אמרו אי פעם, הכל בצרור אחד. הם הצורה האחת והיחידה של הלימוד המגלמת את כל הדרך הגדולה; הם נקודת הקצה של השיא של פסגה גבוהה שאין דוגמתה.

5

השלבים והלימוד הסודי

האדון, הלאמה שלנו, ביצירתו הנקראת שירים של חיי הרוחניים אומר:

כאשר פיתחת בתוכך
את הדרך המשותפת,
זו הדרך הנדרשת
לשתי הדרכים הנעלות ביותר...

כוונתו כאן היא, באופן כללי, שהנחיה זאת בדרך המדורגת להארה היא מן הסוג שאין בלתי, בין אם אתה מתרגל את התורה הפתוחה או את התורה הנסתרת של הבודהיזם. כדי לחדד זאת יותר, הדאלאי למה החמישי, הגדול, אמר:

כלם מדברים עליה,
על מילת הסתר העמוקה ביותר,
חוט עיקרי בנהר הדהרמה
לא לו שיכולתם נעלה.

אבל אם תנסה
בטרם אמנת את תודעתך
בדרך שהיא גלויה,

הרי זה כמו לטפס על גבו של פיל ענק
שעדיין פראי הוא וטרם אולף;
בלתי נמנע הוא שתלך לאיבוד.

לכן חיוני ביותר לכל מי ששואף להכנס בשער המוביל אל דרך המלה הנסתרת, לאמן את תודעתו תחילה בדרך שהיא משותפת הן לתורה הפתוחה והן לתורה הנסתרת.

האם תתכן שיטה כלשהי שהיא יותר עמוקה ומרחיקת לכת מאשר דהרמה זו, השלבים בדרך המדורגת? בודאי שלא אותם הלימודים שאחרים טוענים שהם כה-נעלים וכה-עמוקים וצפוניים. אנשים מלהגים על השגת תובנות רוחניות, איזה שיא שבאיזו דרך סודית ביותר: הם מדברים על היפסקויות, הם מדברים על רמות של יצירה והשלמה; אודות ערוצים, רוחות וטיפות; החותם הגדול, או ההשלמה הגדולה ועוד כיוצא בזה. אבל אם אין האדם טורח ללכת בשלבים האלה שכאן, לעולם לא יזרע אפילו את הזרעים, שלא לדבר על הבשלה מלאה של הדרך בתודעתו.

מדוע אתה זקוק למורה

הראשון מבין אלה [הקחלקים הכלליים של השלבים של הדרך] מוצג בבית הבא, הראשון בטקסט המקור שלנו:

מקור כל חסדי וכל ברכתי
מורי היקר, מורי מיטיבי,
ברכני ראשית לראות ולהבין
שלדרוש קירבתך כיאות -
הוא עצם שורשה של דרכי.
תן שאתמיד לשרתך במסירות,
במיטב כל אוני ומאודי.

צעד זה של לבחור למה הוא כשלעצמו מחולק לשני חלקים: לפתח בו אמונה ברורה, שהיא היסוד והשורש של הדרך; ואז לפתח הערצה וכבוד כלפיו, מתוך מחשבה על החסד הרב שהוא מעתיר עלינו. ההנחיה לפתח אמונה באה בשני שלבים: כיצד ללכת בעקבות הלמה במחשבה, וכיצד ללכת בעקבותיו במעשה.

הלימוד הסודי של Sambhuta אומר:

לעולם לא תוכל להשיט סירה
לצדו האחר של הנהר
מבלי שתיקח את המשוטים בידך.

לעולם לא תגיע לסוף חיי הסבל
בלי הלאמה,
אפילו אם הבאת עצמך לכלל שלמות
מכל שאר הבחינות.

הסוטרה הקצרה על שלמות החוכמה אומרת גם היא:

הבודהות המנצחים
אשר רכשו את הנעלות שבסגולות
אומרים כולם כאחד:
כל שלב בדרך הבודהיסטית
תלוי במדריך הרוחני.

ועוד היא אומרת:

וכך החכמים
השואפים לרמה הגבוהה של הארה,
עם כמיהה עזה בלבם,
חייבים למחוך כל גאווה בתוכם,
וכמו המון רב של אנשים חולים
השואפים תרופה למחלתם,
הם לוקחים את עצמם למדריך רוחני
ומשרתים אותו ללא לאות.

מושיענו האציל, צונגקאפה הגדול, אמר גם הוא מילים אלו:

יש מפתח יחיד
למצוא התחלה מושלמת
להשיג את כל מבוקשך,
אושר בטווח הקצר ואושר אולטימטיבי.

והמילים הגבוהות ביותר שנאמרו אי פעם
אומרות כולן רק דבר אחד :
זהו הלאמה שלך.

ולכן עליך להקדיש עצמך
להגייה אודותיו,
התמצית של כל
שלושת סוגי המקלט;
בקשנו, למען כל מטרותיך.

כל השורות הללו אומרות אותו הדבר: אם יש לך תקווה כלשהי להגיע לתכונות רוחניות נעלות בשלבים השונים של הדרך, חייב אתה למצוא את הלמה אשר יכול להנחות אותך כיצד לעשות זאת, ואז ללכת אחריו.

7

הסגולות של לאמה אותנטי

והלמה שאנו מתארים כאן איננו סתם מישהו שאתה פוגש במקרה; זה לא סתם מישהו שקוראים לו "למה". צריך שיהיו לו עשר המעלות הגבוהות שתוארו ב-"יהלום שבסוטרות". הוא חייב להיות בעל שליטה, בעל שלוה ובעל שלוה עליונה; פירושו של דבר שצריך שיהיו לו כל שלושת האימונים³³. המעלות הרוחניות שהוא מפגין צריכות לעלות על אלו של התלמיד, ועליו להפגין מאמץ יוצא מן הכלל. הוא צריך להיות גדול בתורת הדהרמה ובעל הבנה עמוקה של ריקות. הוא צריך להיות מיומן היטב בהוראת דהרמה, ולאהוב מאד את תלמידיו. לעולם אינו מתעייף או מוותר על הדרכת תלמידיו, גם אם נדרש לעשות זאת שוב ושוב.

אלא שכיום אנו נמצאים בזמנים מנוונים מבחינה רוחנית, ולכן אולי יקשה עלינו למצוא מישהו שהוא מושלם בכל אחת ואחת מן המעלות הללו. במקרה זה עלינו להאזין לעצתו של מלך הלאמות:

אם שמוע תשמע לעצתי,
האיש מארץ גיאלקאם,
קח עצמך למורה רוחני נשגב:
זה הרואה את המציאות נכוחה,
זה שהשיג שליטה בחושיו,
זה המחסיר פעימה מליבך
עת הנחת עליו את עיניך;
לזה אשר עת בעקבותיו תלך
הטוב שבך מתחיל ללבלב,
והרע מתנדף והולך.

שורות אלו ואחרות מורות לנו שהלמה אותו אנו מחפשים צריך שיהיה לו לכל הפחות מכלול של חמש תכונות: הוא שולט בתודעתו, באמצעות אימון בשלושת התרגולים; הוא ראה ריקות, וליבו מלא אהבה.

באופן מינימלי הלמה חייב להתאים לתאור הבא: הוא צריך לעסוק יותר בדהרמה מאשר בעניני העולם האחרים; הוא גם מעונין יותר בחיים העתידיים מאשר בדאגה לחיים האלה; הוא צריך להיות עסוק יותר בעזרה לאחרים מאשר עזרה לעצמו; הוא לעולם זהיר בדבריו, מעשיו ומחשבותיו. ולבסוף, לעולם אינו מוליך את תלמידיו בדרך שהיא שגויה.

8

היתרונות והסכנות

נניח שהצלחת למצוא למה כמתואר לעיל. מהם היתרונות שיכול אתה להפיק מללכת בעקבותיו כיאות? נוכל לומר בפשטות, שאז תזכה בכל מה שטוב בחיים אלה ובכל החיים העתידיים. מהן הסכנות הנובעות

מאי הליכה בעקבותיו, או מהליכה שלא היא? תאלץ לשאת בכמויות עצומות של כאב בלתי נסבל, הן בטווח הקצר והן בטווח הארוך. חייב אתה לתפוס את משמעותם המלאה של דברים אלו.

הלאמה שלך הוא המקור. הוא עצם השורש שממנו פורחת כל ברכה טובה שתשיג הן בדרך הפתוחה והן הנסתרת. אם אי פעם תצליח לחסל ולו נגע אישי אחד, הרי שזה יהיה בגללו. אם אי פעם תצליח לפתח ולו מעלה רוחנית אחת, או כל דבר טוב שהוא, גם זה בא ממנו. כל מכלול החסד, החל מההשג הסופי של האיחוד הסודי ועד למחשבה יחידה שהיא טובה, הכל נובע ממנו.

הלאמה שלך הוא גם המקור האחד והיחיד, בהיותו מגלם את כל המעשים הגדולים והטוב הנשגב שהבודהות המנצחים מבצעים במעשיהם הקדושים, בדבריהם ובמחשבותיהם. נסה אם כך לפתח את שרשה של דרך זו- אמונה שלמה בו או בה.

אם דרך עיניים אלה, שראיתן הובהרה באמצעות האמונה, אתה מתחיל לראות את הלמה שלך כבודהה אמיתי, או אז תתחיל ברכתו של הבודהה לזרום בתודעתך. חיוני אפוא שתתרגל את תודעתך בחלקים הרלבנטיים המתוארים בטקסטים של הדרך המדורגת: הסיבות מדוע עליך לראות בלמה שלך כאילו הוא הבודהה בעצמו; והסיבות מדוע אתה יכול לראות בלמה שלך כאילו הוא הבודהה בעצמו; כיצד לראותו בתור שכזה, וכך הלאה.

9

כיצד להתייחס אל הלאמה שלך

מה פרוש הדבר לדרוש קרבתו כראוי? חייב אתה להבין שעליך להתמסר לו או לה לחלוטין. עליך לבוא אליו כדרכו של ילד צייתן, ביחד עם שאר תשע ההתייחסויות של התלמיד כפי שתוארו בסוטרה "מעריך הקנים".

בקיצור, אתה חייב לחלוטין להנהיג עצמך כראוי בנושא זה; עליך ליישם בדיוק את כל אחד מהתאורים הקלאסיים כיצד למצוא וללכת אחרי מורה. כאשר יסודות הבית יציבים אזי גם הבית עצמו יציב. אם שורשי העץ נטועים היטב בקרקע, אזי הענפים, הפירות וכל השאר יגדלו חזקים.

אנו שואפים לפתח את הדרך בשלמותה: כל השלבים החל מהכרת חשיבותם של נסיבות חיינו הנוכחיים של מזל ושל פנאי, וכלה בהשגת האיחוד הסודי עצמו. עלינו למצוא ידיעה בטוחה ומוצקה, מוטל עלינו להבין, כי פנייה נאותה אל למה תביא לנו את כל האמור לעיל, וזאת ללא כל קושי.

כל הנושא של התייחסות ללאמה במחשבותיך מסוכם במילים ברכני ראשית לראות ולהבין. עליך לראות את ידידך הרוחני [זהו המונח הטיבטי עבור המורה הרוחני] כאילו הוא הבודהה עצמו; וזה מביא אותנו להסבר כיצד יש ללכת בעקבותיו באמצעות מעשיך.

כיצד נוכל לגרום נחת ללמה שלנו? ביחס לדרך המשותפת, יש להשתמש בהנחיות המופיעות בדיונים על כיצד למצוא וללכת בעקבות הלמה באופן כללי. ביחס לדרך הסודית, יש להשתמש בהנחיות המופיעות ב-חמישים הפסוקים על הלאמות. שתי הדרכים מתארות כיצד מוטל עליך, כמיטב יכולתך, במיטב כל אונך ומאודך, ליטול על עצמך בשמחה כל מטלה קשה בכל אחת משלוש דרכי הביטוי – של הגוף, הדיבור והמחשבה – כדי לשמח אותו או אותה.

ישנן דרכים רבות שבהן אנו יכולים לחלוק כבוד ללמה שלנו: להציע לו או לה מתנות, דברים חומריים; להציע עצמנו לשירותו, לכבדו; ולקחת את אשר הוא לימד אותנו וליישם זאת בתירגולנו למען השגת מטרותינו הרוחניות. כל אחד מאופנים אלה הוא גבוה יותר מקודמו, והאחרון הוא הנעלה ביותר.

טקסט המקור אומר בנקודה זאת כי עלינו לקחת את עצמנו אל הלמה במגוון רב של דרכים, בהתאם ליכולת המנטלית האישית שלנו.

בשרתך את הלמה זכור: כאשר החקלאי זורע זרעים בשדה, כל עבודה שהוא עושה בשדה, הוא עושה לתועלת עצמו. הוא אינו מתכוון לעשות טובה לשדה. כאן זה אותו הדבר. זה אני שרוצה להשיג שחרור מן הסבל, ולהגיע למצב של ידע כל. כדי לעשות זאת, עלי לעשות דברים מסוימים, ולוותר על אחרים. אלא שאני משול לעיוור – לחלוטין לא יודע מהם הדברים הללו.

ידידי הרוחני נמצא כאן להוליך את העיוורים; ובשרתי אותו, אני מתחייב לעשות את כל הנדרש ממני, לא משנה עד כמה זה מתיש, או דוחה - כל עוד אין שום בעיה אתית בדבר.

אין אני צריך לראות זאת כאילו אני עמל בשביל משהו אחר; להפך, לא רק שאין אני צריך לראות זאת כמעמסה, אלא שעלי לראות בכך זכות: מזלי הטוב זימן הזדמנות זו לידי. ולכן מוטל עלי להצליח לשרתו או לשרתה הן במחשבותי והן במעשי, בליווי תחושה עמוקה של כבוד והערצה.

אם שירותנו ללמה הינו טוב, הרי שבכל חיינו העתידיים נמצא את עצמנו תחת השגחתם של מורים רוחניים. בנוסף, חיינו הנוכחיים יהיו הראשונים מתוך סידרה ארוכה ורצופה של גלגולי חיים בהם נהנה משמונה האפשרויות לעסוק ברוחניות, ועשר צורות הברכה. לעולם לא תפול שום טעות בחשבון זה: תמיד נזכה במספר הנכון של התנאים הדרושים לעסוק בדהרמה, וכך להגיע בסופו של דבר למצב של הארה מלאה.

10

חיינו יקרי הערך

לנו כאן יש את כל חמש הברכות הרוחניות הקשורות לעצמנו כפי שמתאר הבית הבא:

נולדנו כאנשים;

בארץ מרכזית;

איננו פגועים (בשכלנו, חושינו, גופנו);

לא אבודים מבחינת הקארמה;

ויש לנו אמונה במקום.

"נולדנו בארץ מרכזית" - מתייחס לארץ בה קיימת ה"ליבה של הדהרמה", כלומר ישנם באותה ארץ אנשים שמקיימים את הנדרים של "ארבעת המלווים של בודהה", הכוונה לנזירים ונזירות בעלי הסמכה מלאה, ואף לפרחי נזירים ונזירות. המרכיב העיקרי ב"ליבה" הוא נזיר בעל הסמכה מלאה.

"לא אבודים מבחינת הקארמה" - הכוונה שלא נאספה, או נשארה בלתי מטהרת, קארמה שבאה מביצוע מאחד מה"מעשים השליליים המיידים".

"המקום" - ממנו צומח כל דבר טוב וטהור הוא הלימוד על המשמעת. כאן יכולה המילה "משמעת" לכסות את תוכן כל הספרים הקדושים - שלושת האסופות של הכתבים - כיון ששלושתן מתפקדות להביא משמעת לתודעתו של האדם. כלומר, יש לנו את הברכה להיות בעלי אמונה בכתבים הקדושים.

הבה נראה כעת אם יש לנו את חמש הברכות שקשורות למה שמחוץ לעצמנו. המקור הקלאסי בהקשר זה הוא:

הבודהה הגיע

ולימד את הדהרמה הקדושה.

הלימוד נשאר,

וכך גם אלו שהולכים בעקבותיו.

יש חמלה,

למען האחרים.

שורות אלו אומרות שהבודהה חייב היה להגיע, ועדיין להיות נוכח בעולם. חייב להיות שהוא או תלמידיו הישירים מלמדים את הדהרמה. תוצאות הלימוד חייבות להשאר, וזאת במשך התקופה לפני מעברו הסופי אל מעבר לסבל. חלק מתלמידיו חייבים להיות עדים לכך שתלמידים אחרים אמנם משיגים את ארבעת התוצאות, לאחר שהוא לימד אותם; ותלמידים אלו חייבים גם הם להתאמן באותם התירגולים.

כל ארבע הברכות שהוסברו כאן היו גם נחלתם של אנשים כנזיר Udayi, מה שלא ניתן לומר אפילו על המושיע נגארג'ונה, שנעדר היה ברכות אלו במוכן המילולי. גם אנו פגשנו את הלאמות שלנו, שאינם שונים מהבודהה, ומהם אנו שומעים את הדהרמה, וכו'; זהו אכן תחליף מלא, אך איננו יכולים לומר שיש לנו ברכות אלו במוכן המילולי. אנו אכן נהנים מכל שמונה סוגי החופש הרוחני, זהו אכן יתרונו העיקרי, וזה האופן בו יש להבין את הביטוי "חיים של פנאי".

למה הכוונה כשהציטטה אומרת "חמלה למען האחרים"? "האחרים" כאן מכוון לעצמנו; המורים שלנו, אלו שפורסים עלינו את חסותם, ואחרים הפועלים למעננו, מונעים על ידי חמלה כדי לאפשר לנו תנאים שיאפשרו לנו את תירגול הדהרמה: הם נותנים לנו מזון, בגדים וצרכים אחרים; הם מלמדים אותנו את הדהרמה, וכו'. לכן משפט זה יש להבין כמתאר את מזלנו הטוב על כך שיש סביבנו מי שנותנים לנו את שאנו צריכים כדי לתרגל.

אנשים כמוני וכמוך, עושים כל הזמן מעשים שאינם נאותים, וזהו אכן המכשול הגדול והעיקרי שיעמוד בדרכנו להגיע שנית למצב של חופש וברכה. מעבר לכך באות הקביעות מתוך מלות הבסיס לחיי המוסר של הנדרים וטקסטים אחרים, המתארות כיצד אלו שנולדו כבעלי חיים מספרם קטן יחסית לאלו שנולדו באחד מהעולמות הסובלים הנמוכים יותר; אלו שנולדו כבני אדם הם מעטים יחסית לאלו שנולדו כבעלי חיים; וגם בין בני האדם, אלו שנולדו בארץ בה נפוצים דברי הבוהה הם מעטים אף יותר.

להולד בארץ שכזו, ובנוסף אמנם לפגוש את הדהרמה עם תודעה וגוף כה נדירים כפי שיש לנו עתה, הרי זה צירוף נסיבות שגובל בבילתי אפשרי. כלומר, אנו שוב רואים איך חיים כפי שיש לנו עתה הם קשים להשגה מעצם טבעם.

11

להשאר מודעים למוות

חיי והגוף אשר בו הם שוכנים
כבועה בקיצפו של הגל נמוגים.
ברכני לזכור בכל רגע היטב
את המוות אשר להרסני קרב.

עזרני למצוא ידיעה בטוחה
שמכלול מעשי, לבנים ושחורים,
ואף כל תוצאות שעיימם הם נושאים,
עם מותי אחרי כמו צל הם עוקבים.

חנני אם כך לשמור ולעצור
כל רעה ועוולה, ולו גם קלה,
וכן שאזכור ואתמיד לעשות
כל טובה וסגולה נעלה למצות.

וכך זכינו אנו בסוג מיוחד של חיים המלווים בשפע ופנאי רוחניים. אבל חיי והגוף אשר בו הם שוכנים הגם בני חלוף, משתנים כל הזמן, וכל רגע שחולף מקרבני ללא רחם אל מותי.

ולא די בכך – ישנם תנאים מסביבי שעלולים להכותני ולהרגני בן רגע: דברים כמו מחלה ורוחות מזיקות, אסונות פתאומיים, התקפות המכוונות כלפי על ידי עצם ארבעת האלמנטים המרכיבים את גופי. הם מקיפים אותי, מוכנים לחטוף את חיי כחבורת כלבים הזגים סביב נתח בשר טרי, מתאווים לו.

ואף זאת, גופי הנו כבועה בקיצפו של הגל; חסר כוח לעמוד ולו בפגיעה קלה ביותר: אנו יכולים לראות במו עינינו שאפילו דקירה של קוץ יכולה לגרום למותו של אדם.

לסיכום, גופי וחיי הגם שבירים; ולכן המוות להרסני קרב.

12

מובלים לבית המטבחיים

שהותך בגלגול זה קצרה -
המוות יבוא במהרה.
עם כל רגע חולף

אליו תתקרב,
כחיה לבית מטבחים.
תוכניות להיום,
תכניות למחר,
לעולם במלואן לא תגשים.
ותר על כל אלה עכשיו,
והקדש עצמך לאחת.
תידרש בפניו להתייבב,
בפני שר מוות נורא;
על משכבך,
תפסק נשימתך,
ויפוגו להם חיידך.
וביום זה,
רינצ'ן דרופ,
דבר מלבד דהרמה
לך לא יוכל לסייע.

13

קיומם של חיי עתיד

המורה החכם מ Bodong, ששמו היה Jikdrel Chokle Namgyal, אמר גם הוא:

ניתן גם להבין את קיומם של חיי עבר ועתיד באמצעות טיעונים לוגיים. אילו הגוף האנושי היה יכול להופיע ללא כל סיבה מתאימה, אזי כל אובייקט קיים יכול היה גם הוא להיות מלא כולו בגופים אנושיים. אלו יכול היה הגוף האנושי להופיע ללא מעורבות של מודעות קודמת, אילו הוא יכול לבוא מחומר פיזי בלבד, אזי כל פיסת עפר, כל סלע, כל הר וכל נחל היו יכולים גם הם להיות כולם מלאים בגופים אנושיים.

14

אם כך אין דבר אחר שעשוי לעזור לנו

מאחר שאין דבר אחר שיכול לעזור, הכרחי שנוותר על השלכת ייבנו על חיים אלו, ונבטיח שנקדיש מחשבה למוות, על ידי תרגול של איזושהי צורה טהורה של הדהרמה, כדרך לסייע לעצמי העתידי שלנו. אין זה כאילו שעם מותנו, נפסק זרם תודעתנו ואנו הופכים לאין. למעשה, אין לנו ברירה אלא להתגלגל ללידה נוספת, ואין יותר משני מקומות שבהם אנו יכולים להיוולד: בעולמות העליונים של האושר, או בעולמות התחתונים של הסבל.

אין לנו כל שליטה שהיא לאיזה משני המקומות נלך. אנו נשלחים בעקבות הסיבות הנפרדות של כל מקום, סיבות הקשורות במכלול מעשינו, לבנים ושחורים, בהתאמה.

זרמי התודעה שלנו מכילים מספר מאד מאד קטן של הסיבות שיכולות להביא אותנו ללידה גבוהה יותר; ומאידך יש לנו מספר עצום של סיבות שיגרמו לנו להיוולד באחת מן הלידות האומללות.

ברגע זה אנו מבצעים מעשים לבנים ושחורים כאחד: את הטוב ואת הרע. אחד משני אלו יופעל ברגע המוות, וידחוף אותנו אל הלידה הבאה. אותם המעשים שמספרם רב יותר הם אלו שהסיכוי של זרעיהם להיות מופעלים גדול יותר.

ולאחר שהצינו ועברנו ללידתנו החדשה, התוצאות הטובות או הקלוקלות של החסד או העוולה שבצענו אחרינו כמו על הם עוקבים. תוצאות אלו לעולם אינן שוגות; הטוב חייב לנבוע מטוב, והרע ינבע מן הרע. הם יצמידו עצמם לתודעתי ויעברו איתה למקום אליו היא הולכת, באותה ודאות כמו הצל שלי.

15

אל לך לחשוש מפני מחסור

החשוב מכל עבורנו הוא ללכת בעקבות דבריו של מלך הדהרמה, Dromton Je:

קצר הוא הזמן שנותר בחיינו,
ומובטח הוא שלא תארך שהותנו.

מזון וביגוד וצרכים ארציים,
לזאת דואגים אף הנדכאים.

אלו אשר על הדהרמה שומרים
דאגה מלבם יכולים להסיר;
חרבו של רעב אותם לא תשיג.

פנו עורף כעת לחיים של עכשיו:
צרכיהם של אלו ושל חיי העתיד
לא תוכלו לספק בו-זמנית.

חייכם בעתיד חשובים הם יותר!
על הדהרמה השליכו את כל ייבכם!

כמו כן הוא אומר:

מה יועיל אם תיטיב לספק
כל שפע צרכיך כעת,
אם בחיים של עתיד

את הדהרמה לפגוש כה נדיר?
בדהרמה השקע מאמץ, כבר עכשיו.
אם כעת את הטוב לא תשכיל לעשות,
בחיים שמעבר, ללא כל ספק,
כל כאב תאלץ לחוות.

16

ללמוד לשאוף לחופש

ברכני לתפוס את מלוא האיוולת
ברדיפת הבלים שלעולם לא מספקים.
כקנה הרצון מהווים הם משענת,
וטבעם המהתל - מקור כל סבלי.
חנני, אם כך, להשיג בשלמות,
כמיהה עצומה לאושרה של חרות.

17

מיהו האויב האמיתי שלנו

הגדול במנצחים, הדלאי למה החמישי, אמר גם הוא:

מה קרה קודם?

מישהו היה בתודעתי, מאז ומתמיד.

מתי זה היה?

לא היה מעולם רגע שבו הם נעלמו.
מי הם?
אני חי, וחי שוב, את הנגעים הרוחניים.
ולבסוף?
הם ישאירוני להרקב באוקינוס הסבל של החיים, ללא סימן של קץ באופק.
והקארמה?
היא באה כמו הרוח, עם כל הדברים שמעולם לא רציתי.
כמה רחוק?
זה מצליף סביבי בכל מקום ומעורר גלים גבוהים, שלוש צורות הסבל.
כמה זמן?
אני יכול לשוטט סביב ים זה לנצח; האבוקה תסתחרר ומעגל האור יתלהט.
מה עלי לראות?
חשוב על כך ותראה שהנגעים הרוחניים הם האויב האמיתי היחיד.
מה חייב להעשות?
על האויב של לחיות למען חיים אלו למות.
מי יעשה זאת?
עליך להעמיד פנים שאתה גבור דייך על מנת להיות האחד.
מתי זה יבוא?
אויביך, הנגעים ברוחך, תמיד היו שם, מחכים, מוכנים לקרב.
ומה עכשיו?
הזמן לבטח בא. לך קדימה, כעת, והביסם.
כפי שמצביעות השורות, ישנו דבר אחד שפועל כשורש היסודי של כל הסבל שבקיום המעגלי. וזהו לא אחר מאשר האויב של הנגעים הרוחניים. כה יקר לנו, כה קרוב ללבנו.

18

מה חשוב בחיים אלו

הקשב לתאורים הבאים של חיי הסבל, תחילה מפי המנצח Yang Gonpa:

אין שום ודאות שתחיה,

אין מועד ודאי למותך;

למפלצת הזאת, שר המוות,

אין עניין להגיע

כשנוח לך.

תודעתך

וארבעת היסודות של גופך

עוד היום לכל עבר עלולים להתפזר!

חשוב:

התוכל אי פעם לחוש בטחון,

או אי פעם לחוש רגיעה?⁶⁵

ועוד הוסיף את השורות הבאות:

שד זה, חמדנות,

אוסף כסף,

מתעלם מנוחות ומקושי;

מאומה ממנו
לשאת לא נוכל
בו ביום, ולו אגורה!
אם אינו בנמצא
כשלו נזדקק,
מה צורך בכסף בכלל?

ידידים וקרובים
נשארו לצידנו
בשפע וגם ברוון;
על מנת לשמרם התאמנו עצמנו,
העמדנו פנים,
לשמור מוניטין.

אין אחד בתוכם
שעמנו יצעד
בו ביום, ולו צעד אחד!

אם אינם בנמצא
כשלהם נזדקק,
מה צורך בהם יש בכלל?

בעמל רב בנינו היכל לעצמנו
תוך רמיסת הנדרים
של דבור, עשייה, מחשבה.

אך למה טוב היכל
אם בבוקר אחד
שר המוות אינו מתנמנם?

אם איננו עוזר כשלו נזדקק,
מה צורך בבית בכלל?

ואז הוא אומר,

בקיץ
נאספים עננים גדולים בשמיים,

וברקים באים,
וברקים הולכים,

הסבל הקרוי ארעיות
גורר את חיינו
במדרון;

וותר על תחושת
הקביעות,
על הרגשת מוכנות.

הגשם מביא זאת,
ברגע מיוחד,
כשהכל בדיוק כשורה,

וקשת באה
וקשת נעלמת,

הסבל הנקרא ארעיות,
מושך את אושרנו
במדרון;

הרפה מרצונך
להראות במיטבך,
ולטופף סביב בגאווה.

קול פתאומי
זאת מביא,
והד בא,
והד חולף,

הסבל הנקרא ארעיות
גורר את שמנו הטוב
במדרון.

הרפה
מהכמיהה הגדולה
לזכות בתהילה.

הולכים הם לכרך
למכור מרכולתם,
ועוצרים במלון כלשהו,
האורחים באים בבוקר,
האורחים עוזבים בערב,

הסבל הנקרא ארעיות
גורר את ידינו
במדרון;

הרפה מהתקווה
להתאים עצמך
לציפיות ידיים וקרובים.

בקיץ הדבורים
עמלות ובונות
כוורות.

יכול אתה לראות,
בהיותן זמניות,
איך הן בקלות נמחקות.

הסבל הקרוי ארעיות
מושך כל שאגרנו
במדרון.

הרפה
מן האגירה
של כסף וצידה.

19

מצייאת הדרך הנכונה לחופש

אם אתה מקווה לפתח תובנה,

לפתח היטב
את האימון של החוכמה,

אין זאת אלא
שחייב אתה תחילה
למצא ריכוז ושלווה.

כמו כן נאמר
שעל מנת לפתח
תודעה טהורה של ריכוז,
חייב אתה קודם באימון
של מוסר,
וזהי עצה נאותה.

כמה נשמות אמיצות
טוענות כי הן ישמרו
על הרבה נדרים,

אך כמה שכיח
לראותם
מנתצים את הבטחתם.

דרכם של הקדושים
היא לשאוף
לשמור על נדריהם טהורים,

בדיוק כפי
שהסכימו לעשות.

כאשר אתה רואה
את האמת שבכך
או אז השתמש בעירנותך,

התמד לבדוק
את מעשיך, דבריך, לבך,
לבלום הופעת כל עוולה.

אסוף עצמך,
בתשומת לב מרובה,
פִתַח התחשבות ובושה,

השתמש בכל אלו
כדי לאלף
את סוס החושים התועה.

השתמש בכוחך
אותו לרסן
שכן זהו מצב תודעה
שתוכל למקד ולהשאיר
על כל אוביקט של חסד

באופן מוצק,
ככל שתרצה,
בדיוק כפי שתחפץ.

ומשום כך
מהללים

את משמעת המוסר
כדרך להגיע
לריכוז חד-נקודתי
של התודעה.

20

התחל בקיום אורח חיים מוסרי

הנקודות העקריות של כל תורתו של הבודהה המנצח, המשמעויות של התכנים של שלשת הקבצים של המלה, כל אלו נכללים בתוך שלש הצורות יוצאות-הדופן של האימון: האימונים של המוסר, של הריכוז המדיטטיבי ושל החכמה. עמוד התווך שעליו רוכבים שני האימונים האחרונים, הבסיס שלהם, השורש שלהם והקרקע שעליה הם עומדים, הוא בעיקרו דבר אחד ויחיד: אתיקה מוסרית, בצורה של נדרים שונים של חופש. כפי שה-Panchen Lama הגדול, Lobsang Chukyi Gyaltzen אמר,

הכל מתחיל
כאשר אתה חושב לעצמך
"זה לא יכאב הרבה

אם אשבור קלות
כמה מהנדרים הקטנים",

לא יעבור זמן רב
ותלך בניגוד
לחלק נכר מנדרריך.

אם תחשוב על כך היטב,
סוג זה של גישה
היא כמו של קצב

אשר בא
ועוקר את חייה
של לידה עתידית גבוהה שלך.

הנקודה כאן היא שאם משהו כל כך קטן כמו שבירת נדר קטן אחד יכול להגיע כל כך רחוק, כי אז מיותר לומר שכאשר אנחנו צוברים אוסף של חטאים גדולים יותר זה יביא אותנו, בסופו של דבר, בדיוק לאחד משלושת העולמות הנמוכים – לסוג של כאב אשר הוא מעבר ליכולתנו לשאתו.

21

פיתוח השאיפה להארה

כשלת ליפול לתוך ים המכאוב
של חיים בגלגל היגון. ברכני לראות
שכל שאר היצורים, כולם אימותי,
כמוני נפלו למכאוב ואסון.
חנני לתרגל את הנעלה בשאיפות:
למצוא הארה, למען כל הבריות.

הסוטרה שביקש Viradatta אומרת,

אילו יכלה לה אותה הברכה,
שמקורה בשאיפה לכליל הארה,

מין סוג של צורה גשמית לקבל -
הרי שהייתה עולה וממלאה
את מרחב החלל, עד אפס קצותיו,
ועדיין היה זה עולה על גדותיו.

גם בספר שנקרא **מדריך לחיי הבודהיסטווה** יש שורות דומות לאלו:

כל שאר חסדים הם כעשב המז, הנותן את פריו ונובל.
השאיפה להארה היא כעץ ירוק-עד, הנותן את פריו ואיננו קמל,
אדרבא - הוא הולך וגדל.⁷³

22

קח את גדרי הבודהיסטווה ושמור עליהם

**ברכני נא גם שאראה נכוחה
שלא די בפיתוח השאיפה לבדה.
את דרכי להארה להשלים לא אוכל
בלי אימון מעמיק בשילוש המוסר.
אנא תן החלטה נחושה בלבי -
להשכיל בדרכם של ילדי המנצחים.**

נניח שאתה מסוגל, כפי שתואר לעיל, להגיע לשאיפה להארה, שאתה באמת מקווה להגיע למצב של בודהה כדי לעזור לכל יצור חי. אלא שאין די בפיתוח השאיפה לבדה. משהגעת לשאיפה, אתה עדיין צריך לקחת את הנדרים של הנסיכים והנסיכות שהם בודהיסטוות, הבנים והבנות של הבודהה המנצח. אזי חייב אתה לאמן את עצמך בנתינה ובחמש השלמויות האחרות. אחרת אין שום אפשרות שתגיע אי פעם להארה.

23

להשיג את המדיטציה המושלמת, על ריקות

**ברכני ותן שאזכה במהרה
בדרך שבה תובנה ושלווה:
תודעה אשר אין בה כל הסחה
לאוביקטים שהם שגויים,
ואשר משיגה משמעות נכונה
באמצעותו של ניתוח כהלכה.**

הבית הזה מדבר על אוביקטים שהם "שגויים". יש להבין זאת כהתייחסות לאוביקטים שהם מוטעים במובן מאד ספציפי. דוגמא אחת היא הנסיון לפתח ריכוז מדיטטיבי ע"י מיקוד התודעה על מקל עץ קצר, כפי שממליצים מורים מסוימים שאינם בודהיסטים. אנו חייבים לחפש תודעה שיש בה שלווה, כלומר למנוע מן התודעה מלהיות מוסחת לאוביקטים החיצוניים האלה, שהם שגויים.

ישנן מסורות טיבטיות מהעבר אשר לימדו ששלווה מדיטטיבית פירושה לא לחשוב על שום דבר בכלל, אלא פשוט לשמור את התודעה במין מצב עלטה של קהות חושים. הם הסבירו את המצב הגבוה של תובנה מושלמת כתנועה בתוך הקפאון הזה לראייה פשוטה וטהורה של הריקות של הטבע הכוזב של התודעה – אלא שהם מתארים את הריקות הזו כמשהו שאתה מגיע אליו כאשר אתה מנתח האם מה שאנו קוראים "תודעה" מורכב מצורה או צבע כלשהם, ואז לא מצליח למצוא אותם.

אלא שאין ברעיונות אלה אפילו אחד שהוא נכון. עלינו ללכת בעקבות טקסטים כגון ההסברים הקצרים או המפורטים על הדרך המדורגת אשר חוברו על ידי הלורד עצמו, שבהם הוא מציג את ההוראות שניתנו על ידי הנגיד הנישא, האוהב [Maitreya], בעבודתו הנקראת *אבחנה בין דרך האמצע והדרכים הקיצוניות*.

חבורים אלה מתארים כיצד להתקדם בהדרגה תוך סילוק חמש הבעיות של מדיטציה, פיתוח שמונה הפעולות המתקנות, והשגת תשעת המצבים המנטליים, על ארבעת אופניהם השונים.

בצורה זו אתה משיג סוג של עונג, קלות מוחלטת של גוף ותודעה, אשר באה משהייה במדיטציה חד-נקודתית על אובייקט נעלה שבו בחרת. זה מה שמוביל אל מה שאנו קוראים *שלווה*.

הביטוי *משמעות נכונה*, בבית זה מתייחס לאובייקט מסוים: העובדה שלשום דבר אין טבע משל עצמו. סוג זה של חכמה שמשמשים בה לבדוק את הטבע של משהו תוך *ניתוח* האובייקט *כהלכה*, בדרך מסוימת, ניתוח שבסיומו מגיעים למסקנה ודאית. בעקבות זאת התודעה נשארת במדיטציה על האמת של מסקנה זו. דרך זו של ניתוח ומסקנה, המלווה בהיקבעות על האובייקט שהוא האמת של המסקנה *יש בה איחוד של תובנה ושלווה*. זה מביא להרגשה של עונג אשר ממלאת את התודעה לגמרי – ואז האדם משיג את מה שאנו קוראים *תובנה המשיגה משמעות נכונה*.

אנו שואפים לתרגל את התהליך הזה, שבו שהשלווה והתובנה אינן נפרדות יותר זו מזו. כאשר אנו אומרים בית זה אנחנו מבקשים מהלאמה שלנו *לברך* אותנו שכתוצאה מכך נוכל *לזכות במהרה* בתודעתנו באותה צורה יוצאת דופן של הגשמה שבה השקט המדיטטיבי והתובנה המושלמת חוברים יחדיו.

24

הכניסה לדרך הסודית

עת הכשרתי עצמי להיות כלי שראוי
בדרכים שפתוחות הן לכל,
ברך נא ותן שתקל כניסתי
לדרך שלבה יהלום.
אין משל לו בכל, הנשגב בשערים,
הוא השער יבואו בו פנימה
יחידי הסגולה הברוכים.

חייבים אתם, בראש ובראשונה, להיות בעלי *הכשרה* טובה בשלבים הכלליים של *הנתיבים שפתוחים הם לכל*: לדרכים הגלויות ולאלו שהן נסתרות; משמע בשלבים אלו כל כך חשובים לשני חלקי הלימוד שפשוט לא נוכל להצליח בלעדיהם. ליתר דיוק, אנו חייבים שתהיה לנו תודעה מאומנת היטב בשלוש הדרכים העיקריות: תפנית, השאיפה להארה, וראייה נכונה של המציאות. בנוסף לאלה, חייבת להיות לכם המוטיבציה, הרצון העז ביותר, להגיע להארה למען כל הבריאה. אלה הופכים אתכם ל**כלי שראוי להיכנס לדרך של המלה הנסתרת**.

25

דרך היהלום

כאשר מגיע רגע זה, מוטל עליכם להיכנס ל**נתיב שלבו יהלום** – שהוא "דרך המילה הנסתרת". זהו הנשגב ב**נתיבים השונים** – דרכי המאזינים, הבודהות שהגיעו בעצמם, והבודיהסטיות. מה שהופך את דרך היהלום לגבוהה יותר זה היותה בעלת כמה מאפיינים מיוחדים, כמו השימוש במטרת האימון כדרך אל המטרה.

המלה הטיבטית ליהלום הינה *Dorje*. זהו תרגום של המלה בסנסקריט *Vajra* – מושג שמשמעותו הבסיסית היא "בלתי ניתן להפרדה". ה"יהלום" כאן הוא היהלום הממשי של התודעה הקדושה של הבודהה; אותו מצב עמוק של מדיטציה אשר ניתן להשוותו רק ליהלום. ניתן גם לומר שזה מתקשר לאותו סוג של חכמה אשר הינו השילוב הבלתי ניתן להפרדה של מה שאנו קוראים "שיטה" (עונג רב) ו-"חכמה" (ריקות).

למלה "דרך" כאן יש משמעות של "אמצעי תובלה" – משהו שאנו עולים עליו ורוכבים על גביו כדי להגיע ליעד. ולכן "דרך של היהלום" המוזכרת כאן גם היא סוג של "אמצעי תובלה של יהלום". בדרך השלמויות, אדם חייב להמשיך באימונו במשך שלושה עידינים "שאינם בני מנייה", כדי להגיע למצב של בודהה. זהו פרק זמן כל כך ארוך, שאימון זה דומה להליכה לעומת נסיעה באיזשהו סוג של אמצעי תובלה.

אם, לעומת זאת, אנו משתמשים ב"דרך היהלום", "בדרך המלה הנסתרת", לא נדרש משך זמן שכזה: אנו יכולים להגיע למצב הנסתר של בודהה, לאיחוד, תוך תקופה של לא יותר ממהלך חיים אחד – אפילו באחד מסוגי החיים המאוד קצרים שיש לנו כאן ועכשיו, בתקופה זו של ניוון רוחני. למעשה, אפשר להשיג הארה בלא יותר משלוש שנים ושלושה חודשים. דרך זו, אם כך, היא דרך מאוד עמוקה ומהירה; יותר כמו רכיבה על סוס מרוץ משובח.

26

הנשגב בשערים

מהו הנשגב בשערים (משמע הגבוה ביותר), לבודהיסטויות; לאנשים אלה שהם יחידים הסגולה הברוכים – ושדרכו הם יבואו פנימה אל תוך דרך זו? זוהי קבלת ארבע ההעצמות של דרך היהלום, הדרך של המלה הנסתרת וקבלתם בצורה מושלמת, כך שהם לבטח יזרעו את הזרעים לארבעת הגופים של הבודהה.

אם כך, מה שאנו מבקשים בפסוק זה, אמר הלאמה שלנו, זה שהלאמה שלנו יברך אותנו בכך שתקל כניסתנו אל הדרך העמוקה אשר תוארה: הדרך של היהלום, הדרך של המלה הנסתרת אשר אין למעלה ממנה.

27

טוהר: הדרך להארה הסודית

ולאחר שנכנסתי בשער הגן,
ברך שאכיר בביטחה
ששמירה טהורה של כל הנחייה
היא התנאי להשיג את השנים.
חנני אם כן נדרי להגן
כחיי, כמו בבת עין.

נניח כעת שנכנסתם בשער הגן – הפכתם עצמכם לכלי אשר ראוי לדרך היהלום, דרך המלה הנסתרת, וקיבלתם את ארבע ההעצמות השונות כראוי. אם בעקבות זאת תתרגלו באופן הנכון, תוכלו להשיג את השנים, את שני ההישגים: זה שאנו קוראים לו "אולטימטיבי" וזה שאנו מתארים כ"משותף".

ההישג האולטימטיבי הינו השגת האיחוד הנסתר, מצב שבו לא נותר דבר שצריך ללמוד. זהו מצבו של המנצח, שומר היהלום.

ההישגים המשותפים הם כגון "שמונת ההישגים הגדולים". אלה כוללים את הכוחות המיוחדים הידועים כחרב, משחת העין, רגליים מהירות, הגלולה, מעבר מתחת לאדמה, היעלמות, לקיחת מהות והליכה בשמיים.

אם כך, מהו הדבר אשר יכול לאפשר לכם להשיג הישגים אלו? התנאי או הבסיס שלהם, אותה תמיכה אשר מחזיקה את כולם, היא דבר אחד ויחיד: שמירה טהורה לגמרי של כל הנחיה, כל אחד ואחד מהנדרים וההתחייבויות הבסיסיים והמשניים, אשר לקחתם על עצמכם כאשר ניתנו לכם ההעצמות.

כוחו העצום של טוהר נדריכם והתחייבויותיכם יוביל אתכם במהלך שלשלת חייכם העתידיים להשיג סוג חיים מיוחד, שבו תוכלו להתאמן בלימודים הסודיים. תמיד תפגשו מאסטר יהלום אותנטי – אשר ילמד אתכם את הדרך הנסתרת. ותמיד תמצאו עצמכם מסוגלים להביא את הדרכים הנסתרות לידי תרגול של ממש.

בצורה זו תוכלו, ללא כל ספק, להגיע להארה מלאה בתוך שבעה מהלכי חיים או לכל היותר שישה עשר. בענין זה אמר מורנו, שומר היהלום, את הדברים הבאים ב-טנטרה של אוצר הסודות:

אם ניתנה לאדם העצמה טהורה,
אזי בגלגול אחר גלגול יהנה מכוחה.
בתוך שבעה גלגולים היעד יושג,
אף אם לא יסכון לעסוק בהגייה.

התמצית של התרגול הסודי

**ברכני לקלוט עיקרי הנקודות,
תמציתן של דרכים נסתרות,
במדויק, ובשתי הרמות.
חנני לפעול כעצת הקדושים
להקדיש כל מירצני, ולעולם לא לטוש
את דרכן של ארבע העיתים,
נעלה שבכל הדרכים.**

יכול אדם לתהות, "בניח שאני יכול לשמור על נדריי והתחייבויותי; מה עליי לעשות אחר כך?"
הנשגב במנצחים, Kelsang Gyatso, אמר את הדברים הבאים:

הנקודה יכולה להיות
לידה, או מוות, או המצב שביניהם.
הזמן הכי חשוב
לזריעת זרעים רבי עצמה הוא עכשיו.
הדרך לפעול היא
האימון של היצירה וההשלמה.
המקלט שעליכם ללמוד הוא
האוצר של שלושת הגופים עצמם.

מה שנאמר כאן זה שבראש ובראשונה עליכם להמשיך ולשמור על כל אחד ואחד מהנדירים וההתחייבויות הסודיים, כפי שהוסבר לעיל. נוסף לכך עליכם להתאמן בתמצית של הים הגדול של הדרכים הנסתרות. כאן השלב הראשון הוא שלב היצירה, אשר מודגם על ידי מספר שיטות.

אנו נוטים לראות את הדברים בדרך הרגילה, אנו לוקחים אותם כקיימים רק כפי שהם נראים לנו ותו לא; אנו נוטים לתפוס בצורה זו את המקום בו אנו חיים, את גופנו שלנו, את הדברים אשר שייכים לנו ואלה אשר בהם אנו משתמשים, ודברים כמו החלקים אשר מרכיבים אותנו, ואת כל העולם: מה שאנו מכנים ה"מצבורים", ה"קטגוריות" ו"דלתות החושים". מאז ומתמיד גם נאלצנו לעבור לידה רגילה, מוות רגיל ומעבר רגיל בין לידה ומוות.

בשלב היצירה כל אותם הדברים והאירועים הרגילים לכאורה עוברים טרנספורמציה; אנו הופכים אותם לשלושת הגופים של הבודהה המנצח. אנו לוקחים את כל אשר מציג עצמו לפנינו: כל אשר מופיע לנגד עינינו, כל אשר משיג את אוזנינו, ואת כל שעולה במחשבותינו, ומביאים כל זאת להופיע בפנינו כטוהר מושלם בתכלית, כגלקסיה של שלמות, כהיכלות שמימיים גדולים, כמלאכים זוהרים, כריקוד קסום, מעשה ידי הלאמות שלנו.

באשר לשלב ההשלמה, ישנם אלה אשר באופן מוטעה משווים אותו עם התמקדות בלעדית במדיטציה על הערוצים והרוחות השונים, ואשר פועלת להשיג סוג רגיל למדי של חום פנימי. אחרים טועים לראות בשלב ההשלמה איזו דרך רוחנית נעלה, אשר הצלחה בה אינה יותר מאשר התפיסה שמהותה של התודעה היא להיות צלולה ויודעת.

למעשה שלב ההשלמה האמיתי כלל איננו כזה; בשלב זה אתם לוקחים את האנרגיות השונות אשר נעות בגוף, כתוצאה מהחשיבה המושגית הרגילה, ומכוונים אותם אל הערוץ המרכזי – בתהליך משולש של כניסה, שהייה, וספיגה. כתוצאה מכך מתעורר מצב תודעה ראשוני, האור הצלול, החוכמה שהיא סימולטאנית. ובכוחה של חוכמה זו כל הקיום מופיע כמשחק של עונג וריקנות.

ולכן, בדרך של שלב ההשלמה אנו חוזרים על מדיטציה זו פעם אחר פעם, וכן על כל האימונים הקשורים בכך, עד אשר אנו מסוגלים להביא את האיחוד של הגוף הקדוש והתודעה הקדושה: אנו מגיעים למצב של הרבון של העולם הנסתר, נושא היהלום.

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

מקראה שביעית: הוכחת חיי עתיד, חלק א'

הלקט הבא על הוכחת חיי עתיד לקוח מתוך אור על הדרך לחופש (Thar-lam gsal-byed, ACIP electronic text S5450), שנכתב על ידי Gyaltsab Je Darma Rinchen (1364-1432), תלמיד בכיר של ג'ה צונגקאפה הגדול (1357-1419). הטקסט הוא הסבר מתוך הביאור על התפיסה התקפה (Pramana Varttika, ACIP text T4210), שנכתב על ידי Master Dharmakirti, בערך בשנת 650 לספירה.

1

מטרת הלוגיקה: לא לשפוט אחרים

... והרי החלק השלישי [על המטרה שלשמה באה הטיעון של ההוכחה שדבר שאינו מופיע אינו קיים]. ציטטה מתוך הסוטרה:

"אני או מי שדומה לי יכול לשפוט אדם. אך אל לו לאדם רגיל לשפוט את זולתו, שכן נפול ייפול."

משפט זה עצמו מבטא את טעמו של הטיעון. מה שהבודהה אומר כאן הוא:

"אם אין ביכולתך לראות דברים לאשורם, לעולם אל לך לומר דברים כגון: "לאדם זה יש מגרעות שכאלה, ולזה אין שום מעלות. או אפילו: לפלוני יש יתרון זה וזה, ותו לא."

אין ביכולתנו לדעת מיהו אדם קדוש, ולעומת זאת כל הכתבים הגלויים והנסתרים כאחד טוענים שהוצאת דיבתו של אדם קדוש היא אחת הדרכים הטובות ביותר להתגלגל לאחת מצורות הקיום הסובלות. משום כך כל אדם שתבונה בלבו ינהג בזהירות מרובה בנושא זה, כמי שצועד על סף תהום של אש בוערת.

המסקנה המתבקשת מן הסוטרה לעיל ומן הביאורים הנעלים אודותיה היא שעלינו לאמץ לעצמנו חשיבה ששואפת לעזור לכל היצורים, ולהבטיח להם כל אושר. עלינו לשאוף ולהישאר בתוך השקפת עולם טהורה שבה אחרים נראים לנו כטהורים. אם אינכם מסוגלים לעשות זאת, אז יהיה טוב אם תוכלו לפחות להפחית מנוהגכם לדבר בגנותם של אחרים.

2

מעט על ההיסטוריה של הלוגיקה הבודהיסטית

הלקט הבא לקוח מתוך ההקדמה לעטרת המחשבה הנכונה, (Tsad-ma dgongs-rgyan, ACIP text S0023), ביאור מודרני על התפיסה התקפה מאת Geshe Yeshe Wangchuk, מלומד בעל שם ממנור סרה מיי.

נושא החיבור

הלימוד על תפיסה תקפה הוא בעל חשיבות רבה מאד בפילוסופיה הבודהיסטית, שכן תפיסה זו היא שמאפשרת לנו לקבוע את הטבע האמיתי של העולם המקיף אותנו ובכך להימלט מן הכאב, בין אם זה כאב ראש קל, או חרדה, או כל אובייקט בלתי רצוי שהוא, וכלה במוות עצמו.

מוטל עלינו לתפוס את טבעו האמיתי של העולם לא רק באמצעות חושינו הפיסיים והמנטאליים, אלא גם באמצעות שיטות בלתי-ישירות כמו ההיגיון, המאפשרות לתודעתנו להבין מושגים חשובים כגון המעלות של שמירת המוסר. משום כך ישנו קשר בין הלימוד על תפיסה לבין הלימוד של החשיבה הלוגית – ואלו מהווים את לבו של נושא הלימוד ב ביאור על התפיסה התקפה, שהוא הטקסט הקלאסי אשר ספר זה מסביר.

מסורת הפרשנות

הביאור על התפיסה התקפה (*Pramanavarttika; tsad-ma rnam-'grel*), הנו חיבור בן ארבעה פרקים של החכם הבודהיסטי ההודי Dharmakirti. בדומה לחכמי הבודהיזם הראשונים, מעט מאד ידוע על חייו ואפילו על השנים בהן חי; מלומדים במערב מעריכים שחי בערך בשנת 630 לספירה, אלא שגם זה אינו וודאי. ה"תפיסה התקפה" שבכותרת לחיבורו מתייחסת לחיבור אחר, ה קובץ על התפיסה התקפה, (*Pramanasamuccaya, tsad- ma kun-btus*), וחיבורו של מאסטר דהרמקירטי הוא למעשה הגנה על טקסט זה.

הקובץ עצמו חובר על ידי Master Dignaga, שנחשב לאבי המסורות של הלוגיקה הבודהיסטית, ואשר מלומדים במערב מעריכים שחי בשנת 440 לספירה. גם כאן יש מידה רבה של אי-וודאות, ועל-פי המסורת היה הוא מורה ישיר של Master Isvarasena, הנחשב למורהו הישיר של Master Dharmakirti.

הפילוסוף דיגנאגה נתן למעשה ביאור על המושגים של תפיסה ולוגיקה המוצגים במשנתו של Shakyamuni Buddha, אשר חי בשנת 500 לפני הספירה. המסורת נמשכת, אם כך, מן הבודהה, אל מאסטר דיגנאגה, אל מאסטר דהרמקירטי, ומשם אל הביאורים ההודים המוקדמים על מאסטר דהרמקירטי, כולל הביאור העצמי שלו.

במבט לאחור מתקופתנו אנו, טיפוסי הוא לפרשן טיבטי מודרני במסורת הגלוקפה לבסס את עבודתו על אחד הכתבים המונאסטיים, אשר רבים מהם נכתבו במאה ה-17 או ה-18 כחלק מתכנית הלימודים של קולג' מונאסטי כלשהו. ספרי לימוד אלו מבוססים בעצמם על הדור הקודם של ביאורים שחוברו במאה ה-15 על ידי צונגקה הגדול (1357-1419), או על ידי אחד מן המלומדים שהיו תלמידיו הישירים.

שתי עבודות חשובות כאן הן עטרת ההיגיון (*tsad-ma rigs-rgyan*) מאת הדלאי לאמה הראשון, Gyalwa Gendun Drup (1391-1474), ו- הארת הדרך לחופש (*thar-lam gsal-byed*), על ידי Gyaltsab Je (1362-1432), שהיה העוצר הראשון והגדול של האסכולה של ג'ה צונגקה. טקסטים אלו מבוססים על הביאורים ההודיים לעבודתו של מאסטר דהרמקירטי, וכך נמשכת כל מסורת הפרשנות במשך אלפיים חמש מאות שנה, למן ימיו של בודהה שקיימוני ועד לחכמי הפילוסופיה הטיבטיים של ימינו אלה.

3

טבלה על רמות של מציאות

טבלה זו נערכה על ידי גשה מייקל רואץ' על פי מקורות טיבטיים שונים

הבה ניקח כתבים כגון אלו הטוענים "נתינה תביא לשפע, ושמירת המוסר לאושר"; הם אינם טועים באשר למה שהם מלמדים, משום שהם כתבים שאומתו באמצעות שלושת המבחנים.	אותם האובייקטים שהם חבויים ביותר, ושניתן לבססם אך ורק באמצעות סמכותם של הכתבים.	אותה תפיסה בלתי שגויה וטרייה התופסת אובייקט חבוי תוך שימוש בנימוק טוב המבוסס באמונה.	תפיסה תקפה דדוקטיבית, מבוססת על אמונה
הבה ניקח לדוגמה את "התמונה של השפן"; תוכל לטעון שזהו הירח, מכיוון שזה משהו שאתה יכול להמציא.	אותם האובייקטים שמבוססים אך ורק במה שנבחר.	אותה תפיסה בלתי שגויה וטרייה התופסת אובייקט חבוי תוך שימוש בנימוק טוב המבוסס במוסכמה.	תפיסה תקפה דדוקטיבית, מבוססת על מוסכמה

4

משפט הפתיחה של מאסטר דיגנאגה

לקט זה בא גם הוא מתוך עטרת המחשבה הנכונה על הביאור לתפיסה התקפה, מאת גשה וונגצ'וק:

פרק זה מתחיל מן הנקודה העיקרית השנייה במתווה לכל היצירה; זהו ההסבר אודות מהו שאנו מבקשים לתפוס: חופש והמצב של ידע-כל, והדרך שתיקח אותנו לשם. יש כאן חלוקה לשניים: הנושא העיקרי, ונושאי משנה מסוימים.

לנושא העיקרי יש שלושה חלקים; אלו מראים מהו שאמר מאסטר דיגנאגה, מתארים כיצד הסביר המחבר של הביאור אמירה זו, וממחישים את הכוונה האמיתית בכל אחד מאלו.

והרי הראשון. להלן אמירתו הקלאסית של מאסטר דיגנאגה:

**קידתי לזה שהפך אמיתי,
אשר משאלתו לעזור לברואים,
למורה, למי שלעונג הלך, למגן.**

**באהבתי לברואים שחשיבתם היא שגויה
אסביר את האופן בו ניתן להשיג
תפיסה שהיא נכונה.**

וכפי שמוסבר ב הארת הדרך לחופש, שורות אלו מהוות מתן שבח והלל וכן הבטחה לחיבור היצירה ...

5

ההוכחה שהבודהות הם בעלי תפיסה נכונה לחלוטין

שוב מתוך עטרת המחשבה הנכונה:

להוכחה שבעל הסגולה הוא אמיתי יש שני חלקים. באמצעות הסידור לפנים מתוארת הדרך שבה המורה הופיע. באמצעות הסידור לאחור מתוארת ההוכחה שהוא אמנם הופיע באופן זה.

לחלק הראשון שלושה חלקים משלו. הראשון מסביר את משמעות המילים "הפך אמיתי", ובכך נותן לנו דוגמה אפיינת של אדם שהוא אמיתי לחלוטין. השני מסביר את יתר ארבעת המרכיבים שבאמירה, ובכך נותן הגדרה של אדם שהוא אמיתי לחלוטין. השלישי נותן את הדרך שבא אדם מתקדם בדרכו למצב זה.

לראשון בין אלו יש שני חלקים. הגדרה של תפיסה נכונה באופן כללי, והמחשה שהגדרה זו אמנם חלה על בעל הסגולה. באשר להגדרה, ניתן את תמציתה, וכן פירוט ייחודי.

תמצית ההגדרה מכילה את ההגדרה עצמה, דוגמה אופיינית, וחלק שמוודא שההגדרה חלה על דוגמה אופיינית זו. לצורך ההגדרה עלינו לברר תחילה מה פירוש "להיות בלתי שוגה", לשלול את האפשרות של תחולה בלתי ממצה, וכן לשלול את האפשרות של תחולה ממצה מדי.

הזיהוי של מה פירוש "להיות בלתי שוגה" נתון בטקסט המקור:

**תפיסה נכונה היא ידיעה שאיננה טועה;
מצב של יכולת פעולה למען אחר,
זה הפירוש של "בלתי שוגה"...**

הדבר שאותו התפיסה הנכונה מבקשת לתפוס הוא את הקיום של לידה בעולמות הגבוהים וכן את הטוב האולטימטיבי, ואת האופן להשיגם. ומאחר שבעל הסגולה הוא ישות שאיננה טועה ביחס לכל אלו, הרי שאם תתמה מהי הגדרתה של תפיסה נכונה, נוכל לומר שזהו "מצב תודעה שהוא טרי ובלתי שוגה".

ומה פירוש "בלתי שוגה?" נניח שאתה תופס משהו כבעל יכולת להרתיח, לשרוף וכו', ואז מסתבר שהמצב הוא בהתאם למה שתפסת. [אז פירושו שתפיסתך היא "בלתי שוגה"].

6

פירוט של תפיסה נכונה או תקפה

הלקט הבא לקוח שוב מתוך עטרת המחשבה הנכונה

... שנית, הפירוט של ההגדרה, בשש שורות מתוך טקסט המקור:

**עליה גם להאיר את מה שטרם נתפס.
בעקבות התפיסה של עצם מהותו של דבר,
ישנה התנסות שהיא כללית יותר.
זאת משום שבשעה שמדובר בתפיסה
הכוונה היא שטרם ישנה ידיעה של אובייקט מוגדר,
ונוצרת אבחנה של האובייקט המוגדר.**

הכוונה שמאחורי שש שורות אלו היא שההסבר לעיל שעליה להיות "בלתי שוגה" אין בו די כדי להשלים את ההגדרה של תפיסה נכונה. זאת משום שעליה גם להאיר את מה שלא היה ידוע קודם לכן, ועל ההגדרה גם להזכיר לחוד ידיעה שהיא ראשונית, טרייה. ולכן, ההגדרה של תפיסה נכונה היא "ידיעה שהיא חדשה ובלתי שוגה".

ייתכן כי יבוא מאן דהו ויטען: "נניח שאנו מקבלים שתפיסה נכונה הינה הארה טרייה של האובייקט. הבה ניקח אם כן היזכרות שיש בה תפיסה של צבע כחול. על פי הנאמר לעיל, הרי שזוהי תפיסה נכונה, שכן זהו מצב תודעה התופס דבר מה בתפיסה חדשה! ואמנם, זהו מצב תודעה התופס מחדש את התמונה המנטאלית של צבע כחול."

אלא שאין כאן כל בעיה. בעבר הייתה תפיסה ישירה של עצם המהות הייחודית של "כחול", ובעקבות זאת ישנה התנסות כללית יותר שבה התודעה אוהזת בתמונה מנטאלית של הצבע הכחול. אלא שתפיסה מאוחרת זו אין ביכולתה ליצור אבחנה של האובייקט בכוחה היא בלבד. אם דבר מה הוא תפיסה נכונה, עליו להיות תפיסה טרייה של אובייקט מוגדר אשר טרם היה ידוע קודם לכן, או שהיא נסמכת על תפיסה שכזו. ה"אובייקט המוגדר" שנזכר לעיל ניתן להבין כקיים במהותו הוא.

7

המחשה של בעל הסגולה יש האיכויות של תפיסה נכונה

שנית נראה כי הבודה הוא בעל התכונות שבהגדרה, וזאת בשני צעדים: קישור בין הסבר זה והמשמעות שכבר הוסברה של תפיסה נכונה, והסבר על משמעות המילים "שהפך". הראשון בין אלו מובע בפסוק יחיד בטקסט המקור:

**בעל תכונות אלו הוא המנצח,
הוא עצם התפיסה הנכונה.**

הבה ניקח את בעל הסגולה, המנצח.
הוא ניחן בתפיסה נכונה ביחס לכל התופעות,
שכן הוא בעל ידיעה טרייה ובלתי שוגה ביחס לכל התופעות, וזה הוא עצמו.

הנקודה העיקרית היא להראות שידע-כל הוא תפיסה נכונה הרואה ישירות, מכוח עצמה, את כל התופעות שיש, כמות שהן, וכן להראות שלבעל הסגולה יש אותו ידע-כל. בכך גם להפריך את האמונה שלישויות מוארות שהן בודדות אין התפקוד המנטאלי של חכמה.

בהקשר זה, הארת הדרך לחופש ומספר טקסטים מונאסטיים מציגים את הטיעון הבא. מתוך הניסוח שבטקסט המקור משתמע שקיים איזה אובייקט אשר איננו נתפס ברגע הראשון של ידע-כל, אך נתפס באופן טרי ברגע השני של ידע-כל. ונניח לרגע שאנו מקבלים זאת.

הבה ניקח אובייקט מעין זה.

מן ההכרח הוא שאובייקט זה יהיה נתפס למן הרגע הראשון של ידע-כל.

זאת משום שהוא קיים, וכן משום שידע-כל הוא ידע התופס למן הרגע הראשון, בתפיסה ישירה, את כל התופעות שקיימות.

כך נובע, שכן המדובר בידע-כל. ואם תטען "איני מקבל זאת" [שידע-כל תופס ישירות כל אובייקט קיים], הרי לראייה הצייטטה [מתוך עטרת ההארה של מאסטר אסנגה]: "זוהי הדרך שמהותה ידיעת כל סוגי התופעות הקיימות".

נניח שאינך מקבל את הקביעה שבטקסט המקור [האומרת שהאובייקט הוא דבר קיים].

הבה ניקח אובייקט זה שנית. [אותו האובייקט שכביכול נתפס ברגע השני של ידע כל אך לא נתפס ברגע הראשון של ידע כל].

אובייקט זה חייב שיהיה קיים.

זאת משום שהוא אובייקט אשר נתפס באופן טרי ברגע השני של ידע-כל.

ואם אינך מקבל זאת, אתה סותר את עמדתך אתה.

בספרי הלימוד שלנו המלמדים את תורת התודעה [blo rig] מגדירים את ה"ידיעה שאחרי" כמצב תודעה התופס את מה שכבר נתפס קודם לכן. ספרי לימוד [של מנזרים] אחרים אומרים שההגדרה של "ידיעה שאחרי" היא מצב תודעה שאיננו תפיסה נכונה, ואשר תופס את מה שכבר נתפס קודם לכן. הארת הדרך לחופש אומר:

עד כמה שלא נתבונן אל תוכנו פנימה ונהרהר בכך, לא נמצא תחושה המאשרת שידע-כל איננו תפיסה נכונה, או שתפיסה נכונה איננה תפיסה שהיא טרייה.

אם תעיין בציטוט זה תמצא כי הרגע השני של ידע-כל וכל הרגעים שלאחר מכן הנם תפיסות טריות של האובייקטים שלהם.

אלמלא היה הרגע הראשון של ידע-כל רואה את שלושת הזמנים [עבר, הווה, עתיד], הרי שלא הייתה כלל בנמצא חכמה התופסת שלושה זמנים אלו בו-זמנית. ואם הוא אמנם רואה אותם, אזי משתמע שהוא רואה את כל האובייקטים שיקרו בעתיד. ולכן אין תופעה שאותה רואים ברגע השני ובכל הבאים אחריו, אשר לא נראתה כבר קודם לכן. ועל כן אנו מאמינים שאין שום הבדל בין קבוצת התופעות שרואים ברגע הראשון של ידע-כל לבין הקבוצה שרואים ברגע השני וברגעים שאחריו, ושקבוצות אלו הן זהות לחלוטין.

יכול מישהו לבוא ולומר:

הבה ניקח את הרגע השני של ידע-כל.

הלא זהו מצב תודעה התופס דברים אשר כבר נתפסו קודם לכן.

שכן הדברים היחידים שהוא תופס הם בדיוק הדברים אשר כבר נתפסו ברגע הראשון של ידע-כל.

אלא שאין אנו מקבלים טענה זו. אמנם נכון הוא שהרגע השני של ידע-כל תופס את הדברים כפי שתואר לעיל, אך אין הוא תופס אותם בכוחו של הרגע הראשון, כי אם הוא תופס את האובייקט בכוחו הוא.

8

מה פרוש 'שהפך' אמיתי?

שנית נסביר את משמעות המילים "שהפך". תחילה נתאר את הנחיצות של לומר "שהפך", ואז נדון בכמה התנגדויות לתיאור. הנקודה הראשונה מתוארת בשלוש שורות מתוך טקסט המקור:

נאמר שם שהוא "הפך"
בניגוד למשהו שכלל לא צמח,
וראוי שיהיה ביחס למידת ההישג.

בפסוק של מתן הלל הפותח את ספרו הקובץ על התפיסה התקפה מזכיר מאסטר דיגנאגה את המלים "שהפך" בגלל הצורך להוציא משהו מכלל אפשרות; כאן הן נאמרות בניגוד לאפשרות שאדם של תפיסה תקפה יכול היה להתפתח בלי שכלל יצמח מסיבות נאותות.

ישנה סיבה נוספת והיא להבין שאדם מתפתח להיות בעל **תפיסה נכונה** אך ורק על ידי הגעה לשלמות האולטימטיבית תוך הסתמכות על התרגול ההדרגתי של השיטות השונות המשמשות להשגת מצב זה.

9

הפרכה של דעות מוטעות לגבי טיבעו של ידע-כל

הקטעים הבאים לקוחים מתוך עטרת המחשבה הנכונה על הביאור לתפיסה התקפה, ביאורו של גשה וונצ'וק מן המנזר הטיבטי של סרה מיי על הביאור לתפיסה התקפה של מאסטר דהרמקירטי.

שנית נבוא ונפריך טיעונים העומדים בסתירה לעמדתנו. נפריך את הדעה שמי שיצר כל דבר שניתן לדעת הוא בעל ידע-כל, ונוכיח כי מי שתופס ישירות את האופן בו קיים כל דבר שניתן לדעת, הוא ישות בעלת ידע-כל.

בראשון מבין אלו נפריך את קיומו של ריבון יוצר שהוא בלתי משתנה, וכן נפריך את קיומו של זה שהוא משתנה.

10

הפרכת הרעיון של ריבון יוצר

הפרכת קיומו של ריבון יוצר שהוא בלתי משתנה מוצגת בשבע השורות הבאות מתוך טקסט המקור:

**לא תתכן תפיסה נכונה שהיא בלתי משתנה;
זאת משום שהיא תפיסה נכונה של דבר מתפקד;
ומאחר שהדבר הנתפס משתנה,
הרי שגם התפיסה לא יכולה להיות קבועה.
דברים הנוצרים בהדרגה
לא יכולים לבוא ממה שאינו משתנה,
וכן אין הם דברים מותנים כהלכה.**

ישנן אסכולות הטוענות שקיים ייצור שברא הכל, הריבון של הכוח, שהוא בלתי משתנה, ייצור הקיים מעצמו, ושהוא בעל תפיסה נכונה. ומאחר שהם טוענים כי ריבון שמימי זה הוא בעל תפיסה נכונה ביחס לכל התופעות, הרי שחייב שתהיה לו גם תפיסה נכונה ביחס לכל הדברים שקיימים ומתפקדים.

בתור שכזו, לא ייתכן שתפיסה נכונה זו תהיה בלתי משתנה מטיבה, שכן האובייקט הנתפס על ידה משתנה. כך נובע, משום שאם האובייקט הנתפס הוא מטיבו משתנה, בה במידה מחוייב המציאות הוא שגם שהתפיסה הנכונה שתופסת אותו תהיה בלתי קבועה.

ואם עתה נניח שאותו רבון עצמו הוא בלתי משתנה, הרי שאם מקבלים שידיעתו משתנה, חייבים גם לקבל שהיא מתעוררת. אלא שידיעה שכזו לא יכולה להתעורר בתודעתו של ריבון שהוא בלתי משתנה, שכן היא חייבת להתעורר בהדרגה מרגע אחד למשנהו. ידיעה זו גם לא יכולה להתעורר בתלות בתנאים, שכן אין דבר שהוא בלתי משתנה ואשר בו בזמן הוא מותנה כהלכה.

כך גם נאמר בביאור הגדול, אוקינוס של מחשבה מנומקת: אם האובייקט הוא משתנה, הרי שסתירה היא לומר שהתודעה שתופסת אותו היא בלתי משתנה; לעומת זאת אם האובייקט הוא בלתי משתנה, אין זה מן ההכרח שהתודעה התופסת אותו תהיה בלתי משתנה.

האם התודעה עסוקה באובייקט הנתפס על ידה ברציפות, או שמא היא עסוקה בו לסירוגין? אם נניח שהיא עסוקה בו ברציפות, הרי שהאובייקט חייב שיהיה שם כל העת, וזו סתירה לכך שהאובייקט הוא משתנה.

ואם נניח שהיא עסוקה בו לסירוגין, הרי שהתפיסה של האובייקט מותנית בסיבות ותנאים, ועל כן היא חייבת להיות משתנה.

ואם נניח שהאובייקט הוא בלתי משתנה, אין זה מחייב שהתודעה התופסת אותו תהיה אף היא בלתי משתנה. זאת משום שתפיסת האובייקט על ידי התודעה מותנית בסיבות ותנאים.

יכול מאן דהו לבוא ולטעון כי מה שאנו מפריכים כאן הוא את עובדת היותה בלתי משתנה של תפיסה תקפה קונבציונאלית. אם כך

הבה ניקח תפיסה תקפה אולטימטיבית.
על פי טענתך לא ייתכן שיהיה לה אובייקט שהוא משתנה.

אותן האסכולות כאן בארץ השלגים הטוענות כי ידע-כל הוא בלתי משתנה נמצאות אם כך בסתירה גמורה לעבודתו הגדולה של ריבון רם זה של תורת ההגיון.

שנית נפריך את [הריבון של הכח] שהוא משתנה .
טקסט המקור מציג זאת בשני פסוקים:

**משום שאין כלל מה שלו יעזור,
גם אם הוא משתנה אין הוא נכון.**

נניח שיש מי שאינם יכולים לשאת את הטיעונים שלעיל, וטוענים שהריבון של הכח הוא אמנם **משתנה**. הם גם יטענו שרבונו זה היה מלכתחילה חפשי מכל תשוקה ובעל ידע-כל, מבלי שהיה עליו לעבור בגלגל הזמנים ולהתנסות בתשוקה וכו' ואז להסתמך על התרגול של תיקונם.

אלא שאין שום תפיסה נכונה היכולה לבסס את קיומו של ידע-כל שמוצאו במין ריבון כוח שכזה מן העבר. רבונו כוח אשר לא היה כלל נתון לנגעים רוחניים בשעה ששהה בגלגל, ואשר לא **נעזר** כלל על ידי הצד הטהור של קיום, ואשר כלל לא הושפע משום דבר מעין זה.

לגבי שני פסוקים אלו, הביאור הגדול מתחיל בכך שלא ייתכן שמשוהו בלתי משתנה יבוא מתוך סבות מסוימות, ובאשר להפרכת המקרה של רבונו שהוא משתנה, הם אמנם מאשרים כי ייתכן שיהיה משתנה, אלא שאז אין זה אפשרי שיהיה בעל ידע-כל. יהיה זה קצת מרחיק לכת אם כן, בהסתמך על הצגה זו, לקרא לחלק זה "הפרכת זה שהוא משתנה".

11

זיהוי טיבעו של ידע-כל

החלק השלישי בא לזהות מה פירושו להיות בעל ידע-כל. טקסט המקור של מאסטר צ'נדרקירטי אומר:

**הוא זה היודע את המהות
של מה לתרגל ומה לזנוח,
וכן גם האופן שבו יש לפעול,
אותו נקבל כישות של תפיסה נכונה,
לא תועיל יכולתו לראות למרחק,
כי אם ראייתו את עצם משאלתנו,
אילו הייתה התפיסה הנכונה
מאופיינת על ידי ראייה למרחק,
אז בוא נא וקח לך את העיט
להיות לך למורה.**

הבה ניקח את בעל הסגולה, הבודהה המנצח, זה שהגיע לכך. בראשון מבין אלו נפריך את קיומו של ריבון יוצר שהוא בלתי משתנה, וכן נפריך את קיומו של זה שהוא משתנה.

בראשון מבין אלו נפריך את קיומו של ריבון יוצר שהוא בלתי משתנה, וכן נפריך את קיומו של זה שהוא משתנה.

ראוי הוא שכל מי שלדורר שואפים יראו בו מי שהוא עצם התפיסה הנכונה.
זאת משום שהוא הגיע לקצה כל הידע, וראה ישירות את מה שכולא אותנו ומה מאפשר להימלט, את מה שעלינו לתרגל: השתיים של סיום הסבל והדרך אל הסיום, וכן את מה שעלינו לזנוח: השתיים של סבל והמקור לסבל, ביחד עם האופן שבו יש ליישם.

הכרת כל הדברים, כל האבנים שבתחתית האוקיינוס והיצורים אשר שם, אין בה די להביא לשחרור מלא של מי ששואפים אל החופש. בין אם יכול הוא לראות למרחק בין אם לאו, המורה המבורך ראוי הוא להורות את מי שלדרור שואפים, שכן הוא ראה את עצם המטרה של המשאלה של השאיפה אל החופש.

אילו הייתה יכולת ראייה למרחק כל שנדרש על מנת לזהות מי שהוא עצם התפיסה הנכונה, הרי שמכיוון שהעיט יכול לראות למרחק, מן הראוי היה ליעץ לשוחרי החופש: "בואו וקחו לכם את העיט ודומיו להיות לכם למוריץ".

אנשי העולם מדברים על איזה ייצור בורא עולם שהוא גם כל יודע, אך מי שראוי שניתן לו שבחים הוא זה היודע ללא כל טעות את אשר צריכים אלו שלחופש שואפים לתרגל, ואת אשר עליהם לזנוח, וזהו הטבע האמיתי של ידע כל.

למען אלו שאין להם אחיזה בחיים אלו, והשואפים למטרות שבחיים הבאים:

הדבר שהוא הכי חשוב מכולם הוא לשרת כראוי, בלבכם ובמעשיכם, מורה רוחני שהוא מיומן. האופן למצוא מורה שכזה הוא לחפש מי שיכול ללמד אתכם, בדיוק באופן הראוי, כדי להגיע למטרה אשר לה אתם שואפים. מפתח זה- שהוא מה שאתם מחפשים באמת- מתואר בצורה מושלמת לחלוטין על ידי אדון כל ההיגיון בפסוק שלעיל.

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

מקראה שמינית: הוכחת חיי עתיד, חלק ב'

12

ארבעת הנימוקים של הסדר לפנים

החיבור הבא על "ארבעת הנימוקים של הסדר לפנים" נכתב לצורך שיעור זה על ידי קן רינפוצ'ה גשה לובסנג תרצ'ין לשעבר ראש המנזר של סרה מי. הוא נמצא בטקסט מס' S0073 בקבצים האלקטרוניים של ACIP.

כעת נעסוק באותן השורות מתוך ה"סוטרה" על התפיסה התקפה, הכוללות את המילים "זה שהפך לישות של תפיסה נכונה, אשר משאלתו לעזור לברואים" וכו'. בהצגת ההוכחה לכך שהמורה הפך לישות של תפיסה נכונה, נציג שני שלבים: הסידור לפנים, המראה את הדרך שבה הוא הגיע, והסידור לאחור המביא ראיות שהוא אומנם יכול להגיע באופן זה.

והרי השלב הראשון:

[הנימוק הראשון הוא "הנימוק של המגן" המוכיח שהבודהה הפך לישות של תפיסה נכונה לחלוטין]

הבה ניקח את המורה.

הוא הפך לישות של תפיסה נכונה.

משום שיש לו הסגולה של היותו מגן שאין נשגב ממנו: על ידי כך שהוא מלמד את ארבע האמיתות, הוא מגן על כל היצורים מן הסבל.

[הנימוק השני הוא "הנימוק של סילוק הנגעים" של מי שהלך אל העונג" המוכיח שהבודהה הפך למגן]

הבה ניקח שוב את אותו האחד.

אמנם יש לו הסגולה של היותו מגן שאין נשגב ממנו.

משום שהוא כילה זנח לחלוטין את כל הנגעים.

[הנימוק השלישי הוא "הנימוק של המורה" - המוכיח שהוא הלך אל העונג.]

הבה ניקח שוב את אותו האחד.

אומנם נכון הדבר שבעבר הוא כילה זנח לחלוטין את כל הנגעים.

משום שבשעה שהיה הוא על דרך התרגול, הוא תרגל בהתמדה על העדר עצמיות וכו', ופעל למען הברואים בכל דרך שיש, ובכך השלים את הדרך עד עצם תומה.

[הנימוק הרביעי הוא "הנימוק של החמלה הגדולה" - המוכיח שהוא המורה.]

הבה ניקח שוב את אותו האחד.

יש סיבה לכך שהוא תרגל באופן זה למען הברואים.

זאת משום שהוא השלים את החמלה עד תומה.

[בסיכום]

הבה ניקח שוב את אותו האחד.

אין הוא ישות של תפיסה נכונה שהיא בלתי משתנה ואשר באה מתוך עצמה. זאת משום שהוא הפך לכזה על ידי תרגול ממושך מאוד בשיטות רבות, הן אלו שבגלגל והן אלו שמעבר לגלגל, במהלך גלגולי חיים רבים, תוך שהוא מונע כל העת בכוחה של חמלה.

הסבר על החשיבה המושלמת

נחזור כעת לעטרת המחשבה הנכונה של גשה ישה וונגצ'וק:

טקסט המקור [של דהרמהקירטי] אומר:

החמלה הקדושה מושגת על ידי התרגול

באשר להשגת המצב של ישות של תפיסה נכונה, החמלה הקדושה הגדולה היא ראשונה ובאה תחילה. זאת משום שעליך להפוך למורה על ידי שתחילה מתעוררת בלבך החמלה השואפת לשחרר את הסך של כל היצורים מן הסבל, ובעקבות זאת אתה מתרגל את השיטות שמשחררות מן הסבל.

חמלה גדולה שכזו, היא מצידה מושגת על ידי תרגול של צורות שדומות לה ובאות לפניה. במקרה שלפנינו, "החמלה הקדושה הגדולה" ו "החמלה הגדולה" חד הן.

על סוגים שונים של חמלה

מתוך הביאור העצמי לשער לדרך האמצע:

אין להם המכלולים של חסד ושל חכמה, ולא החמלה הקדושה הגדולה, וגם לא האספקטים של ידע כל וכו', ולכן הם פחותים מבודהות שהם מוארים לחלוטין, ועל כן הם נחשבים "בינוניים"

בהסתמך על צייטטה זו, האנליזה של דרך האמצע של מנזרנו טוענת שאפילו בתודעתם של הבודהיסטות אין חמלה קדושה גדולה.

בפרק השביעי של אוצר החוכמה הגבוהה (*Abhidharma Kosha*) מובאים שמונה הבדלים בין חמלה גדולה וחמלה קדושה גדולה. נאמר שם כי חמלה קדושה גדולה מצויה אך ורק בזרם התודעה של ישות בעלת תובנות שהיא בודהה. וכך אומר טקסט המקור של האוצר:

**החמלה הקדושה הגדולה, תודעה כוזבת.
המכלול, האספקט, אובייקט הפעולה,
בשל איזון, בשל ההשפעה הרבה,
להבדל ביניהם היבטים יש שמונה.**

בהתאם לאלו, ההבדל בין החמלה הקדושה הגדולה והחמלה הגדולה הוא עצום, והחמלה הקדושה הגדולה איננה דרך לתרגול בתחילתה של הדרך הגדולה.

בדומה לכך, מרבית הטקסטים של המנזרים השונים טוענים שאין חמלה גדולה בזרם התודעה של מתרגלים של ההיבט הצר. אלא שהטקסטים שלנו טוענים שאמנם יש חמלה גדולה בזרם התודעה של משמיד האויב מבין המאזינים. הם מבססים זאת על צייטוט מתוך ה- דר ל אוטרה טנטרה.

יתרה מכך, הם טוענים שלמרות שאותם משמידי האויב חסרים את החמלה השואפת להגן על כל היצורים מפני סבל, בכל זאת יש להם אותה החמלה הגדולה שמשאלתה לראות את כל היצורים חופשיים מכל סבל.

ובטקסט ההסבר המטיל אור על הדרך לחופש נאמר כי "חמלה גדולה זו היא שמאפשרת להתחיל את התרגול של הדרך הגדולה".

גם נאמר בביאור הגדול, אוקיינוס של מחשבה מנומקת:

כל אדם שבזרם תודעתו מתעוררת החמלה השואפת לשחרר את כל היצורים מן הסבל, הרי שנוכל לדבר אודותיו ולקרוא לו בשם "בודהיסטווה".

כמו כן נאמר שם:

במסגרת הסידור לפנים, מוצגת החמלה הגדולה בתור תחילתה של הדרך הייחודית של הדרך הגדולה.

בנוסף לכך, כתוב שם:

מרגע שמתעורר בזרם התודעה האספקט של החמלה, שהיא שאיפה שאיננה מעושה לשחרר את כל היצורים מן הסבל, הרי שלתודעה זו אנו קוראים "החמלה הקדושה הגדולה" או "החמלה הגדולה". ומרגע שזו מתעוררת בזרם התודעה, נוכל לדבר עליו כעל "הדרך הגדולה". תודעה שכזו היא ראשיתה של הדרך הייחודית להשגת ידע כל.

החמלה הגדולה מתוארת, אם כן, כתחילתה של הדרך הגדולה, ו"החמלה הקדושה הגדולה" ו"החמלה הגדולה" הם שני שמות שונים לאותו הדבר.

ב- ספר הגדול על הדרך המדורגת להארה מובא סיפור מתוך הסוטרה שנתבקשה על ידי אוקיינוס של תבונה, ושבו בנו האהוב ביותר של בעל בית מסוים נופל אל תוך ערמת דומן. חמלתם של המאזינים ושל אלו שהגיעו בעצמם מושווית לזו של אם והקרובים של הילד השואפים בלבם כי יחולץ מן הדומן. חמלתו של הבודהיסטווה דומה רק לדאגה שבלב אביו של הילד.

על פי תאור זה, נראה שמה שנאמר בספרי המנזר שלנו צודק בנקודה זו. אותה החמלה בלבם של המאזינים והבודהות שהגיעו בעצמם, שהיא כזו של אם לבנה, הריהי תואמת במלואה את ההגדרה של החמלה הגדולה.

יחד עם זאת יש לזכור שטרם התפתחותה של החמלה הגדולה חייבים לבוא השלבים של אהבה "יפה", רצון לגמול על חסד, זכירת החסד זיהוי הבריות כאימותינו, וכו'. ונשאר לברר האם באמת המאזינים או הבודהות שהגיעו בעצמם מתרגלים שלבים שונים אלו.

15

הפרכת הטיעונים שהשגת שלמות אישית אינה אפשרית

שנית נפריך את הטיעונים שהמחשבה המושלמת אינה קיימת. ראשית נציג את הטיעונים עצמם ואז נפריכם.

הראשון בין אלו מוכל בשני פסוקים מטקסט המקור:

**משום שהתודעה מסתמכת על גוף
הרי שאין השג הבא מתרגול.**

בני אסכולת הצ'ארוואקה טוענים כדלקמן:

הטיעון שעל פיו ישות של תפיסה נכונה מתפתחת תוך תרגול של חמלה, הנפרש לאורך גלגולי חיים רבים- איננו תופס. זאת משום שאין חיי עבר או עתיד, וההכרה של התודעה מסתמכת על הגוף.

הם טוענים שהתודעה היא יכולת של הגוף, בדומה ליכולת שיש לאלכוהול להפוך אותנו לשתויים; היא טבעו של הגוף, בדומה לדוגמה על הקיר; והיא תוצאה של הגוף, כמו מנורה והאור שלה.

הם גם טוענים שמכיוון שתודעה מסתמכת על הגוף, הרי שהיא חדלה בשעה שהגוף חדל.

16

הוכחה של חיים אחרים על ידי שלילת אפשרויות אחרות

הקטעים הבאים לקוחים מתוך מספר דברים נחוצים אשר על שוחרי החופש להוקיר כלב הפועם בחזם.

הלקט הבא לקוח מתוך ספרו של קדרופ ג'ה, ביעור העלטה בתודעה אודות שבעת הספרים על התפיסה התקפה.

אם נניח שלתודעתו של אדם שזה עתה נולד אין כל סיבה, הרי שטענה זו מופרכת בכך שהתודעה משתנה לפרקים.

נניח אם כן שיש לה סיבה. סיבה זו יכולה להיות בלתי משתנה או משתנה. אילו הייתה בלתי משתנה אך מתפקדת, הרי שאז לא ייתכן שום מקום ושום זמן שעליהם היא לא חלה. זה מוציא מכלל אפשרות את הוודאות של בואה של התוצאה.

ואם ניקח את האפשרות השנייה [כלומר שהסיבה לתודעה משתנה]. לא יהיה סביר לומר שמקורה [של התודעה] הוא באיזה דבר מתפקד שאיננו חומר או תודעה, ועל כן היא חייבת לבוא מאחד מאלו.

נניח אם כן שהסיבה החומרית [של התודעה] באה מן החומר. זו יכולה להיות קשורה לחושים או שהיא איזה חומר שמחוץ לחושים.

ניקח אם כן את האפשרות הראשונה. האם היא באה מאוסף כל החושים יחדיו, או שמא אחד מהם או צירוף כלשהו שלהם יספיקו? במקרה הראשון, לא תוכל להתעורר כל תודעה אם חוש הראייה פגום; במקרה השני, נובע שהמחשבה צריכה להיות מסוגלת לתפוש צורות באותה מידת בהירות כמו המודעות של העין.

נניח כעת שהסיבה החומרית לתודעה היא איזה חומר חיצוני. כאן יש שתי אפשרויות: או שהיא דבר או שהיא אטומים. במקרה הראשון, יש שוב שתי אפשרויות: או שיש לדבר חלקים או שלא.

אם הסיבה החומרית היא דבר שיש לו חלקים, האם היא אוסף כול החלקים כאחד, או שמא די באחד מהם או איזה צירוף אחר שלהם? כך נגיע לסתירה באותו אופן שעשינו לעיל.

אם הסיבה החומרית היא דבר-מה שלם, שאין לו חלקים, ואשר קיים בנפרד מפרטיו, או אז אם אתה מכסה את פניך, הרי שגם כל שאר חלקי גופך צריכים להיות מכוסים. במידה שיש פרטים שאינם מכוסים, הרי שיש לנו שני חלקים: זה המכוסה וזה שאיננו מכוסה. החלק המכוסה וזה שאיננו מכוסה מתייחסים לפרטי הדבר ולא לדבר השלם אשר יש לו פרטים. אם כך, צריך שתהיה מסוגלת לראות בבירור את הפנים המכוסות כדבר שלם, גם אם הפנים של הפרטים מכוסות.

באותה מידה ניתן להפריך באמצעות טיעונים המתייחסים לאבחנות אחרות, כגון הזזת אחד האברים או לא, וכו'.

נניח שהסיבה החומרית לתודעה היא אטומים. אם התודעה מתעוררת בתלות בכל אחד מהם לחוד, אזי צריך שיהיו לנו תודעות רבות שמתעוררות. ואם כל האוסף נדרש כאחד, הרי שדי כי אטום אחד יהיה פגום כדי שהתודעה לא תתעורר.

הוכחות מפריכות אלו מוציאות מכלל אפשרות את התלות של התודעה בדברים אחרים, ומוכיחות כי הסיבה החומרית לתודעה היא התודעה עצמה.

ולגבי תודעה זו ישנן האפשרויות שהיא כלולה בזרם התודעה שלך אתה, או בזרם התודעה של מישהו אחר. במקרה של תודעה אחרת, כגון זו של אבא ואמא, שמתפקדת כסיבה החומרית [לתודעה שלך ברגע לידתך], הרי שמתעוררת הבעיה שאם האב הוא בעל מלאכה מומחה או שהוא הדיוט – הרי שכך חייב גם להיות הבן.

מכאן שהסיבה החומרית [לתודעה שלנו, כפי שהיא קיימת ברגע לידתנו] חייבת להיות זרם התודעה שלנו ברגע קודם.

אם כך, לא ניתן כלל למצוא רגע ראשון או רגע אחרון [של תודעתנו]; מה שמוכיח היטב את קיומם של חיי עבר ועתיד.

17

ההוכחה של דהרמקרט ל קיומם של חיים אחרים

הקטעים הבאים לקוחים שוב מתוך עטרת המחשבה הנכונה:

... שנית ניתן הפרכה מפורטת [של האסכולה ה'צ'ארוואקה]. נציג הוכחות קיום של חיי עבר ועתיד, ונפריך ניסיונות להוכיח שאין הם קיימים.

והרי ההוכחות. מתוך טקסט המקור:

**בשעה שעומד אדם להיוולד
השאיפה, הנשיפה, הכוחות והתודעה,
אינם לא-תלויים בדברים ממינם,
ואין הם באים מן הגוף בלבד.**

**יהיה זה אבסורד: הדבר שתראה
מסוגל לחצות את הקו
ללא שום דבר נוסף שנוכח,**

ואחר כך איננו חוצה את הקו!

לא יהיה אז אף חלק של אדמה והשאר
אשר בו לא יוכלו הם לבוא ולצמוח
אותם שבאים מחום ולחות והשאר,
שכן אז יהיו הם כולם כזרעים.

אלמלא היו הכוחות והשאר
באים תוך תלות בדברים ממינם,
אז היו הם כולם יחדיו משתנים,
שכן אין ביניהם כל הבדלים.

ולו יפגע אחד הכוחות,
אין זה מהווה פגיעה בתודעה;
אך בשעה שהיא משתנה
אנו רואים שגם הם משתנים.

לכן הבסיס בו שווה התודעה
הוא עצמו תודעה, ויש כמה.

ומשום שסיבה הם לכוחות השונים,
הרי שכוחות אלו באים מן התודעה.

וכיון שדומים הם למשליכים,
אז גם אחר כך יהיו הם דומים.

הבה ניקח ילד אשר זה עתה נולד, וניקח את הנשימה של השאיפה והנשיפה, את טוהר כוחותיו, את המצוקה בתודעתו, וכו'. בשעה שעומד אדם להיוולד אין הם דברים שאינם תלויים בדברים קודמים ממינם הם, שכן יש לו לרך הנולד את הנשימה של שאיפה ונשיפה, טוהר כוחותיו והמצוקה בתודעתו.

גם אין הם באים מן הגוף בלבד, על היסודות שבו; משום שהם באים מדברים הדומים להם, ואשר קדמו להם.

אלמלא כך היה זה אבסורד. כל אחד מן האלמנטים היה צריך להיות יצור חי, שכן התודעה באה אך ורק מן היסודות.

תודעתו של הרך הנולד הבאה מדבר מה שהוא מאותו המין ואשר קדם לה, מסוגלת לחצות את הקו לחיים הבאים, וזהו הדבר שרואים, ללא שום גורם נוסף שנוכח. אין היא תודעה אשר אחר כך אינה חוצה את הקו לחיים הבאים.

לא יהיה אז אף חלק של האדמה ושאר היסודות אשר בו לא יוכלו הם לבוא ולצמוח, אותם יצורים הבאים מחום ולחות והשאר, שכן אז יהיו הם כולם [כלומר, כל היסודות] כזרעים. וזה יהיה אבסורד.

אילו היו הכוחות והתודעה וכו' באים אך ורק מן היסודות, מבלי שיהיו תלויים בדברים ממינם הם ואשר קדמו להם, אז היו הם כולם משתנים והופכים לייצור חי, כפי שאחד מן היסודות הפך ליצור חי [כן אין ביניהם כל הבדל].

אף אם ישנה פגיעה באחד הכוחות, אין היא מהווה בהכרח פגיעה בתודעה; אך בשעה שהתודעה משתנה בשל פגיעתם של צער וכו', אנו רואים שגם הם – הכוחות – משתנים.

התודעה היא אם כן בסיס מיוחד לכול הכוחות. בסיסה של התודעה הוא במשהו שהוא מאותו הסוג ואשר קדם לה. יש כמה קארמות של מחשבה מחיים קודמים שבהן שווה התודעה, ואשר מהוות לה בסיס. ועל כן התודעה איננה משהו שאין לו בסיס משלו.

כוחות אלה באים אם כן מן התודעה, מאחר שרגעים אחדים של תודעה מוקדמת יותר הם הגורמים המשליכים את הכוחות השונים. אחר כך, התודעה של רגע המוות וכו', יחצו את הקו למצבים עתידיים שיהיו מאותו הסוג, בדומה למקרים הקודמים. זאת משום שישנם גורמים משליכים שהם מאותו הסוג.

טקסט המקור והביאור שלעיל מציגים את הטיעונים השונים לחיים של עבר ועתיד. בשעה שאנו מוכיחים שהנשימה של שאיפה ונשימה של הרך הנולד וכו' באים מדברים מאותו הסוג שקדמו להם, הרי שניתן להבין ש"דברים מאותו הסוג שקדמו להם" הנן נשימה של שאיפה ונשימה וכו' בחיים קודמים.

נניח שמישהו בא וטוען שהכוחות וכו' של הרך הנולד באים אך ורק מן היסודות. [כנגדו נטען ש] באותו הנחל יכול להתפתח חרק שראשו אדום וגופו צהוב, ואחר שראשו צהוב וגופו אדום. יש יצורים שהם קטנים ויש כאלו שהם יותר גדולים.

גם בין בני אדם יש שגופם גדול ויש שגופם קטן. יש כאלו ששכלם חריף, ויש ששכלם קלוש, וכו'. יש ילדים שמפגינים תבונה, אהבה וכו' מרובות, ואחרים הנוטים לתאוה וכו', נגעים רוחניים, ושאר דברים בלתי נאותים. על פי הטיעון לעיל תופעות אלו ודומיהן הן בלתי אפשריות, זאת משום שהיצורים באים אך ורק מן היסודות, מבלי שיהיה עליהם להיות תלויים בדבר קודם מאותו הסוג.

ואם נניח שוב שהיצורים באים אך ורק מן היסודות, אזי אם אחד היסודות הופך ליצור חי, הרי שגם כל שאר היסודות חייבים להפוך ליצורים חיים. שכן לא קיימים הסיבות והתנאים שיגרמו לאחד ממקרים אלו לקרות מבלי שהשני יקרה גם כן.

עמדתנו אנו היא שרישומים אחדים של תודעה מן העבר פועלים כגורמים משליכים, אשר הופכים עם הבשלתם לכוחות שנוצרים. רגעים אחדים של התודעה ברגע המוות מהווים סיבה לכוחות וכו' שיבואו אחר-כך, וכך אנו יכולים להוכיח את קיומם של חיי עתיד.

מסיבה זו הרי שגם אם נפגע אחד מחמשת הכוחות, אין זה בהכרח חל גם על התודעה. אלא שאם התודעה מושפעת על-ידי צער או גורמים אחרים, הדבר חל גם על הכוחות. לדוגמה, אם התודעה מושפעת מרגשות חזקים של פחד, או השפעות מזיקות אחרות, כוח החוש של הלשון אינו יכול לחוות משהו כמעדן טעים.

כמו כן:

נניח שנפגם כוח הראייה ובשל כך אין מודעות הראייה רואה יותר איזה אובייקט. ייתכן כי בשל כך יתעורר צער המשפיע על התודעה, ושאותו ניתן לראות באופן ישיר.

אלא שאין כאן שום בעיה. אמנם מקרה כזה ייתכן, אלא שאין התודעה מושפעת מן הנזק של החושים. בעקבות הנזק לחוש הראייה, נוצרים תנאים הגורמים לאירוע נפרד, הגורם מצוקה לתודעה, מצוקה שהולכת וגדלה ובסופו של דבר משפיעה על התודעה.

אלא שאין זה המקרה שהתודעה מושפעת אך ורק בשל הנזק לחוש הראייה. ישנן אותן הישויות הגדולות אשר למרות שמסרו את עיניהן, עדיין חוו הן אושר רב בתודעתן.

באופן זה מספקת התודעה תנאי ייחודי ובל יעבור לתוצאה התואמת של כוחות החושים וכו'. לעומת זאת אין כוחות החושים וכו' מספקים תנאי ייחודי ובל יעבור לשום מצב תודעה הנובע מהם.

לסיכום,

הבה ניקח את תודעתו של הרך הנולד.
יש מצב תודעה שקדם לה.
משום שהיא מצב תודעה.
הריהו דומה למשל למצב תודעה נוכחי של מישו.

זהו הטיעון להוכחת חיי עבר.

הבה ניקח את תודעתו של אדם רגיל ברגע מותו.
היא חוצה את הקו למצב תודעה עתידי.
משום שזהו מצב תודעה אשר יש בו היאחזות.
הריהו דומה למשל למצב התודעה מיום אתמול.

זהו הטיעון להוכחת חיי עתיד.

כמה מלות הסבר. אם ניקח נימוקים אלו,

הבה ניקח את תודעת העבר.
חייב היה להיות מצב תודעה שקדם לו.
משום שהוא מצב תודעה.

הבה ניקח את תודעת העתיד.
חייבת היא לחצות את הקו למצב תודעה שיבוא אחריה.
משום שהוא מצב תודעה שיש בו היאחזות.

נראה שאנו מקבלים נימוקים אלו באופן מילולי, אך לא ברצון, שכן הם כולם נשמעים אותו הדבר.
הוכחות אלה דומות להוכחות שנתן מאסטר קמלשילה לחיי עבר ועתיד, בביאור המקוצר על הכך:

מצב תודעה שיש בו תשוקה והיאחזות יכול להביא ליצירת מצב תודעה אחר, שקרוב לו, בעת
הלידה. תודעתו של אדם רגיל בשעת מותו אשר יש בה השתוקקות והיאחזות, דומה למצבי
תודעה בהזדמנויות קודמות שהייתה בהם היאחזות.

הטקסט גם מסביר שנימוקים אלו הם מן הסוג שבו הסיבה והטענה שמבקשים להוכיח דומות באופיין.

אם תפסת את אשר שני הנימוקים שלעיל מנסים להוכיח, עליך להיות מסוגל לתפוס חיי עבר ועתיד. נחוץ עתה לבחון את
הבסיס שעליו נסתמך בתפיסת חיי עבר ועתיד וכו'.

18

הרעיון של סיבה חומרית:

המפתח להוכחת חיי עתיד

גם הקטע הבא לקוח מעטרת המחשבה הנכונה של גשה ישה ונגצ'וק.

והנה הקטע השלישי שבו נסביר את ההגדרה של סיבה חומרית. זאת נעשה בשני שלבים: ראשית ניתן את ההגדרה של
סיבה חומרית, ואחר כך נראה שאין קשר סיבתי כזה בין הגוף והתודעה.

החלק הראשון מביא אלו ניתן בטקסט המקור בשורות שמתחילות ב "סיבה חומרית לעולם לא תוכל לגרום ..." ועד
..."ללא שינוי בחימר".

החלק השני ניתן בשורות החל מ "כל מה שיכול להביא ל..." ועד ל " ... בדיוק כמו אש ונחושת מותכת".

והנה החלק הראשון:

**סיבה חומרית לעולם לא תוכל
לגרום לדבר שלה לקרות
מבלי שהיא תשתנה בעצמה.
דוגמאות יהיו כד וכו'
ללא שינוי בחימר.**

מה שאנו מכנים סיבה חומרית היא כזו שלעולם לא תוכל לגרום לדבר שלה (כלומר לתוצאה) לקרות מבלי שעצם המהות
של סיבה חומרית זו תשתנה בעצמה. ועל כן מה שנחוץ עבור סיבה חומרית זה משהו שמעצם טבעו מייצר – באופן בלתי
אמעי – את האפקט הייחודי שלו. דוגמאות יהיו כד מקרמיקה וכו' שלעולם לא יוכלו לקרות ללא שינוי בחימר.

שנית, הנה ההמששה שאין קשר סיבתי מעין זה בין גוף ותודעה. טקסט המקור כאן אומר:

**דבר שיכול לגרום לדבר אחר
לקרות מבלי להשתנות,
לא יכול להיות לו סיבה חומרית;
וזה כמו תאו או פרה וכו',
והגוף והתודעה הם כנ"ל.
כאן הסיבה הולכת ביחד
עם התוצאה שבאה ממנה,**

מהסוג שנשארו ביחד, כמו אש ונחושת מותכת.

דבר שפועל כסיבה שיכולה לגרום לדבר אחר – כלומר לתוצאה - לקרות מבלי להשתנות, לעולם לא יכול להיות את הדבר שעובר תמורה, כלומר אינו יכול להיות הסיבה החומרית; וזה כמו תאו או פרה או כל דבר מעין זה.

והגוף והתודעה הם ללא; הם לעולם לא יכולים להיות זה לזה סיבה חומרית והדבר שסיבה חומרית זו מייצרת. זאת משום שכל אחד מהם נובע מסיבה חומרית משלו, וזה ומזה רק כגורם שהולך ביחד עמם. הם נשארים ביחד, בדיוק כמו אש ונחושת מותכת.

המילים הטיבטיות היוצאות דופן שכאן שנוגעות לפרות מתייחסות לתאו ולפרה חולבת.

[הרעיון שמובע כאן הוא שלמרות שתתכן אינטראקציה בין תאו ופרה, והם יכולים להשפיע זה על זה, ובמובן זה פועלים כגורמים לפרטים מסויימים בחייהם זה לצד זה, הם אינם מהסוג של סיבה ותוצאה שבו האחד עובר להיות השנייה; זאת אומרת, הם לא מהסוג של סיבה ותוצאה כמו למשל זרעים ונבטים, למשל. האש משפיעה על הנחושת ככך שהיא מתיכה אותה באופן שנראה כסימולטני, אך אינה הופכת לנחושת מותכת בעצמה.]

19

לקט על האופן שבו השתוקקות שמקורה בבורות מביאה את הלידה הבאה

הלקט הראשון הוא מתוך הסקירה על הקיום המותנה מאת *Kedrup Tenpa Dargye (1568-1493)*, מחבר נודע של ספרי לימוד ממנו סרה מי. העבודה כלולה בטקסט האלקטרוני מס' S0014 של ACIP:

ההגדרה של בורות, הראשונה בין שנים עשרה החוליות [בשלשלת של הקיום התלוי]: "אותה השקפה ארצית² [ראייה התופסת 'אני' ו'שלי' כקיימים מצד עצמם] המניעה אדם לבצע מעשים חדשים שהם במסגרת החוליה השנייה – זו של יצירת קארמה חדשה."

ההגדרה של יצירת קארמה חדשה, החוליה השנייה [בשלשלת של הקיום התלוי] היא: "אותה מחשבה בלתי טהורה של תודעה מקיפה, מן הסוג שמונע מחדש על-ידי החוליה הראשונה של הבורות."

לקארמה חדשה זו יש שלושה סוגים: זו שמהווה חסד, קארמה שאינה מהווה חסד, וקארמה שאינה סוטה³. קארמה שמהווה חסד וקארמה שאינה סוטה אינן בהכרח נוגדות, שכן ייתכן טוב בסיסי שהוא קונסיסטנטי גם עם חסד וגם עם האספקט הסיבתי של מדיטציה מאוזנת⁴, הבסיס לסם-טן⁵.

לשלושה אלו ישנן דוגמאות אופייניות. במקרה הראשון זוהי קארמה שהבשלתה משליכה את מצבוריו של אדם ללידה באחת הצורות הטובות יותר בעולם התשוקות. במקרה השני זוהי קארמה שהבשלתה משליכה את מצבוריו של אדם ללידה באחת הצורות הנחותות. במקרה השלישי זוהי קרמה שהבשלתה משליכה את מצבוריו של אדם באחד משני מצבי הקיום היותר גבוהים.

ההגדרה של השתוקקות, החוליה השמינית [בשלשלת של הקיום התלוי] היא: "תפקוד מנטאלי שבסיסו מותנה בחוליה של התחושות, ואשר שואף מכווח הוא שלא להיפרד מן האובייקט שלו."

ישנם שלושה סוגים של השתוקקות: השתוקקות של תשוקה, השתוקקות של פחד, והשתוקקות לחיים. לשלושה אלו ישנן דוגמאות אופייניות. במקרה הראשון ההשתוקקות היא הרצון שלא להיפרד מאובייקט שהוא נעים לנו; במקרה השני ההשתוקקות היא הרצון להיפרד מאובייקט שהוא בלתי נעים עבורנו; במקרה השלישי ההשתוקקות היא אותה אחיזה במצבוריך ברגע המוות, שבאה מפחד וחשש פן תחזל מלהתקיים.

²המילה הטיבטית כאן היא jikta שפירושה שפירושה המילולי הוא "השקפה מתכלה". היא באה מן המילה הטיבטית "לעולם" שהיא jikten, ופירושה המילולי "בסיס מתכלה". לעתים משתמשים גם במלים "השקפה של מצבורים מתכלים", כאשר המצבורים הם חמשת המצבורים המרכיבים "אותני" ואת "מה שהוא שלי".

³קארמה שאינה סוטה נצברת על-ידי אדם השקוע באחת מצורות המדיטציה של סם-טן, כמוסבר בהערות 4 ו-5.

⁴העיסוק המתמשך בסוג זה של מדיטציה עשוי להיות סיבה ללידה באחד העולמות של צורה ושל חוסר צורה. עולמות מענגים אלו הם עדיין בסמסרה. השהייה בהם ארוכה, ומכלה הרבה קארמה טובה ולכן מסיימת בנפילה. שכן לא טוהרו הקארמות השליליות.

⁵זוהי רמה גבוהה של ריכוז מדיטטיבי, המושגת לאחר השגת שלוה (zhi knas).

ההגדרה של ההיאחזות שהיא החוליה התשיעית [בשלשלת של הקיום התלוי] היא: "רצון ותשוקה הבאים מהתעצמות רבה של השתוקקות שלעיל".

ישנם ארבעה סוגים של היאחזות: היאחזות חזקה במה שאנו חושקים בו, היאחזות חזקה בהשקפת עולם, היאחזות חזקה באמונה בקיום עצמי, והיאחזות התופסת צורות שגויות של מוסריות וסיגוף עצמי בתור דברים נעלים.

במקרה הראשון ההיאחזות היא תשוקה ואחיזה חזקה באובייקט שהוא נעים לנו; במקרה השני ההיאחזות היא תשוקה ואחיזה חזקה בדעות שגויות; במקרה השלישי ההיאחזות הינה אחיזה חזקה באמונה בקיום עצמי של אדם, ובמקרה הרביעי אחיזה חזקה בתרגול גרוע של סיגוף עצמי.

לשתי חוליות אלו יש תכונות ייחודיות. מבין שלוש הצורות של המידות הטובות וכו', הריהן ניטרליות מבחינה אתית. יש [אספקטים שלהן] שנפסקים על דרך הראייה, ויש שנפסקים על דרך התרגול; שתי האפשרויות קיימות. ניתן למצאן הן בקרב היצורים הרגילים והן בין אלו שהם עליונים, וכן בקרב יצורים בכל שלושת היקומים.

ההגדרה של קארמה בשלה או הוויה⁶, שהיא החוליה העשירית [בשלשלת של הקיום התלוי] היא: "תנועה של התודעה שהיא במהותה הבשלה בלתי טהורה של קארמה שהיא בעלת עוצמה רבה, ואשר מוזנת על-ידי החוליות של השתוקקות והיאחזות".

הלקט השני הוא מתוך עטרת המחשבה הנכונה, הפסוקים באים מתוך החיבור המקורי של מאסטר דהרמקירטי, לעתים בגרסאות שהן יותר קצרות מאלו שבספרו של גשה וונגצ'וק, כדי להקל על ההשוואה עם הביאור התואם].

**נניח כי משוחרר הוא מההשקפה הארצית,
האם לא יחדל קיומו כבר בראשית דרכו?
אלא שטרם זנח הוא את זו המולדת,
איך אחרת יהיה קיומו אפשרי?**

נניח כי בא מישהו ואומר: "אם נקבל שההשקפה הארצית⁷ [הרואה 'אני' ו-'שלי' כבעלי טבע עצמי] היא השורש לקיום הסובל בגלגל הלידות, הרי שלמן ראשית הכניסה לדרך הראייה הייתה צריכה לחדול חציית הקו לחיים של עתיד, שכן אדם זה משוחרר מן ההשקפה הארצית.

הרי התשובה:

הבה ניקח את מי שנכנס אל הזרם⁸.
הוא טרם הגיע למצב שבו לא יאליץ יותר להיוולד בלידה עתידית בשל זניחתו את ההשקפה הארצית.
זאת משום שהוא טרם זנח את ההשקפה הארצית המולדת.
אילו היה זונח את ההשקפה הארצית המולדת, הרי שלידה עתידית עברו בוודאי לא הייתה אפשרית.

נוסיף גם זאת:

הבה ניקח את מי שנכנס אל הזרם, המגיע אל דרך הראייה ואל השלווה. [באותו מהלך חיים].
עבורו לידה אל תוך קיום עתידית היא בוודאי בלתי אפשרית.
משום שהוא הגיע לדרך הראייה, ועוד באותו מהלך חיים הוא גם זנח את ההשקפה הארצית, ואז וודאי שהוא מגיע למעשה לנירוונה.

**"לו אהיה מאושר, לו ארחק מכאב" –
זה אשר כך מבקש,
ראייה זו של עצמו אשר יש בלבו,
הן זוהי ההשקפה המולדת שלו.**

שמה תטען שיש רק סוג אחד של השקפה ארצית, זו הכרוכה באמונה מודעת, והיא הסיבה הבלעדית לקיום הסובל. אלא שאין זה נכון שאין בנמצא גם השקפה ארצית מולדת. מי שחושב לעצמו "לו אהיה מאושר, לו ארחק מכאב", מהו האובייקט של משאלתו? בלי שישפיע על-ידי שום דוקטרינה או אמונה אינטלקטואלית שהיא, הריהו אוהו במחשבתו ב"עצמי" שהוא

⁶המילה הטיבטית היא sripa, שהיא מרובת משמעויות. אחדות מהן הן: הוויה, קיום, התהוות, חיים, עולם, קיום מעגלי, קיום ארצי, יצורים חיים, סמטרה.

⁷ראה הערה 2

⁸אדם שזה עתה עלה על דרך הראייה, לאחר שראה ריקות ישירות.

בלתי תלוי, ואשר איננו רק תווית שניתנת לאוסף של מצבורים. תודעה זו היא ראייה של היצורים החיים, והיא השקפה המולדת.

**נאמר שאם אין שום ראייה של "אני",
ואם אין שום אחיזה ב"עצמי",
ואם גם אין שום תשוקה ל"עצמי",
אז גם אין חפזון ששואף אל האושר.**

ואולי טענתך היא שמי שנכנסו אל הזרם⁹ וכו' אין להם שום אחיזה בעצמם? שכן על-פי טיעונך אין להם ראייה של'אני'. אם זאת תקבל, הרי שמתחייב שגם אין הם כאלו אשר נחפזים ללידתם הבאה תוך שהם שואפים אל האושר. זאת משום שאצלם אין שום תשוקה לעצמם.

בביאור הגדול נאמר שאם אין להם אחיזה של'אני', וגם אין שום אחיזה בעצמם, אז גם אין שום תשוקה לעצמם, ואז גם אין חפזון לחיים הבאים שיש בו שאיפה לאושר עבור עצמם.

בנקודה זו נציין שאין זה נכון לומר שהמודעות של "אני" די בה להעיד שיש למישהו השקפה ארצית. זאת משום שלמשמדי האויב והבודהות הנעלים יש מצבי תודעה שבהם הם חושבים: "זו גלימת" או "זו פנכת האוכל שלי".

אם אתה חולק על כך, הרי שמשמע שלא ייתכנו כלל אותן העבירות שבהם מישהו גונב גלימה או פנכת אוכל השייכים לישויות אלה, שכן אין הן תופסות דבר כ"שלי". אלא שהעובדה היא שכל עוד נוכח המורה בעולם יכולה להתרחש העבירה של גניבת חפצים השייכים לו. עבירה זו לא תתכן לאחר שהוא מעמיד פנים כעובר לנירוונה.

נאמר גם ב שער [לדרך האמצע]

כמו המקרה בו הבודהות
המשוחררים מכל השקפה ארצית¹⁰
עדיין מדברים על "אני" וה"הנחיה שלי".

**מאותה הסיבה של היאחזות ב"עצמי",
כאושר תופסים הם את שאושר אינו;
אזי אל הכל בשלמות צוללים,
וכך התשוקה היא בסיסם של חיים.**

...הבה ניקח את התשוקה.

הריהי האספקט [של אמת של מקור הסבל] של ה"תנאי".

משום שהיא בסיס לתוצאה תואמת שהיא לידה אל תוך חיים עתידיים.

ואמנם זהו טיבה של התשוקה. אלו שהושפלו בשל נטייתם לתפוס כאושר את מה שאיננו אושר, צוללים בשל כך בשלמות בכל הדברים¹¹. תפיסה זו שהיא שגויה לחלוטין אינה באה ללא כל סיבה. היא נובעת מעצם הסיבה של היאחזות בעצמם.

לכן גם ככה שנו חכמים:

"לא יראה הוא לידה אם שיתרר אחיזה".

...ההשתוקקות היא אמנם הסיבה לחיים של עתיד, שכן ככה שנו חכמי העבר: "משמדי האויב, אשר שיחררו כל אחיזה, לא יראו הם לידה בחיים של עתיד, וזאת מכוח העובדה שחדלה בקרבם כל תשוקה".

⁹ כלומר ראו ריקות ישירות אך טרם הגיעו לנירוונה.

¹⁰ ראה הערה 2

¹¹ הכוונה לעיסוק בדברים ובמטרות חסרות ערך.

קורס מס' 16: הרעיונות העיקריים של הבודהיזם, חלק א'

מקראה תשיעית: כיצד עובדת קארמה, חלק א'

1

על ארבע האסכולות הבודהיסטיות העתיקות

הלקט הראשון הוא מתוך האסכולות הפילוסופיות שנכתב ע"י צ'אנגקיה רולפה דורג'ה

(1717-1786) *Changkya Rolpay Dorgje*

להלן האסכולות הבודהיסטיות: אסכולת המפרטים, אסכולת הסוטרסטים, אסכולת הכל תודעה ואסכולת דרך האמצע. מספר האסכולות הוא ארבע בדיוק - לא יותר ולא פחות. הדבר הוכח באין ספור ציטטות הן מתוך הכתבים הגלויים והן מתוך הכתבים הסודיים. ובעיקר כדי להוכיח את מספרן, נציין ציטוט מתוך הביאור של לב היהלום: *The Comentary by Diamond Heart*:

אלו שהבודהה לימד הן ארבע;
לרב הסגולות לא הייתה כלל כוונה לציין חמש.

מאסטר אריידווה Aryadeva אמר אף הוא:

אלו שטוענים שהלימוד של הבודהה
מכיל ארבע אסכולות, רואים הדברים לאשורם.
לאילו שרוצים לתרגל, אלו הן בדיוק הדרכים
שהוסברו על ידי המפרטים והשאר.

בתשובה לשאלה על ההתפתחות של ארבע אסכולות אלו, ישנם הטוענים שאסכולת המפרטים ואסכולת הסוטרסטים החלו לאחר המפגש השלישי של המועצה לכינוס הכתבים. הם טוענים שאסכולת דרך האמצע החלה בימיו של מאסטר נאגרג'ונה Master Nagarjuna ואסכולת הכל תודעה החלה בתקופתו של אריה אסאנגה Arya Asanga. הם גם מאמינים שלפני תקופה זו לא היה עדיין הרעיון של ארבע אסכולות.

אלא שדעה זו אינה נכונה, מאחר ואנו מוצאים את הרעיון של ארבע אסכולות בעבודות כגון *אוקינוס של מלאכים*, *הלימוד הסודי של Hevajra (בשני חלקים)*, *הלימוד הסודי של גלגל הזמן (Kalachakra)*, *"הלימוד הסודי של Vajra Arali"*, וכן אצל אחרים.

2

על הכותרת של אוצר החוכמה הגבוהה

הפסוקים הכלולים בביאור שלפנינו לקוחים מתוך *אוצר החוכמה הגבוהה Treasure House of Knowledge* של מאסטר ואסובנדהו Master Vasubandhu (350 לספירה). הביאור לטקסט

והפסוקים הבאים לקוחים מתוך הארת הדרך לחופש Illumination of the path for Freedom של גיילוואה גנדון דרוף, *Gyalwa Gendun Drup*, הוד קדושתו הדלאי לאמה הראשון (1391-1474)

אוצר החוכמה הגבוהה משתמש בשמונה פרקים כדרך לבטא את נושאו, שהם מחמישה סוגים בסיסיים. להסבר שלנו לטקסט זה יש ארבעה חלקים: ההסבר לכותרת, קידת המתרגם, הסבר לגוף הטקסט, והסבר לסיכום. במסגרת ההסבר לכותרת, ראשית נתרגם אותה ולאחר מכן נבהיר את משמעותה.

בסנסקריט: אבידהרמהקושה קריקה, Abhidharma Kosha Karika
בטיבטית: Chu Ngunpay Dzu Kyi Tsikleur Jepa

ཚཱ་མཛོན་པའི་མཛོན་གྱི་ཚིག་ལཱུར་བྱས་པ།

בעברית: השיר של אוצר החוכמה הגבוהה.

בסנסקריט - הכותרת של הטקסט היא **אבידהרמה קושה קאריקה**. בטיבטית זה תורגם ל-צ'ו נונפה דזו קי ציק לאור ג'ה פה. או בעברית **השיר של אוצר החוכמה הגבוהה**. אבידהרמה פירושו "ידע", קושה פירושו בית אוצר, וקאריקה פירושו "מוצג בחרוזים", או "שיר".

ולמה אנחנו טורחים להזכיר את הכותרת בסנסקריט לביאור זה של דברי הבודהה? אנחנו רוצים לציין שחבור זה הוא ממקור מכובד. הבודהות שבכל שלושת הזמנים, בין בעבר או בהווה או בעתיד, מגיעים להארה במושב היהלום שבהודו¹, לכן ציון השם ההודי מרמז על מקורו בערס הידע, הודו.

הביאור שווה לא יותר ולא פחות מערכו, אבל אם אנשים חושבים שהוא הגיע מהודו הם יטרחו ללמוד וללמד אותו, ולו רק בשל המקור המכובד. בדיוק כפי שנוהגים הסוחרים המקומיים - אם הם שומעים שהמקור של השעורה הוא מן השפלה, מייד הם רוצים לסחור בה, מאחר שמוצאה הוא טוב.

ביאור עשוי למעשה להיות מצוין, אבל אם לא תכלול בו קצת סנסקריט איש לא ירצה לעבוד אתו. הם חושבים שזה רק טיבטית. כמו סוחרים מקומיים ששומעים שמקור השעורה מאיזו פינה שכוחה באזור הררי ומסרבים לגעת בה, מבלי לבדוק אפילו אם היא טובה או רעה.

לציון השם בסנסקריט יש מטרה נוספת, והיא ליצור נטייה מנטלית לשפה מצוינת זו. כל הבודהות של כל שלושת הזמנים מלמדים את הדהרמה בסנסקריט לאחר שזכו להארה. הכרות, אפילו במידה קטנה, עם השפה, יוצרת זרעים מנטאליים אשר יבשילו באופן אוטומטי לידע שוטף. ולבסוף, הדבר מסייע לאדם להבין את ההבדל בסדר המילים בטיבטית לעומת הסנסקריט.

ולמה אנחנו מזכירים את הכותרת מייד בהתחלה? זה מסייע למצוא את הכרך הנכון ולהבין את נושאו במבט אחד. ולמה להעמיד את הסנסקריט לצד הטיבטית? כדי שנוכל לזכור את חסדם של המתרגמים האמנים, ונשאף להשיב את חובנו להם.

נסביר בהמשך את החשיבות של הכותרת; תחילה, קידת המתרגם.

3

שמונת הפרקים של אוצר החוכמה

... ועכשיו נפנה אל החלק השני של הטיפול המפורט בנושא הטקסט: הסבר על התופעות הנגרמות. בהקשר זה נבחן את התוכן הממשי של הטקסט רק לאחר דיון במבנהו, שהוא בן שלושה חלקים: רשימה של שמונת הפרקים, תיאור הזיקה ביניהם, ותיאור של הנושאים שמוצגים בכל אחד מהשמונה.

מאסטר פורנהוורדהנה Master Purnavardhana מציג את שמונת הפרקים של **אוצר החוכמה הגבוהה** כדלקמן:

¹ זהו כינוי לבודהגייה.

שמונת הפרקים נכתבו על מנת להבהיר בפירוט את אשר הובא רק בתמצית במילות הפתיחה של הטקסט: "כל התופעות עם רבב וללא רבב" שני הפרקים הראשונים של הטקסט מוקדשים לדיון כללי בתופעות טהורות ובלתי טהורות.

הצגה מפורטת של תופעות בלתי טהורות תובא בשלושת הפרקים הבאים. הפרק השלישי, למשל, מתייחס (1) מי הם אלו אשר הם כל כך מיוסרים (2) היכן הם שוכנים ברוב ייסוריהם (3) למה הם כל כך מתייסרים. הטקסט עושה זאת על ידי הצגת (1) חמשת סוגי האנשים בשלושת היקומים - עולם היצורים החיים; (2) העולם החיצוני - ה"כלי" שמכיל יצורים אלו, ו (3) ארבעת אופני הלידה ושתיים עשרה החוליות של ההתהוות המותנית. הפרק הרביעי והחמישי מתארים מהו שגורם ליצורים להתייחס כל כך - מעשים לא טהורים ונגעים רוחניים.

שלושת הפרקים האחרונים נותנים פירוט מקיף לתופעות הטהורות. פרק שש מתייחס למי זה, איזה סוג אדם הוא מטהור; היכן נמצא המקום הזה שהוא טיהר, וכיצד, על ידי אילו שלבים של תובנה. פרק שבע מתייחס למהו הדבר אשר גורם לאדם להיטהר; כפי שנאמר בסוטר: "נגעים רוחניים הינם דבר שהחוכמה חייבת למגר". פרק שמונה מתייחס למדיטציה - זו אשר נותנת בסיס שעליו יכולה החוכמה לעמוד - כפי שהסוטר ממשיכה וקובעת "התודעה במדיטציה משקפת את המציאות הטהורה".

מאסטרים אחרים מן העבר תיארו את שמונת הפרקים כדלקמן:

העבודה מוצגת בשמונה פרקים כדי לבטא שלוש נקודות: אובייקטים, פעולה ותוצאה. באופן כללי, את כל האובייקטים ניתן לחלק לשני סוגים: המציאות הנראית לעין והמציאות בפועל. שני הפרקים הראשונים מוקדשים למציאות הנראית לעין; הפרק השלישי, הרביעי והחמישי דנים במציאות בפועל - ארבע האמיתות. הפרק השישי מסביר את הצורות השונות של תובנה, אשר תחום פעולתן הוא המציאות בפועל. התוצאה שמושגת, החוכמה, כמו גם סגולות אישיות אחרות שמתקשרות אליה, זוכות לטיפול בשני הפרקים האחרונים.

באשר לזיקה בין הפרקים הללו, הראשון מייצג את הנושא הכללי שאליו מתייחסים על החיבורים על החוכמה: תופעות טהורות ובלתי טהורות. הפרק הראשון מזכיר רק ברמז את הכוחות והאופן שבו מתרחשות תופעות נגרמות; על כן הפרק הבא, השני, מוקדש לדיון מפורט יותר של שני נושאים אלו. משום כך הנושא של שלושת העולמות, שזכה לאזכור קל בלבד בפרקי הפתיחה הללו, נחקר לעומק בפרק השלישי. יש מי שמאמינים ששלושת העולמות שהוצגו שם הינם יציר כפיו של איזשהו אל, כגון זה שהם מכנים "רב עוצמה"; ולכן הפרק הבא, הרביעי, שולל רעיון זה ומראה שהמקור האמיתי הינו המעשים.

המסר של הפרק הבא, החמישי, הינו שהכוח המניע מאחורי המעשים שנסקרו בקצרה בפרק ארבע, הוא שכיחותם הרבה של הנגעים המנטאליים. הפרק השישי מוקדש להצגת דרך שבאמצעותה נוכל למגר נגעים אלו, ועל כן הגיוני שיבוא מייד לאחר הצגה זו. הפרק השביעי מספק פרטים נוספים על סוגי הידע שהוצגו בשישי; לבסוף, הפרק השמיני משלים את קשרי הגומלין שבין הפרקים תוך שהוא מרחיב על הסגולות שיש לבודהה במשותף עם ישויות מתקדמות בשלבים נמוכים יותר - סגולות אלו, וכן אלו שהן ייחודיות לבודהה, הוצגו לראשונה בפרק שבע.

הנקודה השלישית שהבטחנו בראשית דברינו, תיאור הנושאים המוצגים בכל אחד משמונת הפרקים, יובן מתוך דבריו של המאסטר בטקסט עצמו.

4

מהי אבהיזרהמה

לאחר שכיסינו את ההתחייבות להשלים את הטקסט, ואת דברי ההלל המקדימים, נציג כעת את ההסבר לכותרת הטקסט עצמה, הנושא הראשון שנידון לאחר שהמחבר יצר לעצמו השראה לחיבור. המילה

"ידע" תבואר תחילה, הן בפני עצמה, והן בעקיפין תוך התייחסות לדברים הנלווים לה. לאחר מכן נדון בביטוי "אוצר".

(I.5) ידע הוא חוכמה טהורה וכל הדברים שנלווים אליה

מאסטר ואסובנדהו הבטיח "לכתוב ביאור זה, 'אוצר החוכמה הגבוהה', אבל למה התכוון ב'חוכמה'?" ישנם שני סוגי ידע; הראשון ניתן לתאר את באמצעות קביעה לוגית:

- הבה ניקח את שלוש הדרכים הטהורות: זו של ראייה, זו של התרגול, וזו של לא עוד למידה.
- אלו מהוות ידע של ממש,
- מאחר שהן מהוות חוכמה טהורה ואת מה שנלווה אליה.

החלק השני של הידע, הדברים שנלווים אליו, יוצג בהמשך בשתי חלוקות של הדברים הממשיים שנלווים אל הידע, ושל הדברים הנלווים לידיע שהם נומינליים בלבד. אל הדברים הממשיים שנלווים לידיע נתייחס במונחים של הרמה שעליה הם מסתמכים, המשמעות של הסתמכות זו בהקשר הנוכחי, וחקירה בנושא מספר המצבורים של הידיע, אם מביאים בחשבון את כל מה שמתלווה אליו.

על איזה רמה מסתמכות שלוש הדרכים שהוזכרו? דרך הראייה עשויה להסתמך על שש הרמות של ריכוז. זאת משום שהשלב הסופי של דרך ההכנה, שידוע כ"דבר הגבוה ביותר" הוא עצמו עשוי להסתמך על אחת משש הרמות הללו; ודרך הראייה נסמכת תמיד על אותה הרמה כמו זו של "הדבר הגבוה ביותר". כפי שנאמר בכתובים "אותה הרמה כמו הדבר הגבוה ביותר". הכתובים גם מאשרים את טענתנו שהשלב של ה"דבר הגבוה ביותר" יכול להסתמך על כל אחת משש הרמות:

מדיטיבית ומעבר ל"העדר פנאי"²,
רמת ריכוז יוצאת דופן.

5

דברים נומינליים שנלווים לידיע

אלו שמשמשים להשגתו, והביאורים (I.6)

יש מספר דברים נלווים לידיע שהם אך ורק נומינליים. אלו כוללים ראשית את החוכמות של למידה, הרהור, ומדיטציה, שאותם מתרגלים על מנת "להשיג" את ידע הממשי. שנית ישנו הסך הכל של החוכמה שאיתה אדם נולד. ולבסוף ישנם הפירושים הקלאסיים שמשמשים בסוגי חוכמה אלו כנושא הדיון שלהם. אלו כוללים את "תרגול החוכמה" וספרים דומים.

הבה נשתמש בניסוח של טיעון לוגי:

- הבה נתבונן בדברים הנלווים לידיע שזה עתה הוזכרו.
- ניתן לכנותם "ידע" משום ש
- הם מהווים את האמצעים או הסיבות לכך שאדם יזכה בידיע של ממש.

מהו למעשה התהליך של הסיביות במקרה דנן? חוכמה טהורה נובעת מתוך חכמת המדיטציה, שנובעת מחוכמת הרהור, שנובעת מחוכמת הלמידה – וכול זה תלוי בחוכמה שאיתה האדם נולד.

בכנותו דברים אלו כ-"ידע" המחבר מכוון למטרה מאוד מסוימת: הוא מנסה לומר לנו שיש להסתמך עליהם כעל שיטות, או גורמים להשגת ידע אמיתי. למעשה הם לעולם לא יכולים להוות ידע, מאחר והם בלתי טהורים.

² המדובר ברמה המקדימה של הרמה הראשונה בעולם הצורה, הנקראת མི་ལོ་ཤིང་མེ་ལོ་ཤིང་, Mi chok me, שפירושו המילולי: "העדר פנאי", ושהיא הפלטפורמה שבה יש להימצא כדי לראות ריקות ישירות.

6

המשמעות של שם הספר

מאיפה באה המילה "ידע" (בסנסקריט: אבהידהרמה)? תופעה (דהרמה) היא זו אשר מחזיקה את טבעה. והידע מביא ל (אבהי), או מוביל אותך (אבהי) לנעלה שבכל התופעות הקיימות: נירוונה.

**"אוצר של חוכמה" משום שכולם מוכלים בו;
בנקודותיהם, או משום שזהו ביתם. (I.7-8)**

מאסטר וסובנדהו אמר: אני אחבר את הביאור הזה, "אוצר החוכמה הגבוהה". אבל באיזה אופן זהו בית האוצר של חוכמה? כל הרעיונות הנחשבים ביותר של שבעת הספרים על החוכמה כלולים כאן מבחינת הרעיונות והנושא של הביאור של מאסטר וסובנדהו. למשל, הנדן שאליו אתה מכניס את החרב, נקרא "הנדן של החרב" והמקום שבו אתה מניח את נכסך מכונה "בית האוצר".

ניתן גם לומר ששבעת הספרים על חוכמה הם עצמם "בית אוצר" משום שהם הבית, או המקור של העבודה הנוכחית. הביטוי "נדן החרב", למשל, יכול גם להצביע על המקום שממנו החרב נשלפת.

בהמשך מגיעה המחשה לכך שהלימוד של החוכמה מקורו בדברו של המורה, (הבודהה) שקודמת לה הצהרה על מטרת החיבור.

7

מדוע ללמוד את הידע הגבוה?

אין שום דרך להשקיט לחלוטין
את כל הנגעים הרוחניים,
מלבד על ידי חקירה אולטימטיבית
של כל הדברים הקיימים;
הנגעים הרוחניים הם שגורמים
לעולם להיסחף, אנה ואנה
על גבי האוקיינוס של החיים.
זהו על כן הדבר שלימד המורה³. (I.9-12)

המטרה למתן הסבר על הידע היא כדלקמן. ללא חוכמה שמנתחת את כל הדברים באופן אולטימטיבי, אין שום דרך להשקיט לחלוטין את כל הנגעים הרוחניים וכל מה שבא בעקבותם. ונגעים אלה הם שגורמים לעולם להיסחף אנה ואנה כאן באוקיינוס של החיים. לכן חיוני לשתול בתודעתם של התלמידים את החוכמה אשר מסוגלת לעשות חקירה אולטימטיבית זו של כל התופעות. זהו אם כן ההסבר.

8

משמעות השם של אסכולת האבהידהרמה

וניתן להמשיך ולשאול, "מדוע נקראת האסכולה השנייה 'אסכולת המפרטים'?" ניתן לומר שהם מכונים "המפרטים" משום שהם הקדישו את לימודם אך ורק לפרשנות הקלאסית שידועה כ"ההצגה המפורטת" או משום שהם מבינים את המשמעות של ההצגה. אסכולה זו ניתנה להמשיך ולחלק למספר קבוצות. אלו שחיים בקאשמיר ידועים כ"קאשמירים" בעוד שאלו שבחלקים המערביים של אותה ארץ ידועים כ"מערביים". המפרטים באזורים אחרים מלבד קאשמיר, אלו שבמרכז הודו וכולי, מכונים יחדיו כאלו ש "מתחת לשמש".

³ כאן "המורה" הוא כינוי לבודהה.

התכונות של ספר בודהיסטי אותנטי

השורות הפותחות ב- "אין שום דרך להשקיט לחלוטין את כל הנגעים הרוחניים..." מעידות גם שיש לביאורו של מאסטר וסובנדהו את ארבעת המאפיינים שאנו מצפים למצוא בחיבור ראוי לשמו. ושוב נשתמש במתכונת של טיעון לוגי:

הבה ניקח את הפעולה של הצהרת המטרה והקשר של הטקסט לאותה מטרה, שמופיעה כאן בתחילת הביאור.

יש לכך מטרה בפני עצמה, משום

שזה מבהיר לתלמידים שהביאור אמנם מכיל את ארבעת המאפיינים של חיבור ראוי לשמו. ברגע שהם רואים שארבעה מאפיינים אלו נמצאים, התלמידים יהיו מונעים ללמוד את הטקסט.

והנה ארבעת המאפיינים:

(1) נושא החיבור מתייחס לתופעות מהסוג הטהור והבלתי טהור. הוא מוצג בחרוזים במילים "כל הדברים הקיימים"

(2) המטרה היא להשתמש בנושא זה כדי לטעת בתודעתם של התלמידים את החוכמה שבחונת את התופעות באופן אולטימטיבי. הדבר מודגש במילים "חקירה אולטימטיבית".

(3) המטרה האולטימטיבית היא שתלמידים אלו ישיגו נירוונה, עם או בלי שארית. זה נמסר בעקיפין על ידי כל המשפט שמתחיל ב"אין שום דרך להשקיט לחלוטין את כל הנגעים הרוחניים..." ועד למילים "... של החיים"

(4) הקשר מתבטא בכך שהמטרה יכולה להיות מושגת באמצעות הנושא של העבודה, והמטרה האולטימטיבית מושגת באמצעות מטרה זו.

ניתן בהחלט לומר שהקשר הוא בין הנושא של העבודה (כלומר, כל הדברים הקיימים) והאמצעים שדרכם נושא זה בא לידי ביטוי (כלומר הביאור עצמו).

10

מהו שמייצר עולמות

འཇམ་ལམ་འཇིག་རྟེན་སྣ་ཚོ་གསུམ་སྟེང་།

מגוון כל העולמות בא מן המעשים [IX.1]

(המשך יבוא)